

БЛАЖЕ КОНЕСКИ

**БИБЛИОГРАФИЈА  
И ДРУГИ ПРИЛОЗИ**

MACEDONIAN ACADEMY OF SCIENCES AND ARTS  
*THE COMPLETE WORKS OF BLAŽE KONESKI*

A CRITICAL EDITION

EDITED BY  
KATICA KULAVKOVA

VOLUME XIII

BLAŽE KONESKI

**BIBLIOGRAPHY  
AND OTHER CONTRIBUTIONS**

Prepared by:  
Liljana Makarijoska

Skopje, 2024

МАКЕДОНСКА АКАДЕМИЈА НА НАУКИТЕ И УМЕТНОСТИТЕ  
*ЦЕЛОКУПНИ ДЕЛА НА БЛАЖЕ КОНЕСКИ*

КРИТИЧКО ИЗДАНИЕ

ВО РЕДАКЦИЈА НА  
КАТИЦА КУЛАВКОВА

ТОМ XIII

БЛАЖЕ КОНЕСКИ

**БИБЛИОГРАФИЈА  
И ДРУГИ ПРИЛОЗИ**

Приредила:  
Лилјана Макаријоска

Скопје, 2024

Издавач:

Македонска академија на науките и уметностите

Технички уредник и јазична редакција:

д-р Бобан Карапејовски

Тираж:

150 примероци

Печат:

„Марсаж“ – Скопје



*Конески*

Блаже Конески  
Од Архивот на МАНУ



## ПРЕДГОВОР КОН ТОМ XIII БИБЛИОГРАФИЈА И ДРУГИ ПРИЛОЗИ

Тринаесеттиот том од едицијата „Критичко издание на целокупните дела на Блаже Конески“ под наслов *Библиографија и други прилози* е составен од два дела.

Во првиот дел се вклучени дваесет и осум текста – огледи, критики, записи на Блаже Конески кои тематски и жанровски не се вклопија во претходните томови посветени на одделни периоди или области на неговиот истражувачки интерес. Со тоа, критичкото издание на целокупните дела на Конески во најголема можна мера е комплетирано.

Во вториот дел од тринаесеттиот том се прикажани две библиографски целини: „Библиографијата на творештвото на Блаже Конески“ и „Библиографијата на трудовите посветени на творештвото на Блаже Конески“. Овој втор дел беше замислен како завршен и последен том од целокупните дела на Конески.

Првиот дел од томот е поделен на три поглавја. Првото поглавје „Конески за Рацин“ опфаќа прилози посветени на ликот и делото на Кочо Рацин (Коста Солев – Рацин), најзначајниот поет на работничката класа и на македонскиот црнотрудов народ. Конески пишува за одделни песни на Рацин од стихозбирката *Бели муџри*. Се работи главно за песните кои се поврзани со македонската усна поетска традиција. Тоа се следните девет прилози: „Кочо Рацин“, „Личноста на Кочо Рацин“, „Богдомилиџе од Коста Рацин“, „Како работел Рацин на *Белиџе муџри*“, „Песната *Ленка* од Кочо Рацин“, „Песната *Ташунчо* од Кочо Рацин“, „Скршена гранка маслинка“, „За насловот на една Рацинова песна“, „Константи“. Најголем дел од прилозите се претходно објавени во изданијата: *За лиџе-*

*райџураиџа и кулџураиџа* (Избрани дела во седум книги, книга четврта, Скопје 1981); *Ликови и теми* (Скопје, Култура 1990), *За Кочо Рацин, есеи, беседи, ирилџози* (Скопје, Култура 1994).

Второто поглавје, насловено „Огледи и сеќавања“, содржи петнаесет прилози и започнува со трудот „Ономастичко-митолошки теми“ објавен во списанието *Прилози* на Одделението за лингвистика и литературна наука на МАНУ, што ги опфаќа поттемите: I. Митолошките мотиви во именувањето на: китка, Јандреа; II. Коледица Варварица и III. Животот на легендата. Прилогот го потврдува интересот на Конески за митолошкиот слој во словенската ономастика, а посебно во топонимијата.

Прилогот „Силуетата на Митрев“ претставува осврт кон дејноста на Димитар Митрев во рамки на критиката и литературната теорија. Во прилогот „Научната дејност на проф. д-р Васо Томановиќ“ Конески ги претставува литературно-историските прилози на Томановиќ, но пред сè јазичните, односно прилозите за експресивната вредност на гласовите, а на крајот е и библиографијата на неговиите објавени трудови. Следниот прилог „Поетскиот елемент во делото на Мирослав Крлежа“ е посветен на литературното дело на Крлежа, додека во прилогот „Лазар Личеноски“ Конески го расветлува ликот на Личеноски, неговиот животен пат од најмала возраст и растежот на неговото ликовно творештво.

Следниот прилог „Иван Точко и неговата *Охридска ирилџија*“ е посветен на драмските текстови на Точко, а претставува предговор кон истоимената драмска трилогија. Прилогот „Меѓу јавето и сонот“ е уведен збор кон изборот на поезијата од Влада Урошевиќ, додека прилогот „Поет со силината на сите чула“ е посветен на поезијата на Скендер Куленовиќ.

Според Конески, во прилогот „Коментар кон писмата на Ачета“ тој дава свои „појаснувања“ кон четирите писма испратени до него од покојниот прилепски сликар-графичар Ѓорѓи Ачески – Аче, додека прилогот „Портрет на сликарот Цане Секулоски“ е расказ – навраќање на Конески во заедничките детски и младешки години поминати со Секулоски.

Прилогот „Коментар кон преводот на поемата на Лазар Поп Трајков“ се однесува на поетскиот превод, препев на долгата поема „Локвата и Вињари“ од Лазар Поп Трајков. Тој е, според Конески, мал придонес кон определувањето на можните пристапи при преведувањето поетски текстови на македонски јазик.

Прилогот „Сеќавања за Борка Талески“ (Писмо до неговата сестра Вера) претставува долго сеќавање на Конески за настаните од времето поминато со Борка Талески, предадено во форма на писмо упатено до неговата сестра.

Прилогот *Тејшин Рамџо* (Кон „Дневникот по многу години“) е спомен со размисли посветени на тетинот Рампо. Овој текст е уште еден мал, составен дел од мозаикот од личности и настани објавени во делото *Дневник ѝо многу години*.

Поглавјето „Беседи“ опфаќа неколку пригодни обраќања на Конески по различни поводи. Се работи за прилогот „Замина научник исклучително предан кон изучувањето на македонското литературно и културно наследство“ – реч на комеморацијата посветена на академик Харалампие Поленаковиќ, одржана во МАНУ, како и за прилози посветени на уметноста, беседи одржани по повод отворање ликовни изложби: „За континуитетот, реч при отворањето на јубилејната изложба на Н. Мартиновски“, „Светлината на нашите очи“, „Легендата и карикатурата“, па прилозите „Средба, реч на посмртната изложба на В. Поповиќ – Цицо“, „Бело здание на Кале“ реч при отворањето на зградата на Музејот на современата уметност.

Јазичниот израз и подборот на лексиката во овие прилози на Конески претставуваат одраз на времето во кое се создадени, односно објавени и во нив не се правени редакциски измени, а на крајот на секој прилог е посочена годината на првото објавување.

Вториот, библиографски дел од овој тринаесетти том се состои од две библиографски целини и тоа: „Библиографија на творештвото на Конески“ (вкупно 896 библиографски единици), во која се регистрирани трудовите од неговата научна, книжевна, преведувачка дејност, објавени во земјата и во странство. Тие трудови се соодветно

претставени и во веќе објавените томови од „Критичкото издание на неговите целокупни дела“: поезија, препеви, проза, како и кирилородиевската традиција, македонскиот XIX век, дијалектолошките и балканистички прилози, прилозите за историјата на македонскиот јазик, граматиката на современиот македонски јазик, прилозите за современиот македонски јазик и др.

При подготовката на оваа интегрална библиографија во рамки на Проектот на МАНУ, се користени библиографските податоци обработени во *Библиографијата на трудовите на академик Блаже Конески*, објавена како издание на МАНУ (Скопје, 1994), во состав на *Споменицата посветена на Блаже Конески, редовен член на МАНУ*. Оваа библиографија е составена од Лилјана Ристовска.<sup>1</sup> Исто така, користено е и изданието на НУБ „Св. Климент Охридски“ (Скопје, 2008), со наслов *Блаже Конески: Библиографија, библиографски опис и режистри*. Оваа библиографија е составена од Елизабета Стоименова и Софче Марковиќ (под редакција на Е. Стоименова).

Нашава целокупна библиографија е дополнета со нови библиографски единици, вклучувајќи ги и најновите изданија на дела на Конески, заклучно со 2023 година.

Втората целина под наслов „Библиографија на трудовите посветени на творештвото на Блаже Конески“ опфаќа избор од објавените трудови посветени на научноистражувачката дејност и литературното творештво на Конески, објавени од домашни и странски научни истражувачи и писатели и тоа во монографски изданија, во списанија, зборници од научни конференции во земјата и во странство. Овде се застапени лингвистички, книжевно-критички и поетички трудови, студии и беседи за целокупното дело на Конески, објавени во период од седумдесетина години (1948 – 2023).

Од приредувачот

---

<sup>1</sup> <http://manu.edu.mk/wp-content/uploads/2016/10/Bibl.-1945-1993-na-B.Koneski.pdf>

**I**  
**КОНЕСКИ ЗА РАЦИН**



## КОЧО РАЦИН

Иако се изминати три децении од смртта на Кочо Рацин, уште е голем бројот на оние луѓе што го чуваат неговиот лик во жив спомен. Рацин загина млад и неговите врсници прават сега шеесет и неколку години. Во еден ваков миг на прослава, како да се налага дури потребата да ја ослободиме донекаде неговата личност од натрапчивото присуство на нашето сеќавање. Зашто тој не им припаѓа веќе само на блиските, на другарите, на оние што го паметат, ами ѝ припаѓа, со една својствена и неповторлива порака, на културата на својот народ и на другите народи.

И така, засега, од сите описи на неговата надворешна појава, ни се чини доволно да го задржиме само впечатокот од една неупадлива фигура на човек што и со обликот на своите дланки ја покажува сродноста со физичкиот труд.

Рацин е израснат во фамилија на татко грнчар, и уште како дете тој го презел занаетот, зашто можности за школување немало. Така, по силата на околностите, бил рано принуден да полага посебни напори за да не заостане во своето образование. Како што знаеме, тој навистина не заостанал и во него добивме тогаш предна интелектуална сила. Но не треба секако да заборавиме дека и во својот занает Рацин бил мајстор. Грнчарството е една од оние вештини што се сврзани со вкусот и со уметничкото творење. Навистина, формите се дадени, традиционални, се повторуваат, тие токму како такви можат да се освежат и од образец до образец, од урнек до урнек, да се усовршуваат.

Од постојано бдење над грнчарското колце се развива кај добриот мајстор сосредоточеност и остар усет за

изборот на варијантите. И едното и другото својство го поседувал Рацин во голема мерка и го изразуval во сите области каде што работел во својот краток живот.

Ги препознаваме тие својства веќе во неговата практична ангажираност и во неговата политичка акција. Многу рано се вклучува Рацин во таа акција како застапник за правата на работниот народ и многу рано избива тој на чело прво во својот град, набрзо и пошироко. Со дваесет години учествува на конгресот во Дрезден, каде што говори за тешкиот живот на македонските туѓооберачи, за националната и социјалната обесправеност на македонскиот народ. Една метафора го опседнува веќе во текстовите што тогаш ги пишува и ќе го следи сè до појавата на „Бели мугри“: сликата на копачи на тунел низ темнината. Тој ја презема врз себе тежината на таа мачна работа на која ѝ е крајот можеби некаде далеку во иднината. Самата негова пословична формула: „Ќе победиме!“, што тој ја изговарал со којзнае колку интонации, сведочи за изразита упорност, доследност и сосредоточеност. Дури и во ситуација кога не можел да ја изговори гласно пред други, подложен на сурово малтретирање во скопскиот затвор, тој ги напишал тие зборови на тешката врата на самицата.

Како политички работник Рацин се наоѓал на истакнати функции: бил член на Обласниот комитет на КПЈ за Македонија и во редакцијата на неговиот илегален орган „Искра“. По провалата настаната во врска со тој весник Рацин одлежал две години робија во Сремска Митровица. Ако го гледаме неговиот профил на револуционер, ние ќе можеме да посочиме само мал број личности од македонската средина што можат да спаѓаат во ист ред со Рацина. „Всушност – вели Лазар Колишевски – во периодот меѓу двете војни, Рацин беше единствената македонска фигура која со својата револуционерна дејност, која пред сè преку својот напишан збор стана општопозната и призната во прогресивната југословенска јавност“.

Се разбира, како што сугерира и оваа оценка, се работи не само за надворешни обележја на една политичка биографија, и не пред сè за тоа, ами за впечатокот што останува од исклучителна личност. Само постепено, но со сè поголема јасност таквото восприемање на личноста

на Рацин, не по една страна ами комплексно, проникнува во нашето сознание. Самиот Рацин ја чувствувал својата сила, и отаде неговиот неминовен, непоправлив оптимизам. Тој млад човек живеел како да има многу време на располагање пред себе, ударите ги примал со стоицизам што се крепи врз верата дека сето тоа ќе мине и дека тој на сето ќе му го види крајот. Таквата духовна настроеност му спомогнала секако да ја изживее полесно, и да ја оцени од едно свое повисоко рамниште, и онаа неправедна осуда дојдена од својот лагер, и тоа во времето на појавата на „Бели мугри“, која останува како траума во нашата историска свест, случај од кој имаме уште многу да се поучуваме.

И така, упорност, концентрација, увереност го карактеризира Кочо Рацин. Меѓутоа, силата на распознавање се пројавува исто така во неговата дејност и во неговото определување. Борејќи се за оние што се најслаби и најбеспомошни – а такви имаше на овој простор можеби најмногу во неговиот народ – тој не ја губеше од предвид социјалната диференцијација. Вистинската демократизација се постига само на нивото на ослободувањето на работниот човек, никако над тоа рамниште. Затоа Рацин, иако проговори со голем сентимент за пропаѓањето на нашиот патријархален бит, знаеше да ја расчлени македонската чаршија и специјално да укаже на еден тип луѓе, еден тип нејзини интелектуални претставници, и еден менталитет што и натаму ќе му става сопки на нашето одење напред. Ова е едно суштинско забележување и ова се рамките во кои е поставена и во кои треба и да се разбира неговата програма на национален план.

Веќе во односот спрема минатото се пројавува кај Рацин таа основна ориентација. Не случајно ја избира тој токму темата на богомилите кога сака и со благороден патос да го истакне уделот на својот народ во историјата. Го привлекува неговото внимание едно движење што во дадена епоха значело социјален протест и кое имало што да им завешта на ослободителните акции на низините во идните епохи. Тој беше нестрплив да дознае што повеќе за идеолошката подлога и развитокот на тоа движење, како што беше нестрплив да ни го соопшти тоа со возбудата на човек кој го доживува на еден творечки начин ис-

торискиот стимуланс. Историската визија на Рацин придонесе да се актуелизира имено кај нас во даден момент богомилската порака со силата на дејствено наследство. Многумина, и покомпетентно, пишувале за богомилството, но Рацин е единствениот меѓу сите што, по силата на своето уверение, постигна таква актуализација.

Со право истакнува Димитар Митрев дека „Рацин е онаа личност во нашата понова историја, во која најсугестивно се изрази континуираноста на духот на преродбата и духот на современоста“. „Сам по себе, – вели Митрев – но и со она што го создаде, Рацин е жива и животворна врска помеѓу нас и нашите далечни претходници. Тој ни овозможува најпрониклив дијалог со нивната длабока историска смисла“. Рацин можеше да биде таков – ќе додадеме ние – имено затоа што се бореше за сегашност, а уште повеќе за иднина, во која треба да се вградат и да се потврдат сите вредности во животот на ослободениот човек. Неговиот пристап е сосем спротивен од пристапот на оние тесногради души што се идентификуваат со личности од минатото за да ги рушат сегашните човечки вредности, зашто се против нив, а со самиот тој чин на идентификација веќе го опозориле и минатото.

Каква широчина пројавуваше Рацин, имено поради својата благородна желба да го одлачи прогресивното од ретроградното, покажува неговиот однос спрема делото на Ангелко Крстиќ. „Место во книжевниот реализам на Ангелко Крстиќ да се види еден уметнички доживеан одраз на објективната македонска стварност... – пишува тој – да се открие „внатрешната“ сила на реалистичкиот уметнички одраз на стварноста, којашто раѓа идеи во главите на читателите и против оние што ги има авторот, – се откриваше само „надворешната“ страна од која авторот можел или успеал своите идеи да ѝ ги наметне на стварноста. Така се доаѓаше до чисто формална оценка на Крстиќевото книжевно дело, до едностраност и површност, со која со лесно се жртвуваше неговиот длабок реализам заради неговата плитка национална романтика“. Рацин, меѓутоа, не сакаше да жртвува лесно ни еден елемент што може да се вклучи во конструктивната преобразба на реалноста и во ослободувањето на човекот. Тоа ги определуваше, како што веќе истакнавме, неговите стано-

вишта во однос на секидневните проблеми од националната и социјалната сфера. Ништо потуго не му беше нему од плитката национална романтика.

Својствата за кои зборуваме го одликуваат Кочо Рацин и како писател и тоа во таква мера што да не остане никакво сомнение кој е неговиот основен позив. Уште во првите песни, и особено во неговите прозни работи, се набележува еден круг на мотиви на кои Рацин постојано и упорно ќе се враќа. Уште тогаш се изразува еден своеобразен пристап и едно чувствување на светот што заправо им дава чар дури и на неговите почетнички обиди. Ние ги читаме во нив простите реченици и нешто не ни допушта да ги сметаме за излишни, иако сочинуваат скроман текст. Едно својствено дишење ја водело таа рака да се движи по хартијата и тоа е трага на изразит темперамент. Се претчувствува појавата на личност. На некои луѓе од таков сој им се дава да зборнат само неколку збора и сепак тие зборови не се забораваат.

Кругот на неговите мотиви е набележан и еден е заправо неговиот главен јунак – работниот човек, обесправен и презрен, подложен на бездушна експлоатација и осуден да не може да крене глава, човек со копнеж за бел ден и за човечки живот. Со трпение на искусен мајстор се враќа Рацин кон оваа своја тема, ја длаби понатаму, бара да ја изрази со уште поголема сила, – дури таа не се овозможи во чудесните „Бели мугри“. „Во „Бели мугри“, – истакнува Александар Спасов – така да се рече, го наоѓаме сиот Рацин, сите негови одлики, сите идејно-уметнички настојувања, најјасно и најодредено искажани: неговото остро чувство за проблемите на своето време, Рацин како вистински социјален и револуционерен поет и Рацин творец на новата македонска поезија“. Но колку враќање на истото и какво барање и изнаоѓање на подробности било потребно за да се постигне тоа, – може да се види добро од сите оние исписи во нотесите на Рацин во времето кога тој ја создавал својата единствена збирка. Иако е во традицијата на народната песна, и со самото тоа упатен на изворите на оралната инспирација, тој е едновременно поет што со најголемата грижа ја гради изразната фактура на своите стихови.

Тој обработува ист круг на мотиви, тој длаби една тема, исполнува една иста рамка. Но во таа рамка треба да се постигне што посилна експресија, она што е порано кажано треба да звучи како нова порака. Голема концентрација била потребна за таа работа, задлабочување во себеси, сила за која бил свесен самиот поет. Можеме таа концентрација врз веќе даденото да ја споредиме со работата во неговиот занает, над грнчарското колце, но можеме да најдеме овде допир и со традиционалниот пристап на зографите и копаничарите. И во нивниот занает и уметност темите се дадени и се повторуваат во безброј варијанти, а што ќе остане како трајна вредност се решавало од срцето и вештата рака на мајсторот.

Излегувањето на „Бели мугри“ во печатницата во Самобор претставува историски настан за новата македонска литература. Не можеме да посочиме друг пример кај нас појавата на една книга да е проследена со таков спонтан интерес каков што беше случајот со „Бели мугри“. Малата и неупадлива книшка беше бележана со посебна значимост. Затоа и тргнаа во потеря по неа, како што правеа и со нејзиниот автор. Рацин не беше во ситуација на Бодлер, којшто зазирал од брошури, но затоа можел спокојно да чека дури да нарасне неговата книга. Шанса беше самото излегување на „Бели мугри“, шанса и за Рацин и за македонската литература. Таа танка книшка е израз на душевноста на еден необичен човек, но и манифест на цела генерација. На неа се крепи нашата современа литература. На своето извориште таа го има во „Бели мугри“ својот најбистар извор.

Кочо Рацин даде со својата збирка своеобразно и неповторливо решение за спојот меѓу нашата традиција и современост. Тој го направи тоа во своеобразен и неповторлив историски момент. Рацин беше длабоко емоционално сврзан со народната песна која на него дејствуваше неразделно како текст и музика. „За нас што ја слушаме музиката, – вели тој – внесувајќи се во неа и преживувајќи ја, нашата народна песна и не стигнува до разумот. Таа одеднаш го погодува срцето зашто од него и изникнала“. Патот кон подемот на нашата нова литература Рацин го гледаше „во цврстиот потпир врз неисцрпното јазично и изразно богатство на македонскиот фолклор и

врз општествените погледи на напредниот општествен елемент“. А со својот личен обид, со својата поетска варијанта, Рацин покажа како може да се реализира тој спој без да се дојде само до реплика на народната поезија. Неговиот стих црпи многу нешта од народната песна како во метричките својства така и во лексиката и метафориката, но неговите песни се целосно и со ред промислени подробности необично оригинални композиции на еден современ поет. Во внатрешната архитектоника на тие композиции Рацин знаеше да го вклучи во нова функција не само она што народната песна го кажува, ами и она што е притаено во нејзините паузи, во наглото замолчување кое учествува во нејзиниот ритам.

Со постигањето на ваква синтеза Кочо Рацин стекна трајна заслуга во изградбата на нашиот поетски јазик. Секогаш натаму ние ќе ја посматраме нашата поетска традиција и низ неговиот поглед. Меѓутоа, неговата заслуга за изградувањето на нашиот литературен јазик е уште поширока. Меѓу Мисирков и нашата современост Рацин стои како најистакнат градител на нашиот литературен јазик којшто во едно пресудно време ѝ приоѓал на таа задача не само емпирички, ами со изразита грижа да се потврдат здрави принципи во процесот на создавањето на литературната норма.

Кога денеска, од дистанца, се свртуваме кон овој наш писател и револуционер, остануваме импресионирани од разностраноста на неговата дејност, од она што го направил или што, за жал, само го повтел во својот скршен замав. И поради едното и поради другото враќањето кон Кочо Рацин, кон неговото духовно завештание во практичната акција и во литературата, ќе биде секогаш потребно за творечките сили во нашиот културен развиток. Сум имал можност да кажам неколку збора за тоа и при друг случај и затоа нека ми биде на крајот дозволено да ги повторам истите зборови:

„Тешко ние да можеме да најдеме во нашата културна историја друга таква монолитна личност како Рацина, што по творечки начин гради мостови меѓу минатото и иднината, што знае на здрави основи да создава културна традиција“.

Токму поради тоа ние чувствуваме, скоро од ден на ден, дека ликот на Кочо Рацин придобива сè поизразити црти во нашето духовно битие. Веќе за нас што сме биле негови современици, а уште повеќе за новите поколенија, Рацин поставува со својот живот и со своето дело една мера што се налага во творечка и етичка смисла. На македонскиот простор не може веќе да се изневерува пораката на поетот Кочо Рацин, без да се засега во она што е суштинска основа на нашиот развиток.

(1973)

## ЛИЧНОСТА НА КОЧО РАЦИН

Треба да признаам дека не ми беше лесно да ја прифатам поканата да настапам вечерва со говор посветен на Кочо Рацин. Причината е во тоа што јас веќе двапати сум говорел по вакви поводи за Рацина, а во својата книга за јазикот на македонската поезија, не така одамна, одделив доста простор за анализата на неговата поезија со оглед на поетскиот јазик во усното предание. Поради сето тоа се јавува опасност од повторување, а повторувањето е само еден, можеби и уште полош вид од она „омразно многословие“, за кое на едно место во својата автобиографија зборува Григор Прличев.

Сепак, и покрај сето ова, една посилна причина се наложи и ме доведе вечерва на оваа говорница. Причината беше што поканата дојде од Прилеп, каде што се јавила иницијатива да се одбележи со повеќе акции седумдесетгодишнината од раѓањето и триесетипетгодишнината од смртта на Кочо Рацин. Не беше главно тоа што сум јас емоционално сврзан со Прилеп, ами главното беше што самата оваа прослава одеднаш и со голема светлина ми ја доближи мислата дека околу Рацина се создала една посебна историска свест во нашата средина. Мојата цел во овој краток говор ќе биде да ја објаснам колку што можам таа појава.

Како еден од неговите помлади современици, јас ги паметам годините кога Рацин настапуваше на литературното поле со македонски текстови. По чист случај сум бил дури присутен во Белград, во домот на „Бајлонова пијаца“, кога Страшо Пинџур донесе еден куфер полн со егземплари од збирката „Бели мугри“, а можеби тоа беше и целиот тираж. Како сега да ја гледам целата сцена: со возбуда го отворија куферот, во кој се покажаа жолтите книшки со црвени букви на насловот. Тоа беше настан,

тоа беше појава на македонска поезија! Но дали ние тогаш можевме веднаш да го сфатиме она значење што таа збирка го има денеска за нас? Јас самиот немав случај да се запознаам лично со Кочо Рацин. Сум го видел еден единствен пат на перонот на велешката железничка станица. Една неупадлива и неугледна фигура, со качкет, стоеше пред вагонот, чекајќи да стапи во разговор со некои луѓе од нашиот предел во третата класа. Дали некој од нас, прашам, во тој момент можел да подозира дека тој мал човек ќе зема денеска толку важно место во нашата историска свест? Се разбира дека не. Требаше да изминат повеќе децении од кои едната, и тоа првата, го однесе по трагичен начин и самиот Рацина, требаше низ опит да созрева нашето општествено и национално битие, за да се дојде до овој момент, кога Прилеп чувствува потреба и со една ваква прослава да го почести споменот на поетот.

Ако добро ја согледувам работата, денеска веќе ликот на Кочо Рацин привлекува со необична сугестивност цели наши генерации. Ние сме во самиот процес на создавање на легенда за тој лик. Затоа и реков во почетокот дека Рацин го окружува една посебна историска свест во нашата средина. Тоа се случува ретко и тоа се случува само со малку личности. Во светската литература има цел ред писатели со поголем опус, со пошироко воздејство, и со исто толку изразит граѓански кураж во преломни историски моменти, па сепак нивната средина не им го доделила тоа што нашата средина му го доделува на Кочо Рацин. Иако се споредувањата деликатни, јас ќе се решам да посочам еден пример, примерот на Владимир Мајаковски, поет што извршил големо влијание врз новата литература во светски размери, па и врз нашиот Кочо Рацин. Потресни зборови за смртта на Мајаковски забележал во својот дневник исто така големиот поет Осип Манделштам: „Во Сохум, во април, ја примив веста за смртта на Мајаковски. Како водна грамада со камшици мава ’рбетот, грлото се стегнало, а во устата остана солен вкус... Друштвото, собрано во Сохум, ја прими веста за смртта на праисконскиот поет со срамна рамнодушност. (Зашто не е Шалјапин, дури ни Качалов!) Истата вечер играа и при клавир пееја студентски распуштени песни“. Се разбира, ова е само еден впечаток и само опис на една случка. Сепак како тоа да нè воведува во идната судби-

на на извонредната личност. Мајаковски останува голем поет, голем испраќач на прогресивни идеи, имено како писател, човек на литературата, но околу неговиот лик не можело да се изврши онаква кристализација во самото конституирање на општествената и национална свест на еден народ, како што тоа станало околу ликот на Кочо Рацин. Едниот е извонредно голема појава, другиот станува легенда макар и во мала национална заедница. Ние нема да го оставиме осамен нашиот Рацин, ако ги споменеме, пак за споредување, имињата на еден Шевченко, на еден Његош, Петефи, Ботев.

Има некоја закономерност во појавата на такви личности. Сепак да се ограничиме сега само на Рацина. Тој се јави во мал народ и тоа во времето кога тој народ сè порешително ја изразуваше својата национална индивидуалност. Тој не беше само човек на литературата, ами по силата на околностите тој требаше, без никакви привилегии, да се вклучи во секидневната практична дејност, полна со опасност, за проширување на социјалните и национални права на својот народ, подложен на секаква дискриминација. Не е Кочо Рацин автор само на „Бели мугри“, „Богомилите“ и извесен број други текстови, објавени под негово име или обележани со негови псевдоними. Уште долго време ние, по сеќавање на современите и со јазична анализа, ќе треба да ги изделуваме оние негови текстови на дневни теми, што сам ги пречукувал на машина и сам ги умножувал со средствата на партиската техника во Велес и Скопје. Во еден таков човек се обединува писател и подвижник, личност крвно сврзана со оние сили во својот народ и во светот што го чистат патот за прогресот. Такви личности често се јавуваат имено во мали или потиснати народи, во време кога тие настапуваат веќе со потребната волја за изменување на својата ситуација. Тие личности можат, иако не мораат, дури да бидат и понезначителни по своите литерарни пораки, но тие се побогати за онаа димензија што приближно ја определевме со зборот подвижник. Големите и афирмирани национални заедници одамна немаат потреба да го конституираат своето битие околу такви личности во областа на литературната дејност, која е секогаш обележана со националниот признак. Се разбира, тоа не значи дека во минатото и тие нации не доживувале слични процеси.

Личната судбина или, како што се вели во народот, свездата на човекот секогаш играла улога во процесите што ги објаснуваме. Рацин, во еден живот што траел само триесет и пет години, делејќи ја маката на експлоатираните слоеви, можел, како и што било, да поднесе ред тортури, навреди и неправди, а никому не му причинил неправда, за да го изневери со тоа својот идеал. И тука доаѓаме до тоа што ние веројатно сите го знаеме, ако не свесно, тогаш потсвесно. Рацин е за нас монолитна личност. Како таква личност тој од своја страна станува наш идеал. Ние можеме да посочиме во своето минато ред истакнати луѓе, претходници на Кочо Рацин. Но условите во кои се живеело биле такви што тие луѓе се ломеле како карактери, а на некои распаќа и не можеле да се ориентираат. Ние им го проштаваме тоа, зашто ги сакаме, а и немаме право да ги судиме од едно сосем друго време, но други индивидуи, за кои не суштествува тој закон на љубовта, можат сурово и суво да нè потсетуваат на таа нецелосност, како што тоа и го прават. Рацин е меѓу првите наши личности, во кои спаѓаат пред сè цел ред на истакнати луѓе загинати во НОБ, кои бележат квалитетно нов степен во развитокот на македонскиот народ, кога тој се извлекол веќе, по силата на својата свест и определба, од ситуацијата што нè онеправдуваше во самата наша етичка сушност. Рацин не е сам и не е единствен таков човек. Но тој беше писател, и бидејќи најсилни траги остануваат во зборот, тој со самото тоа од сите други околу себе, достоин колку него, придобива нешто во сјајот што за нас ја обележува неговата личност. Тие со тоа ништо не губат, ами само добиваат, бидејќи нивното величие е поблиску определено, и така утврдено, со зборовите што ги искажал Кочо Рацин. Името на Кочо Рацин е скратенка за името на сите нив. Уверен во ова, а одвратен од некои негаторски обиди да се постави под прашање и она што во нашата нова историја ние сме го извојувале со тешки напори, јас си дадов слобода да ги изговорам во куќата на Кочо Рацин во 1971 година овие зборови: „... Рацин поставува со својот живот и со своето дело една мера што се налага во творечка и етичка смисла. На македонскиот простор не може веќе да се изневерува пораката на поетот Кочо Рацин, без да се засега во она што е суштинска основа на нашиот развиток. Рацин е една од оние личности што нам, кои немаме како

нација долг и богат опит, ни откриваат дека, низ сите промени и превратности, постојат константи во историјата на еден народ и во неговата културно-творечка акција“.

Како да го претчувствувал сето ова, тој човек со голем труд и сериозност пристапил кон својата мисија. Тој имал пред себе јасна цел: да се бори за правата на својот народ во рамките на широкото движење за ликвидирање на дискриминациите во светот. Тоа беше борба за ослободување на светот, а не за замена на една туѓа буржоазна екипа со домашен, божем „национален“ тим, со што само би се продолжил векот на старата структура. Бидејќи имаше дар слова, тој стана поет – како што е добро кажано – поет на црнотрудовиот народ. Тој се идентифицира себеси со копачите и тутоноберачите, и побара израз за тоа што им лежи на душа. И како да се плашеше да не ги изневери во своето кажување, тој дури отстапи од поетиката на т.н. социјална литература што ја беше добро совладал како што беше совладал и ред други области во стремежот кон сè повисоко образование, – тој отстапи од таа поетика за да ја следи поетиката на македонската народна поезија. Како да си наложи со тоа една внатрешна дисциплина, да не го загуби звукот на најинтимниот израз на душевноста на простиот човек. Како да постави релси од кои нема скршнување, но кои водат до желаната цел. Постапи како што постапувале пред него зографите – во рамките на зададена тема да се повлече, ако е можно, поизразита црта. Белегата што ја повлече Кочо Рацин ни најмалку не значеше репродукција на народната песна, ами чин на модернизација, но во контакт со наследство на поетски обработениот збор. Како златни алки ја поврзуваат неговите песни нашата современа поезија со усната поетска традиција на нашето минато.

(1979)



## „БОГОМИЛИТЕ“ ОД КОСТА РАЦИН

Малку време по излегувањето на „Белите мугри“, есента 1939 година, почна да се шири од рака на рака една, размножена на шапирограф, статија под наслов „Богомилите“. Тој мал историски труд потекнуваше, како што се зна веднаш, од истиот човек што ги напиша и „Белите мугри“ – од Коста Рацин. На жалост досега не е најден ниеден од егземпларите на македонски јазик што се распространуваа во 1939 г. Со тоа, до колку допрва не би се нашол некој, губиме една од првите наши прозни работи, што би ни открила најмногу за односот на Рацина во дадениот момент спрема нашиот литературен јазик<sup>1</sup>. Но треба да бидеме задоволни дека сепак „Богомилите“ на Рацина не се исчезнати за нашата историја. Во архивата на поетот се најде препис од нив – иако не на македонски, ами на српски јазик, приготвен за печат сигурно во некое од тогашните напредни списанија. Допрва сега, со сегашново издание, ќе може широката публика да се запознае со овој негов историски труд.

Важноста на Рациновите „Богомили“ станува особено видна, кога ќе знаеме дека тоа е заправо прва наша научно поставена работа од областа на народната историја. Нашата историографија има во неа свој вистински почеток.

Студијата за богомилите ни открива цела една страна во личноста на Рацина. Зашто Рацин не беше ограничен само на поезијата и на чисто литерарната дејност; тој беше човек со жив интерес за научната теорија и со наклоност научно да ги сфаќа и да ги објаснува појавите. Познато е дека Рацин се занимаваше и со прашања

<sup>1</sup> Македонската верзија на „Богомилите“, која се разликува од оваа што ја прикажуваме, беше подоцна најдена и објавена од д-р Г. Шоптрајанов во „Македонски јазик“ I (1950) II (1951).

од филозофијата, дека напечати и статија за Хегеловата филозофија. Толку повеќе не можеше тој да не се зафати со изучувањето на нашата народна историја.

Каква непосредна практична цел си беше поставил Рацин обраќајќи се имено кон богомилскиот период од нашата историја?

За да одговориме на поставеното прашање, треба да се пренесеме за момент во она време, пред војната, кога тој ја пишуваше својата работа. Тоа е време на соживување на нашето револуционерно движење, организирано од Комунистичката партија на Југославија. Време кога се појавија штрајкови и демонстрации во Македонија; кога излегоа неколку наши поетски збирки; кога нашата напредна интелигенција, особено напредното студентство, почна да си го поставува сè поодредено прашањето за изградба на националната македонска култура, за затврдувањето на македонската свест во народот. А познавањето на нашата историја, на светлите епохи и личности во неа, претставуваше еден од необично важните фактори за постигањето на таа задача. Во народот требаше да се влее вера и гордост; вера во силите негови, гордост од тоа што веќе го постигнал во минатото. Зашто само народ свесен за своите сили и исполнет со благородна национална гордост може да ја љуби вистински слободата, та да се бори за неа. Знаејќи го тоа властодршците правеа сè, за да го забораат младите македонски поколенија минатото на својот народ. И навистина, нашите интелектуалци од пред војната, излезени од ненародни школи, слабо ја познаваа својата историја. Дури и во однос на толку блиските илинденски борби, повеќе имаше едно живо чувство дека и македонскиот народ се кренал тогаш против тиранијата, одошто вистинско познавање на текот и сушноста на борбите. Рацин ја чувствуваше таа празнина и сакаше да ја заполни. Тоа е најпреката цел на неговата студија за богомилите. Но ни изборот на самата тема не е случаен, ами е добро обмислен спрема целта.

Богомилството е во нашата средновековна историја, како што вели Рацин, „една од најсветлите, најзначајните и најинтересните појави“. Богомилското движење, породено кај нас, ги беше надминало далеку границите на

Македонија, ширејќи се дури во Италија и Франција, и станувајќи претеча на ред други социјалреформаторски движења во Европа низ Средниот век. Нашиот народ така преку богомилството даде свој важен прилог кон општо-човечкиот развноток. А во тоа се содржеше во најголема мера оној момент што Рацин со срце го бараше – да се разбуди националната гордост на македонскиот народ.

Но нешто друго уште повеќе го привлекуваше Рацин кон изучувањето на богомилското движење. Тоа беа социјалните елементи што се содржеа во богомилската наука, проповедта против приватната сопственост и мечтата за општество каде што луѓето ќе живеат во братска заедница. Тие елементи носеа во себеси најголема актуелност: нашето движење, раководено од Комунистичката партија, се стремеше не само кон националното ослободување, ами и кон остварување на комунистичкиот општествен идеал. Та така, одговарајќи на прашањето за практичната цел што ја имал пред очи Рацин при пишувањето на „Богомилите“, треба да кажеме дека таа се состои: 1) во стремежот да се разбуди гордоста на нашиот народ од неговото славно минато и со тоа да се помогне неговата современа борба за национално ослободување; 2) во стремежот да се поврзат социјалните елементи во учењето на богомилите со современата борба на работниот народ по патот кон комунистичкото општество.

По каков начин пристапуваше Рацин кон богомилството? Ќе одговориме веднаш: тој пристапуваше истовремено како поет и историк. Како поет тој не можеше да не се понесе од извесен национален романтизам, толку природен во народ што ја доживува својата преродба. Како историк Рацин сакаше да биде на висината на дотогашните научни познанија за богомилството, и да ја разгледа таа појава од становиштето на историскиот материјализам, во врска со времето кога се одвивала, во врска со луѓето што ја движеле.

Овие две страни во „Богомилите“ – националниот романтизам и трезвеното проценување на историските факти – се проникнуваат, се дополнуваат, откривајќи ни во Рацина човек што сака точно да ја проследи историјата на својот народ, но што во исто време, како син на тој поробен народ, не може да го задржи жарот на својот патри-

отизам, ами сака да го пренесе и на другите сонародници. Вистинската вредност на „Богомилите“ не се состои во нивниот прилог кон изучувањето на богомилството. Тогаш таа не би била особено голема. Вистинската нивна вредност се состои токму во тоа што во нив гледаме темпераментен наш човек што сака минатото да го воскресне заради денешницата. И тогаш таа вредност е навистина голема.

Да ја прикажеме сега во ваква светлина содржината на Рациновите „Богомили“. Целиот втор дел, по уводот, претставува заправо едно лирско отстапување од историскиот расказ, или, ако сакате да речеме обратно, лирско пристапување кон предметот.

„Како ги мразеа господарите, болјарите, властелата и поповите!“ – вели Рацин за богомилите. „За нив имаа само најдлабок презир, за нивната расипаност само најостер збор, за нивните недела само најтешка оптужба. И кога во текот на проповедта, одухотворени, понесени од внатрешната сила на вистината, ќе светнеа со очите со оган што изгорува, со оган што мрази, што оптужува и пали – ќе блеснеа во тие очи и одблесоци од далечни пожари и огнови што горат низ години и коишто лучноносците, како што и тие беа, ги предаваат во историјата од колено на колено. Оти знаеја како човечкото пали, оти секаваа како тоа носи, и оти ги просираа понесени така, од височините – далечните и далечните векови што за луѓето сепак ќе дојдат... Ги попалија нивните свети книги, ги скрија, веќе да не светат и да не палат. Оставија само анатоми, вандалски повелби, од коишто здија засирена крв. И поруги и клевети и бес и омраза. И „свети“ лаги. Но не ги згаснаа зборовите богомилски! Тие се тука. И светат. Оти се неугасливи. Живеат во народот!“

Од оваа поетска оценка на богомилството јасно се гледа она што е основно чувство и мисла на Рацина: борбата богомилска е не борба бестрага исчезната, ами што посеала семе во душата на народот – на тој вековечен борец што најпосле ќе ја извојува победата. Но Рацин нејќеше да се запре само на поетската визија, тој сакаше – рековме веќе – да го осветли богомилството како историска појава.

На таа задача е посветен третиот, најголем дел од „Богомилите“. Кон изучувањето на богомилското движење, како што се гледа јасно оттука, Рацин пристапил со научна добросовесност. Тој се запознал со добар дел од литературата посветена на богомилството. Нè изненадува со колку јазици се служел само овој наш самоук. Освен на српски и бугарски, кај него наоѓаме цитирана литература и на руски, чешки и француски јазик. Самото тоа говори доста за подготовката на Рацина и за сериозноста со која пристапил кон својата работа над „Богомилите“.

Запознавајќи нè со историскиот развој на богомилството, коешто од верско-опозициона секта станува масовно социјал-реформаторско движење, Рацин се стреми да го објасни сето тоа од марксистичко становиште. Тој правилно укажува дека богомилството е породено од внатрешните противречности на феудалниот строј, установен кај нас од бугарската држава и крепен од официјалната христијанска црква. Ако тој сепак, водејќи се по извесни аналогии од подоцнежното време, кога феудализмот беше во кризата на распаѓањето, не се ослободи напивно од извесно механичко приложување на општите изводи во однос на развојот на феудалниот строј – кон една конкретна ситуација во нашата земја во X век, – тоа се должи до голема степен на недостаточната разработеност на прашањата сврзани со богомилството, во историската наука. Да бараме пак од Рацина, во она време и во околностите на неговиот живот, да ја изврши таа разработка – би било сосем депласирано. Многу посуштествено е за нас да видиме на што се запираше Рацин најмногу, што истакнуваше најмногу во однос на богомилството.

Пред сè, тој сакаше да ја покаже важноста на богомилското наследство во нашиот народен бит и карактер. Дејноста на богомилите, во спротивност на дејноста од официјалната црква, Рацин ја разбираше како вистински народна, што останува да живее со животот на најздравите народни традиции. „Само тие можеа да работат на вистинската народна култура“ – пишува тој, – зашто и идеалот им беше длабоко народен и само таа култура народот можеше да ја прифати, зашто беше навистина негова. Затоа и „богомилството беше

народно и се поткрепуваше од народот, додека православието беше туѓо и се поткрепуваше особено од вишето свештенство и болјарите. И затоа и културните традиции на богомилите се наши најубави традиции. Има ли во нашето народно минато повозвишена појава, повозвишен идеал и посветла цел од богомилската?“ Во врска со ова Рацин го истакнуваше, што е сосем верно, богомилското влијание во создавањето на нашиот фолклор, „духовната ризница на нашиот народ“. Во многу народни приказни, на пример, се одразени погледите од богомилската космогонија, дуалистичкиот принцип во мироздањето. Подвлекувајќи ја животворноста на богомилските традиции во нашиот народ, Рацин во истото време го истакнуваше правото негово на богомилското наследство. Богомилите беа наши предци, а делата на предците им припаѓаат на потомците.

Со тоа што понатаму ќе го кажеме за основното, основно нагласеното во Рациновите „Богомили“, ќе го илустрираме заправо она што веќе го споменаваме – прашањето за богомилскиот општествен идеал. Рацин ги истакнуваше особено нивните социјални разбирања. Апостолскиот закон на богомилите „тоа е закон на општество на братството и еднаквоста на „децата божји“, како што го замислуваа прахристијаните“. Затоа тие и се бореле против општеството на социјалната нееднаквост, против државата што ги штитела интересите на богатите, против црквата што го крепела феудализмот. А што сакале да изградат тие на урнатините од феудалната држава, праша Рацин. „Без сомнение – своето сечовечко христијанско братство, во коешто сите луѓе би биле рамноправни, еднакво слободни...“ „Овој висок човечки идеал може да предизвикува во нас само дивење, но истовремено и жалење што и ние уште не сме го постигнале. Што пак во тоа богомилите беа прераниле, што тие во мечтата беа прескокнале цели столетија и општествени етапи – може да им служи на чест“. Во овие зборови се огледа поврзувањето на социјалните елементи од богомилското учење со задачите на борбата на нашиот народ пред војната по патот на социјалистичка револуција. Уште појасно е тоа истакнато во завршниот став на „Богомилите“ каде што читаме: „... конечно право на културното наследство од богомилите му припаѓа на наследникот на граѓанското општество (т. е. на проле-

таријатот, Б. К.) којшто со полното преземање на историско-културното наследство на народот, мора да го преземе и наследството на богомилите. Триумфот на неговиот идеал ќе биде наедно и триумф на вековните напори и патила на одамнешните деца божји – нашите Драговитски богомили.“

Пишувањето на „Богомилите“ му беше на Рацина, по таков начин, една удобна форма да ги мобилизира нашите луѓе за најважните задачи на денот: 1) да ја закрепи нивната национална свест и 2) укажувајќи им на нивните борбени традиции, да ги сплоти околу пролетаријатот, околу неговата партија што водеше борба како за националното така и за социјално ослободување на македонскиот народ. Приносот на Рациновите „Богомили“ за постигањето на таа цел, приносот нивни кон нашата борба, треба по достоинство да го оцениме. Со својот труд за богомилите Рацин се открива како сериозен научен работник. Неговиот труд не е без недостатоци, но едно нешто останува непобитно и треба да се каже: во Рацина имаме најиздигнат македонски народен интелектуалец од неговото време, најкултурен наш човек. Тоа што го кажал и како го кажал Рацин за богомилството, не можеше да го постигне тогаш ниеден друг македонски интелектуалец. Чест му чини на Рацина дека тој од обичен работник-грнчар, со упорно самообразование, се издигна така високо.



## КАКО РАБОТЕЛ РАЦИН НАД „БЕЛИТЕ МУГРИ“

Во „Нов ден“ бр. 9–10 од 1946 г. излезе една белешка од Ѓорѓи Милошев, во којашто се реферираше за Рациновите ракописи во Титоввелешкиот градски музеј. Тука се напечатија и две најстари познати досега Рацинови македонски песни. При овој случај јас соопштувам дека располагаам со извесен материјал од архивата на поетот, што ми беше доставен од Велес од другарот Перо Коробар, во 1945 г. Од тој материјал во статијата ќе ги опишам само концептите што фрлаат светлина на Рациновата поетска работа, посебно на работата негова над „Бели мугри“, оставајќи го другото за наредните броеви на „Нов ден“. Сакам да го искористам случајов, за да ја истакнам важноста на историско-литературното испитување на Рацина, коешто уште отсега треба да се почне со нужната основност и систематичност. Од Рациновиот живот нè дели малу време. Можеби некои негови поблиски луѓе уште и не свикнале со мислата дека него веќе го нема меѓу живите. Дека спомените бледнеат и се губат, треба да се направи сè да се приберат што повеќе податоци за Рацина како човек и писател, што ќе послужат за напишување на една исцрпна монографија за него. Рацин беше еден од првите што почна да работи над современата македонска литература, и преку неговата дејност ние ќе го проследиме во истото време најинтересниот период од таа литература – периодот на нејзиното никнување. Издавањето на спомени за Рацина би сме го дочекале со особена радост. Треба да се мисли, во догледно време да имаме веќе сторено нешто за еден зборник од литературно-историски и мемоарни работи, посветен на Рацина. Во тој ред и оваа статија нека дојде како една подбуда.

Во ракописите Рацинови што се у мене, се наоѓаат извесен број песни на српски и на македонски јазик

(главно песните од „Бели мугри“ во постара редакција). Повеќето од ливчињата се чукани на машина, но има и некои испишани со раката на Рацина. Песните на српски јазик нема овдека особено да ги засегаме. Во нив не се наоѓа ни една што би имала некаква книжевна вредност. Но како историско-литературен материјал овие песни имаат големо значење, укажувајќи на интимниот свет од Рацина, а исто и на литературните влијанија што тој ги претрпел. Тие ни сведочат дека Рацин не престанал да пишува на српски и во времето кога ги создава своите „Бели мугри“, само што е јасно бездруго дека тоа му е работа споредна до којашто тој не држел, повеќе пишување за самиот себе, отколку некакво творечко барање. Во истото време, Рацин ја полага сета тежина на својата македонска поезија, којашто му се откинува од срце, првна солза и клетва, и првни повик кај нас. Рацин го испитува влијанието на предвоената српска социјална поезија, правејќи извесни опити наполно во нејзиниот дух и звучење. За нив може да ни дадат добра претстава ваквите негови стихови:

*Не, нећемо сами и не усамљеном сѝазом  
широким орумом милиона води наш ѝуѝ.  
Сѝоѝама шѝо се сливају у ѝросѝор  
даљина,  
сѝоѝама у којим се ѝуше крв, сузе и  
зној,  
сѝоѝама шѝо малаксавају, клону, ѝа  
одјекну г̃ромко  
и ми ћемо ићи.*

Од друга страна, во Рациновите српски стихови, особено во љубовните, очевиден е печатот на магловитата, формалистичка, декадентска поезија:

*О извори мојих снова  
Дал кријешѝе у себе још ѝлам:  
или сѝвараѝе сѝрадања нова  
кроз која ћу ѝлакаѝи сам  
чежњом дубоком*

*сузним оком  
ѿод сребреним ѿлашѿом месеца*

Несомнена е внатрешната разделеност, колебање на Рацина, кога ќе ги споредиме овие факти меѓу себе, и особено со македонската негова лирика, каде што трага нема од формалистичката фразеологија. Па и како може-ло да има? Освен што во Македонија таа на никого не би му стребала, и самиот јазик македонски, литературно не-обработен, во поезијата – јазик на народната песна, беше силна пречка за слични експерименти.

Меѓутоа, по законот за преемственоста во лите-ратурниот развиток, Рацин требаше да тргне отаде, кај што беше застаната нашата народна песна, од ја-зикот што таа го беше изработила. Би било многу по-грешно ако би барале да го сведеме зборот на Раци-на просто на народната песна – но влијанието од неа е основното благотворно влијание што го претрпел тој. По ракописите останати од Рацина ние можеме да судиме за тоа како тој се стремел да ја запознае народната песна, да вникне во неа, и после елементите од неа да ги пресо-заде во својата лирика. Во еден интересен нотес – каде што Рацин правел белешки од прочитани книги, и каде што се испишани ред сигнатури за книгите што ги барал во библиотеките, се наоѓаат извадоци од следните песни од Зборникот на Миладиновци, којшто на Рацина му бил добро познат: „Прошетах горе, прошетах долу“ (Мил. 305), „Мори Недо, бела Недо“ (Мил. 256 и 208); а на од-делен лист: „Турчин девојка врзана носит“ (Мил. 646).

На првата страна од нотесот се испишани овие сти-хови од народната песна:

*Мори, Недо, бела Недо!  
Вешер оуе најѿ селоѿо  
Роса роси ѿѿѿ селоѿо  
Чума мрие низ селоѿо*

-----

*Неда ѿѿкае ѿѿенко ѿлаѿѿно*

-----

(Мил. 256)

Веднаш по тоа следат неколку стиха од една друга народна песна, каде што пак се опева белата Неда:

*Мори Неџо, бела Неџо  
Кайнало ѿи бела Неџо,  
кайнало ѿи бело лице  
шѿо ѿи ѿолку разбелело  
наџ слонџеѿо наџвелило;  
ѿвое лице се белее  
моја џуша ми се лее.*

(Мил. 298)

Комбинирајќи ги вака овие стихови, Рацин добил нова народна песна. Како искористува пак тој елементи од неа, се гледа во овие две негови четиристишја, испишани на одделен лист:

*Тамо, џоре, низ џубрави ѿемни,  
ѿамо веѿер веѿѿ – жалба леѿѿ:  
каѿѿ лисје – косѿѿ слани бели  
ѿлачѿѿ мајки – џрвја ѿоѿемнели.  
Знам за ѿаја мноџу силна жалба  
знам за болка на џора зелена –  
чума мриѿѿ низ џубрави ѿемни,  
чума мриѿѿ – ѿраво в срџе биеѿ!*

Оваа звучна песна е карактеристична и со својата јазична страна. Формите *каѿѿѿ*, *косѿѿѿ*, *ѿлачѿѿѿ* за 3 л. мн. сег. време – Рацин ги внесол според галичкиот говор. Под влијанието на песните од Зборникот Миладиновски – коишто се повеќето од Западна Македонија – Рацин избира, за извесно време барем, – некои типично западно-македонски говорни црти. Освен тоа употребата на *i* за *j* (*маѿки* и *ѿаѿа*) укажува на влијание од страна на ортографијата на К. П. Мисирков, со книгата на кого Рацин исто бил запознат, бидејќи и од неа се наоѓаат цитати во неговите белешки. Рацин си прави и јазични извадоци од песните на Миладиновци, забележувајќи некои зборови, изрази и форми што му правеле впечаток: *коѿсойѿиле*, *ливаџе*, *ѿискоѿѿ*, *малечок*, *оџан*, *џрумѿе*, *нџѿѿре*, *бенџисаѿе*,

*ѝрилеџа, кинисах, чешиће (џа биде), чекор, ал (џа ѝе најде),  
каѝа вечер, кладѝи – меѝнеш, куѝна-не, ничкум, оѝрула,  
кџе ѝладнина, осѝроно сорче, џо два силни оџнои, ниетѝ  
се сѝориле, кабил се сѝориле, не ѝройѝи мошне, мошне  
ми се мили, мошне не додевай, белки каил се сѝори (сѝ во  
тој нотес).*

Понатаму наоѓаме варијација на мотивот за ер-  
генската жалба од песната бр. 317 кај Миладиновци:

*Ох море моме, џа знајеш, –  
ако ли ѝаџне сѝинана роса, –  
ѝова ја ѝлачам за ѝебе! ...*

На истиот лист се испишани стиховите:

*расѝрусале, расѝуѝиѝиле  
ѝанки аѝѝи разџрналe  
наѝисале...*

со ритмика карактеристична особено за нашите лазарски  
песни. Влијанието на таа ритмика е одразено и во следна-  
та самостојна Рацинова одломка од истиот нотес:

*Наседнале, налеџнале  
извадиле кавалине,  
засвириле  
заѝџрале.*

Сиве овие факти ни го осветлуваат начинот по  
којшто Рацин ја искористувал народната песна за  
своето индивидуално творештво, ни сведочат дека  
таа му била често непосредна инспирација и дека не-  
кои свои работи тој ги почнувал при самото читање  
на народни песни, уште опфатен од нивното звучење.  
Одовдека ни станува јасно влијанието на Зборни-  
кот на Миладиновци врз Рацина и во некои песни во  
„Бели мугри“, каде што пак се искористени народ-  
ни мотиви, на пр. во овие стихови од „Елегии за тебе“:

*Зош̄ио̄ ѿо̄ ш̄ебе дрв̄ја̄ӣа  
и на дрв̄ја̄ӣа г̄ранкӣӣе  
и на г̄ранкӣӣе лис̄ја̄ӣа  
шумола̄ӣ скрӣино̄ ш̄аг̄овно?*

(Пор. Мил. бр. 220)

Знаменито е да го утврдиме како факт дека имено Зборникот на двајцата браќа Стружани, излезен во 1861 г., по цели седумдесет и повеќе години изиграл така видна улога при никнувањето на современата македонска поезија.

Во ракописите што ги опишувам наоѓаме некои интересни податоци за работата Рацинова над песните од „Бели мугри“. Така во споменатиот бележник на шестото ливче при самиот крај, под некои други белешки, се испишани со бледо-сино мастило следните четири стиха – зачеток на песната „Тутуноберачите“:

*Жл̄ӣана мака – жл̄ӣион̄ ѿӯѿун̄:  
како г̄о бер̄иш, како г̄о ред̄иш  
дӣѿла ѿо̄ дӣѿла  
лис̄че ѿо̄ лис̄че*

На 16 лист горе пак се чита, сега со молив, првиот стих по малку поинаква форма:

*Жел̄ӣа мака – жел̄ӣи ѿӯѿун̄  
како г̄о*

Во овие две одломки имаме уште барање, угаѓање на основната интонација што треба да зазвучи, чиста, во новата песна. Понатамошната работа над таа песна можеме да ја следиме на еден одделен лист, каде што на машина се исчукани првите десет нејзини стиха:

*На кан̄ѿар с̄ѿуден о̄ѿ ѿуч се мери  
а може ли да се измери  
жол̄ѿава мака – жл̄ӣиов̄ ѿӯѿун̄  
жл̄ӣава ѿо̄ѿ на ра̄ѿӣѿе ни.  
Од ш̄емни зори на ӯѿр̄ини л̄ѿѿни*

*до никоа доба на вечери зимни  
шој жадно смука шагаџаа наша  
и крвџаа и џошџаа и снагаџаа ни.  
Жлџи – жлџи и прави лицаџаа бледни  
и жлџаа џосџинка у џрадиџе носи.*

Почетокот е тука веќе во главни линии оформен, но до дефинитивната редакција Рацин извршил уште неколку промени во горните стихови, заменувајќи го меѓу другото и стихот „жлтава мака – жлтиов тутун“ којшто беше му се јавил, како што видовме, како прв мотив од песната, – со: „нашиов тутун – нашава мака“. Ке се запреме сосем накратко на овие промени, за да илустрираме како Рацин со нив наоѓа поенергичен, појарок израз. Во дефинитивната редакција на песнава првото четиристишје гласи:

*На канџар сџуден со џуч џо мерџи  
а можџи ли да џо измерџи,  
нашава мака  
нашиов џуџун  
нашава солена џоџи!*

Со тоа што безличниот израз „се мери“ и „може ли да се измери“ се заменува со лична конструкција, уште од првиот стих се изделуваат, се присенуваат како црна сенка тие, против коишто е управена клетвата и протестот во оваа песна. Очевидно е колку добива во својата содржина песната со оваа навидум мала поправка. Исто така замената на епитетот *жлџиов* со *нашиов* во следните два стиха, и поставувањето акцентот на зборот *џуџун*, многу поживо и покрвно ја предава маката на црнотрудовиот народ, отелотворена во тутунот, неговата мака, во контраст спрема оние што го обираат народниот труд. Последниот стих, завршувајќи го со остар ритмичен удар целиот период, ги има сите предимства над млакото и неодредено како слика: „жлтава пот на раците ни“. Понатаму, во дефинитивниот текст имаме уште две поправки: во 7 стих зборовите „жадно смука“ се заменуваат со „гладно пие“, со наш народен израз, а во 8 стих, којшто во последната редакција гласи: „и потта и крвта и снагата ни“, со новиот распоред на зборовите Рацин постига извесна

градација. Сета оваа одломка претставува интересен пример за работата на поетот да постигне што постегнат и посилен израз.

На истото ливче, под стиховите од „Тутуноберачите“ Рацин отчукал неколку одделни реда, како прво нафрлање на нова песна:

Ги даваме како што идат еден под друг:

*О младосӣ!  
о живоӣ!  
О г̀лад несиӣа за живоӣ!  
О ден, о крвав ден, на нашата млада,  
шо̄йла крв  
Пак с̄тарӣӣе влци забиӣе ос̄ира̄ӣ,  
Милиони г̀ладни, безработӣни с̄ио̄ја̄ӣ  
фабрикӣӣе ножевӣ шо̄ча̄ӣ  
фабрикӣӣе новӣ шо̄йовӣ ле̄ја̄ӣ  
г̀ранатӣи*

И подолу:

*Пак с̄тарӣӣе влци забӣ ос̄ира̄ӣ.  
Бомби и ойровен час.  
Белки за мир.  
Пак с̄тарӣӣе влци забиӣе ос̄ира̄ӣ  
ӣак шо̄йовӣ новӣ се ле̄ја̄ӣ.*

Како што се гледа, тоа требало да биде песна против потпалувачите на војната, во она општо настроение на народните маси пред опасноста што се приближуваше, но таа така и си останала ненапишана.

На тутуновите работници Рацин се враќа и во еден друг обид за песна, под наслов „Монополци“. Под насловот стои римско I, што значи дека песната била замислена во повеќе делови. Но у мене се наоѓа само еден лист, и дали имала песната продолжение не можам да кажам. Нема овдека да ги приведувам запазените пет строфи, бидејќи во однос на содржината не даваат ништо поново спрема тоа што се наоѓа во познатите Рацинови песни, а уметнички се слаби.

Во нотесот, освен стиховите од „Тутуноберачите“, се среќаваат, на 12 лист, во прво нафрлање и почетните стихови од познатата Рацинова песна – „Селска мака“. Само што овдека во една првобитно сосем друга околина:

*Покрај реки  
покрај лаки  
покрај снискине брегои  
наседнале, налеѓнале  
извадиле кавалине –  
засвириле  
заиграле.  
Думба, румба  
Думба, ба!*

Како што се гледа, првобитно тие влегуваат во една весела играорна песничка, нашепната од познатата народна свадбарска песна „Кинисале сватовите“. Првите три стиха се запомниле од Рацина и попосле тој ги искористил за песна сосем спротивна по замисла и настроение – песна за селската мака. Во „Бели мугри“ тие стихови гласат: „Покрај ниви, покрај лаки, покрај снискине брегови“. Јазикот и на горната одломка укажува на пресниот впечаток што го носел Рацин од народните песни, читани кај Миладиновци. Тоа се гледа во употребата на членот *-не* (особено во: *кавалине*) и во западно-македонската форма *брегои*, со загубено *в*. Во крајната редакција на „Бели мугри“ Рацин се повраќа повеќе кон формите на својот роден велешки говор.

Преминуваме сега кон описот на другите концепти од песните што се излезени во „Бели мугри“.

За првите две песни во таа збирка – „Денови“ и „Печал“ – интересно е дека во постара редакција тие претставувале не две, ами една песна. Дури попосле Рацин се решил да ги раздели, чувствувајќи дека едниот дел иде како одглас на другиот, и дека тие секој за себе затвораат целосно настроение. Ја приведуваме овдека таа постара редакција на песните, во којашто имаме и ред елементи што ниту влегле во дефинитивниот текст:

## ДЕНОВИ

Како на врайџоџи жердани  
ниски камења сџудени –  
џака на џлешки денови  
лежнале џа најџежнале.  
Денови ли се – денови  
арџаџски маки жолемџ!  
сџани си уџре џо рано  
дојди си вечер џо доцна,  
науџро радосџи џонеси  
навечер џага донеси:  
ај, џусџи да е, џусџи да би  
осџанал живоџоџи кучешки!  
Роди се роб и роб оди  
џо робска земја џечална,  
и нижи си жердан денови  
нижи си алки ковани,  
нижи си синџир железен  
околу врайџоџи навезен,  
нижи жо, рџај, влечи жо  
од лулка дури до жроба –  
душо ле мачна арџаџска,  
душо ле сџрадна, џечална!  
А нема ли живоџи, нема ли  
љубов за живоџи жолема  
љубов за живоџи човешки  
у виа жради арџаџски?  
Нема ли срце, нема ли  
срце – на срца срцеџо,  
срце – ширини широко  
срце – длбини длбоко,  
цел свеџи да збере џа да е  
у виа жради малечко?  
Нема ли бел ден, нема ли  
ден да е над деновиџе,  
ден – слнце вишино високо  
ден – море ширно широко,  
надалеку да оџрее  
нашироко да разнесе  
макиве да жи џроџлиџне

*срцево да го отвори –  
срце цел свет да загрне!*

Првите 12 стиха од оваа редакција наполно влегуваат и во последниот текст на „Денови“. Оттука натаму имаме ред промени, со коишто елементите содржани во првобитнава редакција се дообработуваат и си наоѓаат друго место. Основна ревизија преживува стихот: „роди се роб и роб оди“, којшто е изменет и проширен во:

*роди се човек – роб биди,  
роди се човек скои умри.*

Рацин не можел да остане при мислата дека човекот уште со раѓањето е предодреден за роб. На светов се раѓа човек, којшто треба човечки да живее, но суровиот гнет го дроби и го превраќа на роб. Во првата редакција исто така не е укажано со ништо на оние што го чинат животот суров, на поробителите на работниот народ, на причинителите на неговите маки. Тој суштествен елемент во песната Рацин го внесува попосле, признавајќи дека инаку како неопределена плачка звучат стиховите за мачната, страдна и печална аргатска душа. Овдека имаме убав пример за доизјаснувањето на основната идеја во една песна, за внесувањето во неа подлабока идејна содржина.

Со овие промени добива вистинска смисла и втората песна, како силен копнеж за денот кога ќе пукнат обрачите на црниот живот и кога човек ќе поземе прв слободен здив. Минувајќи ги поситните промени во таа втора песна, коишто сепак се од интерес за работата над одделни стихови и за нивно подобро разбирање, ние ќе се запреме само на нејзиниот крај, што исто така во конечниот текст е преосмислен. Во двете редакции, што ги споредуваме, имаме тука два стиха сосем противположни. Во првата се говори за оној ден што треба „срцето да го отвори“, та тоа срце „цел свет да загрне“. А пак во последната тоа „срце“ е имено што „пука обрачи“, што ги руши ропските окови и што развева алово знаме. Срцето на работниот, на потиснатиот народ, срцето на револуционерниот народ, – што е негов тврд дух, што е негова стисната тупаница, што е негов победнички устрем – ќе

ги раскине прангите на ропството. Тој активен момент е наполно притаен во првата редакција на песната. Во неа таа останува, по својата основна интонација, само продолжение на жалосливата нота од првата песна во истата редакција. Со извршените промени песната несомнено многу добива во својата идејно-емоционална устременост. Сврзникот *a*, на преодот меѓу двата дела од првата редакција, ја губи веќе вака својата смисла, и природно се иде до две наполно завршени песни.

На друго едно ливче ја гледаме веќе „Денови“ како одделна песна. Ливчето носи нумерација 3), што значи дека потекнува од времето кога Рацин ги подредувал своите песни во збирка, можеби непосредно пред печатењето. Тоа го потврдуваат и други два листа, едниот бр. 7 (песната „Проставање“), другиот бр. 22 („Прикаски си останаа“), испишани на иста машина и на еднаква хартија. Уште два други листа едниот бр. 5 („Селска мака“), другиот бр. 23 („Ај, на наломи излези“), само што се тие отчукани со латинска азбука, и секи на поинаква хартија (по големина сите спомнати ливчиња претставуваат четвртинка од табак). Да се вратиме на песната. Таа овдека го има веќе во главното видот на конечниот текст. Но таа ќе претрпи уште измени. Така во неа ги немаме уште стиховите:

*За ѿуѓи бели дворови  
којај си црни гробови!*

Интересно е дека Рацин попосле ги внесол и нив – за да го засили уште повеќе оној момент што, како што видовме, во првата редакција на песната не е дури ни изразен. Гледаме една управеност на Рациновата мисла да се истакне што појарко имено тој момент. Поинаку гласат овдека стиховите:

*Ушре си радосӣ ѿнеси  
Вечер си шага донеси*

но Рацин во своето издание им го враќа ним првобитниот вид:

*Науѝро радосѝ ѝонеси,  
навечер ѝаѝа донеси.*

Интересни стилски поправки внесувал Рацин и работејќи над песната „Селска мака“. Ние говоревме веќе од каде се пренесуваат првите два стиха на таа песна. Во запазениов препис песната се наоѓа во последната фаза на своето дообработување. Еве кои се разликите меѓу преписот и печатената песна. Стихот „плодно поле род народи“ од печатениот текст, гласи овдека „плодно поле род роѓаше“; стихот „в гора пиле песна пее“ – овде „пиле в гора ми пееше“; стихот „срце селско – векот тажно!“ – „срце селско тага тажи“. Понатаму, како што покажуваат и двете точки, директно се приведува жалбата на селското срце. Променети се и последните два стиха од „та од селска пуста мака сокот цеди друга рака“, во – „та од пуста селска мака аир нема дур до века“. Сите овие промени се од таков карактер, што на стихот да му се даде поубав ритмичен од или да се внесат типични наши народни изрази (*векоѝ ѝажно, аир нема*).

Од познатата и многу сакана песна „Ленка“ ја наоѓаме овдека само првата строфа. Сигурно многумина, како мене, ќе бидат изненадени, кога ќе го чујат првиот стих од овој препис: „От како Менка остави“, што значи дека Ленка не била прво Ленка, ами Менка. Исто во мотото место Билјана стои Лилјана. Инаку строфата е сосем еднаква со таа во последната редакција, ако не обрнеме внимание на формата *ѝаѝнаа*, заменета после со *ѝаѝнаја*, еден факт што треба да биде спомнат заради историците на нашиот јазик.

И песната „Прштавање“ ни се претставува во препис каде што првите три строфи (25 стиха) претрпуваат само некои измени до последната редакција. Така место „Белград е ламња“ четеме овде „Белград е црн гроб“; 4 и 5 стих си ги размениле местата во дефинитивниот текст; во 24 стих место „подигни очи“ се наоѓа „исправи очи“; во 25 стих место „онија очи, што душа горат!“ имаме „оф тија очи, што горат душа!“ Од чисто ортографските црти интересни се овдека *ѝијам* (во „Бели мугри“ – *ѝшам*) и три различни пишувања за *ќе* во три стиха едно подруго: *ће, кје, ке* (*вака и веке*).

Но додека овој дел од песната е речиси завршен, Рацин допрва почнува да го создава нејзиниот крај. Тој го скицира во продолжение, пишувајќи на машина. Како му врвела работата секој може лесно да види од тоа што ќе го испишеме. На 24–25 стих „Исправи очи – очи засвети оф, тија очи, што горат душа!“ се при-  
дава:

*Има на вој свеї̄ како нас дрӯги  
Има њо цел свеї̄ како нас дрӯги*

А преку еден проред и натаму:

*Ар̄га̄ӣи сме си – но не сме њрокле̄ӣи!*

*Ако ни дрӯги однесе сичко –  
даде ни цел свеї̄ широко ширен.*

*Дрӯџ, Вело, дрӯџ ни однесе сичко  
но даде ни цел свеї̄, широко ширен*

*Тој ш̄ӣо ни, Вело, однесе сичко,  
њој ни ос̄тави широко ширен  
свеї̄о̄ӣ за борба, за денови нови.*

*По вој свеї̄ има како нас дрӯги!  
Свеї̄о̄ӣ за борба, за нови денови.  
Има њо вој свеї̄ како нас дрӯги!*

*Свеї̄о̄ӣ за мака, но и за борба.  
Има на вој свеї̄ како нас дрӯги  
има њо цел свеї̄*

Овдека можеме чекор по чекор да го следиме обликувањето на мислата на поетот. Во овие преправања се содржани веќе сите четири стиха од следната строфа, што треба уште да се синтетизираат во неа. Во својот последен вид таа строфа гласи:

*Тој ш̄ӣо ни, Вело, однесе сичко  
њој ни ос̄тави од њемно њемен*

*веков за мака – но и за борба.  
Има на вој свеї како нас многу!*

Песната „Утрото над нас“ ја наоѓаме конципирана со Рациновата рака, кога таа уште многу се разликува од денешниот нејзин вид. Во концептот таа е многу поголема, порастегната, таа претставува тука заправо слободно прераскажување за авторовото чувство. Таа речиси на цела една страница ни расправа она што сè сакал Рацин да влее тука во своето завршно четиристишје:

*Но тии росни уїрини пресни  
коїнаї во гради и тлеаї,  
Коїнаї и како бура пеаї  
и како огин палаї.*

Го предаваме овдека исцело текстот на концептот:

*Од далечниїе модри се вејаї  
на слнцето злаїниїе далги,  
од далечниїе модри се лејаї  
на уїринїа росниїе влаги.  
По длги рамни ширини плодни  
панки и меки магли се вијаї,  
далеку над огледалаїа водни,  
бисїриїе води модриниїе пїјаї  
и дели, меки памучни вејки  
пихо, кроїцишко сејаї.  
Ех, пїја рамни ширини плодни!  
Ех, пїја мака пуста!  
По пїја радост нивга не оди  
а слнцето радостно грее!*

На другата страна од листот:

*а над полињаїа плеејки  
муграїа се предава и пејаї  
весели пилиња ранобудни  
умилно чудни.  
Но судни*

и ѿешики мисли на часови ѿрудни  
на мојѿе друѓари рабојници клејѿи  
ѿо ѿолиња, дујки, рабојшилници мрачни  
ѿаѓа ми носајѿи и болни ѿрејејѿи  
на денови ѿразни, ѿемни, безорачни.  
Полиња ѿлодни, рамни, широки!  
Вардарски води, бисѿири, морави!  
Вие сѿе само рани длобоки  
ѿресни, незаздравени, крвави!  
Та вие не сѿе далѓи радосни,  
на нови зори, ѿурѿурно румени,  
у овија сочни уѿирини росни  
вие сѿе само ѿаѓи сѿудени –  
незаздравени.  
А разбудени  
снаѓиѿе вечни, незасиѿени,  
за борба, радосѿи, живојѿи, ѿросѿиори  
висини, свејѿлини, длбини незнајни,  
снаѓиѿе вечни низ крвави зори,  
догледујајѿи чудни образи ѿојни:  
у муѓриѿе сочни ѿак маѓлиѿе меки  
извивајајѿи бели вејки и ѿлејајѿи  
а од далечниниѿе далеки  
машини брунчлива ѿесна ѿејајѿи  
и водийѿе бисѿири ѿурбини силни  
на хидроценѿирали на Вардар ѿонајѿи ...

Маката на „црноземните робја“ е основна тема на Рациновата поезија. На неа тој се враќа пак во една бегло нафрлена скица, којашто многу веројатно стои во врска со претходната и е една од првите мотиви што ќе се оформат попосле во песната „Утрото над нас“.

У раниѿе мајски муѓри  
небејѿо сејеше сив ѿрах  
а ојќај слнце шѿо изѓрева  
оѓниѿиѿаѿа ѿолеми ѿореја  
и ѿо наросенаѿа земја  
ѿаужинки сенки ѿаѓаја.

*Ние со мојѝки на рамо  
Наведнајѝи ничкум одевме.*

*Сè шѝо земјава рађа  
сè шѝо земјава дава  
сè шѝо земјава има  
наше не е.*

*Ние ораме и којаме  
ние коски осѝаваме  
и ѝо ѝолињайѝа олѝи –  
окајѝуеме како круши –  
но нам нишѝо нема  
но за нас нишѝо не осѝануе.*

Пред да преминеме на последните ливчиња, каде што ќе дознаеме по нешто за работата Рацинова над циклусот „На Струга дуќан да имам“ и песната „Копачите“, нека ја цитираме, за исцрпност, и содржината на еден двоен лист каде што, на машина, се правени пак некои опити за песна.

*... Најзао смо осѝали сами.*

*Върз ѝебе лежайѝ облаци,  
ѝоод ѝебе сѝијајѝ ѝланини,*

*Над ѝебе ѝежайѝ облаци,  
ѝоод ѝебе лежайѝ равнини  
думај – само сос две раѝи*

*Над неѝо ѝежайѝ облаци  
сѝъснајѝи, ѝемни – ѝемнеајѝ,  
змиа ѝајѝнишѝа ѝред неѝо,  
дълѝи, далеки – крај немајѝ.  
Ојѝ далечина, како ѝрез сон, идајѝ чудни  
звукови,  
идајѝ ѝалабиѝи, далеку неѝде видени,*

*Завиена во сиво и ѝајсна како довиѝа  
зачмаена ојѝ болка, нокѝѝа минеше.*

Од тоа што овие редови се пишувани на машина преправена, за да се внесат буквите љ, њ, по сешто тие потекнуваат од попосле, по 6 април 1941 година. На истото време укажува и една друга одломка којашто била секако првиот опит за поемата „Сандански“:

*Не бил сред шума  
в Пирин ѓланина,  
не слушал на буки  
ајдушки ѓесни –  
далеко  
в ѓуѓина  
осеѓил болка  
за ѓаѓковнина*

Од циклусот „На Струга дуќан да имам“ ни се за-пазени три ливчиња, за двете од коишто се кажа дека се нумерирани со бр. 22 и 23.

На едната страна од третото ливче ги имаме прво нафрлани стиховите од 5 песна на циклусот („Банки ди-гнаа палати“) и тоа во ваков ред:

*Оѓ сичко носаѓ кајмакоѓ  
оѓ ѓоѓ солена даракоѓ  
Не сосиѓаја, сринаја  
Од сичко носаѓ кајмакоѓ  
Оѓ ѓоѓ солена даракоѓ  
макаѓа нам осѓавајаѓ*

Потоа е испишан еден стих од народната песна:

*Дувни ми, дувни веѓре Меѓлене*

А потоа:

*Цедаѓ ја ѓоѓѓа солена  
носаѓ оѓ сичко кајмакоѓ  
макаѓа нам осѓавајаѓ.*

Во дефинитивната редакција оваа строфа гласи:

*Оӣ сичко носат̄ кајмакоӣ  
оӣ њо̄ӣӣа цедат̄ го сокоӣ,  
оӣ сичко носат̄ кајмакоӣ  
мака̄ӣа нам ос̄авајат̄!*

Потем е испишано некое сосем друго четиристишје, посветено изгледа на Гоцета Делчев:

*Гјорџиа – звезда висока,  
Гјорџиа – надеж олбока  
Гјорџиа – водач народен  
на народ ѡешко ѡоробен.*

Одломките од поемата „Сандански“ сведочат дека Рацин се носел со мислата да ги оживи ликовите на народните борци од Илинден.

Под тоа се овие стихови од 3-та песна на циклусот:

*Прикаски си ос̄анаа  
с̄арӣӣе бочви со вино.  
Будјосани раска̄ани*

На другата страна од листот е испишана првата песна од циклусот, којашто се состоела отпрвин од овие три строфи:

*Изџори мерак, изџори  
изџори – ѡе̄ел се с̄ори.  
Сал не скоривај јадови  
на с̄ари, добри мајс̄ори.*

*Времиња ѡешки ѡешки дојдова  
уш̄ӣе ѡо̄ешки ѡрокуди  
оӣ ден на ден се умира  
со џодини душа бере.*

*Чаршииџе изумреа  
дућаниџе зајусџеа  
џрокойса, сичко џројадна –  
занааџи злаџен рџјоса!*

Во издадениот текст е внесена уште една (третата) строфа, а освен тоа се извршени следните промени: 8 ст.: и душа бере с години; 11 ст.: пропадна сичко, прокопса.

На споменатиот лист бр. 22 е отчукана 4 песна од циклусот („Прикаски си останаа“), но што е интересно, овдека таа е нумерирана како трета, што значи дека Рацин допосле го разработувал циклусот. И верно, излегува дека во оваа редакција песната ги содржи елементите на две по-последни песни, на 4 и 5. Тоа веднаш се гледа од текстов:

3  
*Прикаски си останаа  
стариџе бочви со вино.  
Раскајани, будјосани  
со обрачи рџјосани –  
џо изби џемни, мемливи  
риаџи џи црвци смрдливи.*

*Никој не кова, не џрави  
стариџе бочви џолеми.  
Кондури друзи ковааџи,  
с моџика џроб ни којааџи.*

*Банки диџнаа џалаџи  
расџнаа мрежи широки –  
џајџоса, злаџен рџјоса  
наџиоџи чесен занааџи!*

Во последната строфа, по 2 стих, отстрана се вметна-ти со мастило стиховите:

*оџи сичко кајмакоџи носаџи  
оџ џоџџија сокоџи ни џедаџи  
макаџија нам оставааџи.*

Интересно е што Рацин во последната редакција на 4 песна ја разделува првата строфа со вметнување на два стиха со елементи од народната лирика:

*Прикаски болни, ѓаџовни  
џруѓки во срце снеџовни!*

Карактеристично е за Рацин ова спомнување на народен мотив. Да обрнеме внимание дека и подоцна вметнатата строфа од 1 песна на циклусот пак е навеана од народната лирика:

*не ѓеј ѓеснаѓа сѓрадална –  
в џораѓа каѓаѓ лисѓаѓа,  
водиѓе ѓечай – ронаѓ бреџ  
и влечай млади јасики.*

Таа строфа наспроти другите, коишто се кажување на маката занаетчиска, како да го собира во себеси сето емоционално звучење на песната. Без неа ние би разбрале за пропаѓањето на „златниот занает“, но не би го сетиле тоа во најдлабокото трагично преживување на луѓе што гаснат, во она што во човека трепети како звук на тажна, непозната никому, нечуена од никого песна. Од овој род е и стихот за скршената „гранка маслинка“ – еден елемент толку познат од народната поезија – во песната „Утрото над нас“, а такви примери би можеле и уште да се покажат. Во Рацина народната песна нашла добар медиум. Тој умеел да ги спои и да ги искористи на вистинското место нејзините елементи.

Својот конечен број 6 си го носи и во преписов песната од овој циклус „Ај, на наломи излези“, на листот со бр. 23 (латинска машина), што значи дека овој препис, заедно со преписот на „Селска мака“, е понов спрема другите. Дека тука имаме работа со речиси дефинитивно подредена збирка, приготвена за печат, покажува тоа што во печатниот текст има само едно неслагање со овој препис, и тоа во стихот „Но ако срам ме залиса“, којшто пред тоа гласел „Но ако срам ме занесе“. Барањето на посвеж, понародски обоен збор е јасно изразен стремеж кај Ра-

цина. Во самиот препис формата *йишано* е пременета со рака во *йисано* („бело фиданче писано“).

На обратната страна од истиов овој лист, со молив се нафрлени сосем грубо редови за песна, веќе од подоцна – по 22 јуни 1941 година – бидејќи се спомина дека на Исток:

*Бура силна лисја рони,  
шам на Исток шам на Исток  
крвав двубој денеска е.*

Понатаму се говори за победата на пролетаријатот, за тоа дека „јасно снце ќе огреје“. Последен концепт што се однесува до „Белите мугри“, кај мене, се овие строфи од „Копачите“, испишани со Рацинова рака:

*На дѣда Боџомил  
земјата рофка, мека,  
набабрена за род,  
џи чека с душа сирагна  
ударите ни јаки  
на мојкиите остри  
по ироској –  
йелин –  
йрај.  
Да бидеме честии –  
ќе роди род голем!  
Во шаа муџра иресна  
да екне дружна иесна  
на дружниите удари –  
ша расшај силно в џради  
и биат срца млади  
йрејлнеи со јад.  
Ои сички маки иешки  
не видофме бел ден,  
а ои слзи жешки  
не сшануе меден  
нашиот живои.*

Двостипшјето „Да бидеме честити“ итн. не го наоѓаме во печатниот текст, а одглас од него имаме во стихот „Да биде честит денот“. Другите промени не се особени и ќе се видат во споредба со печатниот текст. Но дури и тој текст ние треба да го разгледуваме како нешто очевидно недоработено, што дава основание да мислиме дека песната набргу по напишувањето отишла в печатница.

Еден концепт од песната „Балада за непознатиот“ се наоѓа во Титов-велешкиот градски музеј, и овдека – за полнота – давам извадоци од него, по препис што ми е доставен од другарот Крум Тошев:

*За неџо ѝесна ѝееѝе,  
неџо со ѝесна жалиѝе,  
Така се сиие рађаѝе  
и ѝака си умираѝе!*

*А ѝука зоѝѝо ѝаѝнаф ја  
зоѝѝо ме земја ѝриѝисна,  
зоѝѝо оѝ Грейхен ме раздели  
киѝка оѝ киѝка – развои?*

Од оваа строфа се гледа дека Рацин отспрвин под непознатиот војник замислувал германски војник загинат во Првата светска војна во Македонија. Но оваа строфа е во концептот пречкртана, заедно со уште неколку нејзини преправки, а најпосле Рацин го избира тука варијантот:

*А ѝука заѝѝо ѝаѝнаф ја?  
Заѝѝо ме куриум ѝрониза,  
за коџо земја ѝриѝисна  
на коџо живоѝ даѝоф ја?*

Меѓу другиот материјал, останат од Рацина, кај мене се наоѓа во неколку егземплари како некаква антологија, составена од Рацина и размножена на преса. Во неа влегуваат следните песни: „До моето прво либе“ и „Кон брата си“ од Христо Ботев, „Сиротна песен“ од Димчо Дебелјанов, „Стига си Стојне седела“ и „Туѓина“ од Венко Марковски, „Глас от Македонија“ од Коле Неделковски,

„Стига ми е“ од Ст. Нанов, песната „Работник“ (авторот ми е непознат). Оваа збирка е правена по 9 јули 1941 година, зашто во неа наоѓаме песна од Рацина со тој наслов, посветена на смртта на Цветан Димов. Песната, интересна како податок за самиот Рацин од времето на окупацијата, не ја печатам овде, бидејќи е таа очевидно набрзина пишувана и уметнички изразито слаба. По истата причина не ја изнесувам и Рациновата песна, којашто исто се наоѓа тука, под наслов „Испанска балада“ за спомен на Ганча Хаџи Панзов командир на Македонската бригада при одбраната на Мадрид! Паднал у утрото на 21 ноември 1936“.

Се надевам дека материјалот изнесен во оваа статија ќе ја обогати нашата претстава за Рацина како поет, како човек што со сериозност се трудел над македонскиот збор, – дека ќе осветли ред моменти од патот по којшто неговата творечка мисла минела, за да постигне посилен, појасен, емоционално заситен израз. Во истото време, – и уште еднаш нека биде таа повод за навремена и основна историско-литературна работа над Рацина и неговото дело.

(1947)

## ПЕСНАТА „ЛЕНКА“ ОД КОЧО РАЦИН (Обид за стилистичка анализа)

Името на Кочо Рацин (1908–1943) зазема сè поистакнатото место не само во историјата на македонската литература, ами и во свеста на новите македонски генерации. Единствената негова збирка „Бели мугри“ излезе од печат пред четири децении (Загреб, 1939) и за сето изминато време оттогаш се чувствува постојано како расте воздејството на неговата поезија и сугестивноста на неговата личност, која за Македонците дава пример за етичка поставеност на човекот. Трагичната смрт на поетот, којшто загина во војната, го обележува со посебна сила неговиот спомен.

Заедно со сето тоа, по својата писателска биографија, Кочо Рацин нè доближува до некои ситуации, типични за периодот на создавањето на една нова современа литература, каква што е македонската. Во неговата писателска активност се изделуваат јасно две фази веќе по самиот избор на јазикот: тој почна да пишува на српскохрватски, за да премине на македонскиот. Уште поинтересно е што со овие две фази кај него се сврзани две различни поетики, со што се открива една од споменатите типични ситуации кои секако го привлекуваат вниманието во литературно-историска смисла.

Песните пишувани на српскохрватски, особено песната „Ватромет“ (Скопје, 1932), носат јасни обележја на експресионизмот, во варијантата и со ангажираноста на еден Мирослав Крлежа или Аугуст Цесарец. Преминувајќи на македонски јазик, а тоа значи и во една друга традиција, Кочо Рацин се ориентира спрема поетиката на македонската орална поезија, што доведе до суштествена трансформација на неговиот израз (Конески 1967,

155–156). За ваквиот избор, освен очевидниот историски факт што народната песна претставуваше главно наследство во областа на уметнички обработениот македонски збор, придонесуваше и една лична наклоност, необично јасно искажана, на пример, преку овие зборови на Рацина: „Има нешто во Македонија за кое може да се зборува и да се пишува со наслада и радост. А тоа е македонската народна песна“ (Спасов 1961, 245).

Кочо Рацин ја бараше смислата на својот живот во службата на обесправениот човек. Но дури оваа смена на поетиката го доведе него и во однос на уметничкиот израз до онаа позиција што ја застапуваше стариот Лев Толстој, кога истакнуваше дека од билините и скаските треба да се земе пример за тоа на каков јазик да се пишува за народот. За Кочо Рацин таа смена беше лесна и природна, ненатегната, зашто тој произлегуваше од средина во која оралната традиција уште беше жива и плодотворна (Конески 1971, 75–80).

Како со самиот избор на поетиката Рацин да сакаше сам себеси да си постави граници, за да не се оддалечи премногу од начинот на мислење, доживување и искажување на простиот народ. Се разбира, тоа и беше ограничување, бидејќи следењето на народната песна значеше не само користење на нејзината ритмика и метафорика, ами во голема мера и движење во определен круг на идеи и мотиви. За едното и за другото изразит пример дава една од најпознатите негови песни – „Ленка“, како што тоа може да се сети веќе при првото читање на текстот:

## ЛЕНКА

„Билјана платно белеше...“

Откако Ленка остави  
кошула тенка ленена  
недовезена на разбој  
и на наломи отиде  
тутун да реди в монопол –

лицето и се измени  
веги паднаја надолу  
и усти свија кораво.

Не беше Ленка родена  
за тие пусти тутуни!  
Тутуни – жлти отрови  
за гради – китки розови.

Прва година помина  
грутка в срцето ѝ легна  
втора година помина  
болест ја в гради искина.  
Трета година земјата  
на Ленка покри снагата.

И ноќе кога месечко  
гроб и со свила виеше  
ветерчок тихо над неа  
жална и тага рееше:  
„Зошто ми, зошто остана  
кошула недоткаена?  
Кошула беше даровна...“

(Рацин 1939, 8)

Поставени пред текстови од ваков вид, ние треба како основно забележување да го истакнеме тоа дека во нив се разликуваат два слоја, од кои едниот ја продолжува народната основа, а другиот врши актуализација. И во самата народна орална традиција такво нешто е сосем нормална појава. Меѓутоа, во таа традиција е доволно да се измени само некој стих, или дури некое име, да се додаде некоја реалија, па да се изврши, актуализација и да се сврзе песната со нов момент што носи нова идеја. По таков начин се, на пример, настанати некои македонски партизански песни при соодветна адаптација на постари револуционерни песни, сврзани со национално-ослободителното движење од почетокот на овој век. Како што ќе видиме сега, постапката е кај Рацина многу посложена.

Мотивот на „Ленка“ е навеан од две необично популарни македонски народни лирски песни – за Мари-ка и за Билјана. Почетниот стих на песната за Билјана е избран дури за мото на Рациновиот текст. Меѓутоа, и за самата емоционална поента Рацин резервира еден акорд од истата народна песна, бидејќи стихот „Кошула беше даровна“ претставува лесна парафраза на соодветниот стих од песната за Билјана. Третата строфа, со периодичните повторувања (прва година... друга година.. трета година), е градена по углед на народната песна за Мари-ка. По својата изразна структура и претходната втора строфа носи силен отпечаток на народните поетски обрасци, независно дури од фактот што определбата розови (китки розови) не спаѓа во кругот на епитетите обични во народната поезија, ами е преземена од поетската лектира на Рацина (можеби под непосредно воздејство на бугарскиот поет Христо Смирненски, за што би сведочеле и некои други слични траги во Рациновите текстови).

Така можеме да заклучиме дека првиот слој, во кој се продолжува народната основа, се пројавува особено јасно во двете средни строфи на „Ленка“, иако преку одделни елементи доаѓа до израз во сите делови на текстот. Улогата на овој слој е да го олесни непосредното емоционално дејство на песната. Самото тоа што кај читателите се будат познатите звуци на песните што тие многу пати ги слушале, пееле и предоживувале, придонесува да се раздвижи еден цел комплекс на асоцијации и со тоа да се пренесе поефикасно емоционалниот набој на Рациновиот текст. Не некој друг, ами токму Рацин, ја има многу добро изразено непосредноста на едно такво дејство, давајќи ја оваа забелешка: „За нас што ја слушаме музиката, внесувајќи се во неа и преживувајќи ја, нашата народна песна и не стигнува до разумот, одеднаш го погодува срцето, зашто од него изникнала“ (Спасов 1961, 245).

Врз овој фон, чинот на актуализација се врши веќе со самото тоа што лирскиот јунак, Ленка, не е само девојка од народот, исполнета со трепетите и надежите на млада душа, ами е работничка, поставена во несносни животни услови. Се јавува спротивност меѓу лирскиот копнеж пренесен со соодветна интонација и, од друга страна, грубата и сурова реалност.

Веќе во самиот почеток на песната, во првата строфа, доаѓа до израз позицијата на социјално ангажиран поет, каков што беше Рацин. Притоа слојот на актуализација се манифестира и преку извесни изразни својства, во прв ред и најочигледно преку подборот на некои карактеристични лексеми и изрази (*монойол*, *йуиун*), со кои се сугерира определена животна ситуација. Не треба да го превидиме и анжамбманот во таа строфа, излегувањето од рамките на двостихот, што не е никако обично во народната поезија, а што остава скоро впечаток на прозаичност. Но и тоа е не случајно, ами претставува баран ефект, при што се пројавува смисла за композиција, бидејќи веќе во таквиот почеток се иницира емоционалната поента на песната во последниот нејзин стих: „Кошула беше даровна“.

Целата последна строфа по својата елегичност и меланхоличност претставува вистински контраст спрема почетокот на песната. Емоционалниот поттекст се сугерира од веќе споменатата народна песна за Билјана, во која девојката бели „даровно платно“, очекувајќи го денот на својата свадба. Ленка нема да облече свилена невестинска облека, нејзината „даровна кошула“ останала недоткаена, – само месечината ноќе како со свила го загнува нејзиниот гроб и ветрецот запева тажна мелодија.

Двата слоја за кои зборуваме се сооднесуваат пред сè преку контрастно прикажување. Во композицијата на текстот доминира по таков начин едно чувство за симетричност, што се изразува доста видливо и во неговиот строфичен строеж. Чинот на актуализација се спроведува суптилно, сведочејќи дека, и покрај границите што сам си ги поставил, поетот успеал да најде доста свој слободен простор во креирањето на песната. Нè потсетува ова на старите зографи, ограничени со канонот. Меѓутоа, и во рамките на еднаш пропишаниот канон тие можеле да создадат неповторливи икони и фрески по силата на својата уметничка природа.

Библиографија

Конески, Блаже. 1967. *За македонската литературатура*. Скопје: Култура.

Конески, Блаже. 1971. *Јазикот на македонската народна поезија*. Скопје: Македонска академија на науките и уметностите.

Рацин, Кочо. 1939. *Бели муџри*. Загреб.

Спасов, Александар, 1961. *Кочо Рацин. Стихови и проза*. Скопје: „Кочо Рацин“.

(1979)

## ПЕСНАТА „ТАТУНЧО“ ОД КОЧО РАЦИН

„Татунчо“ и „Ленка“, покрај некои песни од циклусот „На Струга дуќан да имам“, претставуваат реализација на суштински еднаков модел на лирска песна. Во нив се користи не само метриката и метафориката на народната поезија, ами тие се и создадени непосредно врз мотиви од народни песни. Таквата подлога за „Ленка“ ја даваат познатите песни за момите Марика и Билјана, а за „Татунчо“ песната за некогаш страшниот ајдутин што го носел тоа име. Популарноста на „Билјана“ е навистина широка, а пак „Марика“ и „Татунчо“ беа импресивно наложени од страна на Васил Хаџи Манов, во неговите настапи преку Радио Белград, токму во годините кога Рацин почна да се јавува со своите македонски стихови. Како што е најчесто случај, подлогата ја дале не песни што можеле да бидат прочитани во обично тешко достапни зборници, ами такви што звучеле со самиот свој глас широко во колективот. Тоа помагало да биде во истиот тој колектив полесно и емоционално подлабоко прифатена новата порака на еден современ поет.

Кога ќе кажеме дека и Рацин поаѓал од народната поезија, правиме навистина една точна констатација, но со неа сепак остануваме само на површината. Правилен и целосен суд донесуваме дури ако додадеме дека тој изградува, и кога користи изразни средства и мотиви од народната поезија, неповторливо оригинални поетски творби, својствени само на него и промислени до последните подробности спрема една иманентна поетика. Се надевам дека тоа можев уверливо и да го покажам и докажам веќе порано, во својата анализа на Рациновата песна „Ленка“<sup>1</sup>.

<sup>1</sup> Б. Конески, Песната „Ленка“ од Кочо Рацин (Обид за стилистичка анализа), *За литературата и културата*, Скопје 1981, 203–208.

На фонот на народната песна Рацин врши актуализација или обновување како на планот на содржината, така и на планот на изразот. Нашето разгледување треба пред сè да објасни како го постигнал тоа. Но пред да минеме на текстот, ќе обрнеме внимание на уште некои моменти.

Народната песна за Татунчо се вклучува, јасно, во ајдучкиот циклус. По мотив таа се сврзува со познатата песна од Вуковата збирка „Орање Марка Кралевића“. Неа не ја среќаваме во зборниците на македонски народни песни, како што се оние на Миладиновци и Шапкарев. Ни самото име Татунчо не е обично во Македонија. Тоа било познато во Бугарија<sup>2</sup>. Песната за Татунчо е, првпат објавена во збирката на Дозон (1875 г.), по запис што носи источнобугарски јазични одлики<sup>3</sup>. По сето тоа станува најверојатно дека таа била пренесена во Македонија во поново време во рамките на оној репертоар од борбено интонирани песни што се усвојувале во револуционерно настроените македонски кругови и станувале составен дел на еден предимно градски фолклор. Таа била кај нас и јазично адаптирана<sup>4</sup>. Како што веќе споменаваме, таа песна станува особено популарна токму во времето кога Рацин ја подготвувал својата збирка „Бели мугри“.

Фонот врз кој Рацин ја градел својата уметничка творба за Татунчо е слоевит и не се ограничува само на народната песна. Додека во „Ленка“ можевме да ги забележиме трагите на Христо Смирненски, во „Татунчо“ се чувствува присуството на моќниот говор на Христо Ботев. Некои од најимпресивните песни на Ботев кај нас исто се пееле, добивајќи само во силата од забраните што ги следеле, во средината на прогресивно и револуционерно ориентираните луѓе. Меѓутоа, Рацин и го читал Ботева. Во фонот на „Татунчо“ е вклучена особено видливо во Ботевата песна „На прощаване в 1868 г.“, но и „Към брата си“, па во некоја смисла и нешто што е целосно карактеристично за

<sup>2</sup> Сп. Ст. Илчев, *Речник на личните и фамилни имена у българите*, София 1969, каде што под Татунчо читаме: „умалит от Татун, Трџмбеш (Търновско), 1940; в народна песен – източен говор“.

<sup>3</sup> А. Dozon, *Chansons populaires bulgares inedites*, Paris, 1875, 51–52.

<sup>4</sup> Како таква таа била и запишана во Тиквешко и објавена под наслов „Татунчо Војвода“ во *Нов ден*, III, 4–5, 1947, 51–52. Овој запис се разликува доста од оној кај Дозон и веројатно ѝ е близок на варијантата што ја знаел Рацин.

поетскиот исказ на големиот бугарски поет. Кога Кочо Рацин говори за оној „отзив пусти/по народни думи свети“, тоа место нè потсекава веднаш на стихот „в отзив на плач на народа“ (Х. Ботев, „Към брата си“). И други клучни зборови се среќаваат кај овие двајца поети-револуционери: *борба, роб, скопј, скопјски* (живот), *клејви*. Рацин ја позајмил откај Ботев карактеристичната лексема *прокуда* (во „На Струга дуќан да имам“) со значење „прогонство“, употребена токму во споменатата песна „На прощаване“ („таз турска черна прокуда“)<sup>5</sup>. Самовилите кај Рацин („Балада за непознатиот“) се дојдени од онаа гора во која умира смртно ранетиот хаџи Димитар.

Христо Ботев меѓу првите, и прв толку импресивно го налага ликот на ајдутиот во бугарската поезија, па гледаме, и пошироко. Но веќе кај него тој лик ја доживува првата суштествена трансформација, како што може да се види од почетните стихови на неговата песна „На прощаване“: „Не плачи майко, не тџи, че станах ази хайдутин / хайдутин, майко, бунтовник...“ Не станува збор, значи, за ајдутин што ајдутува, ами за бунтовник што води борба или револуционерна акција. Така зборот ајдутин станува еден вид метафора за борецот за народната слобода во нови историски услови. Како таков тој бил подложен и на натамошно поместување на значењето, што ни е убаво прикажано во познатата песна „Майка“ од Никола Јонков Вапцаров. Рефренот на таа песна ни кажува дека синот на таква мајка, обречен на бунт против потисниците и на саможртва, некогаш гинел како ајдутин, потоа како комита, а во последно време како класно свесен борец („Но някој разнесе в селото мълва, / че паднал убит като стачник“).

Се разбира дека и Рацин во својата песна „Татунчо“ го опева имено таквиот работник-борец, придружувајќи му се на својот собрат и врсник Вапцаров, за да биде засилена и со тоа, како и со нивната животна вера и суд-

<sup>5</sup> Се чини дека Рацин не го знаел прецизно значењето на тој збор кај Ботев, ами го сврзувал со сферата на зборовите: *мака, сирадање*, како што може да се насети од контекстот во „На Струга дуќан да имам“: Времиња тешки дојдова (уште по тешки прокуди,) од ден на ден се умира и душа бере с години“. Во македонскиот прокуда значи „лош навик“ (в. „Речник на македонскиот јазик“).

бина, онаа поетска и револуционерна вертикала што ја чинат тие двајцата во нашата традиција.

Рациновиот глас во „Татунчо“ допира до нас, така моделиран низ резонаторите на народната песна и на песната на Христо Ботев, со призивот и на нивните напеви, а не само зборови. Тој самиот го барал таквиот ефект и го погаѓал со својот внатрешен слух. Врз тој слоевит фон тој пристапил кон актуализација на текстот. Пристапува кон тоа веднаш, уште со посветата која гласи: „На Бана“. Се мисли, имено, на Бане Андреев, тогаш полит-затворник, којшто издржуваше долгогодишна робија во Сремска Митровица. Како со тоа ликот на Татунчо да доживуваше уште една инкарнација.

Како и кај Ботев во песната „На прощаване“, текстот се развива како обраќање кон мајката, полно со возбуда, љубов и надеж за разбирање. Очекувањата на мајката, според патријархалниот кодекс, се изневерени и разбиени. Тоа не можело да стане без голема причина. Не можело да се остави без одзив светиот повик на народот – кажува Рацин во првата строфа.

Следните две строфи се построени симетрично. Во првиот дел, којшто во нив почнува со сврзникот *ако*, се кажува тоа што можела да очекува една мајчица од својот мил син, а во вториот со што тој го осмислил својот живот, за да може да се надева сепак на мајчино разбирање. Сосем скратено, како во некоја шема, тие искази се редат вака: *Ако куќа не направив... / куќа цел свет братски ми е; Ако жена не донесов... / во борбата другарката / сонце сјае, сонце трепти!*

Спрема ваквата поделба на периодите во втората и третата строфа се врши и подборот на лексиката. Сликите употребени во првиот дел (*ишшимир ѝорѝи; џул-ѝренда-фил*) нè потсеќаваат на народната песна како подлога на оваа творба, а со тоа и како израз на патријархалниот бит. Интересно е дека Рацин во ваков контекст го избрал и архаизмот *љуба*. Тој не го употребил обичното *либе* (како што прави Ботев), како поради повеќезначноста (зашто *либе* може да значи не само „сопруга“, ами и „саканица“), ами и поради тоа што тоа може во неговиот текст да звучи премногу лирски разнежено. Меѓутоа, во вториот дел на вака изделените периоди се изразува на нов начин, без

потчинување на народната песна, едно актуелно свето-чувствување, во кое доминира братската солидарност во светот и љубовниот занес за другарката во борбата. Со тоа се открива душевноста на ликот на непокорникот во она што го нарековме негова нова инкарнација.

Интересна е структурата на четвртата строфа. Иако е таа формално синтаксички градена како претходните две, во неа изостанува моментот на споредба, а се оди кон самата поента, со нагла психолошка разврска, за која стануваме свесни, кога ќе ни прозвучи непосредниот цитат од народната песна за Татунчо. Синот бара од мајката да му погледне право в очи, за да може да ѝ го постави ова прашање: ти ли беше што пееше / „Ајдутин мајка не рани...“. Тој сака да ѝ каже дека нешто од духот на непокорноста што го исполнува преминало во него и од нејзина страна. Тие се сврзани со длабокиот звук на ајдучката песна и на таа емоционална основа се разбираат без зборови. Затоа тој се надева дека таа ќе ја благослови и самата негова жртва во борбата, а тоа е веќе содржина на последната строфа на „Татунчо“: „блазе, речи на душата / има зошто душа да е!“

Стихот „Ајдутин мајка не рани...“, цитиран од Рацина, е завршен стих на народната ајдучка песна. И во „Ленка“ Рацин го цитира, со лежерна парафраза завршниот стих на народната песна за Билјана: „платното беше даровно“. Потсеќавајќи така во самата поента на песната-повод, Рацин сака да го побуди непосредно оној емоционален набој со кој неговиот колектив ја прима познатата песна, како што приближно самиот се изразува на едно место, право во срцето<sup>6</sup>.

Една изразна финеса ги разликува сепак овие две Рацинови песни на местото каде што во нив се вклопува цитатот. Во „Ленка“ тој метрички совпаѓа со текстот – се работи за осмерец од типот 3+2+3. Во „Татунчо“, меѓутоа е применет осмерецот од типот 4+4, а само цитатот отстапува, следејќи ја шемата 3+2+3. Тоа создава еден впечаток на изненадување, неочекувано сопнување, а со тоа се постига и посебна експозиција на цитатот. Би се

<sup>6</sup> Тоа место гласи вака: „За нас што ја слушаме музиката, внесувајќи се во неа и преживувајќи ја, нашата народна песна и не стигнува до разумот, одеднаш го погодува срцето, зашто од него изникнала“ (К. Рацин, *Стихови и ѝроза*. Уредил А. Спасов. Скопје 1961, 245).

рекло дека Рацин намерно отстапил од метричката шема на народната песна, за да го постигне имено тој ефект. Но има за ова и подруго објаснение. Можеби кај него надвладало чувството да постави дистанца и спрема народната песна, а особено спрема песната „На прощаване“ од Ботев – со смената на метарот. Но, се разбира, и осмерецот од типот 4+4 е обичен како во народната поезија, така и кај Ботев („Към брата си“. „В механата“ и др.)

Упадливо е колку во „Татунчо“ се повторуваат некои места и тропи, што ни се познати од другите песни на Рацина. „Не ми нижи низа клетви“ и „Камен тежок живот ми е“ во првата строфа нè потсеќава на „Денови“, „Срце порта највисока“ / „срце куќа најширока“ во втората на „Печал“, а „другачката златна“ од „Прощтавање“ ја среќаваме овде во третата строфа како „во борбата другарката“. Со тоа „Татунчо“ како да резимира повеќе други Рацинови песни. Интересно е дека меѓу материјалите со кои располагав кога на времето ја пишував својата статија за концептите од „Белите мугри“ не се најде трага од „Татунчо“<sup>7</sup>. Тоа може да значи дека таа песна била напишана подоцна од другите, па во неа и се сумирало нешто што било претходно во нив изразено. Се чини дека Рацин малку подоцна пристапил кон ајдучката тема. Но дека тој не мислел да ја напушта, се гледа од недовршената поема „Сандански“, во која се говори за Пирин Планина како за ајдучка мајка, и за ајдучкото знаме што се веело по неа. „Татунчо“ ја резимира поезијата на Рацин во рамките на триптихот: тежок, скотски живот – непокор и борба против потисништвото и – верување во изгревот и готовност да се откупи слободата со личен подвиг. Таа вера на една младост е толку цврста и искрена, и со самата своја романтична наивност дури уште посилна, што затоплени на тој пламен станувале поезија и некои зборовни спреги кои инаку би звучеле како пароли.

(1990)

<sup>7</sup> Б. Конески, Како работел Рацин над „Белите мугри“, *Нов ден*, III, 4–5, 1947, 21–39. Интересно е и во врска со настанувањето на Рациновата песна, соопштението дека тој ја слушал песната за Татунчо и од својата мајка. Во истото соопштение стои дека таа, присеќавајќи се за пеењето, го заменила зборот *ајоушин* со *комиша*, што е случај и во тиквешката варијанта (сп. К. Пенушлиски, Рацин и фолклорот. К. Рацин, *Избрани дела*, Прилози II, Скопје 1987, 157).

## СКРШЕНА ГРАНКА МАСЛИНКА

Често се цитираат овие Рацинови зборови: „За нас што ја слушаме музиката, внесувајќи се во неа и преживувајќи ја, нашата народна песна и не стигнува до разумот, одеднаш го погодува срцето, зашто од него изникнала“. Народната песна го претставува така за нашиот поет она драгоцено духовно наследство што предлага сигурна основа и за современата македонска уметничка поезија. Тој го има овде, се разбира, предвид целосниот ефект на народната песна, не само како текст, ами и како мелодија. Тој дури посебно ја подвлекуваше улогата на музиката во отворањето на срцето за непосредно и целосно доживување на народната песна. Меѓутоа, градејќи ги своите поетски творби на фонот на народната поезија, тој беше упатен во самиот текст да изнајде средства за постигање на иста таква сила на пораката, каква што чувствуваше при слушањето и доживувањето на народната песна. И навистина, Рацин многу внимателно и промислено ги создава своите поетски текстови како неповторлив индивидуален исказ.

Во желбата да се изрази преку поезијата, па и на тој начин да подејствува врз својата средина, пренесувајќи ѝ ја својата вера и душевна возбуда, Рацин чувствуваше дека за да биде на висина не може да се задоволи само со обични реплики на народните обрасци, ами мора да изгради структури пригодни да го постигнат бараниот впечаток и при отсуство на напоредното воздејство на мелодијата. Сепак тој нејкеше да се лиши сосем од помошта на музиката, иако остануваше таа да се искористи по посреден пат. За постигање на таа цел му помагаа цитатите од народните песни. И не случајно, кога се решил своите текстови да ги развива целосно врз народни мотиви, како во „Ленка“, „Татунчо“ и некои од песните во циклусот

„На Струга дуќан да имам“, тој зема за основа песни што уште се пеат и што се дури особено популарни во колективот. Потсеќавајќи со цитатите на таквите песни тој го буди во читателот оној емоционален напон што во него веќе многу пати бил доживуван кога нив ги слушал или и самиот ги пеел. Со пораката на текстот така се дочува и нешто од звукот на напевот, за да се постигне и со него целосниот ефект од песната. Кон цитатите, соодветно распоредени, од тие уште живи и популарни народни песни се придружуваат и цитати преземени од печатени збирки на народна поезија, на прво место од зборникот на Миладиновци (понатаму скратено: М) што Рацин добро го познавал и не само го читал, ами правел исписи за своја употреба.

Секвенците што ги презема Рацин и ги вглобува во своите текстови, во опсег од еден стих, па и подолги, можат да претставуваат места прецизно цитирани или повеќе или помалку парафразирани, веќе спрема непосредната намера на поетот. Така завршниот стих на „Ленка“: Кошула *беше* даровна, – значи навидум само сосем лежерна измена на стихот од народната песна за Билјана: кошула *ми е* даровна. Но таа мината форма *беше* нè потресува со нешто што е неповратно и трагично загубено. Во завршните стихови на „Денови“: *нижи си синџир железен / околу врајтои навезен!* – се вклопува како слика стихот од народната песна: *Дробен синџир на ѓрлоио* (М 209). Дека е тоа обично место во народната поезија се гледа од тоа што го среќаваме повторно и во М 412: (*Букаѓии на нозеио*) / *Дребен синџир на ѓрлоио*. Уводот во песна 6, од циклусот „На Струга дуќан да имам“: *Ај, на наломи излези / бело Фиганче ѝисано – наоѓа далечна опора во ова место од М 588: А излези на налани / На налани шикосани*. Во втората строфа од истата песна 6. следува пак поширока парафраза на народната песна, во која ергенот дава тешка клетва дека нема девојката ни со око да ја погледне, ни со рака да ја пофати.

Можат да се изделат и некои типични позиции, во кои Рацин ги вклучува цитатите од народните песни. Се разбира, посебно експонирана е позицијата на наслов, како што е случај во циклусот „На Струга дуќан да имам“. Не помалку е истакната и позицијата на мото.

Во „Ленка“ тоа место му е отстапено на цитатот *Билјана ѝлајно белеше*. Со ваквите места како да се дава однапред основната интонација што треба да ја следиме, бидејќи сме навреме потсетени на содржината и мелодијата на народната песна, врз фонот на која се поставува една нова уметничка структура. Побудувајќи сличен ефект, цитатите доаѓаат добро и во поентата на некои песни на Рацина. Веќе го споменавме завршниот стих на „Ленка“: *ѝлајноѝо беше даровно*. Во „Татунчо“ климаксот се постига со цитирањето, во четвртата строфа, на стихот: *Ај-дуѝин мајка не рани*. А во завршната строфа на циклусот „На Струга дуќан да имам“ вака се ставува цитатот со стиховите што произлегуваат од актуелната порака на поетот: *На Струга дуќан да имам / на кејенциѝе да седам, / да видам, само да видам / и на кејенкоѝи да умрам!*. Уште една позиција откриваме кога со цитатите се потстакнува или дообјаснува дискурсот, текот на кажувањето во песната. Во „Селска маќа“ таква функција носи првиот стих во строфата: *Извор вода извираше / ѝлодно ѝоле наливаше – / ѝлодно ѝоле род народи*. М 506 покажува исто: *Извор вода извираше*. Во „Балада за непознатиот“ дискурсот во третата строфа го движат напред стиховите: *Никој крај неѝо немаше – / вишноѝо небо врз неѝо*, – што веднаш нè потсеќаваат на народната песна за девојката, заспана сама под вишниот господ, додека змија чека под каменот да ѝ ги пие црните очи и да ѝ го јаде белото лице (М 235). Третата строфа на „Ленка“ ја следи расказната шема на народната песна за Марика, необично популарна, посебно во незаборавната интерпретација на Васил Хаѝи Манов, во времето кога Рацин ги пишуваше „Бели мугри“: *Прва ѝгодина ѝомина... / виѝора ѝгодина намина... / Треѝа ѝгодина...* Во првата песна од циклусот „Елегии за тебе“ таговното настроение се засилува со завршните стихови што претставуваат одглас на песната за Инѝе војвода (М 220) како обраќање кон гората: *Зоѝиѝо ѝо ѝебе дрвјайѝа / и на дрвјайѝа ѝранкиѝе / и на ѝранкиѝе лисјайѝа / шумолаѝи скришно ѝаѝовно?* А во втората песна од истиот циклус стиховите: *ѝјаму зора црвенеѝ, / мое срце ми црнее*, – нè потсеќаваат, во иста смисла, на М 450: *Тамо ѝоре зеленее, / Мое срце ми чернее*. Почетните стихови од песната 5 во овој исти циклус (*Ти да знаеѝ ѝамеѝуваш / и ем да си на ум имаш*) се само лесна варија-

ција на стиховите од М 437: *Ти да знаеш, да ѝамейвиши,  
/ Ем и да си имаш на ум.* Ваквото триж подвлечено инсистирање како да му одговарало особено на Рацина-агитатор за да воведо една максима што треба добро да се врзе в ум: *работѝник си – и работѝник / ѝи ке ѝаѝаш и се диѝаш.* Сведен до емоционален поттекст на песната, цитатот може да биде толку изменет или редуциран, што не лесно да се препознава како таков. Третата строфа од песната 1 во циклусот „На Струга дуќан да имам“ гласи вака: *Не ѝеј ѝеснаѝа сѝрадална – / в ѝораѝа каѝаѝ лисјаѝа,  
/ водѝѝе ѝечат – ронат бреѝ / и влечаѝ млади јасики.* Стихот: *в ѝораѝа каѝаѝ лисјаѝа* нѝ потсеќава на песната „Чернеј горо“ (в. по мотото на „Елегии за тебе“), додека стиховите: *водѝѝе ѝечаѝ – ронаѝ бреѝ / и влечаѝ млади јасики* нѝ водат до мотивот. *Не оди, моме, крај река, / бреѝоѝ се рони – ке ѝаднеш, / ке ѝаднеш, ке се удавши* (една варијација на тој мотив предлага М 419). Извонредно е вклучено: *и влечаѝ млади јасики* наспрема стихот во кој народната песна споменува удавеница.

Најпосле и за скршената гранка маслинка. Местото го наоѓаме во оваа строфа на „Утрото кај нас“:

*Ех, ѝија долѝи ширини рамни!  
Ех, ѝаја мака ѝусѝа!  
Мрѝви и ѝемни сурови ѝламни  
скршена ѝгранка маслинка!*

На ова место јас сум се задржувал и порано. На него сум мислел пред сѐ, кога сум тврдел дека Рацин имал усет и за паузите и засеците во народната песна, знаејќи како да ги искористи за посилен емоционален впечаток. Притоа сум истакнувал дека таквите паузи и засеци се карактеристични и за самото кажување, за начинот на водење на разговор во нашата поширока културна сфера. Гледам во тоа нешто карактеристично за еден регион во којшто и куќите не се правеле од мазен, делкан камен, ами од кршен, грапав и забест гранит. И на ова место во „Утрото над нас“ се користи паузата, дури и спрема претходниот стих, потсилена и со нагла смена на метарот, како со гранката маслинка заедно да се скршил и еден стих во таа песна. Овде цитатот врши улога на елемент со висок емо-

ционален набој, што ѝ се предава како струја на целата песна или барем на еден нејзин дел. Во книгата „Јазикот на македонската народна поезија“ (Скопје 1971, 97) го додавам и ова во врска со споменатиот цитат: „Изделувајќи се и ритмички од претходните стихови, тој (стих) со една ненадејна асоцијација особено силно го сугерира емоционалниот поттекст на песната“.

Овој цитат варира еден стих што го среќаваме во народните песни на овие места: *Повеал вејер оѝ море, / Оѝкришил ѓранка маслинка, / Го удри моме ѝо ѓрло, / Моме се оѝ сон разбуди* (М 291); *Повеа силен вејер оѝ море, / Скришило ѓранка, Ѓурѓо, маслинка, / Удрило мала мома ѝо ѓрди, / Оѝ сон се мала мома разбуди* (М 340).

Меѓутоа, варијацијата што ја прави Рацин носи со себе суштествена промена на самата слика. Во народната песна сликата е динамична: повеал ветер, скршил гранка маслинка, гранката го удрила момето по грло или по гради и го разбудила. Во „Утрото над нас“ сликата е статична: скршената гранка маслинка виси беспомошно како скршена рака на човека или скршено, рането крило на птица. Поетот нашол начин како да искористи, смислено и творечки, еден елемент запаметен од народната песна, кога посакал кон другото да додаде уште една посебно експресивна слика за човековата отуѓеност пред надежниот повик и оплодената убавина на пролетните полиња.

(1989)



## ЗА НАСЛОВОТ НА ЕДНА РАЦИНОВА ПЕСНА

Се чини дека никој од нас не се замислил досега за значењето на насловот на песната „Печал“ од К. Рацин. Во преводите на други јазици тој обично се толкува со „тага“: *Pečal*, *Žalost*, *Trauer*, *Tristeza*, *Tristezza*, *Печаль*. Во англискиот превод е само послободно кажано: *He Toiled*, што се сведува пак на истото значење. Отстапуваат францускиот со насловот *Misère* (Беда), што не можеме да го сметаме како среќно најден, и унгарскиот со насловот *Szándek* (Намера, Замисла, Волја) што се доближува, како што ќе видиме, до нашето толкување.

Ние не би имале што да расправаме, ако преферантното значење „тага“ се согласуваше со самата содржина на песната. Меѓутоа, таа, химнична, свечена, исполнета со полет, со очекување на оној „ден на деновите“ што ќе му донесе ослободување на работниот човек – никако не може да се подведе под поимите „тага“ или „потиштеност“.<sup>1</sup> Затоа сосем природно се поставува прашањето да не би зборот *печал* овде да значел за Рацина нешто попригодено имено спрема една таква содржина.

Во збирката „Бели мугри“ оваа песна е втора по ред, следувајќи по „Денови“. Од зачуваните концепти знаеме,

<sup>1</sup> Интересно е дека Антон Попов имено оваа песна ја изделува меѓу сите други во „Бели мугри“ како изразито полетна: „Макар што во целата стихотворба да звучат тажни ноти, ова е бодра песна. Како може да биде поинаку? Та, во „виа гради аргатски“ е широко цел свет да се збере...“. Во врска со неа тој го кажува и следното: „Инаку, поетот го сака животот. Нешто повеќе, во градите му бие срце полно со стремежи, со копнежи за еден горд и достоин живот. Тој сиот гори во тие стремежи.“ Сето ова, до употребата на клучните зборови *стремеж*, *копнеж*, го антиципира нашето толкување. Сп. Антон Попов, од „Бура над родината“ до „Чудна е Македонија“, *Современост*, 1–2, 1984, 20–21.

меѓутоа, дека овие две песни првобитно претставувале сврзан текст под единствен наслов „Денови“<sup>2</sup>. Рацин сепак на крајот се решил да ја раздели таа целост и за тоа секако имал добра причина. Причината лежела во тоа што двата дела се поставени во извесен контраст еден спрема друг. Додека во првиот се опишува тешкиот аргатски живот, во кој деновите се нижат како железен синцир околу вратот, во вториот се буди надежта во Денот кога ќе блесне слободата под алово знаме. Ако Рацин имал во умот наслов со значење „тага“, ќе беше според тоа нормално тој да му го дадеше на првиот, а не на вториот дел на својот текст. Но тој не постапил така, а тоа пак нè остава пред прашањето што можел заправо во овој случај да означува за него зборот *йечал*.

Според нас, ќе бидеме блиску до одговорот, ако кажеме дека за Рацина значењето на тој збор се допирало до сферата на зборовите *којнеж*, *йорив*, *сйремеж*, *желба*. Иако не се синонимни, тие зборови делат и нешто заедничко што овозможува да се следат премини и преливи меѓу нивните значења.

Зборовите што значат „страдање“, или „потипштеност“ сочинуваат едно забележливо гнездо во „Бели мугри“. Најчесто се употребува *шаѓа* и *мака*, потоа *јаг*, *жалба*, *болка*, преносно *каракамен*. Наспрема нив идат и придавките (прилозите): *жална*, *шажно*, *шаѓовно*, *шаѓовни*, *сйрадална*, *сйрадна*, *сйрадни*, *болни*, *ѓорка*. Во тоа гнездо го нема зборот *йечал*. По ова е многу интересно дека во концептот се среќава двапати придавката печална, но во стихови што не влегле во конечната, печатена верзија на „Денови“: Роди се роб и роб оди / по робска земја печална; душо ле мачна аргатска, / душо ле страдна, печална!

Рацин не можел да го знае од нашиот народен јазик зборот печал со значење „тага“. „Речникот на македонскиот јазик“ го бележи само како архаичен и поетски збор. Во тој речник посебно се нотирани и архаизмите *йечал*, *йечала* со значење „печалба, добивка“. По тоа, за современиот македонски јазик остануваат об-

<sup>2</sup> Сп. Б. Конески, Како работел Рацин над „Белите мугри“. *За литературата и културата*, Скопје 1981, 332–938; К. Рацин, *Стихови и проза*, уредил д-р Александар Спасов, Скопје 1961, 271–272.

ични глаголите *йечали*, *йечали се*, *сйечали* и именките *йечалба*, *йечалбар*. Само во погрдни изрази се среќава *сйечалой*: спечалот негов! Ниедна од овие лексеми во народната употреба не се сврзува со значењата „тага“, „тагува“.

Со значење „тага“ зборот *йечал* го среќаваме во јужнословенски стари текстови. Во нашиот народен јазик тоа значење не се зачувало. Тој збор е денеска обичен во бугарскиот литературен јазик, меѓутоа во тротомниот „Речник на съвременния български език“ на БАН тој е означен како русизам. Не е случајно што не е нотиран во речникот на Најден Геров. Се работи, значи, за лексема чија употреба се обновува под руско воздејство.

Како сосем веројатна претпоставка се јавува тоа дека Рацин го усвоил тој збор од својата лектира на бугарски јазик<sup>3</sup>. Овде не мислиме и на стимул од српскохрватскиот, бидејќи во него тој е архаичен.

Меѓутоа, преземајќи го зборот *йечал* Рацин, секако со определена намера, го поместил неговото значење. Зошто инаку, ако не сакал да искаже посебна нијанса, тој би барал, и тоа за насловот, еден нов збор покрај оние што веќе му стоеле на располагање? Тој го употребил токму како што му требало, барајќи израз за поимот што се означува, на пример, со српхрв. *чезња*, а во ситуација кога во македонскиот литературен јазик во процесот на создавање уште не биле активирани лексемите *койнеж*, *йорив*, *сйремеж*. Така дошло до една окационална употреба на *йечал* во насловот на неговата песна, употреба што веќе нема да се повтори ни кај него ни кај други. Поместувањето на значењето може во овој случај да било спомогнато од страна на повратниот глагол *йечали се* што е во „Речникот на македонскиот јазик“ истолкуван со „truditi

<sup>3</sup> Овде пред сè мислиме на Христо Смирненски, зашто по повеќе елементи можеме да судиме дека на Рацина му била блиска неговата поезија. Така, од неа Рацин ја презел метафората „жолта гостинка“ (туберкулоза), симболиката на *Койачийе* и *Деной*, како што се влијаел и во однос на некои мотиви и др. Можел да му направи впечаток зборот *йечал*, на пример, во многу познатата песна на Смирненски „Ний“ (ний раснем в нищета ний гаснем сред печал“), во која се кажува дека иде *деной* на судот. Од друга страна, во песната „Да бъде ден“, што е по истакнувањето на денот на слободата уште поблиска до Рациновата песна, Смирненски го употребил зборот *койнеж* („един копнеж, мечта една“).

se“ , „nastojati“ . Не е тешко да се замисли како со тие значења можела да се сврзе и именка, следејќи го развојот од „настојување“ , преку „стремеж“ , до „копнеж“ . Можноста за таков развој се поткрепува од примерот со чешкиот јазик, во кој *touha* значи не само „тага“ ами и „стремеж“ , а *toužiti* не само „тагува“ ами и „стреми се“ , „копнее“ .

(1984)

## КОНСТАНТИ

Реч одржана во Музејот на Кочо Рацин  
на 11 ноември 1971

Кога влегуваме во туѓа куќа, па макар колку да ни е таа пријателска, потсвесно се исполнуваме со чувство на внимание и дури бојазан, да не внесе нашето присуство некаков немир во еднаш создадената и својствена атмосфера на домот. По наш стар обичај, и сега не сосем забораваат, се собуваат и чевлите пред врата.

Во овој момент, кога треба да кажам неколку збора под овој старински покрив на родната куќа на Кочо Рацин, јас сум опфатен од истото тоа чувство, потсилено од респектот спрема великиот човек што се родил и што израснал овде. И не можам да скријам дека чувствувам дури некаква кривица, што стапувам како во музеј на овие чардаци и во овие соби каде што заправо минало детството и добар дел на младоста на тој човек што не дочекал старост. Сепак ваквите посети можат да имаат смисла и затоа тие се прават. Тие имаат смисла до колку потврдуваат дека кон споменот и делото на поетот и револуционерот пристапуваме како кон жив извор на духовно обновување и на творечки побуди, како кон активен чинител во самата наша ориентација во современоста. Само при тој услов можеме да најдеме оправдание за својата смелост што ја нарушуваме тишината на овие старински сводови. Сето друго би било обично чинодејствие, кое радо им го оставаме на други луѓе што имаат можеби смисла за формата, особено ако ја респектираат поради лична полза, но не покажуваат усет за вистинскиот континуитет во името на творечкиот принцип.

Од оваа куќа, уште како дваесетгодишно момче, ги испратил Кочо Рацин своите први пораки до светот, за

и самиот да излезе да го освојува во еден ред на мачни денови и во постојана борба. За наша среќа неговата акција не остана ефемерна, ами таа трае во нас и ќе трае во идните генерации со еднаква сила. „Мораме со гола рака да пробиваме тунел низ чудовиштата на робовската темнина“, пишуваше дваесетгодишниот Рацин во 1928 година. Не случајно ќе го повтори тој подоцна истиот мотив во песната „Прштавање“ („копачи копат во темнината“). Едно чувство на континуитет во дејноста што го ослободува човека, што ја „руши карпата-мрак“, со изразит интензитет се пројавува кај Рацина. Го забележуваме тоа во различни области, па и во неговата визија на развитокот на македонската литература, тогаш кога очекува дека делото „што го започнаа Пејчиновиќ, Миладиновци и Жинзифов, скршнато еднаш од историските неминовности по друг пат, ќе ѝ се врати сега на својата матица и ќе најде свои достоинни следбеници“. Основно е во овие зборови длабокото насетување дека единствено со враќањето кон матицата, што значи заправо – единствено преку дејноста на достоинните следбеници и делото на претходниците може да добие своја смисла и да се оствари со она што е во него навистина животворно. Тешко ние да можеме да најдеме во нашата културна историја друга така монолитна личност како Рацина, што по творечки начин гради мостови меѓу минатото и иднината, што знае на здрави основи да создава културна традиција. Токму поради тоа ние чувствуваме, скоро од ден на ден, дека ликот на Кочо Рацин придобива сè поизразити црти во нашето духовно битие. Веќе за нас што сме биле негови современици, а уште повеќе за новите поколенија, Рацин поставува со својот живот и со своето дело една мера што се налага во творечка и етичка смисла. На македонскиот простор не може веќе да се изневерува пораката на поетот Кочо Рацин, без да се засега во она што е суштинска основа на нашиот развиток.

Рацин е еден од оние личности што нам, кои немаме како нација долг и богат опит, ни открива дека, низ сите промени и превратности, постојат константи во историјата на еден народ и во неговата културно-творечка акција.

Има една чудесна слика во „Белите мугри“: „Два брега – двата стрмнини, А од брег на брег та-

нок мост“ . Мостови се прават така што се поставуваат столбови стрпливо, прво под водјето што вечно течат. Една културна традиција се создава со градење врз она што претставува константа во културните напори – секаков друг пристап значи разградување. Затоа нашиот поклон пред споменот на овој човек што во едно преломно време, со дело и со страдање, ја барал смислата и на нашиот живот, настојувал да се создадеме најпосле како субјект.

(1971)



**II**  
**ОГЛЕДИ И СЕЌАВАЊА**



## ОНОМАСТИЧКО-МИТОЛОШКИ ТЕМИ

### I

#### МИТОЛОШКИ МОТИВИ ВО ИМЕНУВАЊЕТО

Дури во последно време се обрнува повеќе внимание на митолошкиот слој во словенската ономастика, и посебно во топонимијата. Уште во 1976 година се истакнуваше дека, иако еден од суштествените извори за древната историја на Словените, порано практички не се користел митолошкиот материјал при објаснувањето на имињата на планините, реките, градовите и др.<sup>1</sup> Укажувајќи на топонимиката во врска со реконструкцијата на паганската религија на Словените, и Б. А. Рыбаков забележува дека е таа во таква посока многу слабо изучена, при сè што во неа се зачувало „подчас то, что не попало в наши письменные источники...“<sup>2</sup>

Кај нас ваквите изучувања се наоѓаат уште во самиот почеток. Во мојата книшка „Македонски места и имиња“ не стигнаа да влезат статиите за називите: *Трескавец – Треска и Царев Студенец (Клагенец) – Царева Вода*, во кои објаснувањето се бара имено во митолошкото наследство<sup>3</sup>.

<sup>1</sup> В. В. Иванов, В. Н. Топоров, Мифологические географические названия как источник для реконструкции этногенеза и древнейшей истории славян. Во: „Вопросы этногенеза и этнической истории славян и восточных романцев“, Москва 1976, с. 111.

<sup>2</sup> Б. А. Рыбаков, Язычество древних славян, Москва 1981, с. 372.

<sup>3</sup> Мојата статија „Трескавец и Треска“ треба да биде објавена во Москва во зборникот во чест на Н. И. Толстој. Една популарна верзија излезе во додатокот на в. Нова Македонија – „Лик“ (од 5 јуни 1991) под наслов „Манастири и легенди“. За називите како Царев Студенец пишувам во прилогот „Царева Вода“, Прилози на МАНУ, Отделение за лингвистика и литературна наука, XVI, 2, 1991, с. 91–94.

Сега во иста смисла пристапувам кон толкувањето на уште два назива: *Кийќа*, како ознака на географски објекти, и *Јандреа*, како име за месецот Декември во народниот календар. Речиси е излишно да се подвлекува дека при околностите на кои укажавме не може да се очекуваат сигурни заклучоци. Доволно ќе биде да се потсетиме на некои моменти што инаку би биле сосем превидени при веќе создадениот навик да не се јавуваат асоцијации со митологијата. Само едно компаративно и исцрпно изучување на материјалот од словенскиот свет и посебно од балканскиот простор може да обезбеди поголема сигурност на изводите. Меѓутоа, во овој момент таквиот опфат на податоците останува само наша желба.

### 1. *Кийќа*

Во Речникот на македонскиот јазик вака е обработена единицата *киќка*: 1. *kita*; *buket*; китка цвеќиња *kita sveća*; (fraz.) Таа е китка *lepa je kao kita*. 2. *kitica, svežanj*; китка магнонос *kitica peršuna*; китка клучеви *svežanj ključeva*. 3. *kičanka (na kapi)*, 4. *šaka, dlan*; ми ја здроби китката *smrgvio mi šaku*. 5. (fig.) *rukovet* (збирка од песни или стихотворби) китка македонски народни песни *rukovet makedonskih narodnih pesama*. 6. (dijal.) *svet*. Треба овде да го нотираме и китки *pl. (dijal.) boginje, v. sipаница*. За прасловенскиот се реконструира *\*kyta*. Зборот е широко застапен во словенските јазици, со споменатите и други значења. Во македонскиот и бугарскиот се наложила деминутивната форма. Таа е обична и во чешкиот, каде што основната форма се среќава ретко. Во значењата 1–4. со *киќка* е синонимно *киска*.

Но нас овде нема да нè интересира апелативот, ами *Кийќа* како назив за географски објекти. Материјалот што лично го ексцерпирив, главно од антропогеографски и ономастички описи, покажува дека тој назив е доста чест во Македонија и во југоисточните српски области<sup>4</sup>.

<sup>4</sup> Овде ги бележиме публикациите од кои е извлечен нашиот материјал. Страниците на кои се наоѓаат потврдите ги посочуваме само ако даденото издание не е снабдено со регистар: В. С. Радовановиќ, *Тиквеш и Рајец*, Насеља, књ. 17, Београд 1924; Насеља, књ. 28, 1935; П. Јовановиќ, *Порече*. – Т. Смиљаниќ, *Киче-*

Дека тој се среќава и на бугарскиот терен, би требало да се заклучи по тоа што „Речник на съвременния български книжовен език“ нотира при китка: „2. нар. Усамоте-на горичка на някое високо място, обикн. с оброчище в нея“. Отаде зборот бил преземен, но без споменување на „оброчиштето“, веќе како географски термин, во речникот на такви термини составен од Е. А. Григорјан<sup>5</sup>. Во тој речник *киџка* е вклучена во иста единица со *кичер*, за кое се даваат и потврди од бугарскиот терен. За *киџка* меѓутоа некоја таква потврда од теренот не е приведена. Поради тоа останува недоволен увидот што се однесува до бугарските области. Да се стекне таков увид е потребно посебно да се види дали можеби распространетоста на називот *Киџка* не ја покрива зоната на изразити балканистички вкрстувања во југоисточниот дел на Полуостровот. И поврзувањето на *киџка* со *кичер* во едно гнездо ќе бара дополнителна проверка. Веќе е познато дека Куџера (пол. Kiczera, Kiczora) како ознака за возвишенија се среќава повеќепати и во полскиот дел на Карпатите и дека некои го сметаат за „влашки“ елемент“<sup>6</sup>. И да имало вкрстување меѓу *Киџка* и *Кичер*, останува да се праша каде и зошто станувало тоа, и со какви поместувања во содржината на називот.

Самото вклучување на *киџка* меѓу географските термини не може да мине без забелешка. Ознаката „нар.“ не може да значи дека говорителите го сфаќаат тој назив

*вија*. – А. Урошевић, *Горња Морава и Изморник*. – М. С. Филиповић, *Северна велешка села*; М. Костић, *Корјиџница*, Населња, књ. 34, 1954. Следните трудови на Ј. Ф. Трифуноски: *Поречието на Кадина Река*, Скопје 1952, 61; *Слив Маркове Реке*, Скопје 1958, 161, 164; *Горња Пчиња*, Населња, књ. 38, 1964; *Скојска Црна Гора*, Скопје 1971, 87, 89, 93; *Кумановска област*, Скопје 1974, 98, 101, 102, 105, 131, 152, 156; *Полог*, Населња, књ. 42, Београд 1976; В. Пјанка, *Тојономасџика на Охридско-џресјанскиот базен*, Скопје 1976; Д. Митева, *Тојонимџајџа на Сџрумичко*, Скопје 1989; *Ономасџички џприлози* (Београд): књ. I, 1979 – В. Стевановић, *Микроџојонимџа ојџиџине Трџовиџије*, 183, 186; – књ. II, 1981 – М. Букумировић, *Ономасџика дела Прекодримџа...* 386; – књ. VI, 1985 – М. Ђурић, *Ономасџика Љубомира*, 277, 327; – књ. X, 1989 – Љ. Ђурић, *Ономасџика Изморника*, 484, 489.

<sup>5</sup> Э. А. Григорян, *Словарь местных географических терминов болгарского и македонского языков*, Ереван 1975.

<sup>6</sup> Сп. за тоа кај: К. Moszyński, *Kultura ludowa Slowian*, II, 2, Warszawa 1968, с. 880–881.

онака како што ги сфаќаат зборовите *чука*, *вришка*, *брдо*, *рид* и сл. За нив тој останува име на даден географски објект во нивниот предел, *Киџка*, а не *киџка*. За жал, во описите што ги користевме само ретко се даваат поблиски податоци за тие објекти. До колку пак се среќаваат некои забелешки, тие се толку диспаратни што поскоро можат да се искористат за тврдењето дека под *киџка* не треба да се подразбира некаков доволно определен карактеристичен облик на дадениот географски објект или пункт.

*Киџка*, врв на Осогово (2197 м) и *Киџка* планина во Скопско со истоимениот гребен (1569 м) не можат, јасно, да се подведат под определбата „шумичка на возвишено место“. Врвот на споменатата планина завршува притоа од северната страна со карпа. Материјалот, што го забележавме, ќе го изложиме, споменувајќи ги прво оние потврди, при кои опишувачите дале некаков податок за месноста. Најблиску до веќе приведената определба стои оваа белешка за Китка во околицата на Врање: „пашњак на врху брда које из даљине подсећа на киту, букет“. Примерот е просто обрасцов за тоа како јазикот го води опсерваторот сè до најзгодното место, откаде што ќе го види токму тоа што му го сугерира тој, јазикот. Ако и некој информатор на теренот го доживува така родниот пејзаж, и тоа не може да има пообјективно значење. Како делови на синорот („потеси“) на селата Пуста Брезница и Долно Количани (во сливот на Маркова Река) се посочуваат *Киџка* и *Мала Киџка*. Китка е „вис у Руднику“ (Велешко), „планински део ата-ра“ на с. Љубанци (Скопска Црна Гора), „крајеви ата-ра“ на селата Пелинце, Врагатурце, Малетино, Рамно и Габреш (Кумановско), место во синорот на с. Колицко (Кумановско), „врх на Ропотском Риду“ (Горња Морава – Изморник), „њиве, виногради“ (Изморник). Во Струмичко името Китка(та) го носат: месност во с. Банско и Едрениново, дол и извор во с. Велјуса, ниви во с. Самоилово, ритче во Ново Село, шума во с. Бајково. Без посебни белешки *Киџка* е нотирано 8 пати во реонот на Горна Пчиња. Во V том на Enciklopedija Jugoslavije (I издание), освен за планината во Скопско, се даваат уште овие податоци под *Kitka*: „1. Kraška visoravan u istočnoj Srbiji, izdužena oko 7 km (со врв висок 1209 м што го носи истото име). 2. Planina u jugoistočnoj Srbiji,

8 km jugozapadno od Babušnice. S uravnjenog temena diže se nekoliko uzvišenja i od njih K. do 869 m. 3. Manja planina severoistočno od Vranja, sastavljena od kristalastih skrilljaca. Najviši vrh (1287 m) diže se s uravnjenog planinskog temena. 4. Manja planina (Knjaževac). 5. Manja planina (Gnjilane)“. Сп, таму уште: „Kitonja, planina u zapadnoj Srbiji, jugoistočno od Priboja... najviši vrh (1343 m), građen pretežno od krečnjaka“. Некои податоци ќе се сретнат и подолу при варијантните имиња што ги приведуваме, но и од ова е јасно дека со *kitka* не може да се поврзе некакво попрецизно термилошко значење.

На теренот се среќава и основната форма Кита, но ретко. Кита е „стеновата литица“ кај с. Бродец (Скопска Црна Гора), извор во с. Макриево (Струмичко), маало во с. Србиново (Г. Полог), брдо и врв во областа Љубомир; еднаш е нотирано тоа име и во реонот на Горна Пчиња, покрај повеќето потврди за Китка. Инаку е Кита, или барем до скоро беше, обично во народот како женско лично име. Секако дека соодветните машки имиња (*Киџан*, *Киџин*, *Киџо*, *Киџе*) придонесувале да се зачува во ваква функција основната форма.

Во неколку случаи го забележавме и варијантното име *Киска*. Во Порече Киска е планина во составот на „планинска греда“ што го дели тој крај од Скопско: Китка – Стражник – Киска. Така се нашле во една низа обата синонимни назива. Во Кичевијата Киска е нотирана како ниви во с. Лавчани, пасиште во с. Преглово, вода во с. Бачишта. Во охридско-преспанскиот базен – тоа е име за „рид во планина“ (с. Бесвина), шума (с. Златари). Киската е „рид во планина“ (с. Рудари), „ниви над село“ (с. Герман). Во с. Царевиќ (Раец) Кискана е месност по границата на синорот на Сува Гора. Називите Маркова кула, Маркова Коњушница, Царев Даб (со кладенец), во истиот синор, се поврзуваат со минатото<sup>7</sup>.

На митолошкиот мотив за именувањето Кит(к)а нè упатуваат најпрво некои називи сврзани со паганскиот обичај да се китат свештени дрвја на култни места. Ѓ. Даничић (Рјечник из књижевних старина српских, под

<sup>7</sup> В. С. Радовановић, *Тиквеш и Рајец*, Населба књ. 17, Београд 1924, с. 511. Тука е раскажана и интересна легенда, во која се содржат митолошки траги.

кѣнь) приведува две такви потврди од српски средновековни документи: „међе су Стјепановој цркви с Чобићем ишле подь Кикени доубь. М. 93. а селу Трѣбъчи с Досуђем оу Выситорь оу Кикѣно дрѣвце. М. 95“. И денеска за еден брест во струмичкото с. Седларци е забележано името Китката Брехче. Овде, што не треба да се превиди, епитетот добил веќе форма на именка, која натаму и сама може да ја застапи првобитната атрибуциска синтагма. Овие називи се сврзуваат со глаголот кити (стсл. кытити) „украсува, разубавува“ (со цвеќиња или со нешто друго шарено-писано). И во одглаголната именка укиѣт (: укити) „сињак на дрвјата“ (срп. иње, рус. иней) се содржи идејата за украса, личост. Нема сомнение дека истата претстава ги мотивирала и личните имиња *Киѣа*, *Киѣан*. Тоа го открива патот на пренесувањето на значењето сѐ до *Киѣ(к)а* како назив за географски објект или пункт, но сега веќе, како што ни се чини, не без допир со една митолошка подлога.

Од едно баење („кушање“) против „надворештиње“ (лоши духови), запишано во Прилеп, разбираме дека се кителе не само дрвја, ами и самовили: „Бегајте, надворештиње... / Да појдите во таа гора зелена, / Кај Гурѓа самовила, / Под таа сенка ладовна, / До таа вода студена, / Свилени китки да китите, / Венци на Гурѓа да праите“<sup>8</sup>. Сето ова нè доближува до објектот на култот.

На митолошкиот мотив, особено во врска со она што ќе се каже подолу за легендарната Кита, може да упатува и дијалектното китки „сипаници“. Ако *boginje* е еуфемизам заснован врз општиот назив за женските божества, *киѣки* би можело да потекнува од метафора што им припаѓала на истите тие божества. Не заборавајќи ја идејата за личност, красота во *киѣи*, *киѣен-киѣна*, може овде да споменеме дека кај нас во народот „убавите“ било еуфемистичен израз за самовилите.

А сега е добро да се сетиме и за „оброциштето“, испуштено кај Е. А. Григорјан. Во споменатиот Речник тој збор се објаснува како „място (извор, старинно дърво, развалина от храм и под.), кѣдето се прави служба на светец“. Се работи, значи, за култни места. Тоа е суштествена ин-

<sup>8</sup> М. К. Цепенков, *Македонски народни умотворби*, кн. 9: Народни верувања. Детски игри. (Второ издание), Скопје 1980, 300.

формација, што оди во прилог на нашата претпоставка за митолошката подлога на називот *Кийка*. Според тоа *Кийкиџе* се доближуваат до ознака за свештени шумички“. Најмногу нè тера да мислиме на митолошки мотив легендата за Кита, во врска со Китино Кале или Китин Град, возвишение во самото Кичево, на кое се наоѓаат археолошки остатоци. Марко Цепенков раскажува за тоа во своите записи „Град Кичаа или Китино Кале“ и „Село Кнежино (Кичевско), Кнежин манастир“<sup>9</sup>

Меѓутоа, легендата е со повеќе подробности предадена подоцна од Т. Смиљаниќ, па затоа овде ќе ја резимираме неговата верзија<sup>10</sup>.

Кита била една од сестрите на Марко Кралета. На Кита, која владеела во Кичево, нападнал Муса Кесеџија. Таа пратила глас до Марка да ѝ дојде на помош пред да запеат првите петли. Но таа ноќ првите петли запееале порано и Кита, без да ја дочека помошта, се повлекла накај манастирот Кнежино. Муса ја стигнал тука и ја погубил, а манастирот го уништил. Кога втасал Марко, се удриле кај манастирот. Марко победил и се одмаздил за сестрата. На тоа место луѓето покажувале стапалки од коњот и траги од ударите на сабјата на Марка Кралета.

Во овој сижет се препознава подновена варијанта на основниот мит за Громовникот и Демонот. Насреде се јавува една женска фигура. Во литовскиот основен мит тоа е Дејве, сопругата на Громовникот. Во нашето подновено предание таа улога ја има Кита како сестра на Марка Кралета, којшто од своја страна го заменил ликот на Громовникот. Од она што го изнесовме погоре се наложи една веројатна претпоставка дека и во самото име Кита може да се открие признак на некое паганско женско божество.

Може да се помисли дека личното име Кита се јавило во оваа сказна само поради созвучноста со името на Кичево, онака како што во преданието од Порече женското име Дева се сврзало за Девич. Во истото предание се кажува, во врска со Кичево, не за Кита, ами за Кича. До толку поголемо значење придобиваат некои потврди од места, каде што вакви асоцијации

<sup>9</sup> М. К. Цепенков, *op. cit.*, кн. 7: Преданија, 135–136, 151–152.

<sup>10</sup> Т. Смиљаниќ, *Кичевија*, Населња, књ. 28, с. 412.

по звукова блискост не можеле да се јават. Главна таква потврда е називот Бански или Китин Рид во синорот на с. Облавце (Кумановско).<sup>11</sup> Сп. уште: Кицина Чука во синорот на с. Бежишта во Коритница.

Планината Китка во Скопско некои географи ја сметаат за огранок на големиот масив на Мокра Планина. Интересно е дека во тој масив имаме и врв Убава (2353 м). Тоа име можеби само појасно за нас го открива оној признак што го претполагаме и за името Китка. Дека е обично планините и врвовите да носат имиња на митолошки суштества се потврдува и со тоа што еден од врвовите во истиот масив се вика Пепелјак (1814 м). Митолошки личности Рориол – (Иван) Попялов се познати во полската и источнословенската традиција<sup>12</sup>.

## 2. Јанореа

Имињата на зимските месеци, како што ги знам од народниот календар во Прилепско, се овие: Јандреа (Декември), Коложег (Јануари) и Сечко (Февруари). Сега ќе се задржам само на првото од нив. Дијалектна разновидност за него имаме во мијачкото Јодро<sup>13</sup>. Од семантичка страна е важно што тој месец во Гевгелиско го викале: Големјут месиц<sup>14</sup>. Се разбира, ознаката „големиот“ не може да се однесува на должината на тој месец. Но тој го покрива периодот на многу важни зимски празници, меѓу другите на Бадник и Божик, за кои е познато дека носат траги уште од паганството со повеќе обичаи<sup>15</sup>. Епитетот „големиот“ може да има смисла само ако по нешто се истакнува посебната важност на тој месец. Интересно е дека во белоруска народна песна, со митолошки траги, Вяликдзень се однесува на деновите

<sup>11</sup> Ј. Ф. Трифуноски, Кумановска област, Скопје 1974, с. 131.

<sup>12</sup> В. В. Иванов, В. Н. Топоров, *op. cit.*, с. 111.

<sup>13</sup> Т. Смиљанић, Мијаци, Горња Река и Мавровско Поље, Населња, књ. 20, Београд 1925, с. 61 (белешка).

<sup>14</sup> Ст. Тановић, Српски народни обичаји у Ћевђелијској кази, СЕЗ књ. 40, Београд 1927, с. 7. Тука е како паралелно име дадено и Бужикјов (месец).

<sup>15</sup> В. Чајкановић, Мит и религија у Срба, Београд 1973. В. на пример за Бадник како голем ден на предците, с. 211, 263, 371, 421.

околу Коледе и Нова година. Можеби нашето Велигден само било пренесено на христијанската Пасха. Во таков случај би имале и понепосредно објаснение за називот „Големиот месец“<sup>16</sup>.

Приведените форми нè упатуваат на прасл. корен \**jędr-*. Сп. денеска во македонските говори: *јадро*, *јогро*, *егро*, при што во првите два случаја се извршила замена на почетната група *je-* со *jo-*<sup>17</sup>. Прасловенската придавка \**jędrъ* се јавува со различни значења во словенските јазици, но во македонскиот се наложило имено значењето ‘голем’. Sprema тоа се открива семантиката и на *Јандреа*, *Јогро* како називи за „Големиот месец“.

Меѓутоа, при *Јандреа* е видно и вкрстувањето со личното име *Анре(ј)а* (што ќе биде случај и со порано обичното хипокористично л. име *Јандре*)<sup>18</sup>. Ако тоа вкрстување станало пред XIII век, можело да го затекне назалниот елемент во првиот слог и да го спречи неговото губење. Инаку, би требало да се земе дека н е пренесено од личното име *Анре(ј)а*. Во Кичевско, на што љубезно ми укажа акад. П. Хр. Илиевски, за овој месец се употребува името *Јадроја*, без трага од такво вкрстување.

Во словенскиот именослов било познато и лично име сврзано со прасл. *jędrъ*. Сп. руско име Јдрей, полско *Jędrny*, бугарско Едрей, Едро, српско Једрен<sup>19</sup>. Кај нас е *Јадро* засведочено меѓу личните имиња во турските пописни дефтери и во Слепенскиот поменик, Јадре во Трескавечкиот поменик<sup>20</sup>. Разновиднос-

<sup>16</sup> В. В. Иванов, В. Н. Топоров, op. cit., c. 119.

<sup>17</sup> Б. Конески. О такозваном мешању назала, Zbornik... J. Vukovića, Sarajevo 1977, s. 163–167.

<sup>18</sup> Ст. Илчев, *Речник на личните и фамилни имена у българите*, София 1969, под Едрей бележи дека тоа име било „видоизменено от Андрей (понеже според народния календар на Андреевден дните почват да едрят)“. М. Цепенков (кн. 8, Скопје 1980, с. 137) бележи дека „свети Јандреја“ се пагал на 30 декември. Во речникот на Н. Геров Јдрѣй е објаснето: 1. како име на празникот Св. Андрей (но по црковниот календар – на 30 ноември) и 2. како име на м. декември. Притоа е таму забележено уште: *јдрѣй*, *јдрѣна*.

<sup>19</sup> В. на соодветните места во речниците на Н. М. Тупиков (1903), W. Taszycki (1966), Ст. Илчев (1969) и М. Грковић (1977).

<sup>20</sup> Сп. за *Јадро*: *Турски документи за историјата на македонскиот народ*, т. III, Скопје, 1976 (Тетовско 1452/53: *Јадро сиромав*); А. М.

та *Едро*, карактеристична за говорите во кои не станала замената *je > jo* е нотирана исто така во турските пописни дефтери. Таму се среќа ваи Едрено, а од називот на струмичкото село Едрениково можеме да ја изделиме и формата Едреник<sup>21</sup>. Формите *Едро* и сл. се важни, зашто сведочат за директен развој од \**Jędro*, без да имало вкрстување со личното име *Андре(ја)*. Ова придонесува да стекнеме увереност дека и на нашиот терен се работи за наследено старо словенско име, изведено од коренот \**jędr-*

Посебно интересно е тоа што, по сè, со тоа име се наречувало некое натприродно суштество во словенската митологија или демонологија. Имено, на руска почва, во Чудовскиот препис на „Слово об идолах“ (XVI в.), меѓу другите словенски пагански духови се споменува и *Јоррей*. Според Б. А. Рыбаков, би можело *Јоррей* со Обилуха да бидат духови што одговарале за добриот берикет<sup>22</sup>. Укажувајќи на истото место дека персонификацијата можела да се врши и подоцна, за што се наоѓал мотив и во името на некои пагански празници, Рыбаков истакнува дека ни недостигаат податоци за да ги пренесеме ваквите (полу)божества во прасловенската старина.

Податоците што ние сега ги даваме во врска со називот *Јандреа* (за Декември) придонесуваат митолошкиот *Јоррей* да се сврзе со едно време значително постаро од XVI в., кога е првпат спомнат. Тоа пак што називот „Големиот месец“ открива семантика сообразна со она значење што во гнездото \**jędr-* се наложило во македонскиот, може да сведочи дека барем во нашата традиција *Јадро* не спаѓал меѓу духовите од нижиот ранг, ами тоа име можело да биде атрибут на некое од главните божест-

Селищев, *Македонские кодичи XVI–XVIII веков*, София 1933, с. 120. За *Јадре* пак кај Селищев, с. 238. За *Едро* и сл. ми беа љубезно посочени овие потврди од турските пописни дефтери според картотеката на Институтот за македонски јазик: XV в. – Бојко, син на Едро (Демирхисарски вилает), т. IV, с. 71; XVI в. – 1568/69 г.: Едро Јован (Прилепско), т. VI2, с. 92; Синадин Едро (нахија Мелник), т. V4, с. 53; Стојко Едро (Тиквеш), т. V3, с. 500, 1568 г.: Дабижив Едрено (Скопско), т. VI2, с. 366.

<sup>21</sup> Денешното Едрениково е во XVI в. забележено како Едреник Дол (в. *Турски документи за историјата на македонскиот народ*, т. V3, Скопје 1982, с. 122).

<sup>22</sup> Б. А. Рыбаков, *Язычество древних славян*, Москва 1981, с. 373.

ва. И денеска е кај нас во народот обична изреката: „Голем е Господ“.

## II КОЛЕДИЦА, ВАРВАРИЦА

Една прилепска коледарска песна децата ја пееја вака:

Коледица, Варварица  
и по неа Василица,  
еднаш ми е во година  
како цвеќе во градина.  
И в година исчекале  
сосе ваша мила рода.  
Коледе, бабо, коледе...

Спрема *Василица*, римата ги наложила и формите *Коледица*, *Варварица*. Вакви окационални изведенки не се ништо необично во позицијата на рима во народните песни, а уште повеќе во пословиците (старос – магарос; На секоја лединка нема лебинка). Но во првите два стиха повеќе изненадува редот на празниците. Коледе паѓа на 24 декември, а Василица на 1 јануари по стар стил. Ако Варварица се сврзува со св. Варвара, редот наполно се нарушува, зашто нејзиниот празник се држи по црковниот календар не меѓу Коледе и Василица, ами значително порано – на 4 декември. Како да се објасни едно такво нарушување? До одговорот нè водат најпрво некои податоци во Вуковиот Српски рјечник. Таму, под Вӱрин дӱн се дава превод: St. Barbara-Tag, dies festus S. Barbarae. Суштествена е забелешката под Вӱра 1: „(у Боци) света Вара, т.ј. мученица Варвара, која пада 24. Декемврија“. Исто во Бока вӱра се велело и за вӱрица „жито што се по обичају кува на Варин дан“. Ова последново може да биде непосредно изведено само од Вӱра, а не од глаголот вӱрити kochen.

И така, Вӱра, Вӱрин дӱн се идентифицира со празникот на св. Варвара, но податокот од Бока открива голема датумска разлика. Св. Варвара се држи по црковниот календар на 4 декември, а Вӱра спрема податокот од Бока се

паѓала дури на 24 декември, што значи заправо на самиот ден Бадник, токму во временскиот отсек околу Нова година, кога црквата требало да им даде христијанско обележје на повеќе големи пагански сведни.

Разликата во датумите секако нешто значи и покажува, но таа инаку не треба да нè чуди. Се знае дека во процесот на христијанизација, во настојувањата да се „преклопат“ некои пагански празници со имиња на христијански светители, се доаѓало и до вистински хаос во календарот, во кој се јавувале дури и локални разлики<sup>23</sup>. По ова, земајќи го веќе предвид датумот 24 декември, за нас се воспоставува логичен редослед на празниците во прилепската коледарска песна. Но едновременно ни се поставува прашањето дали во секвенцата Коледица, Варварица вториот дел не е само апозиција кон Коледица, а не име на посебен празник. Коледе во нашите места се прави и коледарски песни се пеат спроти денот Бадник, што значи во рамките на празникот сврзан со 24 декември. Можеме така да излегуваме од една претпоставка дека Варварица значи само вторична, подоцнежна идентификација со христијанската маченица св. Варвара, додека песната, макар во затемнет вид токму поради таквото поврзување, зачувала сепак трага од стариот ред.

При идентификацијата на пагански со христијански празници, кога доаѓало и до поместување на нивниот датум, се случувало нешто аналогно со врзувањето на некои стари лични имиња за имиња од црковниот календар. Така денеска *Ордан* се идентифицира со *Јордан*, а *Ремјо* со *Хараламјие*, иако се заправо тоа имиња од стариот словенски именослов. За зближувањето и поврзувањето решавала гласовната созвучност. Но придавањето на христијански обележја на паганските празници, пред сè со нивното прикрепување кон името и споменот на христијански светители, не значело и ослободување од нивната содржина, ниту напуштање на навики во самото обнесување при празнувањето. Од римски извори знаеме за распуштеноста и невоздржаноста во јадење и пиење при празнувањето на деновите околу Нова година. Вук Караџиќ бележи во својот Рјечник под Божић: „О Божићу се објести и по-

<sup>23</sup> М. Арнаудов, Очерки по българския фолклор, т. 2, София 1969, с. 281.

бљувати није никакове срамоте („ако сам се опила, Божић ми је дошао“). Исто то поведение се пренесло од Вара (24 декември) на Св. Варвара (4 декември), штом за тој ден и за христијанските празници непосредно по него се пеело: „Варварица вари, | А Савица лади, | Николица куса“ (пак таму, под Варварица). Во Толковый словарь на Вл. Даль, варварить се објаснува како шеговит израз за „праздновать, кутить, гулять, пить“. Тоа се потврдува со неколку речити примери од рускиот бит: „Лучше не саввить и не варварить, а пониколить“ (се однесува на трите празнични дена: Св. Варвара – 4, Св. Сава 5 и Св. Никола – 6 декември). Можеме, значи, со доволна сигурност да тврдиме дека тоа што Словените како пагани го чинеле на *Вара* или *Варин ден* продолжиле да го прават и како христијани на Св. Варвара.

Кон веќе доволно јасно искажаната претпоставка дека паганската Вара се идентифицирала со христијанската Св. Варвара ќе приведеме, за поткрепа, еден податок од празнувањето на Коледе во Прилеп. Таму за коледарскиот оган децата копаа посебно огниште на некоја ширинка во своето маало. Него го сочинуваа два доста длабоко ископани концентрични круга: внатрешниот за палење на огнот, а надворешниот, со издлабени седишта, за коледарите. Тоа огниште беше познато под името *вара*. Мојот пријател, инж. Гоче Напески, којшто се сеќава добро за вара, беше љубезен да направи, по моја молба, цртежи на огништето во перспектива и пресек (сл. 1 и 2). Интересно дека со своите концентрични кругови вара, како некаква далечна и минијатурна копија, потсеќава на Перуновото светилиште реконструирано во Новгород<sup>24</sup>. Копањето на вара за Коледе го нема по селата. Уште поупадливо е што го нема во соседните градишта (Битола, Велес, Крушево, Кичево). Прилеп како да останува изолиран со овој обичај. Зошто е така, за нас е засега отворено прашање. Може да се мисли дека во соседните градишта во поново време, можеби во XIX век, обичајот бил напуштен или дека тој, пак приближно во истото време, бил пренесен во Прилеп од бројните доселеници од подалечни места, особено од албанските области. За пристап кон етимологијата на Вара како дополнителен опорен пункт може да ни служи тоа

<sup>24</sup> В. кај В. В. Иванов, В. Н. Топоров, Исследования в области славянских древностей, Москва 1974, с. 27.

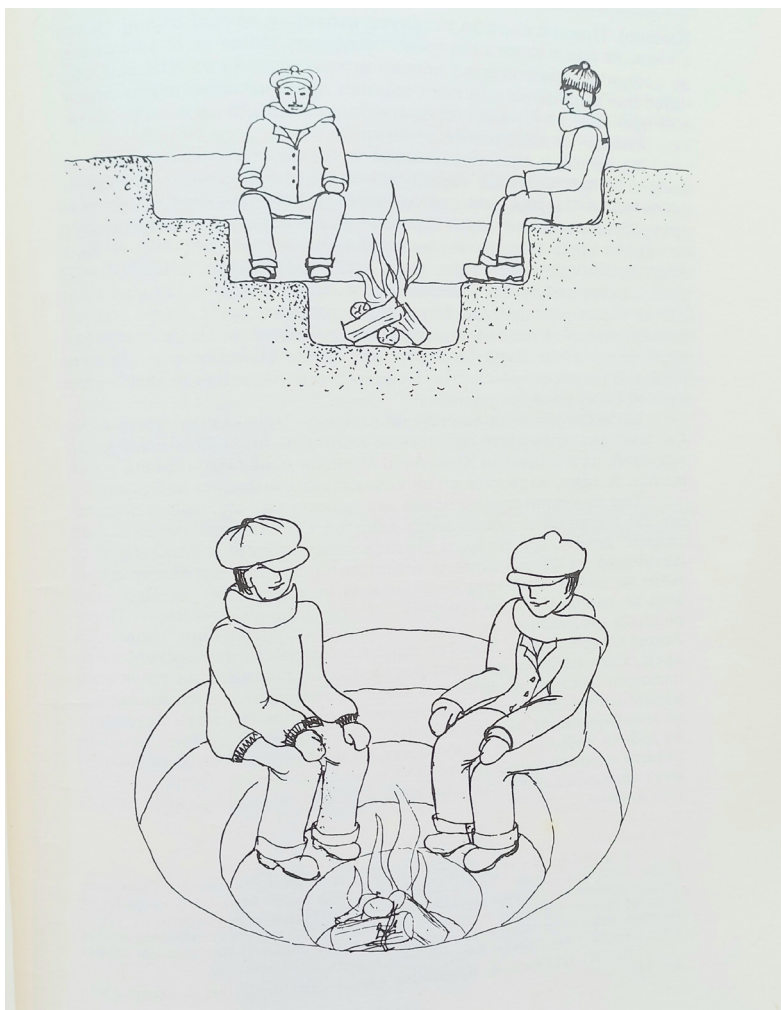
што празникот првобитно се совпаѓал со Бадник, како и тоа што за коледарското огниште се употребувал називот вара. Се чини дека е најблиска врската со стсл. варити „оди напред, испреварува (па и: пречекува)“, стсрп. ВАРОВАТИ „custodire“, струс. ВАРИТИ „беречь“, ВАРОВАТИ „сохранить, защититъ“, варь „сторожење“. Под 8, Var во RJ JAZU се објаснува: „ражња, briga, mar, opreznost, oprez. Samo kod primorskih pisaca“. Сп. и во етимолошкиот речник на П. Скок под таа одредница. Така Вара би можело да биде синонимно со Бадник (сврзано по корен со глаголот вџдџти), а вара да значи место каде што се бдее, чека; стражиште.

Можеби црквата настојувала преку Вара да ги пренесе на Св. Варвара побујните празнични пагански пројави и така да ги оддалечи од Рождество Христово. Можеби понекаде и имала успех во тоа. А таму, каде што не се успеало, се умножила веселбата.

Ова не е единствен пример за пренесување на зимски празници. Во Бугарија е забележано дека од Св. Андреја почнувал да „едрее“ денот<sup>25</sup>. Св. Андреја Првозвани по црковниот календар се споменува на 30 ноември, а тогаш сме уште далеку од скратувањето на ноќта. Работата се објаснува по еден запис на Цепенков дека во народот „свети Јандреја“ се држел на 30 декември<sup>26</sup>. Погоре (1, 2) пишувавме за тоа како името на паганскиот словенски Јадреј (Јадро, Јодро, Едро) се вкрстило со името на апостолот Андреја. Сега гледаме дека тоа оде-ло и со иставањето на уште еден пагански празник од деновите околу Нова година. Сега имаме некаква основа дури да го поставиме и прашањето дали легендата за мисионерската дејност на апостолот Андреј во руските предели не добила побуда и од созвучноста на неговото име со името Јадрей којшто е, навистина дури во XVI в. во Чудовскиот препис на Словото против идолите, спомнат меѓу духовите од словенското паганско минато.

<sup>25</sup> В. кај Ст. Илчев, Речник на личните и фамилни имена у българите, София 1969, под \*Едрей. Тука е забележано дека Едрей било „видо-изменено от Андрей (понеже според народния календар од Андреевден дните почват да едрят). Дека кај Русите првобитно празникот Св. Варвара бил сврзан со наголемувањето на денот, може да се заклучи од овие примери од речникот на Вл. Даль кон варваритъ: Варвара ноци урвала; Варвара ноци украла, дня притачала.

<sup>26</sup> М. К. Цепенков, Македонски народни умотворби, кн. 8, Скопје 1980, с. 137.



Сл. 1 и 2

### Додаток

Во една моја тетратка се зачувани по запис од 1941 година два текста, како што сум ги чул тогаш во Прилеп од баба Дунавка. Тие се сврзани со еден магиски обред на Бадник, непосредно повикување на гозба на удаваниците и посредно со заколнување и преколнување спрема градобитен облак. Првиот текст се воведува со жив приказ од баба Дунавка како го вршела обредот некогаш нејзината баба во село Дреновци. Мојам приближно да установам дека тоа се случувало негде во 70-тите или 80-тите години од минатиот век. Како девојче од три-четиринесет години, Дунавка со помалата сестричка била засолната кај некои роднини во Прилеп од страв пред башибозуците што оделе тогаш на Плевен и патем пустеле и пљачкосувале. Кога се вратиле дома, девојчињата имале да раскажуваат чудесии: „Мајко, в град се греевме на каче!“ Тогаш првпат виделе тенекиена печка (пампурче). По нашите села уште немало газиени ламби. Навечер, и кога ќе ставеле вечера, бабата светела со запалена борина в рака. Сликата на тогашниот селски живот ќе ја дополнат самите текстови:

1.

На бадник зела сирота баба мазник на глаа, на маз-  
нико в раце грне вино; се врти околу стежер и бај за од  
град. И вика удаениците да и нарани, оти тије биле шо го  
носеле градо:

Идете, сестрички, мајчички,  
Сега ве викам да дојдите  
Да јадиме, да пијаме,  
Да играме, да пејме,  
Кô ќе ве враќам да се враќате.

2.

Коа да се задава град:

Ружо удаенице, Калино удаенице,  
Стојане удаенику, Петко удаенику,

Враќајте се.  
Нозе ќе в'исечам до колена,  
Раце ќе в'исечам до рамена,  
Кога ве викав, кога ве поев,  
Кога ве ранев,  
Оти не дојдовте?  
Имаме мома седмачка,  
Седмачко платно искала,  
Напраела повој – пелени,  
Нашето поле завила.  
Вије појдете си на врв на планина,  
На рамна рудина:  
Кај шо петел не пеј,  
Кај шо секира не сечи.  
Таму молни да скакаат,  
Таму јагонца да рипаат.

### III

#### ЖИВОТОТ НА ЛЕГЕНДАТА

Содржината на основниот индоевропски (и словенски) мит е исполнета со борбата меѓу Громовникот (богот на Громот) и неговиот противник. Во староиндиската традиција Индра го поразува со своето страшно оружје, громот, својот противник Демонот, којшто ги забрал негде кравите и ги запрел водите. Кравите се враќаат, врне дожд, ќе има пак берикет по полињата и добар поминок за луѓето.

Меѓу двете главни личности во овој мит понекогаш се вклучува и една женска фигура. Кај Литовците тоа била богињата Дејве која се јавува и како сопруга на Громовникот, што не ѝ пречело да се доближува во некои околности и до неговиот противник.

Овој древен сижет доживувал со времето, особено во процесот на христијанизација, различни подновувања. На прво место требало да бидат истиснати имињата на паганските митолошки суштества. Како замена за Громовникот во подновените верзии се јавува самиот Господ, па св. Илија, св. Горѓија, сè до епскиот јунак Марко Крале. Место-

то на неговиот противник го земаат Гаволот, Црна Арапина, Муса Кесеџија. Се наоѓаат замени и за женската улога.

Еден убав наш пример за ваква иновација ни дава легендата за Китино Кале или Китин Град во Кичево. Тука некогаш владеела Кита, за која се кажува дека му била сестра на Марка Кралета. Против неа дошол Муса Кесеџија. Таа пратила глас до Марка и го молела да ѝ дојде на помош пред да запеат првите петли. Но таа ноќ првите петли запеале порано одошто обично. Отчајана, Кита ја напуштила својата тврдина. Муса ја стигнал кај Кнежинскиот манастир. Неа ја убил, а манастирот го запустил. Дури тогаш привтасал Марко. Се разбира, тој останал на мегданот и одмаздил за сестра си. На камењето околу манастирот се забележувале траги од копитата на Марковиот коњ и од ударите на неговата сабја<sup>27</sup>.

Краткото резиме ни ги открива извршените трансформации на древниот мит. Женскиот лик е благородна жртва. Не е секогаш така. Ќе запаметиме дека злото урнало и еден манастир, таму кај што и се случила борбата меѓу епските херои што го замениле паганскиот Громовник и неговиот противник.

Додека легендата за Кита останува наполно во сферата на епскиот расказ, подновувањето на кое сега ќе се задржиме, а кое претставува и главен наш предмет, се вклучува и во некои назначени историски рамки, што дава повод за актуализација на различни компоненти на содржината. Се работи за запустувањето на манастирот Трескавец кај Прилеп во турско време. Легендата ќе ја следиме по варијантите раскажани од Марко Цепенков, Јордан Хаџи Константинов-Џинот и Кузман Шапкарев<sup>28</sup>.

Во турскиот период повеќе наши цркви и манастири останале запустени подолго или пократко време. Тоа се случувало особено во анархијата што ја зафатила Отоманската империја по Австро-турската војна од 1689 година и што продолжувала низ целиот XVIII век. Се разбира, тоа можело да се случи и во друго време и по други причини.

<sup>27</sup> Т. Смиљанић, Кичевија, Београд 1935, с. 412.

<sup>28</sup> М. К. Цепенков, *Македонски народни умотворби*, кн. 8, Преданија, Скопје 1980, с. 165-167; Ј. Хаџи Константинов-Џинот, *Избрани сџираници*, Скопје 1987, с. 54; К. А. Шапкарев, *Сборник оџ бџлгарски народни умотворения*, т. II, Софија 1969, с. 609-613.

Кога во почетокот на XIX век почнале да ги обновуваат на повеќе места таквите светилишта, можело да се чини дека во нив се враќа живот по многу и многу години. Кирил Пејчиновиќ ни раскажува живо за обновувањето на манастирот Св. Атанасија во Лешок, една акција што самиот тој ја презел во 1818 година. За него манастирот пред тоа стоел пуст цели 120 години<sup>29</sup>. Иако по некои податоци знаеме дека во шишевскиот Св. Никола (Скопско) имало живот и во XVIII век, на неговите обновувачи монахот Самоил и монахињата Параскева во 1816 година им се чинело којзнае од кога „пусто тоа светено место“, како што го нашле зарастено сето во бурјан<sup>30</sup>.

И Трескавец бил некое време запустен. За Цепенков така било „многу године“, за Шапкарев „многу време“, а за Џинот манастирот останал пуст цели двесте години. Во секој случај цезурата траела токму колку што требало манастирот да биде исклучен од историското и вклучен во митското време и да стане предмет на легенда. А кога нешто влегува во легенда, тогаш престануваат да важат сите реални проценки и по сосем инакви мерила се определуваат размерите и сосем поинаку се претставуваат појавите. Во легендата златното јаболко на Златоврв над манастирот, кога ќе болснело сонце, се гледало дури од Солун (Цепенков), и не само тоа, ами и од Солун се враќал неговиот одблесок пак до врвот (Шапкарев)<sup>31</sup>. Ништо не пречеле тогаш оние планини на хоризонтот, повисоки од Златоврв, што го делат Солунско од Пелагонија. Цепенков кажува за петстотини калуѓери во Трескавец пред да се запустат, Шапкарев го смалил бројот на триста, но затоа Џинот, којшто е секогаш невоздржан со цифрите, го качува дури до седумстотини. Човек што ја видел манастирската трпезарија од XIV век, која одвај да созира два-триесет души, се праша колку смени

<sup>29</sup> К. Пејчиновиќ, *Собрани тїекстїови*, Скопје 1974, с. 75–77.

<sup>30</sup> Ј.Х. Васиљевиќ, *Скопје и нејова околина*, Београд 1930, с. 425.

<sup>31</sup> Џинот не споменува ништо за златното јаболко на Златоврв, но затоа самата планина ја вика Златно јаболко. И јаболкото и името Златоврв стојат веројатно во врска со Громовникот. Јаболкото се смета за еден од неговите атрибути, а словенскиот бог на Громот, Перун, бил претставуван со позлатена глава. Во записот на Шапкарев се среќава еден интересен податок. Кога го посетил манастирот во 1865 тој видел на врвот, на некаков драг, една обоена блескава тенекиена „валка“ (кугла), поставена таму да потсеќава на некогашното златно јаболко.

требало да се изредат за да руча едно толкаво полчиште. Но во легендите такви прашања не се умесни. Трескавец од легендата не е Трескавец од обичната реалност.

По повеќе податоци знаеме дека животот во прилепскиот манастир се одвивал континуирано речиси во целиот турски период. Сепак имало години на замирање. Во манастирскиот поменик, издаден од А. М. Селишчев, на првите 13 листа се содржат записи од XVII век, а натаму следат оние од 70-тите – 90-тите години на XVIII век<sup>32</sup>. Бидејќи од друга страна ни идат вести за Трескавец до 1720, треба да заклучиме дека негде меѓу таа и 1770 година се паѓа запустувањето на манастирот. Тоа се случило, така да се рече, среде во анархијата, во која се нашла Отоманската империја.

Но Трескавец бил обновен пред некои други наши манастири. Тоа не треба да нè изненадува со оглед на неговото значење и углед не само во прилепскиот крај, ами и пошироко. Привилегиите на овој манастир, со кои тој се ослободувал од давачки, биле потврдени и со султански ферман. Се верувало дури дека тој ферман бил пишуван со раката на самиот пророк Мухамед. Манастирот будел респект и кај муслиманите. Во поменичките записи од крајот на XVIII век е забележана посета на Турци од село Заград. Исмаил-бег од Галичани го подарил манастирот за душа на татка си Јанкула. Марко Цепенков, самиот терзија, ни соопштува дека терзискиот еснаф во Прилеп, дури бил заеднички за Турци и христијани, ги држел своите тестири (изборни собранија) во манастирот Трескавец. Мајсторите Турци се однесувале кон таа обител со иста почит како и христијаните.

И така, она замирање на животот во манастирот, во текот на неколку децении, дало повод да се кажува во легендата дека тој стоел испустен дури до цели два века. Но се чини освен тоа дека легендата се исплела и околу еден друг настан што го погодил манастирот значително порано, во втората половина на XVI век. По запис од 1570 година знаеме дека тогаш, со средствата на некојси Стојан Хранчев и на неговата жена, бил обновен срушениот олтарски дел на манастирската црква. Б. Бабиќ ис-

---

<sup>32</sup> А. М. Селишчев, Македонские кодичи XVI–XVII веков, София 1933, с. 124–132.

кажа мислење дека рушењето било насилно и го доведе во врска со немирите во Мариово во 1564–1565 година, во кои биле замешани и некои свештени лица. Ако било така, рушењето на најважниот дел на црквата би требало да се објасни како репресалија на турските власти. „Споменот за турскиот терор врз манастирот, рушењето и убивањето на неговите калуѓери – вели истиот автор – е зачуван по една уште и денес позната легенда за посетата на султанија Мара на Трескавец“<sup>33</sup>.

Така, барајќи ги можните поводи за неа, се доближуваме најпосле до самата легенда и до нејзината содржина. Во триаголникот што ни е веќе познат од основниот мит, при ова подновување главно место ѝ се дало на женската личност, со тоа што таа сега настапува во кобна улога. Султанија Мара е историска личност. Таа му била ќерка на кнез Лазар, што нејзината мајка, кнегиња Милица, била принудена да му ја даде за жена на победникот во Косовскиот бој султан Бајазит (1389–1404). Очеvidно дека овој настан не минал без широк одглас. Името на принцезата Мара со време станало едно од оние имиња, за кои се врзуваат различни настани и приказни мотиви во народното предание. Познато е дека дури и името на Мариово го сврзале со султанија Мара, иако ни е тоа засведочено уште во почетокот на XI век. Нејзината личност се вбројува меѓу оние околу кои се врши кристализација на легендите.

Самиот расказ ќе го предадеме, земајќи ја на прво место верзијата на Марко Цепенков. Тоа го правиме зашто таа е најблиска до духот на народните преданија, а на Цепенков, како на прилепчанец, самата легенда му била секако позната уште од детство, што би значело во случајов пред воопшто да имале можност да се запознаат со неа Џинот и Шапкарев. Како дете Марко се искачил и на Златоврв, па ја видел и посницата, во која останала уште една коска од посникот што живеел некогаш тука. Луѓето што се качувале на врвот влегувале во пештерата и ја целивале таа коска.

Цепенков кажува дека манастирот бил направен „од илјада години горе“ и „прочуен бил од Бело Море до Црно“. Во него имало триста калуѓери. Во тоа време ше-

<sup>33</sup> Б. Бабиќ, Манастирот Трескавец и црквата Св. Успение Богородичино, *Споменици за средновековна иа и ионовна и историја на Македонија*, т. IV (ред. В. Мошин – Л. Славева), Скопје 1981, с. 42.

тала некоја царица по светогорските манастири за да се исповеди и причести. Но таму не нашла духовник каков што барала. Чула за прилепскиот манастир и се закрепнала таму со многу војска. Калуѓерите се исплашиле да не иде таква сила да го плени манастирот, па ги затвориле портите. Царицата молела да ја пуштат внатре, но тие не отворале. Таа се разбеснела од „инаетот калуѓерски“ и по нејзина заповед војската влегла преку сидишта и ги исклала сите калуѓери среде црква. Потоа царицата си отишла. „Повела божја – вели Цепенков – од крвта калуѓерска оживело еден свер и записал манастирот“. „Многу години“ човек не можел да се приближи од него до манастирот. На една Богородица, кога народот бил собран во црквичето Пречиста на Варош, се чул силен трескот: „в манастир трештило од ведрина и ровјата удрила над црква“. Сверот (според едни – ламја, според други – гуштер) не го виделе потоа „со крилја да летат од манастир надвор“, да прави пакост. Го нашле убиен в црква врз коските на калуѓерите. Тогаш пак бил отворен манастирот.

Во својот расказ Цепенков не го определува времето на настанот ниту поблиску времето колку стоел манастирот „записан“. Изненадува што тој не ја именува женската личност. Дали навистина не го знаел нејзиното име или му било незгодно да ја замеша во ваков настан принцезата Мара? Упадливо е и тоа што тој ја објаснува нејзината постапка, како да сака свесно да ја ублажи, со „инаетот кауѓерски“. Ровја од ведро небо може да фрли само Бог. Сверот, стариот противник на Громовникот, го задржува својот пагански облик: тој е крилат гуштер, змев или ламја.

Верзијата на Џинот претставува обид на еден осведочен борец против народните суеверја да се открие и спаси во легендата нејзината „рационална“ јатка. Тој ја именува женската личност како Кала Марија, „константинополска принцеза“ ... „во време Султана Мехмета II“. Таа дошла во Трескавец и побарала „от старците опроштение да се причести“. Но на таа нејзина желба решително се противставил посникот дедо Арсо, којшто „нипошто не ѝ допуштал скверно да приеми кровта и телото на Господа нашего Исуса Христа“. Кога Марија, гневна, отишла и се вратила со петстотини свои луѓе, се причестила и наредила да се уништи манастирот, така што тој останал

потоа пуст двесте години. Цинот не соопштува што станало со оние до седумстотини калуѓери, колку што според него имало во манастирот. Нему, се разбира, не му прилегало да раскажува за измислици каква што е онаа за змебот и за чудесното ослободување на манастирот од неговото насилie.

Така Цинот една народна легенда претворил во своја „историска“ конструкција, поврзувајќи ја принцезата со сосем друг султан, којшто владеел подоцна. Но не го премолчал, што е многу важно, мотивот за нејзината постапка, како човек кој и самиот сметал дека е „скверно“ да им се дава причесна на жени што живеат со Турци. Тој ја држи страната на посникот, за кого од некаде знае дури дека се викал Арсо. За такво име на посникот не споменуваат ни Цепенков ни други. Затоа не би било чудно Цинот сам да му го дал тоа име, повлечен можеби од асоцијација за Арсениј, последниот охридски архиепископ. Исто така тој прв можел да ја нарече султанија Мара – Кала Марија, зашто како човек што престојувал во Солун и Света Гора секако знаел за солунската Каламарија, на која обрнува внимание и Шапкарев. Сето ова се претпоставки, но правени со оглед на начинот како Цинот и во други случаи ги градел своите „историски“ постројки.

Кузман Шапкарев го посетил Трескавец во 1865 година. За манастирот му кажувал тогашниот игумен, поп Христе. Но Шапкарев го направил својот запис значително подоцна, дури во 1890, така што тешко да можеле да му останат непоместени во споменот тие кажувања. Има веројатност дека тој си го освежил сеќавањето со тоа што го прочитал записот на Цепенков, објавен во истата таа 1890 година. Можеби тоа му било и непосредна побуда да напише и тој нешто за Трескавец. Но од нашиот краток приказ ќе се види дека за него било најважно да изнесе притоа и некои свои сопствени комбинации и домислувања.

Според него, во времето на турските освојувања прочуениот манастир имал триста калуѓери. Кога султан Муррад го покорил бугарското царство, тој ја зел за жена царевата сестра, без да ѝ ја мени верата. Царица Марија посакала да се исповеда пред достоин духовник, а таков можел да се најде, секако во лицето на игуменот, во прилепскиот манастир Златоврв (подоцна наречен Трескавец). Таа до-

шла во придружба на царски чиновници и кавази и самата се задржала во подножјето на планината, кај Дабница, а горе во манастирот испратила некои од своите придружници да прашаат дали би можела да дојде на поклонение. Но пратениците отишле само донекаде, се вратиле и ја излагале дека божем калуѓерите не допуштаат ни да се доближи до манастирот една жена „што водела маж неверник“. Царицата пратила други, но и тие, како да биле договорени, се вратиле со таква лажна порака. Кога и при третиот обид се случило истото, таа се разлутила и наредила да ги исколат сите калуѓери, што било веднаш извршено. Така опустел манастирот „од коварство и неразумение“, а царицата отишла во Света Гора, каде што ѝ била исполнета желбата. Таа го подарила богато манастирот во кој била исповеда-на и оттогаш „ја нарекле божем Каламарија“ (Шапкарев објаснува дека источно од Солун кон Света Гора има Каламариска околија). Во Трескавец пак „се воплотил“ некаков свер или („подобро и поправо така да се каже“) свертот го привлечла од планина смрдеата во манастирот. Никој од него не можел таму да пристапи, дури еден ден, по многу време, кога имало големи грмежи и трескоти, овчарите не забележале дека пците им се враќаат однекаде со крвјосани муцки. Тргнале по трагите и среде црква, во самиот олтар, го нашле свертот убиен од трескавица. Оттогаш манастирот го завикале Трескавец. Не се знае точно дали тој веднаш бил обновен или подоцна.

Шапкарев, поведувајќи се можеби по Цепенков, зборува за појавата на свер во манастирот, без да го определува со белези на натприродно суштество. Како вистински даскал, тој дури, како што видовме, дава и своја, поприфатлива од „природонаучна“ страна, претпоставка за таа појава. За женската личност, царицата Марија, тој укажува во белешка, под текстот дека таа се споменува и како Бела Мара или Бела Марија, упатувајќи на песните бр. 27 и 32 во својот зборник. Во првата од нив, запишана од Григор Прличев, Бела Марија вели: „црква ќе напраам пречисте Марије“. Втората песна, исто од Охрид, е очевидно лазарска („Хај ти, Маро, Бела Маро, Христом Лазаро!“). Ова е многу илустративен пример за тоа како лесно се врзувале некои и сосем странични мотиви за личност околу која се создавала легенда.

Интересна е една инверзија кај Шапкарев наспрема варијантата на Марко Цепенков. Додека овој кажува дека царицата прво прошетала по светогорските манастири, па после дошла во Трескавец, Шапкарев обратно нејзиното доаѓање во Света Гора го поставува по насилството врз Трескавец. Цепенков како да сакал да истакне дека само во прилепскиот манастир можело да се најде духовник достоин да исповеди една царица, а каква цел имал предвид Шапкарев со поинакво композиционо вклопување на истиот мотив во својот расказ, ќе ни помогне да откриеме самиот негов коментар. Тој навистина направил сè да ја објасни психолошки колку што се може постапката на бугарската принцеза, а потоа му останало да си го постави прашањето: зошто во Света Гора не постапиле нејзините пратеници како што направиле спрема прилепскиот манастир, зошто и таму не ја измамиле царицата? Да не имало во сето тоа, како и толку пати, некаков „предателски и коварен грчки прст“, којшто смислено се замешал „да биде уништен бугарскиот манастир“? „Според мене – си одговара самиот Шапкарев – многу веројатно може да биде“. Така се прави обид во легендата да се вклопи една актуелна компонента, сврзана со националните конфронтации на нашиот терен. Но дали носивоста на легендата била толкава? Впрочем, изградувањето на современи национални митови обезбедило за себе посигурен успех под плаштот на строго „научен“ приказ. Од своја страна, по истата бразда тргнала и национално интонираната белетристика.

Судбината на женската личност во нашата легенда, меѓутоа, е сврзана со фактот што е таа, иако христијанка, жена на неверник. „Скверно“ би било, спрема изразот на Џинот, да се исповеди и причести една таква грешница. Притоа не се работело за измислица во приказна, ами за горешт проблем во животот во турскиот период. Царицата Марија не била осамен случај. Како лично проклетство нејзината судбина ја делеле многу жени во различни слоеви. Спрема едно такво деликатно прашање морала да се определи и црквата. Во наследената шема, само применета сега врз запустувањето на манастирите, се вклучила и нашла израз нова животна содржина. Се извршила така уште една актуализација на митот.

Каква животна реалност се преломувала во легендата што нè интересира можеме многу добро да дознаеме од еден опширен извештај што во 1610 година барскиот надбискуп Марин Бици му го пратил на папата Павле V. Тука се опишува ситуацијата во северна Албанија, и меѓу другото се соопштува за повеќе случаи, кога жени христијанки, од католичка вероисповест, во брак со муслимани, се обраќале и до самиот надбискуп со молба да не бидат одлучени од црквата и да им се дозволи причесна. Во северна Албанија имало многу вакви бракови, било со насилно земање било со тоа што и самите родители ги продавале своите ќерки во муслимански куќи. Покрај тоа, познато е и криптохристијанството кај исламизираниите Албанци<sup>34</sup>.

Како Џинот кај нас, барскиот надбискуп бил многу строг во односот спрема оние што му раѓале деца на маж неверник, независно од нивната длабока потреба да ја исповедаат својата стара вера. Тој дури одбил да ѝ подари медалјонче со Христовиот лик на една таква жена, кога таа му ја искажала својата желба да го добие и да го носи. Притоа ѝ забележал дека таа „живее во немилост божја штом се согласила да му биде жена на еден неверник“. Како можело тогаш и да се помислува да се причестуваат такви жени? Надбискупот отсечно изјавува дека се „од причесна засекогаш исклучени оние (жени) што се согласуваат на грев (со маж неверник) во час на зачнување на деца, без оглед што е во прашање апсолутна сила ...“

Но работата се усложнувала, и до не мали тензии доаѓало, кога една таква жена ѝ припаѓала на видна и влијателна муслиманска куќа. Тогаш строгото држење на принципот можело да доведе и до непријатни последици за свештенослужителот. Еден таков судир доживеал и барскиот надбискуп. Кај исламизираниите Албанци се задржал обичајот да ги крштеваат своите деца. Како што принцезата Мара барала да ја исповеда не макар кој, ами достоин духовник, така со молба да ѝ го крсти детето до него, а не до некој обичен свештеник, се обратила видната анама Фатемија, сопруга на Дуслиага, којшто му припаѓал на султановиот џемат (дворски круг). Таа, како

---

<sup>34</sup> М. Бици, Искушења на путу по Црногорском Приморју, Албанији и Србији 1610 г., Будва 1985, с. 29, 36, 54.

што вели надбискупот, – „иако млада и со благороден и красен изглед, беше не помалку горделива и страшна и тоа повеќе отколку што би се очекувало од едно женско суштество“. Надбискупот ѝ порачал да му прости што не може да ѝ ја исполни желбата, зашто тоа би било спротивно „на христијанските принципи и догми“. Таа тогаш сета возбудена му се пожалила на еден од челните христијански првенци во градот дека надбискупот нејќел да ѝ стори нешто што неговите свештеници го правеле секој ден по барање на обичен плебеец. Човекот имал мака да ѝ објасни на анамата дека надбискупот постапил така не од зла волја, ами затоа што тоа не е во негова сила.

Обичните попови, значи, и се согласувале на компромис „поминиште ради суетнаго века сега“, како што би рекол Кирил Пејчиновиќ. Поинаку било за оние што се чувствуваале задолжени да бдеат над догмите. Конфликтите тогаш биле неизбежни и секако не ретки ни наивни по своите последици. Во процеп се наоѓале и сиротите жени и достоините духовници, спрема кои не била исклучена и одмазда на некого од џематот. Сето тоа тежело како неразрешлив животен проблем.

Оние што ја вклучиле султанија Мара во легендата за пуштењето на манастирот Трескавец не биле, очевидно, доброжелателни. Затоа на нашите собудени луѓе во XIX век не им успевало лесно да ја објаснат нејзината постапка и со тоа да ја намалат, ако се може, па и на други барем делум да ја префрлат нејзината кривица.

## ONOMASTIC AND MYTHOLOGICAL THEMES (Summary)

### I.

*Mythological Elements in Naming.* The study of the mythological traces in Macedonian onomastics is still at a very early stage. Here, attention is paid to two appellations:

1. *Kitka.* This is the name of several geographical features (mountains, peaks, ridges, springs, etc.). It is noted that these are not infrequently also cult sites. The legend of Kita, supposed sister of King Marko, written down in Kičevo,

points to the myth of the struggle between the god of thunder and his adversary. Other arguments suggest that the name Kitka may be related to the cult of a pagan goddess.

2. *Jandrea*. In the Macedonian folk calendar this is the name of the month of December, which was also called "The Great Mont" in some places. The name is connected with the root jedr but it has also been related to the personal name Andreja. The Russian Jadrej (14<sup>th</sup> century), used as the name of a mythological creature, speaks of a possible trace of the pagan Slav post. The appellation of this mont as great" is best understood if it is borne in mind that several important winter festivals fall in this month.

## II.

*Koledica, Varvarica*. This is a sequence from a song connected with the customs of Koleda. These songs are sung by groups of children who go from house to house early in the morning on Badnik (the day before the Birth of Christ). Varvarica is connected with Vara (in Serbia, also Varindan). in the folk calendar on 24th December (old style). The identification with St. Barbara is secondary and was introduced under the influence of the church, in its attempt to give a Christian significance to certain pagan festivals. There is a basis for the claim that Vara was synonymous with Badnik.

## III.

*The Life of the Legend*. The basic Indo-European (and Slav) myth concerning the struggle between the god of thunder and his adversary underwent certain transformations on Macedonian soil too. Such an innovation is represented by the legend of the dereliction of the monastery of Treskavec near Prilep. In this paper three versions of this legend are examined. These were recounted by well-known Macedonian literary figures of the nineteenth century: Marko Cepenkov, Jordan Hadži Konstantinov-Džinot and Kuzman Šapkarev. In each of the versions elements of a certain up-dating, dependent upon the points of view of the above-mentioned figures, can be noted.

(1993)

## СИЛУЕТАТА НА МИТРЕВ

Во февруари илјада деветстотини седумдесет и шестата година ми се јави дома по телефон Митрев. Ми рече: „Одам во Охрид да се одморам. Имам обврска. Кој е срокот за мојата работа?“

Јас реков: „За тебе нема срок. Немој на тоа воопшто да мислиш. Гледај да се одмориш“.

И тоа беше мој последен контакт со Димитар Митрев. На дваесет и четврти февруари дојде веста дека тој починал.

Тогаш јас изговорив на една комеморација што се одржа во МАНУ реч за него. Тој мал текст се препечатува, се објавува повторно неколку пати. Чувствувам дека не би можел ништо посуштествено да кажам без голема, нова подготовка, а би можел само да го расипам оној впечаток што го остави таа реч. И затоа сега се решив да дадам само еден устен коментар кон тоа што тогаш го реков, имајќи го пред себе целосно ликот на Димитар Митрев.

За Митрев првпат разбрав некаде во почетокот на четирисет и петтата година. Го сретнав заправо неговото име под една долга статија на литературна тема, објавена во „Нова Македонија“, како сега се сеќавам, на целата втора страница. Мислев: „Кој може да биде?“ Распознавам одеднаш човек добро подготвен во една област, образован, способен да застапува мислење, да се аргументира. Кој е тој?

Наоѓав некои сличности со имиња и презимиња на луѓе што ми беа познати, а не знаев дека е Митрев дојден тогаш од Бугарија, дека моментално се наоѓа во Штип како уредник на „Брегалнички глас“, што значи дека е за мене сосем нова личност.

Наскоро се запознавме и веќе видов кој е Митрев.

Тоа чувство дека имаш пред себе човек подготвен е нешто што сакам сега да го истакнам, бидејќи мислам дека се работи за нешто суштествено. Јас ве прашам, колеги и колешки, колку такви луѓе имавме ние четириесет и петтата година во различни области? Многу малку. Многу малку. Митрев беше еден од тие што во литературата и литературната критика можеше во рамките на Југославија да нè претставува суверено. Вие, дури и оние што сте од мене помлади само пет години, можеби не знаете колку беше за нас тешко да се вклучиме во југословенскиот контекст. Дали беше за нас така просто да седнеме на иста маса со Иво Андриќ, со Исидора Секулиќ? За нас, претставниците на еден народ кој тукушто добил национални права, така да кажам, на основа јуридикчка, а што требаше да ги потврди тие права со реална акција? Многу тешко ние го доживувавме тоа. Ние бевме како фрлени во стратосферата и сепак, нели, на некој начин успеавме, но успеавме тогаш кога бевме подготвени за својата дејност. А токму Митрев необично многу придонесе да се сфати дека меѓу нас има заложби за една резултатна културна акција. Тој придонес на Митрев за нашата поширока афирмација не треба да го заборавиме. Не треба да го заборавиме ние што сме биле негови современици и соработници, не треба да го заборават нити оние што дошле по нас, а што не знаат во какви ситуации сме биле поставувани. Меѓутоа, ова настапување со сигурност во случајов на Митрев се базираше и на една негова голема дарба. Тоа е говорничка дарба. Тој беше роден оратор.

Колеги и колешки, вие знаете дека во различни епохи се менува вреднувањето на некои дејности. На пример, кај старите Римјани ораторството се поставувало над поезијата. Тоа се сè релативни скали на валоризација на одредени дејности што претполагаат не само учење, ами и природна дарба. Митрев со таа своја вродена дарба на говорник уште повеќе придонесе за нашата афирмација.

Би можел да приведувам многу примери на негови настапи што предизвикале ефект, но доволно е, ми се чини, за овој случај да се присетам само на еден.

На конгресот на писателите во Белград Митрев импровизираше впечатлив говор и на паузата лично Ми-

рослав Крлежа дојде да му честита. Јас ве молам да ја оцениме важноста на тој факт. На еден претставник на македонската средина, уште под прашање дали е таа способна да дејствува како што треба на културното поле, му се оддава такво признание. И тука го гледам Митрев, имено, како човек способен да влече напред, да го издига нивото на својата средина, ослободувајќи ја од секогаш во неа присутниот комплекс на инфериорност.

Јас нема потреба да ја будам сликата на раскрилениот Митрев. Замислете сега да е тој место мене овде, замислете како би звучел неговиот говор. Меѓутоа, треба да ви откријам и една тајна. Тој ми рече: „Да не мислиш ти дека тие говори така се држат, без размислување? Претходно треба добро да обмислиш, па потоа да импровизираш, и таа импровизација да се чини спонтанa“.

Ете, тоа беше можеби најважното што сакав да го истакнам кога се работи за придонесот на Митрев кон самоутврдувањето на нашата средина и нејзиното вклучување на определено ниво во југословенскиот контекст. Еден таков човек не може да не чувствува во себе потреба да предводи, да биде угич, да се изразам со нашата народна терминологија. Јас секогаш сум си мислел, уште во времето кога тој беше меѓу нас, дека при други услови, во друго време, во друг момент историски, тој би бил народен трибун. И Митрев, се разбира, оправдано добиваше позиции – во Друштвото на писателите, во општествените тела, беше декан, декан на нашиот факултет, беше ректор. Радо ги прифаќаше функциите.

Можам да кажам дека од него помалку пригоден човек за административно водење на работите немаше. Тој беше без смисла за административниот ред. Како да стоеше над тоа, како тоа да го презираше.

Меѓутоа, можеме колку сакаме да му одбележуваме некои административни пропусти, пак останува впечатокот, основен и многу важен, дека, со него на чело, ние имавме личност што знаеше во најрешителни моменти да го брани достоинството на нашата интелигенција и да им се спротивстави на сите оние тенденции што можеме да ги наречеме приземни и малограѓански. Тој по стилот на својот живот стоеше цврсто против малограѓанштината. Тој беше алергичен не само на некои појави, ами

дури и на зборови што потсетуваа на тој приземен баздриѓански, малограѓански начин на гледање. Еден збор што го иритираше беше *демек*. Не му беше драго ако некој од студентите во своите одговори го употребуваше тој збор. Јас сум размислувал зошто. Зборот демек е заклучен сврзник. Со него како да се поставува биланс на една малограѓанска сметка: „Ова ќе направам, она ќе направам, вака ќе сплеткам, онака ќе сплеткам, демек, ова ќе карам“. Ете затоа Митрев беше алергичен на тој збор. Ние сега, не е тајна бидејќи тоа го знаат многу луѓе и за тоа сме разговарале, пријателите на Митрев, честопати си велиме: „Ах, да беше сега Митрев! Ах, да беше во оваа ситуација!“ Тој немаше да плетка како ние што плеткаме. Тој ќе пресечеше. Тој ќе настапеше онака, како една грамада монолитна и, се разбира, ситните административни пропусти ние ќе ги поправевме, ама тој ќе решеше нешто што е суштествено. Ете, и тоа сакав да го истакнам.

И, најпосле, една трета работа. Очевидно е дека е главната дејност на Митрев во рамките на критиката, на литературната теорија и така натака. Професорката Момировска за сето тоа убаво говореше и даде еден заокружен преглед и во нејзиниот говор јас почувствував нешто што и мене ми одговара и се согласува со моето мислење. Митрев пред сè имаше живо чувство за литературниот текст. Тој понекогаш велеше: „Каква литература, таква критика“ – мислејќи на нашата литературна ситуација. А што требаше да се подразбере под тоа? Неговото жалење што нема повеќе поводи да се одушевува и, излегувајќи од нешто што е успех во нашата литература, тој да гради врз тоа во своите критичарски визии нешто што уште повеќе ќе ја збогатува таа наша творечка област.

Јас би можел за ова многу да зборувам, излегувајќи од својот личен опит, излегувајќи од тоа дека некој работи и во однос на самиот мене, на она што сум го правел на литературното поле, Митрев најдобро ги насетил. Но не е моментот сега, кога имаме толку реферати, да се распространуваме и затоа нема многу да се задржувам натаму на тоа прашање. Ќе споменам само колку концизни, импресивни беа неговите карактеристики на македонските поети во онаа антологија на повоената македонска поезија. Последниот труд на Митрев беше пак една антологија,

антологија на македонската поезија, излезена во рамките на едицијата од десет книги од македонската литература, што ги издаде „Матица српска“ во Нови Сад.

Јас можам да кажам, бидејќи Митрев беше и во редакционото тело со мене и со професорот Спасов, дека имавме извонредна соработка и дека постигнавме, се надевам, добар успех со тоа што десет книги пласиравме на српскохрватски јазик во една таква угледна куќа каква што е „Матица српска“. Сега ја зедев таа книга и гледам во неа наше кратко соопштение дека составувачот на антологијата, Димитар Митрев, имал намера да напише опстоен предговор во кој ќе го изнесе својот општ поглед врз македонската поезија, но, за жал, го спречила смртта и ние излегуваме само со таа белешка, означувајќи дека е тоа и последен придонес на Димитар Митрев кон нашата литература.

Ја отворам таа антологија и таму наоѓам избор на песни од Гого Ивановски и во тоа гледам потврда за живото чувство на Митрев за поезијата, за неговиот вкус, бидејќи тој ѝ дава признание на една суптилна лирика која, меѓутоа, не наоѓа секогаш одглас во други избори.

Ете, со тоа и мислев да завршам. Благодарам.

(1990)



## НАУЧНАТА ДЕЈНОСТ НА ПРОФ. Д-Р ВАСО ТОМАНОВИЌ

– По ѝвово неѓоваѝа седумдесетгодишнина –

Духовните вредности се творат во тишина, вели стариот писател. Овие зборови не случајно му идат на човека на памет, кога се обзира на дејноста на проф. В. Томановиќ. Тихо и непретенциозно, низ текот на неколку децении, се создавало едно дело што сега стои пред нас како обмислено единство. Тоа се претставува како забележлив придонес кон лингвистичката наука во нашата земја. Што е уште поважно, тоа дело со повеќе свои компоненти има право да очекува уште поголема афирмација во иднината. Проф. Томановиќ ја исполнува седумдесеттата година од својот живот. Во почетокот на својата научна работа тој не се нашол во положба на луѓето на кои им се отвора веднаш еден установен пат на универзитетска кариера, ами морал да совладува многу повеќе тешкотии утврдувајќи се како научен работник. Ред години тој е професор во средните школи. Во војната станува директор на партизанската гимназија во Чазма. Во еден импресивен текст, објавен во *Народна ѝпросвјета*, тој го опишува животот на овој колектив, исполнет со многу напори и неизвесности. Дури во последниве дваесет години, како професор на Филозофскиот факултет во Скопје, на којшто предава српскохрватски јазик и компаративна граматика на словенските јазици, тој ги добива неопходните услови за научна активност. Со тој период е сврзана и појавата на поголемиот број негови работи.

Во научниот живот проф. Томановиќ станува со некои литературно-историски прилози. Првата негова објавена работа е „Св. Марија Магдалена у италијанској и дубровачкој књижевности“ (Записи II, 1 и 2, Цетиње 1928). Основната мисла тука е дека мотивот бил форси-

ран поради тоа што му одговарал на покајничкиот дух на контрареформаџијата. Покрај другото, проф. Томановиќ има дадено и три прилога кон изучувањето на Његоша. Последниот, „О економској основи живота и догађаја у Горском вијенцу“, излезе во 1964 г., што сведочи дека и во поново време тој не го напушта интересот за литературната историја.

Сепак, уште од самиот почеток, изучувањето на јазикот станува главна преокупација на проф. Томановиќ, и тоа се манифестира видно со појавата на неговата дисертација „Акцентат у говору села Лепетана (Бока Которска)“ во 1935 г. Таа студија ги забележува веќе оние линии по кои ќе се движи особено натаму научниот интерес на проф. Томановиќ. По една своја карактеристика таа се одделува од стандардните описи на дијалектите, какви што во добар дел преовладуваат и денеска: таа обрнува внимание на експресивната страна на говорот, на оние средства во него што се користат за стилско и емоционално нијансирање на исказот. Тоа се прави на повеќе места, а особено во необично интересниот дел за извиците, во кој се дава подбран материјал и за казивиот акцент. Интонационата линија на извиците изразува различна содржина; зависно од содржината на исказот тие интонации се пренесуваат и на одделни зборови и поголеми целисти и во врска со тоа се врши и еднапригодна промена на нормалниот акцент. Така во *ѝсѝина!* (према *ѝсѝина*) имаме казивиот нагорен акцент каков што се наоѓа и на прашалните прилози. Во некои случаи, спрема ситуацијата, се забележува менувањена акцентот во ист глаголски збор зависно од претставата за траењето на дејството во времето. Проф. Томановиќ ги споредува примерите *да ме ѝребѝчи* (превезе) и *нека бѝчи на земљу* и забележува дека во првиот од нив долгиот акцент би можел да се објасни со тоа што „превезе“ не претставува така брзо дејство како „фрли“. Тргајќи од вакви и слични случаи тој ја искажува смелата хипотеза дека и удолжувањето на вокалите во итеративните глаголи потекнува од некогашното користење на квантитативните разлики со експресивна цел. На неа тој ќе се врати подоцна во прилогот објавен во *Сборник ответов на вопросы по языкознанию* (Москва 1958) и во статијата „Из експресивне фонетике“ (1960). Според проф. Томановиќ тоа

удолжување станува за да се изрази со подолгото траење на вокалот „подолгото траење на дејството или состојбата што се искажувала со глаголот“. „Никулецот за ова разликување – вели тој – се наоѓа во праиндоевропскиот јазик (грч. τρολέω, τρολάω и др.), а тоа се засновало како во праиндоевропската така и во прасловенската епоха на општото чувство за фонетската експресија на јазикот“.

Се задржавме посебно на оние моменти од дисертацијата на проф. Томановиќ што се однесуваат на експресивната страна на јазикот, бидејќи интересот имено за таа страна останува најизразита компонента на неговата научна работа и до денеска. Иако одамна се забележувале експресивните својства на јазичните елементи, а во поново време на прашањата сврзани со нив им се посветени некои значајни работи, можеме слободно да речеме дека изучувањето на оваа област заостанува значително зад изучувањето на другите области на лингвистиката. Во уште поголема мера оваа констатација важи за состојбата во југословенската лингвистика. Големата задача по прибирањето на историски и дијалектолошки материјал како и задачите сврзани со изградувањето на југословенските литературни јазици се поставуваа пред неа на преден план. Методот на младограматичката школа беше до скоро доминантен. Сепак од триесеттите години на нашиот век се забележуваат и кај нас позитивни напори за осовременувањето на лингвистичката научна мисла. Една варијанта на тој процес претставува и свртувањето кон експресивната страна на јазикот. Работите на проф. Томановиќ спаѓаат во редот на пионерските приноси во тој домен во нашата лингвистика. Проф. Томановиќ обрнува внимание, пред сè врз материјалот на српскохрватскиот јазик, на експресивните елементи на сите јазични рамништа, како во фонетиката, така во лексиката и граматиката. Јазикот како творештво, во сета сложеност на интеракцијата меѓу човековата психа и стварноста, е основниот предмет и интерес на едно такво изучување. „Да се замислува системот на јазичните знаци како изделен од претставите во паметењето што настанале по пат на импресии примени во текот на животот и кои постојано се примаат, би значело да се оддели тој од човекот и природата, од жилите од кои прима живот“, – вели проф. Томановиќ во една од своите најнови работи („О при-

родном и конвенционалном у језику“). Во тие зборови се формулира едно становиште што е излезно во теориска и методолошка смисла во сета негова научна дејност.

Пристапот на проф. Томановиќ се одликува со изразита конкретност, со еден стремеж, пред сè, во јазикот да се идентификуваат и прецизно да се опишат оние елементи што ја определуваат неговата експресивност или настанале „во перманентниот процес на нејзиното обновување. Карактеристични се во овој поглед неговите прилози кон проблематиката на мешањето на зборовите и на јазичните конструкции. Во нив се обработени околу петстотини такви случаи во српскохрватскиот јазик, а се укажува и на одделни примери од други јазици, особено од рускиот. Некои мешања, како во случајот *дибок: висок*, наоѓаат паралела и во македонскиот. Проф. Томановиќ констатира дека тие мешања настанале на различни начини: „во едни случаи се споил почетниот дел на еден збор со свршетокот на друг, во други случаи во еден збор влегол еден или повеќе гласови од друг збор“. Притоа можело понекогаш да стане и извесно поместување на значењето и создавање врска по значење под дејството на народната етимологија. Тој укажува и на свесно користење на овој начин на зборообразување, на пример во гатанките, а соопштува и свои посматрања во врска со спонтаното настанување на зборовни контаминации во дадена говорна ситуација. Мешањето на зборовите проф. Томановиќ го определува како „најпросто, најслободно и најсилно средство за јазично творење“. Посебно ќе забележиме дека тој уверливо ги објаснува како настанати со мешање и некои глаголи со *се*. Така, во однос на типот *бијелџи се*, тоа се потврдува од фактот што во рускиот јазик глаголите како *белеть* сè уште наспоредно со значењето „станува некаков по боја“ изразуваат и значење „се пројавува со својствената боја“ („О неким случајевима дијатезе у српскохрватском и руском језику“). Идните етимолошки речници на српскохрватскиот јазик нема да можат да ги одминат толкувањата на потеклото на ред зборови што ги даде проф. Томановиќ. Ова претставува еден отсек на неговата дејност, резултатите од кој ќе си го завојуваат неотстапно своето заслужено место.

На лексиколошки и етимолошки прашања им се посветени и некои други работа на проф. Томановиќ, освен оние што се однесуваат на мешањето на зборовите. Во статијата „\*sphə-гъ > споръ; наспор, спориш“ тој објаснува како се дошло до тоа, во словенските јазици да се развијат во таа група зборови значењата „обилен“: „штедлив“, „бавен“. Уште во својата дисертација проф. Томановиќ во одделна глава ги разгледува туѓите (италијанските) зборови, со оглед на нивната адаптација кон акцентниот тип на говорот. И две негови подоцнежни работи се задржуваат на тие елементи во говорите на Бока Которска. Особено е интересен трудот „О значењима речи страног порекла у говорима Боке Которске“. Во него се следат извесни закономерности во процесот на усвојување на туѓи зборови. Така, меѓу другото, се забележува дека зборот, ако имал повеќе значења во изворниот јазик, се усвојувал „во најголем број случаи во едно значење и тоа најтесното“. Имаме всушност однос како и при примањето на зборови со само едно значење. Посебно се и во оваа работа разгледани зборовите што се примени од експресивни побуди. Еден друг прилог им е посветен на топографските имиња во Бока Которска. Покрај некои исправки на постарите бележења, тој содржи ред податоци за дадените топоними и белешки за нивното потекло и структура.

Со посебно внимание се обрнува проф. Томановиќ кон изучувањето на експресивната вредност на гласовите и воопшто кон прашањата на експресивната фонетика. Меѓу неговите работи од оваа област се изделува студијата „Израз лица и изговор гласова“. Таа е показ на способноста за остра опсервација, за вживување во една комплексна говорна ситуација, во која гласот се пројавува неразделно од гестот и мимиката. Притоа крепкиот стил на проф. Томановиќ, со кој се одликуваат неговите текстови, доаѓа до полн израз. Очевидно е дека оној израз на лицето, во кој се отсликуваат нашите чувства и пориви, моделирајќи го гласовниот резонатор, влијае повеќе или помалку врз самиот изговор на гласовите. Проф. Томановиќ приведува во првиот дел на својата работа повеќе примери од српскохрватскиот јазик, во кои се установиле и некои гласовни промени како краен резултат на едно такво воздејство (*бечийи* < *бочийи*, *кеси-*

*йи* < *кисийи* и др.). Во вториот дел тој истакнува како и некои мускулни реакции, на пример во процесот на трудот, се одразуваат врз изразот на лицето и отаде врз изговорот на гласовите. Чувството на напрегнатост и релаксија наоѓа извесен јазичен корелат во „напрегнатите“ и „ненапрегнатите“ гласови кои можат да се заменуваат, со експресивна цел, во извесни зборови (*блеска: блезџа, намрскайи: намрзџайи, басайи: базайи* и др.). Посебно се задржува проф. Томановиќ и на некои зборови што се влезени во општа употреба, а по потекло се од детскиот или галовниот јазик, на кое укажува нивниот гласовен облик. Заклучокот на оваа студија содржи некои интересни оригинални идеи во врска со тешкиот проблем за причините на фонетските промени. Позната е теоријата според која како основен фактор на тие промени се јавува тоа што, во смената на генерациите, помладата генерација недоволно го усвојува изговорот на постарата, и, макар и во неусетна мера, отстапува од него. Проф. Томановиќ застанува на една спротивна гледна точка. Под дејството на ред фактори, од кои е најважен професионалниот труд, се случуваат извесни минимални гласовни поместувања во изговорот на дадена генерација. Претставата за гласот, меѓутоа, останува иста и таа не дава поместувања на гласот од претходната, заедно со споменатите поместувања „но таа си изградува една нова претстава за него, посоодветна со тој негов минимално изменет изговор. Таа нова претстава и ги создава можностите за натамошно поместување на гласот во исти правец. Ни се чини дека ова суптилно посматрање не може да се одмине кога се вникнува во сложениот механизам на гласовните промени.

Во работата „О експресивној вредности ликвидата и назала“ проф. Томановиќ си поставува, меѓу другото, за цел да даде што поточна претстава за онаа импресија што ја причинуваат тие гласови и од која може да произлезе наклоноста за нивното користење со експресивна функција. Излегувајќи од работите на Јесперсен и Грамон, тој соопштува во овој поглед некои интересни забележувања. Така во поглед на *p* истакнува дека тој глас „сам по својата природа претставува повторување на звукот“, а „низата на звукови во времето може да означи низа на движења што во просторот ги прави нешто кое ритмич-

ки се движи менувајќи го местото“. Проф. Томановиќ го употребува терминот „основна вредност на гласот“ за означување на една ваква негова најопшта карактеристика од која произлегува можноста за негово користење за посебна експресивна цел. Очевидно е дека таа карактеристика тој ја сфаќа како една поширока определба, а не како својство што се апстрахира само врз основа на ограничен број случаи, од еден тип, во кои се реализира експресивната вредност на гласот. Проф. Томановиќ приведува во својата студија ред примери од индоевропските јазици, со кои, во духот на својата основна концепција, ја илустрира експресивната служба на ликвидите и назалите. Според таа концепција, видовме, не едно тесно ограничено, а повеќе експресивни значења се сврзуваат со даден глас. Сепак во говорот, според проф. Томановиќ, „гласот може секогаш лесно да се прими во она експресивно значење што се искажува“, зашто изборот се сугерира од значењето на самиот збор како јазичен знак. Еден општ поглед врз прашањата сврзани со изучувањето на експресивната страна на јазикот дава проф. Томановиќ во својата работа „Из експресивне фонетике“. Во неа се сумираат неговите посматрања од претходните работи, почнувајќи од оние што се содржат во неговата дисертација, а се привлекува и нов материјал.

Две посебни статии на проф. Томановиќ се однесуваат на изучувањето на глаголските времиња: „О значењима презента“ и „О значењима императива“. Императивот, како облик преку кој се изразува волев импулс, се подава посебно на изучувањето што ја зема пред сè предвид експресивната страна на јазикот. Проф. Томановиќ смета дека главното значење на историскиот императив е „значењето на напрегнатост, добиено од императивниот извик, во кој се наоѓа изразот на напрегнатост“. Во работата посветена на презентот вниманието е свртено на друга страна. Таа претставува една убаво и прецизно водена анализа на тоа како е структурирано самото значење на сегашноста наспрема поимот на минатото и иднината. Таа анализа не паѓа во логизирање, зашто се крепи врз следењето на соодносите на јазичните елементи. Имено, се трга од соодносот на прилозите *сага* – *ѿага*, *онда*: *овде* – *ѿу*, *онде*, врз кој се открива аналогната структурираност на просторната и временската апстракција.

Во тие рамки се поставува разгледувањето на презентот, којшто во своето право значење изразува опфаќање на моментот на говорот од страна на дејството.

Јазикот на поезијата е уште една област кон која го свртува своето внимание проф. Томановиќ. Покрај забелешките што ги прави за тој јазик не еднаш во своите други работи, тој на него се задржува и посебно во статијата „Меѓусобни односи српскохрватског језика и версификације“. Ги истакнува пред сè различните можности за ритмичко варирање што ги предлага српскохрватската акцентуација, се задржува на јазичните варијанти како и на реквизитите на самиот поетски јазик, што исто го збогатуваат изборот при градењето на стихот, – најпосле, на алитерацијата и, во врска со тоа, на експресивната вредност на извеснигласови изразена во одделни поетски текстови.

Една од најновите работи на проф. Томановиќ е „О природном и конвенционалном у језику“, засега суштествен предмет на општаталингвистика. Прашањето за свесниот избор и спонтаното творење уште долго време ќе остане во центарот на лингвистичкиот интерес. „При изучувањето на јазикот – вели проф. Томановиќ – ни се поставува прашањето, колку е неговата реализација преднамерена и свесна. Колку што човек ги врши свесно и преднамерено останатите дејности, толку ја врши и оваа. И кога не зборува со „избрани зборови“, тој сепак ги избира“. Во натамошното излагање тој, од друга страна, ги истакнува оние фактори што несвесно, по природен пат, влијаат на промените во јазикот, и меѓу нив како најважни елементите од физичко потекло. Заклучокот до којшто доаѓа проф. Томановиќ во своето размислување е следниот: „Сè што постои во јазикот е конвенционирано, но до таа конвенција се дошло и постојано се доаѓа по природен пат. Бидејќиво јазикот секогаш нешто се губи, а нешто се зацврстува, тој никогашне е готов. Со рушењето на старите творби и создавањето на нови сеовозможува, јазикот постојано да се подмладува како што и јазичниот колектив со губењето на старите генерации и јавувањето на нови секогаш се подмладува. Вистина е дека јазикот не е жив организам, но во него преку говорот постојано се одразуваат фи-

зиолошките и психолошките функции на живите организми од кои се составени јазичните колективи“.

Се надеваме дека дадовме една, макар и приближна, претстава за придонесот на проф. Томановиќ кон нашата лингвистика, како и за оние погледи од поопшт теоретски карактер врз кои неговата дејност се развивала. Проф. Томановиќ е веќе дваесет години член на колективот на Филозофскиот факултет во Скопје. Неговото присуство беше видно во сите фази низ кои Факултетот мина во овој период. Како негов претставник тој настапуваше со реферати на ред конгреси во земјата и во странство. Ке го споменеме посебно неговото учество на Меѓународниот славистички состанок во Белград (1955 г.), на меѓународните славистички конгреси во Москва (1958 г.) и во Софија (1963 г.), како и: на Петтиот меѓународен конгрес по фонетските науки во Минстер (1964 г.). Проф. Томановиќ беше на тромесечен научен престој во Италија во 1957 г. и тогаш настапи со предавање пред Лингвистичкиот кружок во Фиренца.

Заедно со сите членови на колективот на Филозофскиот факултет, проф. Томановиќ со примерен стоицизам ги поднесуваше тешките услови во кои и нашиот град и Факултетот се најде по земјотресот во 1963 г. Иако во напредната возраст, тој не пропушти ни еден час во онаа зима кога предавањата се држеа во незагреани простории и кога претрупаниот Семинар за македонски јазик ни беше единствено сврталиште. Неговата седумдесетгодишнина е повод да му го искажеме нашиот респект како на научник и како на човек.

Прилог:

БИБЛИОГРАФИЈА НА ТРУДОВИТЕ  
НА ПРОФ. В. ТОМАНОВИЌ

1. Света Марија Магдалена у талијанској и дубровачкој књижевности, *Зайиси*, II (1928) 1, 31–41, II 2, 97–107.
2. О попу Шћепану и Војводи Драшку, *Зайиси*, VII (1930), 2, 94–96.
3. Зетско позориште у Дубровнику, *Зайиси*, X (1931), 50–56, XI (1932), 376–380.
4. Акценат у говору села Лепетана (Бока Которска), *Јужнословенски филолоџ*, XIV (1935), 59–143.
5. Мешање речи, *Јужнословенски филолоџ*, XVII (1938–1939), 201–214.
6. Једно Вуково писмо, *Прилози (за књижевности, језик и фолклор)*, XIV (1939), I–II, 186–188.
7. Два Његошева писма, *Прилози*, XVI/I, (1936), 108–109.
8. Још о Бановићу Страхињи. *Прилози проучавању народне њезије*, III, 1, 115–123.
9. Мешање речи и народна етимологија, *Годишен зборник на Филозофскиој факултети во Скопје*, 1 (1948), 71–92.
10. Мешање језичких творевина, *Годишен зборник на Филозофскиој факултети во Скопје*, 2 (1949), 177–243.
11. Израз лица и изговор гласова, *Годишен зборник на Филозофскиој факултети во Скопје*, 3 (1950), 1, 3–32.
12. Акузатив пл. личних заменица првог и другог лица: ни, ви (ны, вы), *Годишен зборник на Филозофскиој факултети во Скопје*, 3 (1950), 2, 1–16.
13. О топографским именима Боке Которске, *Сјоменик* СIII, 1953, 47–52.
14. О експресивној вредности ликвида и назала, *Годишен зборник на Филозофскиој факултети во Скопје*, 8 (1955), 85–103.
15. Речи страног порекла у говорима Боке Которске, *Сјоменик* CV, 1956, 197–226.

16. О неким случајевима дијатезе у српскохрватском и руском језику. *Београдски међународни славистички састајанак*, Београд, 1957, 559–563.

17. О значењима презента, *Годишен зборник на Филозофској факултет во Скопје*, 10–11 (1957–1958), 183–194.

18. Одговор на прашањето: Каково било видовое значение глагольских основ в праславянском языке?, *Сборник ответов на вопросы по языкознанию*, Москва 1958, 109–111.

19. Из експресивне фонетике, *Годишен зборник на Филозофској факултет во Скопје*, 12 (1959), 167–196.

20. Акцент српскохрватског књижевног језика и његова настава у школи, *Језик*, 3–4, 1959/1960, 91–99.

21. О значењима императива, *Годишен зборник на Филозофској факултет во Скопје*, 13 (1960–1961), 223–238.

22. О значењима речи страног порекла у говорима Боке Которске, *Годишен зборник на Филозофској факултет во Скопје*, 14 (1962), 187–203.

23. Међусобни односи српскохрватског језика и версификације, *Македонски јазик*, XIII–XIV, 1962/1963, 33–50.

24. \*Sphə-гъ, спорь; наспор, спориш, *Годишен зборник на Филозофској факултет во Скопје*, 15 (1963), 311–315.

25. О природном и конвенционалном у језику, *Годишен зборник на Филозофској факултет во Скопје*, 16 (1964), 201–211.

26. О економској основи живота и догађаја у „Горском вијенцу“, *Годишен зборник на Филозофској факултет во Скопје*, 16 (1964), 235–242.

27. О соотношении функции фонем, *Phonetica*, 12, 3–4, 1965, 207–208.

28. Проф. Томановиќ има, освен тоа, објавено четири статии со педагошка содржина во „Народна просвјета“, Загреб 1945 и 1946 г. Во истото списание и во „Педагошки рад“ се печатени повеќе негови преводи на статии од руската педагошка литература. Во 1946 г. во Загреб излезе неговиот превод на раскази од М. Пришвин „Лисичији хлеб“.

## РЕЗЮМЕ

### О НАУЧНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПРОФ. Д-РА ВАСО ТОМАНОВИЧА

Эта статья о научных заслугах д-ра Васо Томановича, профессора сербохорватского языка и сравнительно-исторической грамматики славянских языков на Философском факультете в Скопье, написана по случаю его 70-летия; в конце приводится библиография трудов проф. Васо Томановича.

В современной югославской лингвистике проф. В. Томановичу принадлежит видное место, особенно благодаря его заслугам в области изучения экспрессивной стороны языка. Еще в своей докторской диссертации „Акцентат у говору села Лепетана (Бока Которска)“, опубликованной в 1935 г., проф. Томанович обратил внимание на языковые средства, которые в этом диалекте служат для выражения стилистических и эмоциональных нюансов высказывания. Особенно это относится к необычайно интересному разделу о восклицаниях, в котором описывается собранный материал об okazjiоном акценте. Интонационная кривая восклицаний выражает различное содержание. В зависимости от содержания: высказывания интонационный акцент переносится как на отдельные слова, так и на большие целости, одновременно с этим меняется характер нормального ударения, о чем свидетельствует много примеров. Исследуя значение: роли квантитета в экспрессии, проф. Томанович выдвигает в этой работе смелую гипотезу, о том что отсюда происходит и удлинение гласных в итеративных глаголах. К этому вопросу он возвращается и позднее.

Проф. Томанович проявляет интерес к экспрессивным элементам на всех языковых уровнях, как на фонетическом, так и на лексическом и грамматическом, в первую очередь на материале сербохорватского языка. Язык как творчество, во всей сложности взаимодействия между человеческой психикой и реальностью, является основным предметом такого подхода. Методика исследования проф. Томановича отличается выразительной тща-

тельностью, стремлением выделить и скрупулезно описать элементы языка, определяющие экспрессивность и возникающие в процессе перманентного обновления этой экспрессивности. Опираясь на точное исследование материала, автор приходит к выводам более широкого, теоретического характера. Так например, в работе „Израз лица и изговор гласова“ выдвигаются некоторые оригинальные идеи в связи со сложными причинами фонетических изменений. Известна теория, согласно которой основным, фактором этих изменений является смена поколений: молодое поколение недостаточно точно усваивает произношение, характерное для более старого поколения, и в известной мере отстывает от него. Проф. Томанович принимает противоположную точку зрения. Под воздействием ряда причин происходят известные минимальные изменения в произношении звуков данным поколением. Представление о звуке между тем не меняется, и это не дает возможности для изменений в большей степени. Новое поколение точно усваивает звук от старого вместе с упомянутыми изменениями, но при этом вырабатывает новое представление о нем, соответствующее этим минимальным изменениям в произношении. Новое представление как раз и создает возможность для дальнейших изменений в произношении звука в том же направлении. Несомненно, что такую точку зрения нельзя обойти при рассмотрении сложного механизма фонетических изменений.

В более широком смысле интересны также взгляды проф. Томановича на импрессию, вызываемую звуками, в результате которой может появиться склонность к использованию их в экспрессивной функции (см. „О експресивној вредности ликвида и назала“). Проф. Томанович употребляет термин „основная стоимость звука“ для обозначения той его общей характеристики, благодаря которой возникает вышеупомянутая возможность. Эту характеристику он понимает в более широком и общем смысле, а не как свойство, абстрагирующееся лишь на базе ограниченного числа случаев одного типа, в котором реализуется экспрессивная стоимость звука. В соответствии с этой концепцией не одно узко ограниченное, а большее число экспрессивных значений связано с данным звуком. Однако в говоре, согласно проф. Томанови-

чу „звук может приниматься в том экспрессивном значении, которое высказывается“, потому что выбор диктуется значением самого слова как языкового знака.

В общем плане вопросы, связанные с изучением экспрессивной стороны языка, рассматриваются проф. Томановичем в его работе „Из экспрессивне фонетике“. В ней суммируются взгляды, высказанные в предыдущих работах, начиная с диссертации, и привлекаете новый материал.

(1966)

## ПОЕТСКИОТ ЕЛЕМЕНТ ВО ДЕЛОТО НА МИРОСЛАВ КРЛЕЖА

Во јубилејната година на Мирослав Крлежа со право се истакнува неговата посебна улога во нашиот литературен и општествен живот. Сепак, Крлежа како историска фигура не би требало да го заклучи Крлежа како писател.

Затоа мислам дека беше многу добро што оваа година се одржуваа и собири посветени исклучиво на литературното дело на јубиларот. На еден таков собир, на изворите на река Пива, имав можност да присуствувам. Се расправаше за поезијата на Крлежа. Тоа и ме побуди, а согласно со моето сопствено потесно определување на книжевното поле, да кажам сега неколку збора за поетскиот елемент во делото на Мирослав Крлежа, како и за некои формални особености на неговиот стих.

Пред да мидам на самиот предмет би сакал да ја предизвикаме во себе сликата на големите водје. Да речеме, призорот на Дунав во пролетни денови по топењето на снегот. Гледаме широко водено пространство што без никакво брзање тече спрема морето. Но, дали се двата брега, инаку јасно оцртани и видливи, вистински граници на тоа пространство Никако! Влагата на Дунав е со километри разлеана по Панонија невидливо, под земи, лево и десно од неговото корито, докај што можел да ја упије жедниот панонски пексимит.

Мирослав Крлежа е крупен поет ако се земе предвид и само тоа што го напишал во врзан стих. Но, поетскиот елемент кај него, заправо лирската интонација, далеку ги надминува тие граници. Како подземна животворна влага поетскиот импулс проникнува еден огромен прозен комплекс кој претставува главнина на неговото дело.

Секако, теоретски е многу тешко да се повлече граница меѓу поезијата и прозата. Секако, и на прозата ѝ е неминовно својствен поетскиот принцип. Но некои разлики во степенот очевидно има. Кај Крлежа е токму поетската компонента многу силно изразена. Да се денеска обични поетски наративи би можело да се очекува дека многу од неговите прозни текстови ќе бидат особено податливи за преточување во стихови.

Не се запрев пред малку случајно на Дунав. Крлежа повеќепати, и тоа со посебен емоционален ангажман, се враќа кон доживувањето на таа голема вода. Да ги собереме наедно тие фрагменти, ќе добиевме еден мал циклус проникнат со голема поетска сила. Тој циклус, мислам, би било добро да биде еднаш и посебно издаден.

Крлежа љубеше да го следи текот на таа река не само во пејзажот, ами и во времето, низ историјата. На колоната на Марк Аурелиј во Рим Дунав е претставен како „огромен кадрав бог со асирски профил“. „Дунав тука дрочи – вели Крлежа – во својата пештера нурнат до папокот во своите таласи и со својата огромна десница ги мазни, поигрувајќи се со својата божествена дланка со данубиските бранови, а на дланката му пловат римски лаѓи, чунови, дереглии, преполни со војници и сандаци, сè почива на неговата дунавска десница“. Судбините на цели народи се врзани за таа река и како да се одразуваат во нејзините води. Таа е сведок за човечката мимолетност, „што ли сè Дунав не видел, – се праша Крлежа – што ли сè тој не чул и не разбрал за тие варварски народи во последниве неколку илјади години?“ А потоа пак Дунав под кулата Небојша. Пак се јавуваат историски реминисценции, но во едно речиси игралито настроение во пејзажот: „Дунав нешто зборува под кулата Небојша. Тоа што го зборува Дунав, тоа е весело. Тоа не е скерцо, ами е нешто неразбирливо и брбливо. Во ведар ветровит ден Дунав брбори како врапче... Дунав е лекомислен, кокетен, се смешка во ова утро како девојче, палав, црцори како врапче, се капе во самиот себеси како галеб, трепети со крилјата лекомислено, а низ тополите свири сонченце исто така весело“.

Најпосле мотивот на Дунав во романот „Знамиња“: „Со години замечтан покрај оваа вода, како покрај ог-

ромно библиско рибиште, Камило отсекогаш повторно го имаше тоа едно и исто чувство дека се нашол пред челуста на легендарниот кит што тука го пипа времето и водите, народите и облаците од почетокот на светот, а пак таа дрчна опасна вода тихо се поигрува со лирски бранчиња по песокот на крајот како умилно маче кога гребе по свила. Пијат црни демонски коњи под крвавиот свод самрачен, ја пијат сè помрачната и сè поопасната вода, тече Дунав во нокта...“

Чувствуваме како во визијата на еден Крлежа Дунав станува огромен симбол на самиот живот, на неговите примамливости и сјај, но и на неговата мрачна сила и мимолетност. Остануваме под силен впечаток на едно автентично поетско доживување. И сето тоа уште еднаш нè уверува, во полна мера, дека поетската струја го напојува длабоко целокупното дело на Мирослав Крлежа, и надвор од она потесно корито што се наречува условно поезија.

Сепак, сега ќе им посветиме неколку збора на неговите текстови во стих. Самиот Крлежа ни има дадено некаков клуч што нè воведува во толкувањето на формалните карактеристики на неговата поезија. Зборувајќи за својата рана и воена поезија тој ќе рече дека наследената поетика ја менува спрема слободниот говор. Тоа е, се разбира, импресија. Прашање е тука што е слободен, разговорен јазик. И тој јазик има своја вековна форма на специфично значајна, па и уметничка експресија, да рече – своја празнична одежда.

Тоа што ни го соопштува Крлежа укажува на една состојба, кога во дадено време се почувствувала потреба да се обнови наследениот поетски израз. Таа задача различни поети ја решаваа на различен, својствен за нив, начин.

Мирослав Крлежа е целосно обземен од ритамот. Кога тој го споменува влијанието на слободниот говор врз неговиот стих, тој мисли пред сè на ширењето на границите на метричките шеми така што тие да можат да опфатат нов лексички материјал, со целиот негов семантички набој, и притоа да се добие илузија поблиска до звукот на јазикот на секидневната комуникација.

Имам впечаток, кој треба допрва да се проверува, дека ќе се установи доминација на бројот на акцентите во рамките на таквиот стих. Мислам, дека во овој случај тоа можело да се постигне со воспоставување на многу тесна врска меѓу зборовите во синтагмата. Изборот на такви зборови, да речеме во варијантата на еден Крлежа, создава погоден релјеф за да добие бројот на акцентите доминантна улога во стихот, со што наследените метрички целини се обновуваат, но не се поништуваат. Тесната семантичка врска може да ја придуши самостојната улога на одделните зборови и да овозможи полна превласт на семантичкиот и ритмичкиот центар.

Така настануваше, преку погодни изразни средства, енергичниот стих на Крлежа, понесен од силен ритам, како што тоа му одговараше на темпераментот на поетот што за поезијата ги забележа овие зборови: „Поезијата е возвишена инструментација на реалноста“, и: „Треба да се пее едноставно и непосредно: како што водите течат...“ Кога се работи за самиот Крлежа како поет, би можеле овде да направиме една мала парафраза на неговите зборови: како што тече Дунав!

(1979)

## ЛАЗАР ЛИЧЕНОСКИ

1. Лазар Личеноски беше дошол во последните години на својот живот до среќна идеја да состави една автобиографска скица. Тој текст, што уште не е среден и објавен, особено живо ги изнесува неговите спомени од детството и од првата младост. Со него се дополнува тоа што Личеноски го пишувал порано, та сето заедно може да ни послужи добро во приказот на неговиот живот и дело<sup>1</sup>. „Мојот живот – стои во тие записи – може да се подели главно на два дела: триесет години жилава борба, при неиздржливи напори, за гол живот и триесет години неуморна работа во уметноста“.

Личеноски е роден 1901 година во Галичник. Мијачкиот крај, и Галичник во него, беа центар на зографскиот и резбарскиот занает во Македонија. Од овој крај потекнуваат, да ги споменеме само највидните од минатиот век, Дичо Зограф, познатиот иконописец, и мајсторите-резбари Петре и Марко Филиповски и Макарија Фрчкоски, кои ги изработија прочуените иконостаси во манастирот „Св. Јован Бигорски“ и во црквата „Св. Спас“ во Скопје. Беше тоа далечен одглас на барокот што, преку Света Гора, премина овде во една дражесна варијанта, просветлена со изворен наивизам.

Природата на мијачкиот крај дише со убавина на планински предели. Бистрата вода на Радика бучи преку белутраци, се извира таа брза река меѓу планини на кои се шират бескрајни пасишта.

Самиот Личеноски успеа да ни го опише Галичник и животот во него во неколку сочни реченици. „Кога излеговме – вели тој – на завојот преку Косоврашката бања,

---

<sup>1</sup> Со длабока благодарност бележам дека увид во тој материјал ми овозможи Зоја Личеноска, сопругата на покојниот сликар.

пред нас се појави, како со нежни бои исликан јапонски параван, планината Бистра, во подножјето на која стрмно до Радика се спушта карпа висока скоро километар, а над неа се белеат, како птичји гнезда, камени високи куќи, еден дел од селото Галичник“. Ова исто доживување на родното село, што така ненадејно се открива пред погледот на патникот од друмот покрај Радика, Личеноски го има пренесено повеќе пати и на платно.

Галичанците се сточари, печалбари и зографи, соопштува натаму тој. Мажите одат од септември до јуни на печалба во Солун, Скопје, Каиро, Белград, Софија, Атина и во други места по светот. Се враќаат за Петровден, зашто тој ден се венчаваат сите младоженци („сите галичанци се родени во март месец“ – забележува Лазо). Преку годината, дури се луѓето на печалба, во селото останувале „петмина терзии, петмина даскалии, петмина попови и петмина бакали и неколку немошни старци и сите жени. Галичките жени не знаат на што расте житото и на што грозјето“.

Ова славно село на Лазо Личеноски, кое имало над три илјади жители, денеска е речиси пусто. Миграциите што поради различни причини настанаа во последниве неколку децении доведоа до тоа, што сега само уште од неколку куќи да се извива дим во Галичник. Човек и без да сака ќе помисли дека е сепак среќа што едно вакво место навреме го родило Лазара Личеноски.

Во Галичник, значи, поминаа првите години од животот на идниот сликар. На три години детето останало без мајка. Татко му, мајстор-претприемач, работел тогаш во Призрен, така што грижата за двете деца, за Лаза и неговата сестра, ја презеле роднините.

Во своето село Лазо завршил две одделенија. Тој се сеќава радо како тетин му Јован Куцулоски го земал лете на бачило да им помага на овчарите. Едно лето поминал на „аргач“, каде што се izdelувале само јагнињата што наесен ги продавале во Солун. „Така јас – раскажува Лазо – цело лето носев вода, палев оган, го перев котелот, варев бакарданик. И двапати во неделата, со магарето и со кучката, одев на бачило, десетина километри од аргачот, носејќи заире: брашно, сол, урда, па опинци и понекогаш тутун во сини, книжни ќесиња за „сејмените“.

На аргачот било досадно само кога врне дожд. Детето го поднесувало скудниот живот, зашто ни во селото не минело подобро. Се стопувало просто во природата, впивајќи ги боите и облиците на западномакедонските планини. Од овој допир потекнува едно трајно сродство што подоцна ќе најде израз во творештвото на Личеноски. „Кога беше убаво времето – кажува тој – се играв по цел ден пред колибата со малите кучиња и гледав, во таа елементарна планинска тишина, бескрајни панорами се шират од врвовите на Бистра преку подножјата на Крчин и Стогово, и преку цела Албанија, прекрасни преливи и хармонии на сини и виолетови бои што се губат во мекото сивило на јадранската пучина. Можеби од тогаш се родила во мене големата љубов спрема планинскиот пејзаж“. Познато е колку често се враќа кон тој пејзаж во своите слики. И мотивот на бачило се јавува кај него повеќе пати. Не можеме да се ослободиме од впечатокот, по сето што ни го соопштува самиот Лазо, дека во атмосферата на тие композиции и особено во начинот како се на нив изразени фигурите, останало нешто од чистотата и непосредноста на детското сфаќање на светот. Тоа е за сликарот не само свет што го гледа, ами и свет што е пречистен во споменот и што преминал во приказна.

Лазо имал осум години кога татко му ги прибрал децата кај себе во Призрен. Се случило тоа во 1908 година, во времето на Уриетот. Неколку недели траела народна веселба со илуминации, ора и песни. Првата средба на селското дете со градот била, се разбира, возбудлива. Но поради несредените односи во фамилијата, животот на Лазо во Призрен не бил многу лесен. Го продолжил основното училиште. Другарите го викале „Дибранче“. Од читанката го зголемил и го обоил цртежот на Бошко Југовиќ со крстат барјак. Цртежот му се допаднал на учителот, па му клале рамка и го закачиле во канцеларијата на управителот на училиштето. Народната поезија му била на Лаза првата лектира. Кога ќе се собереле пријатели дома, татко му сакал да им чита Лазо епски народни песни, од кои сите паѓале во длабок занес.

Фамилијата преминала 1911 година во Тетово, каде што татко му ја правел зградата на поштата. Тука Лазо го завршил четвртото одделение и есента истата година се

запишал во гимназија во Скопје. Го примиле во интернат. „Тука првпат сетив – вели тој – вистински човечки живот, што е хигиена, игра, учење и другарство“.

Лазо е комуникативен, љубопитен, претприемчив. Тој би сакал да се бави со гимнастика, смислува како да го наговори татка си да му купи мандолина, служи како преведувач за германски јазик кај својот стрико, иако беше научил само стотина германски зборови во први клас гимназија.

Доаѓаат балканските војни, Првата светска војна. Во 1915 Лазо е во четврти клас гимназија во Тетово. Бидејќи ништо веќе не се сидало, татко му отворил столарска работилница. Лазо го напуштил училиштето и останал во дуќанот да му помага на татка си и да учи столарски занает. Работел и како фирмописец. Татко му умрел пред крајот на војната. Сега на синот му се поставило прашањето кој пат да избере во животот.

„За сето време, откако станав столар и фирмописец – соопштува тој – не престанав да читам и да се дружам со млади луѓе што се интересираа за книга. И книгата стана причина да го оставам занаетот, да тргнам во авантура, смело во нов живот. И многу луѓе еснафлии ме сметаа луд што читам толку книги кои ми го зеле умот“.

Лазо не можеше да потоне во еснафскиот живот и да ги прими неговите норми. Во годините непосредно по Првата светска војна учествува во акциите на тетовската младина. Тетово од тие денови тој го опишува како разбудено место што никако не личело на зачмаена паланка. Младината развивала жива културна дејност. Тетовското пејачко друштво станало дури првак на Југословенскиот пејачки сојуз. Младината ги прифаќа револуционерните идеи. Во Тетово на 17.9.1919 се формира месна организација. Лазо учествува во политичкиот живот, се свикуваат конференции, се води кампања за општинските и скупштинските избори. Организацијата има администрација во дуќанот на Лаза. Свечено се прославува 1 мај 1921 година. Непосредно по прославата Лаза го затвораат. Во полицијата го тепаат сурово. Кога бил пуштен од затвор, тој оди во Галичник. Во Тетово веќе не се враќа, ами заминува да учи во Белград. Од 1921 до 1929 трае неговото сликарско школување.

2. Веќе споменавме дека во средината од која е поникнат Личеноски се негувала традиционална зографска уметност. На крајот и тој се определил за едната од оние три професии што ги избирале галичанците. Средбите со зографите имале не мало влијание во таа негова ориентација.

Личеноски има објавено и посебна статија за своите средби со последните мијачки зографи (*Разгледа*, јануари 1959, с. 609–617). Тој вели дека првото поблиско познанство со нив станало во 1917 во Тетово, каде што во црквата „Св. Кирил и Методиј“ работеле резбарот Максе Крстев од Галичник и Димитрија Андонов од Папрадишта. Мајстор Крсте од Лазарополе сликал во дуќанот на татко му Лаза икони за црквичката во тетовското кале.

Лазо, којшто тогаш имал шеснаесет години, ја следел не само нивната работа, ами се запознавал со нивниот начин на живот, како и со нивните погледи. Од скромниот и молчалив мајстор Крсте ја научил технологијата на зографскиот занает. Натанаил Фрчкоски, фиданка на славна фамилија, му ја открил толку раширената слабост на луѓето од уметноста да се креваат себеси над другите. „Тој толку раскажуваше за својата работа, толку се фалеше, – а другите ги потценуваше и им го рушеше угледот, мислејќи секако дека, како Фрчкоски, е и најдобар меѓу живите зографи“.

Најсилен впечаток сепак му оставил Димитрија Андонов Папрадишки којшто имал учено иконографија во Киев. „Често гледав преку денот да најдам малку слободно време, – пишува Лазо – за да појдам во црквата да посmatрам како мајстор Максе реже шарки, и со саати, со глава крената нагоре да гледам како Димитрија зографот слика на скелињата во кубето. Во празничните денови, стоев пред кафаните да го посmatрам кога игра карти, руча или разговара со некого. Ми беше криво, кога ќе чуев некого да рече за Димитрија „тој коцкарош“.

Така се упатуваше младиот Личеноски во сликарството. Тој не отиде да учи натаму празен и неподготвен, ами полн со впечатоци што потекнуваа од традицијата да се работи и да се гледа ликовно во неговата родна средина. Тој како момченце беше упатен на мајсторите од својот крај. И жедно, гледаме, го бараше нивното друштво. Но

тој не беше меѓу нив за да го продолжи просто нивниот занает. Во младиот човек се криеше сила што ќе пречеко-ри во простори недостапни за последните мијачки зограф-фи. Новото сликарство, кое тој ќе го донесе во Македо-нија заедно со своите врсници, ќе вклучи во себе и ква-литативно нов однос спрема традицијата. Тале Фрчкоски имал обичај да каже: „што сум нашол една руска копија!“ Сега се работеше не за реплики ами за творечко инте-грирање на традицијата во една нова уметничка синтеза. Мијачкиот крај го беше родил својот современ сликар. Впечатоците од Бистра планина, и опитот на младиот Ли-ченоски, мораа да се сретнат со ликовната современост, со новите уметнички зафати во светот, за да се потврди тој самосвоен сензибилитет и да надахне вредни дела.

Личеноски бил примен во 1921 година за редовен ученик на уметничката школа во Белград. Четири години учел наставнички, а потоа две години академски курс во класата на Љ. Ивановиќ, П. Добровиќ и М. Миловановиќ.

Животот на студии не му бил лесен, особено во по-четокот кога требало да се сели од пријател до пријател, бидејќи немал средства за стан. Бранислав Нушиќ му по-могнал да најде работа како разводник во театарот. Лазо имаше златен дар да придобива пријатели. Ведар и отво-рен, секогаш добро расположен, тој зрачеше со непосред-ност што ги привлекува луѓето.

Кога во 1927 ги заврши студиите, доби двогодишна стипендија за Париз, каде што стапи во ателјето на Мар-сел Леноар кај кого учеше фреско-сликарство. Извесно време работеше и кај мозаичарот Пол Бодуен во Ecole des Arts et Métiers. Како и за другите сликари, Париз и за Личеноски значеше извонредно корисен контакт со со-временото сликарство. Ќе се чувствува потоа, особено во почетокот, дахот на Сезан, Пикасо и Сутин на неговите платна. Како се одразува тој творечки допир во неговото сликарство тоа ќе биде тема на која секогаш наново ќе се враќа уметничката критика.

Личеноски излагаше самостојно веќе во 1927 во Скопје. Учествуваше во 1928 и на изложбата на југосло-венските сликари во Париз. Но дури кога се врати во Бел-град почнува неговиот вистински подем. Признанието не мораше да го чека долго. Дека е тој уметник оригинален,

кој има што да соопшти, покажа неговата самостојна изложба во Белград 1929 година. Отворајќи ја таа изложба, Јован Бијелиќ можеше со вистинско уверение да ги изговори овие зборови: „Нашата ликовна уметност, сликарството наше во Личеноски добива една нова позитивна вредност, а нашата одлична и најмлада генерација се зголеми со уште еден силен член“. Натамошната работа на Личеноски ни најмалку не ги демантира овие зборови. Личеноски приреди дваесетина самостојни изложби и учествуваше во голем број заеднички експозиции во земјата и странство. Секогаш се чувствуваше, во допир со она што тој имаше да го покаже, дека се гради крупно, инспирирано и оригинално дело.

Триесеттите години ја оцртаа јасно неговата физиономија. Тој брзо се вклопува во ликовниот живот на Белград: 1929 станува член на Здружението на белградските уметници, 1930 член, а потоа и секретар на групата „Облик“ (таа должност ја вршеше сè до 1940). Излагајќи редовно во Белград и други места, Личеноски секогаш наново покажуваше колку е крвна неговата врска со родниот крај, со поднебјето на Македонија, која останува негова основна тематска преокупација. Се враќаше секоја година дома да ги обнови впечатоците и да зацрпе нов материјал за своите пејзажи, мртви природи и жанр-сцени. Тој бележи изрично за септември 1939 дека дошол да наслика еден пејзаж од Галичник, „да не ја изневерам како галичанец својата секигодишна пракса“.

Од 1945 Личеноски живее постојано во Скопје. Учествува во организирањето на Друштвото на ликовните уметници на Македонија и на Уметничкото училиште во Скопје. Последниот период од неговиот живот е исполнет со не помалку активна работа, како творечка така и практична. Беше меѓу другото едно време директор на Уметничкото училиште и претседател на Друштвото на ликовните уметници на Македонија. Не изостанаа ни нови признанија. Му беше доделена Октомвриската награда за 1959. При крајот на 1963 беше избран за дописен член на Српската академија на науките и уметностите. Предвремената смрт, што така неочекувано настапи на 10 април 1964, однесе еден човек во полна сила, кој имаше многу нови планови за иднината.

Смртта му ја одзеде на Скопје и на Македонија една од најизразитите фигури во уметничкиот живот. И улиците во неговиот „Шаренград“ (така го викаше Скопје лут на архитектите што одат по туѓи обрасци) како да жалеа за Лазара Личеноски. Зашто тој толку сигурно, убаво и интересно се движеше во овој амбиент, тој човек за кого Вељко Петровиќ чувствуваше потреба да говори пред сè како за изразита личност. Оптимизам зрачеше од неговата појава, нешто од детската непосредност се беше задржало трајно во него, сакаше крепка смеа, народски збор, уживаше во нашиот ориентален муабет, уживаше во шеги, цел еден репертоар од досетки и случки остана по него, особено оние смешните од неговиот крај и од зографскиот живот. Сепобедна спонтаност избиваше од неговите зборови и гестови. Таа е еден од суштествените двигатели и на неговото уметничко творештво. Светлата страна на животот беше нашла во него свој изразител.

3. Лазар Личеноски ги имаше впиено длабоко во себе боите на македонското поднебје. Како испловуваат само по оморината силуетите на планините во првите летни предвечерја! Тогаш ќе се рашири преку хоризонтот меката хармонија на сини и виолетови преливи, како да струјат полека спрема далечините, и душата се про- никнува со нив скоро до поистоветување.

„Зошто на моите пејзажи нема сонце? – запишува Лазо. Јас го елиминирам сонцето од пејзажот дека тоа прави силни контрасти, осветлени плохи и сенки. А боите во сенка го губат својот карактер, звучност и својата природна убавина“.

Овие зборови нè приближуваат многу кон неговото доживување на светот и неговата вистинска уметничка природа. Нема во тоа доживување наклоност спрема драматичното, никакво уривање на страста. Лириката е негово царство, и нешто што е во самата атмосфера на народната приказна, па ја возбудува фантазијата, како сè што успеало да се преточи во приказна.

Секогаш се подвлекувало дека во сликарството на Личеноски бојата е доминантен елемент. Тоа и ја изразува неговата лирска природа. „Тешко би знаеле да посочиме уште еден наш сликар, за кого бојата би била тол-

ку интензивно, толку страшно и чувствено доживување како за него“, – пишуваше во 1929 Тодор Манојловиќ. Многу импресивно, и како што нам ни се чини со насетување на една уште подлабока димензија, го прикажа тоа својство на неговиот талент Вељко Петровиќ: „Неговата татковина, таа преродена, древна Македонија, беше во него, и покрај нејзините скромни граници, монументална краина, па затоа, во неговото дело, неговото омилено зеленило, црвенило и по нив распоредените белини сунат воздржано и длабоко. Тоа зеленило кај Личеноски има нешто од веќе вкоравената флора, веќе со предзнаци на мрквата зрелост на познато лето, а неговото црвенило тоа е руменило на пржено кафе или на лозја пред касно берење. А меѓу нив расфрланите белини нема да блеснат сензационално, ами, ќе се сливаат со потврдните тонови на населбите, нивите, трлата, овошните градини, соборот со многу женски шамии, – сето тоа гледано со вљубени очи на контемплативен посматрач-земјак“.

Тоа што се насетува во овие зборови е, ни се чини, дека ликовното доживување кај Личеноски е врзано за сосем одреден свет на преданија. Како што кај некои македонски писатели наоѓаме цврсти врски со традицијата изразена во народното кажување, така и кај него чувствуваме нешто кое длабоко емоционално се вкоренува во тој свет на приказни и преданија. Не се работи ни во првиот ни во вториот случај за плитко подражавање на фолклорот, ами за сила што една наследена стилска структура ја трансформира во нови форми, постигнува нова синтеза во допирот со современоста. На секој начин треба да се мисли на оваа широка основа, а не само на зографската традиција, кога се објаснува појавата на Лазар Личеноски.

Разбирливо е што Личеноски, кој умееше да ја открие убавината на боите, имаше изразити успеси во пејзажот и мртвата природа. Но тој остави доста забележителни работи и во други области. Иако критиката понекогаш истакнува извесна стереотипност на неговите портрети, таа не може да не му признае дека не еднаш докажал како може да биде одличен портретист што со спонтано, интуитивно вникнување го дочарува ликот.

Покрај пејзажите и мртвите природи, жанр-сцените сочинуваат особено омилена област на неговото сликарство и го дополнуваат на посебен начин тоа што го врзува цврсто со родната почва. Го споменавме мотивот на бачилото, на кој Личеноски се враќа повеќепати и на кој му се придружуваат сцени од животот на старите мајстори, занаетчии, зографи, рибари и градинари на бреговите на Охридското Езеро. Сè е тука од реквизитите што го следат секидневниот живот на малите луѓе во патријархалната средина, и ништо нема што би нè потсетувало само на етнографија. Тоа е еден свет што си одминува, преминува во приказна и легенда, се преобразува во спомен. Со срце на поет го чувствува Личеноски тоа преобразување, со јасни потези на четката го претставил виденото: атмосферата и вкусот на спомен се рее како осмевка и тиха резигнација на овие платна („си бил еднаш еден мајстор“ – би рекол скоро човек пред неговата слика на стариот саатчија). И токму кога зборуваме за жанр-сцените, не можеме да не се сетиме на циклусот песни од Кочо Рацин за старите мајстори. Тоа се уметници со различни темпераменти, но во историска смисла вклучени во еден контекст, во оној ист систем на односи меѓу традицијата и современоста што се обидовме барем патем да го прикажеме.

Се надеваме дека ова може поблиску да го објасни и начинот на кој Личеноски се сретнал со современото европско сликарство, – прашање кое критиката радо го засегаеше оценувајќи го неговиот уметнички развој.

Престојот во Париз е секако најинтересниот период кога се работи за споменатата средба. Личеноски ќе изнесе отаде многу нови впечатоци, ќе се изразат неговите наклоности спрема истакнатите сликари, па и нивното влијание, разбирливо, ќе се чувствува како преодна или трајна компонента на неговото творештво. Раско Петровиќ во 1933 во статијата „Исток и запад од палетата на еден млад уметник“ го забележа конфронтирањето на две традиции врз платната на Личеноски: го импресионираше Пикасо, неговите „во крупна пластика сликани фигури“, полни со чувственост, а го носел со себе стремјот за „монументално сликање низ аскетизмот на формата и материјата, низ дисциплината на иконописот и синтезата на формите“.

Меѓутоа, она што особено го привлечно вниманието на критичарите уште од првите чекори на Личеноски, – не се овие влијанија инаку толку природни, ами фактот дека тој останал изразито оригинален, не ѝ се потчинил на туѓата средина барајќи во неа за компензација некаква варијанта што би ја следел во уверение дека држи чекор со современоста. Усвојувајќи, тој тргнал по патот по кој го водело внатрешното битие. Тој не можел да постапува поинаку, а веројатно изборот кај него и не дошол по големи дилеми: ја чувствувал просто стабилноста на силно надарените природи, која во себе ја вклучува како нешто што се подразбира и храброста, човекот да се покаже во својот формат, без бојазан дека можеби многумина самозвано ќе го бришат од уметничката авангарда.

Таа својственост на Личеноски ја истакна Тодор Манојловиќ веќе во приказот на првата негова изложба по враќањето од Париз: „Личеноски доаѓа од Париз, каде што не само минал низ една сосем извонредна школа – особено, се чини, го одушевиле Пикасо и Утрило – ами и умеел интелигентно да ги искористи и асимилира големите опити и напатства. Видел, забележил и научил многу: но сите тие придобивки се носени од неговиот длабок, веќе првобитно даден уметнички нагон или просто речено талент, на кој големите учители и образци на модерното сликарство му послужиле, се чини, само како непосредна побуда да се пројави, да расцути во сопствени бои“.

„Тоа што релативно рано се формира и го потврди своето уметничко становиште, може да му се припише на влијанието на вродената зографска смисла“, – пишува во 1939 Пјер Крижаниќ. Ние се обидовме да ја прошириме содржината на она што би требало да се разбира како „вродена зографска смисла“; се старавме да прикажеме во каква спрега меѓу традицијата и современоста се нашол Лазар Личеноски, онаков каков што беше по својата природа, кога како млад човек ги напушти зографите и отиде во широкиот свет да стане современ сликар. Изненадуваше колку рано дојде тој до свое становиште, но тој имаше свој систем, и свои задачи што требаше да се решат во неговите граници, веќе пред да тргне во светот. И во неговиот случај се потврди тоа што е познато од жи-

вотот и на други изразити таленти: тој не отиде да учи од почеток ами да го вклучи во својот систем она што му одговараше, а што му недостигаше; тој е во една традиција која, пред Пикасо, беше негов прв голем учител.

(1971)

## ИВАН ТОЧКО И НЕГОВАТА „ОХРИДСКА ТРИЛОГИЈА“

Не знам како се јавила кај Иван Точко мислата да ми понуди, јас да напишам предговор кон неговата драмска трилогија. Иако не се чувствував сосем подготвен за една таква работа, не можев да откажам, дотолку повеќе што Точко сакаше со излегувањето на тие драмски текстови да го одбележи својот шеесетгодишен јубилеј. „Секој човек, колку да е скроман, има желба да се каже и нешто убаво за него“, – така приближно ја коментираше тој својата намера.

Тој велеше дека се радува на секој, и најмал успех, дека понекогаш му е доволно да види дека му е негде спомнато името, ништо повеќе, па да му биде исполнет со задоволство целиот ден. Ми кажуваше за некоја баба Ката или баба Смила, стара, скожуравена, сиромашка, испустена, а сепак способна да најде на што да се израдува и во таквиот живот. „Ох што ми е убаво, му велела таа. Малку ми беше што ме огреа сонценце, а ти сега ме почете и со кафенце!“.

Препрочитувајќи ги сега расказите на Точко, наоѓам дека тој, како што и треба да се очекува, не ја предвидувал релативноста и на таквото животно становиште. „Чекореше со ѕвездите, со реката, со ноќта, со немирната, пијана од среќа ноќ... Чекореше. Занесен. Усмевнат. Среќен... И наеднаш... Подзапри, пријателе! Подзапри... Случајно откриената ведрина не е живот. Не. Животот е темно чекање... Усмевај се ако сакаш. Само не приспивај се. Не мисли дека една таква усмевка може да измени нешто во животот“.

Неколку пати идеше Точко есента кај мене, носејќи ми ги текстовите и кажувајќи ми за својата трилогија. Не-

кои не прифаќале, во врска со „Плуто“, дека во Охрид каков што го знаат можело да има луѓе со таков светски шлиф и опит. Сето тоа им личело повеќе на глембаевска атмосфера. Тие не го знаат Охрид, тврдеше Точко. Луѓе отстрана, тие, дури и кога би си дале маќа, не би можеле лесно да вникнат во оној психолошки комплекс што се вика Варош. Најважното е да се зачува намузот достоинството. И како пример Точко го даваше случајот со една сиромашница. Децата пискаат за леб, а таа вика да чуе целото маало: „Молчете, да би не писнале, ненаситници! Нели пред полсаат изедовте цел сомун!“ А потоа оди скришно, да не ја сети никој, кај комшивката со која најмногу живеат и моли да ѝ зајмат парче леб, зашто децата навистина ништо денеска не ѝ каснале.

Следниот пат Точко пак сам го опфаќа истиов разговор, како да му останало шубе дека јас не сум сосем уверен во неговото тврдење за посебноста и непроникливоста на варошкиот менталитет. Тој сега говори за една друга црта на овој психолошки тип лекомисленоста. Познато е, вели, дека охриѓани не се создадени за печалба. На времето качакот Аличе ги пречекувал печалбарите и трговците по патот на Илино и Петрино. Еден ден неговиот стражар му јавува дека се ближи голема група трговци и дека сигурно ќе падне кар. „Оди прво наслушни што прават и врати се да кажеш“. По малку стражарот соопштува дека луѓето креваат голема ѓурултија и пеат: „Со сто лири појдовме, со стопари дојдовме“. „Тоа се охриѓани, – рекол Аличе – ич да не ги гибаме: ни пара не ќе најдеме во нив, а само ќе си ја земеме белџата“.

И така Точко, целиот вљубен во својот Охрид и особено наклонет да издели и да прикаже некој величествен гест, чувствуваше веднаш потреба да ѝ го даде должното на животната полнота.

Тој бараше да му потврдам дека со право го избира општиот наслов „Охридска трилогија“. Иако се работи за три драми што не се поврзани како сижет, ниту го прикажуваат развојот на исти личности, иако дејството во нив се случува во различни времиња, – нешто општо по дух, нешто што е под површината на настаните ги сврзува тие текстови, породени од охридскиот амбиент. Бараше примери кога и други автори вршеле вакви обединувања.

Јас од своја страна, во тие разговори, му изнесував дека од мене не треба да очекува критичка анализа на своите текстови. Мојот краток осврт може да биде приказ на основните компоненти во нив, а исто така кроки за еден портрет на авторот. Сурово се пројави, меѓутоа, превратноста на судбината. Јас мислев да се придружам со тој осврт кон јубилејот на Точко, а сега пишувам за покојник, за човек што не го дочека излегувањето на својата драмска трилогија.

Последен пат беше кај мене Точко на 16 ноември 1973 г. (петок) три дена пред својата трагична смрт. Дојде да внесел некои мали поправки и дополнувања во текстовите што ми ги предаде претходно. Сега гледам дека тој тогаш меѓу другото ги допишал и почетните стихови на Марселезата како и изразот „чесен збор“, на француски јазик. Како да ми е сега пред очи сликата: Иван седи поднаведнат над текстот на масичето, пишува, поправа и едновремено пак ми расправа нешто за тоа дека животот е полн со радости, ако човек знае да ги открива и ако не бара премногу. Како што е поднаведнат, гледам добро дека косата му е прилично проретчена на темето, и тоа неволно побудува кај мене широка насмевка пред таа позиција на еден непоправлив оптимист. Си мислам: дали да му кажам кога првпат сум го видел, тој тоа не го знае. Сепак се решавам да го оставам да работи, а за своето сеќавање ќе најдам друг поудобен момент.

Иван Точко сум го видел случајно и сум го запаметил трајно без да знам долго време кој е, на една трамвајска станица, во зимско, магливо, кашливо утро, пред повеќе од триесет години. Една изразита фигура, висок, убав млад човек, со особено самосвесно издигната глава. Кој ли ќе биде овој? – се прашав во себе. Со оглед на тоа од какво собурче идев јас не ми се веруваше дека и тој живее кој знае колку поарно од другите во овој кварт. А каква маестетична осанка! По малку се загубивме двајцата во турканицата на трамвајот. Ми остана сепак впечатокот од тој човек со става и гест.

Колку бев изненаден кога при крајот на 1944 г. го сретнав истиот тој човек во автобус што нè носеше од Прилеп во ослободеното Скопје! Тој беше, за разлика од мене, престегнат во нов офицерски шинел и носеше ру-

ска шубара на глава. Сè што сфатив од репликите по патот беше дека тој оди по важна новинарска работа и дури со себе води едно момче како личен секретар што му ја носи машината за пишување.

После во Скопје се разбира, ние се запознавме и се среќававме особено во Друштвото на писателите. Тогаш ми ја даде и првобитната верзија на драмата „Робинка“. Не се сеќавам ништо поблиску за тогашниот текст, сè ми избледело, но сепак ми се чини дека текстот доживеал доста промени до варијантата што сега се објавува. Никогаш не дошол зборот да му раскажам на Точка за тоа кога и како првпат сум го видел. Ме потсети на случката една неволна споредба додека го гледав како поднаведнат, со проретчено теме, внесува последни поправки во своите драми. Го одложив тогаш расказот, зашто ми се чинеше дека ќе има случај со поголема сочност да се оживи кога ќе бидеме негде заедно во компанија.

Кога се формираше во 1946 г. Друштвото на писателите на Македонија, и кога Иван Точко стана еден од првите негови членови, на сите ни беше познато дека тој пишува роман. Може да се замисли каков впечаток оставаше на нас таков проект во едно време кога одвај да имаше неколку десетини страници објавена македонска проза. Каква била судбината на таа замисла не ми е познато. Сепак, можеби и не треба да жалиме што таа не се реализира. Иван Точко е роден раскажувач и тој пред сè како раскажувач ќе остане крупна појава во македонската литература. И неговите драми не ќе можеме, ми се чини, да ги оцениме како што треба, ако ги изделиме од поширокиот контекст на неговата раскажувачка проза и од она што е нејзина доминантна карактеристика. Не е случајно ни тоа што една од тие драми, „Под Акропол“, го доразвива заправо истоимениот расказ.

Чувството за необичното, за она што се соопштува со приповдигнат тон, со тремоло во гласот, и една посебна наклоност спрема широкиот гест, – ја обележува пред сè таа проза. Таква беше природата на Иван Точко. Без страв да згрешиме, можеме да кажеме дека тој внесе најизразита романтичарска нота во македонската литература. Постојано присутното одушевување од она што ја надвива секидневноста, што се движи над нормалата,

што го руши скептицизмот, – тоа е најсилниот ветар во платната на раскажувачкиот кораб на Иван Точко. Не е затоа случајно кога во неговите драми се повторува дури мотивот на берење цвеќе на најстрмни спили, откаде што човек во секој миг може да падне во пропаста на длабоките студени водје.

Одушевувањето со кое раскажува Иван Точко, екскламативниот тон, го создава поетскиот спој и во неговите минијатури, песни во проза („Грев“). На еден изразит начин се пројавува тоа својство во текстовите што обработуваат еден веќе типичен традиционален мотив („Бојана“) или предание цврсто вкоренето во свеста на средината („Робинка“).

„Бојана“ е меѓу првите и најуспешните раскази на Иван Точко. Тој текст е толку неразделно сврзан со нашата традиција, што ние веќе од почетокот беспогрешно знаеме што ќе следува натаму од пасус до пасус, бидејќи тоа претставува разврзување на одамна установени раскажувачки јазли. И сепак, нè вовлекува тој текст во себе, нè потчинува до таа мера, што дури и разврската, проклетството фрлено на златото – иако ни е познато од народната песна тоа проклетство – нè ангажира со ненадејно откривање на една животна вистина. Ние чувствуваме, како првпат да сме го сознале тоа, дека има во животот вредности посуштествени од секаков надворешен успех, од остварувањето на секоја амбиција, од постигањето на илузорна стабилност со завојувачка сила или со стекнато богатство. Ова е основниот мотив во книжевното дело на Точко, како во неговата проза така и во неговите драмски текстови – таа одбрана на исконските животни вредности, таа жедност за елементарниот вкус на животот. Во една традиционална структура, како што рековме, изразитиот интензитет на раскажувањето, или она што со друг збор го викаме одушевување, чини да го восприемаме текстот како нова порака. Иста е нивата, исти се прелозите, само браздите се изорани подлабоко. Како на веќе избледени фрески, по истите потези на четката некој да повлекува со свежи бои, но потоа и линиите и плохите оживуваат во созвучје што го доживуваме по неповторлив начин.

Во способноста за одушевување лежи и силата и слабоста на уметничката природа на Иван Точко. На оние

места – како во расказите така и во драмите, – каде што предметот не дава покритие за одушевувањето, се разбира дека се јавуваат дисонанси. Но, ќе ги пуштиме критичарите да го установуваат сето тоа со подробна анализа. За наша среќа, Иван Точко ни остави повеќе текстови надахнати со благороден патос, кои по мое мислење ќе останат трајно меѓу врвните постигања на македонската литература.

И така, ќе повториме, во неговата природа е да не води до некаква извонредна сцена, до нешто што е надвор од обичното, кое бара да си дораснат, и како такво буди силна чувствена сензација. Сè се одвива наспрема тоа јадро, сè до оној гест што се чека да ја разреши напнатоста. Ништо, или многу малку нешто значи тогаш наспрема таа основа конкретниот податок, на пример тоа како го лоцира Иван Точко Мечкин Камен десно од Крушево и како го оценува во смисла на одбранбена позиција, или дали морето се гледа од Акропол, или како ја доведува тој Панахија да го заштити Григора Прличев пред пашата во Битола (во драмата „Под Акропол“).

Не треба да мислиме дека такво згуснато јадро, кое го чини фокусот на неговото уметничко кажување, наоѓа Точко само во некои надворешни ефектни, драматични мотиви. Напротив, многу поинтересно е кога тој успева да надахне со големина нешто мало и незабележливо во животот, но кое може коренито да го осветли човека и неговата судбина. Мислам на она што тој го постига во текстовите како што се „Лебеди“, „Визиткарта“, „Тага“, „Чај“ и други. Идеална лирска слика воскреснува пред нас во играта на двата лебеда на езерото кај Трпејца, за да ни го објасни животот на една млада жена и да ни покаже како грубо го рушат секој подем во нејзиниот живот. Дури и кркореењето на лончето на шпоретот, додека се вари чај, станува кај Точко една таква идеална подлога за откривање на она што е во животот возвишено наспрема тривијалното, за развивање, значи, пак на основната негова тема. Јас мислам дека пред сè во кругот на ваквите текстови ќе се најдат примарните вредности во делото на Иван Точко.

Ми се чини сега дека се оправдува што на драмите негови се осврнавме, посматрајќи ги во неразделна врска

со неговите раскази. Секој ќе може лесно да се увери дека и во овие три драми основна е пак темата што ја истакнавме. Со право ги вклучил нив Точко под називот трилогија, но тоа право произлегува не толку од надворешната околност што нивното дејство се случува во Охрид, ами од тоа што се тие подеднакво свртени кон разграничувањето на возвишеното, несекидневното, необичното – од она кое ги ништи суштествените вредности на животот. Драмските текстови на Точко ја потврдуваат живоста на неговата пластична фантазија. Веќе почетните реплики во „Плутото“ ни покажуваат дека авторот ја опфаќа со еден поглед целата психолошка ситуација и само со по неколку збора умее да ги открие карактерите. Ако тој не успева секогаш да нè увери во ситуациите што ги создава, не можеме да му откажеме дека во сите три драми, и тоа на клучни места, неговиот дијалог нè опфаќа со неозразима сугестивност. Најкохерентен текст е секако „Робинка“, вкоренет во преданието, во легендата дури, еден драмски пандан на прочуениот расказ „Бојана“. Драмските текстови на Точко, што тој не дочека да ги види објавени заедно, ќе останат да сведочат за некои од битните својства на неговата човечка и уметничка природа.

(1974)



## МЕЃУ ЈАВЕТО И СОНОТ

(за Влада Урошевиќ)<sup>1</sup>

Повеќе од три децении Влада Урошевиќ се движи сигурно во пределите на македонската литература – како поет, како раскажувач и романсиер, како критичар и есеист. И при таква разностраност, се чини дека неговиот профил е најполно оцртан во поезијата, со која некогаш тој и почна. Но и само во оваа област неговиот принос е пак толку разновиден што во една ваква скица не може да се подведе под ист знаменител. Затоа, следејќи ги познавачите на оваа поезија, ќе истакнеме една страна што во неа може да се издели како особено карактеристична. Имено, се истакнува својственото за неа поврзување на сферите на реалното и имагинативното.

Бинарниот принцип е многу присутен како во човековото ориентирање во светот, така и во научното подредување и оценување на фактите и појавите. Тоа што при еден ваков пристап може да се работи и за произволно налагање на извесни априорни шеми врз тие факти и појави, не може да сведочи против реалното сосуштествување на сфери кои се поставуваат една спроти друга, но и заемно се проникнуваат. Несомнено е на пример, дека наспрема профаното се изделува сферата на сакралното, наспрема будната свест потсвеста и сонот, па така и фантастичното наспрема тоа што го именуваме како реалност. Интересот на Урошевиќ за фантастиката во литературата е толку жив што тој нејзе ѝ има посветено и една своја специјална студија.

Меѓутоа, индивидуалноста на еден писател се разоткрива имено по начинот на кој во неговите текстови

---

<sup>1</sup> Уводен збор кон изборот на поезијата од Влада Урошевиќ, презентираан во Струга во август 1989.

се врши, па и се конструира, заемното проникнување на вака изделените сфери. Ни се чини дека клуч за откривање на тој начин кај овој поет дава Матеја Матевски кога вели: „Кај Влада Урошевиќ стварноста лебди во воздухот, а фантастиката чекори по земјата“.

Границата меѓу едната и другата сфера, меѓу јавето и сонот, е овде флуидна, како да се работи за еднакво моделиран простор. Таа граница се преминува лесно и неусетно, бидејќи обете сфери се осмислуваат и урамнотежуваат со сигурен пристап на сликар што знае како да ги распореди во нив плановите и со остро око да ги фиксира и истакне, спрема потребите на композицијата, и најситните подробности. Меѓу другите современи македонски поети Урошевиќ се изделува имено со едно чувство за ликовно значајната кристализација на доживувањето.

Неговите строфи се редат како секвенци на филмска лента. Земен одделно, секоја за себе, тие се одликуваат со ликовно одмерена и промислена статичност, а динамичкиот импулс го наоѓа својот протек во нивната интеракција. Изборот на некои специфични агли на опсервирање е уште едно внатрешно својство на таквата постапка. Само така, само со изборот на еден необичен рез по кој се управува погледот, може да се добие нова и неочекувана низа на објекти и појави, само така во градот може, како што тоа го покажува Урошевиќ, да се открие еден друг град.

Привлекувањето на големо множество предмети, од материјалната и мисловната област, во кругот на будната опсервација, носи со себе нужно и една изобилна и разновидна лексика. Грижата за прецизноста на јазичниот израз е кај Влада Урошевиќ присутна како кај ретко кој од нашите поети. Таа богата лексика, експонирана во позицијата на рима, се потчинува на извонредно успешно најдени созвучја, така што заслугата на овој поет за освежувањето на римата во македонската поезија е очевидна и не мала. Неговата поезија ни се претставува така со свои јасно пројавени одлики како на планот на содржината така и на планот на изразот, што таа содржина го породува.

(1989)

## ПОЕТ СО СИЛИНАТА НА СИТЕ ЧУЛА

Имаат право тие што велат дека веќе првите песни на Скендер Куленовиќ, сонетите „Прецутени јаглики“, се означени со зрелост што како да не знаела за почетништво. Поетот тогаш имаше само седумнаесет години, но тој веќе живееше со полнотата на уметничкиот исказ и беше, така да се каже, подготвен за поетскиот подвиг што го чекаше и што требаше да го изврши.

Поезијата на Скендер Куленовиќ освојува со силната сензуалност. Како да сака да го впије во едно доживување сето она со кое блика животот и светот, таа поезија дише со напонот на сите чула, и слика за неа е онаа од светлина опиена чучурлига што просто залипнува во својот сопствен пролетен клик над колоната. Карактеристичен е Скендеровиот стих од сонетот „Сè едно“: „Вие среќни, на коњите на чулата!“ Поетот зборуваше со крупен глас, секогаш во можност да се надвика самиот себеси.

Сензуалноста на Скендеровата поезија можеме да ја откриеме веќе во изборот на некои посебни зборови што се карактеристични за неговиот поетски јазик. Да го земеме за пример зборот *срк*. При задолжителното присуство на визуелна претстава, во него учествуваме и со слухот, со чулото на мирисот, со тактилните осети и, можеби, над сè, со онаа жедост што никако да се засити од животот. Тоа е вистински пир на сите пет чула.

Оваа поезија е превосходно динамична, но токму поради тоа таа и може и знае да го запре мигот и да го обележи она што во вителот на настаните и промените живее со некоја човечки мерена трајност и убавина, како Стариот мост и Караѓозбеговата џамија во Мостар, во спокојството на белиот камен.

Таа со богата сензуалност проникната поезија можеше и знаеше, меѓутоа, да погледа, и во темната страна на животот, да се загледа и заслуша во мракот, молкот и празнината. Секогаш конкретен, секогаш поаѓајќи од својот непосреден опит, Скендер Куленовиќ ќе проговори за границите од кои се исцрпува човечкиот опит и каде што нè демне таговната мисла. Тоа им ја дава основната содржина на сонетите од последните години на неговиот живот. Таа смена на чувствата, тоа поинакво разбирање, го изрази самиот Скендер Куленовиќ во сонетот „Зад безсиден ѕид“ на еден начин што звучи програматски за неговата поезија:

*Прислоним ухо уз камен. Он ми у уху хуји.  
И њухом њакнем нарцис. Он се ѓресели у ме.  
Расїе ми се у руци кад узмем земље ѓрумен.  
Облак, малочас крин, кад ѓодиѓнем очи – руји.*

*Хоћу да будем слијей, да видим ѓо иза вида,  
и ѓлух, да ослухнем ѓај мукли ѓодзвук мира,  
без ѓрсїију, да оїиїам неоїиї шїио ме дїра.*

Изразена е тука потребата пак да се сети различноста на светот, макар како во негатив, но пак преку сите канали што водат од чулата. Поетот би сакал и во мракот, молкот и празнината да открие цела гама на преливи што би била, рековме – како од опаку, пандан спрема светлата страна на животот. Смената на денот и ноќта најде свој полн израз во Скендеровата поезија и како со тоа да е комплетирано неговото изразито сензуално доживување на светот.

Еден таков поет можеше, и како да бил предодреден, да изговори голема порака. Но тоа не зависеше само од волјата на тој поет. Големата порака ја донесе, кога за тоа настапи вистинскиот час, „Стојанка мајка Кнежополка“. Се сеќавам добро како еднаш Скендер ми рече: „А таа иста Стојанка мајка, што толку ја фалат, јас ја напишав само за едно претпладне.“ Беше тоа за мене многу интересен податок што се вклопуваше во мојата теорија за откривање на песната, кое пред сè се однесува на откривањето на важна поетска порака. Јас заклучив дека сами-

от Скендер можеби не беше доволно свесен што станало всушност, кога тој толку лесно и просто ја запишал својата поема. Тој заправо изговорил песна за која, според Његош, би можело да се рече дека е од устата на „целиот народ“. Само на малцина избрани им е делено да бидат такви гласници. А тој избор, ќе повториме, не зависи само од поетот. Потребен е стек на многу околности и на многу чинители, вклучувајќи ја тука и претходната широка јазикотворечка активност, па во определениот миг да се сети поетот способен да го изрази тоа што зреело како силно колективно чувство.

„Стојанка мајка Кнежополка“ е, така, многуструко врзана за традицијата и колективот што ја носи и создава својата судбина, барајќи едновремено за неа, со изострено внимание, вистински збор. Веќе како тажачка таа се вклучува во еден традиционален жанр што ги утврдил своите константи и оставил меѓу нив простор за нови импровизации. Познатиот полски славист Јузеф Магнушевски ја изучуваше во тој поглед оваа поема во еден поширок контекст. Се чини дека токму на балканските простори тажачката покажува посебна животност. Да се сетиме за плачот за сестрата Батриќева, како и за плачот на мајката Неда во поемата „Сердарот“ од Григор Прличев. Не ќе е случајно ни тоа што кон овој жанр се свртел истакнатиот поет Јанис Рицос, кога во годините пред Втората светска војна го опеваше загинувањето на солунските работници-демонстранти. Како и Скендер, и тој ни соопштува дека својата поема ја напишал просто на еден здив.

Еден митски, архетипски слој во Скендеровата поема, како што е тоа обично во дела од овој вид, се врзува со историскиот слој што ја одразува суровата реалност на пустошните воени години. Се разбира, историскиот слој може да поставува и некои свои ограничувања, но без него поемата и не би настанала, зашто во него е вистинскиот стимул за нејзината појава и зашто од него произлегува нејзината вистинска смисла.

Скендер Куленовиќ извонредно многу го збогати образецот на тажачката како во формален така и во содржински поглед. Ритамот на неговата песна, силен и расчленет, нè потсетува на поројна река што ги потопува

ниските брегови, се дели во ракави, но сепак секогаш се враќа во врежаното корито. Така и овој порој на зборови, низ безброј ритмички варијации, следи еден единствен и неминовен музикален тек. Древните осмерци, како сигнали за правецот, се јавуваат одвреме навреме, и на потребното место, да не предупредат дека тие ја претставуваат скриената основа на тој раскошен ритам: „Козаро, секо зелена“, „Освету, секо, освету!“ По содржина „Стојанка мајка Кнежополка“ ги надраснала сите граници на домот, селото, родниот крај, останувајќи сепак цврсто врзана за нив. Тоа е плач, клетва, зов за одмазда, претчувство на слободата, обред со длабока смисла под кубето на целата вселена. Оваа мајка е судија пред целиот закрвен свет, со остар збор од увиленото срце, со кое се клава раздел меѓу светлината и темничистето, доброто и злото, слободата и тиранијата. Создаден е уште еден лик на светската литература. Ете што се случило во она претпладне кога Скендер Куленовиќ ја запишал својата поема.

Вака Стеван Раичковиќ го прикажа тој настан: „Стојанка мајка Кнежополка“ во грчовите на својата тажачка по загинатите синови Срѓан, Мрѓан и Млаѓен – го роди четвртиот, поетот Скендер Куленовиќ“. Што да им додадам на овие зборови?

(1985)

## КОМЕНТАР КОН ПИСМАТА НА АЧЕТА

Сега еден неделен ден, за да ми помине времето, зедов да ја прередувам својата преписка. Така се случи да излезат најаве, од различни папки, четири писма испратени до мене од покојниот прилепски сликар-графичар Ѓорѓи Ачески – Аче. Сигурен дека Аче, како што беше тежок на перото, и не напишал многу писма во својот живот и дека уште помалку од нив се зачувани, решив барем овие четири да ги предам во Архивот на Македонската академија. Меѓутоа, кога ги препрочитав писмата, видов дека нивната содржина не би можела сосем добро да се разбере без некои мои појаснувања. Затоа седнав да го пишувам овој коментар. Сепак прво чувствувам потреба да кажам кога и како сум го сретнал Ачета.

Аче доаѓаше речиси секој ден приквечер во нашето маало во Прилеп, кога водеше љубов со Нада, наша комшичка. Стоеја долго на кошето кај Даута и нешто си шепотеа. Таа голема љубов заврши со брак. Многу подоцна Аче ми раскажуваше дека по свадбата негова желба била да се обраќаат со Нада на вие, но таа не се согласила. Тој го раскажуваше тоа за да се претстави себеси фин, а несфатен. Но јас ја познавам Нада како деликатна личност, што знае многу убаво да се искажува, додека ни едното ни другото не можеше да се рече без резерва за Ачета.

Во годините пред војната, а има оттогаш веќе половина век, Аче редовно шеташе на старото прилепско корзо заедно со Волчета и со уште еден другар, за кој Гоче ми тврди дека го викале Левата и дека веројатно бил бербер. Сите тројца беа лични ергенчиња, а особено Аче, со машки црти, со чатма веѓи и со бујна црна коса, одзади ниско потстрижана, како што е обичај кај уметниците. Беа беспрекорно облечени, дотерани, и место

обични врски носеа тројцата црни папилотки. Во тоа време јас ги познавав веќе добро, Ачета и Волчета и тие, иако постари, ми го примаа зборот. Во едно од писмата Аче ме потсекава дека еднаш на корзо, кога тој искажал некоја мисла („одам, а не знам дали одам“) сум му рекол дека тој зборува како филозоф. Интересно е дека тој и по толку минато време, не ја заборавил таа мала случка. По тоа судам дека тој чувствувал потреба од добар збор. Да го споменам и тоа дека на Прочка, за да ја исмеат буржоазијата, Аче и Волче се преправаа во буржуи со магарешки глави.

Аче беше тогаш веќе млад сликар, а Волче поет што громко ги рецитираше своите песни, особено „Циглана“, на работничките излети во околијата на Прилеп. Во 1939 година Волче ја отпечати, под псевдоним Даноски, илегално во Битола својата прва збирка, без корици, без наслов, дванаесет странички во четвртина, со доста печатни грешки. Откако растури извесен број егземплари (еден добив и јас), Волче, од страв да не го надуши полицијата, самиот го уништи своето литерарно првенче.

Во збирката имаше и една песна („Талент“) за млад уметник, поставен во тешки услови, што се бори да го потврди својот талент и да излезе од анонимноста „Изнурен млат сликар по улица проси милост за усавршувајне својо дар“ пишуваше Волче. Секој од таа песна лесно ќе го препознаеше ликот на Ачета. Волче самиот го заложил во една пригода својот нов костум, за да може Аче да отвори изложба. Надежта дека костумот ќе се откупи со парите добиени од продажба на експонатите пропадна. Со горчина на срцево си спомнувам дека подоцна, по војната, Аче и Волче, никогаш не разбрав по каква причина, (а некои ми тврдат без причина) се скараа. Гледав во тоа тажен крај на едно чудесно пријателство, за какво што е способна само младоста. Огорчен, Волче не еднаш по тој раскин ќе го споменеше својот нов костум. Сепак, за наша утеха, тие најпосле се смирија.

Во едно од писмата Аче, сакајќи пак да ме потсети на моменти што сме ги доживеале заедно и што затоа нè сврзуваат, споменува за тоа како сме се нашле еден ден на рекчето во Горно Врановци и за тоа како сме се возеле со кајче во Охрид и сме го посетиле Апостолски.

Ова бара објаснение. На рекчето во Горно Врановци бевме по многу прозаична работа – вошлосани, се перевме и ги сушевме алиштата на белутраците. Во Врановци бевме често заедно. Учествувавме и на дискусии за уметноста, особено за некои нови книжевни текстови што настануваа меѓу нас, како на пример „комсомолската драма“ на Васил Ивановски. Драмата пишувана на алвациска хартија беше страшно раскритикувана, а кога на крајот и Аче сакаше да земе збор, Васил свика: „Зар и ти, бре?“, си ги прибара растурените листови и ја напушти одајата. Во една таква средина Аче пројави амбиција да се потврди и како поет. Тој напиша една песна од која ги паметам само овие видовити стихови: „Сега никому веќе да не му е мака, Нашиот Сталин на сите кладе рака“. Случката со кајчето, во Охрид, стана многу подоцна, во една од шеесеттите години. Се најдовме пред „Летница“. Аче беше при чашка. Тој веќе многу пиеше, го беше фатил тој проклет пат. Аче пиеше мека ракија, и по секое чаше имаше обичај да испие и една чаша вода. Беше тоа постојано и непрекидно дотурање и налевање. Одеднаш му текна да се прошетаме малку со кајче по езерото. Во пристаништето беше тихо и спокојно. Но штотуку стигнавме до Канео, шибна еден остар ветар и езерото почна непријатно да се бранува. Јас предложив да се вратиме веднаш, а Аче, во некаква еуфорија, почна да ликува, да ми се смее: не знаел – вели – дека ми е толку мила животта. Иако со стегнато срце, но за да не излезам страшливец, јас се согласив да возиме накај Свети Стефан. По извесно време, еден бран удри отстрана и нè попрска со студена пења. Како дојден на себеси, Аче неконтролирано свика: „Бегај назад, овде немало шака!“ Бидејќи беше најблизу, излеговме кај хотелот „Парк“. Таму ги најдовме Михајла и Цвета.

Сега си мислам дека Аче не случајно, ами воден од сигурно чувство, ги споменува во своето писмо овие комични настани. Тој беше принуден да ме моли за интервенција во врска со средувањето на неговата материјална ситуација. Неговата гордост страдаше од таа принуда, а од друга страна тој веројатно се плашеше да не би и мене да ми создава тешкотии. Внесувајќи една нотка на хумор, тој сакаше да си олесни не само себеси, ами и мене.

Кога го спомнав Охрид, би сакал да раскажам за уште една случка сврзана со тој град. Мојот колега, познатиот американски славист Едвард Станкјевич, којшто е притоа и добар сликар и ликовно високо образован човек (студирал на Ликовната академија во Рим), го запозна Ачета во Охрид и се заинтересира многу за него. Тој одеше да гледа како работи Аче на самото место и се стараше да ја усвои од него техниката на цртање со помошта на клечки. Овде е местото да приведам уште еден податок. Многу подоцна, дури Аче лежеше веќе тешко болен во Прилеп, грчкиот славист А. Е. Тахијаос, професор на Универзитетот во Солун, при една кратка посета во Скопје, изрази желба да откупи еден цртеж од Ачета. Немајќи друг начин во таа ситуација да му помогнам, јас му подарив една од графиките што ја имав самиот дома. Чувствувајќи притоа голема сатисфакција што станав сведок на тоа како Аче ги пречекорува границите на нашата земја.

Аче беше, како Волчета, самоук. Навистина тој помина извесно време во Средното уметничко училиште, но повеќе да им причинува секирации на Лазо Личеноски и Никола Мартиноски, отколку да ја следи дисциплинирано наставата. Аче и Волче беа овошки дивјачки на кои не се фаќа калемот. Сепак има разлика меѓу нив. Аче се сконцентрира на една област – графиката и единствен предмет на обработка му беа старите куќи и сокачиња, без присуство за човечки фигури. Во таа област тој изнајде свој пристап и своја техника, така што неговите бројни графики не задржуваат само документарна вредност, ами често значат и живо уметничко обликување. Волче се расфрлаше во многу области, од поезијата до природните и техничките науки. Ту докажуваше дека сонцето се наоѓа во цврста состојба, како некакво огромно, усвитено, жолто диско, ту конструираше астрономски часовници или убојни проектили, ту размислуваше како може да се добива нафта од вода, па дури помислуваше на вкрстување на гуштер и пиле. Расфрлан така, тој не успеа да го скроти јазикот во својата поезија.

По формирањето на Македонската академија, на Ачета му беше згодно да навраќа кај мене во Шкаперда. Тој тогаш често доаѓаше во Скопје, зашто беше ангажиран од некој од музеите да ги црта објектите на стара-

та архитектура во различни места, особено во Кратово. Влегуваше бучно и, како што беше невоздржан на уста, секогаш внесуваше забуна меѓу секретарките. Беше веќе остарен и запуштен, брадосан, непотстрижан, само по апостолки, така што се гледаше колку му се испотепани прстите. Не останала ни трага од оној некогаш убав човек. Кога во тоа време некои од пријателите му советуваа да се поприбере малку, тој одговараше дека други скапуваат во душата, па тој може во снагата. Се случуваше, кога беше многу уморен, да заспие на едно канабе во сутеренот. При крајот на работното време го будев јас, зашто се плашев да не му се врекне на некој друг. При една таква посета, со него се запозна еден професор од Нов Зеланд, којшто самиот успеал да откине од алкохолот. После тој ми објаснуваше дека во некои земји во светот алкохолизмот воопшто не го земаат предвид, како да не претставува тој никаков проблем, додека во други го сметаат за тежок порок и сурово го казнуваат. Всушност – велеше тој – се работи за болест и тоа неизлечива. Таа болест може само да се залечи. Но да се постигне тоа, болниот треба да најде силна поткрепа во некој близок. Аче не можеше да се надева на таква поткрепа. – Дали во основата на таа болест лежи страв од животот? – прашав јас. Професорот ми одговори потврдно.

Аче постојано го носеше под мишка својот блок за цртање. Еднаш во Шкаперда посла цела една просторија со своите цртежи. Тоа беше распродажба. Ги продаваше своите работи пошто-зашто, немаше никаква практична смисла во него, до таа мера, што никогаш не го беше регулирал ни своето социјално осигурување. Сигурно уште од млади денови си имаше создадено уверение дека со такви ситни прозаични работи еден вистински уметник не треба да се бави и дека него го чека друга, штедра компензација во животот. Тој имаше високо мислење за својот позив на уметник, за своите постигања и своите заслуги. Во едно од писмата вели дека тој ја послал цела Македонија со цртежи, за во тие зборови неговото постилање на цртежи поземи да добие значење на грандиозен симбол за подвигот на уметник. Навистина, тој добиваше и признанија, меѓу кои е најголемото наградата за животно дело. Но тоа не беше за него доволно и само ги засилуваше неговите желби. Аче, којшто веќе сè помалку можеше

да работи, бидејќи му откажуваа и прстите, го сети пред себе крајот и се надеваше дека општеството ќе му обезбеди, по заслуга, барем спокојна старост. Општеството беше готово да му помогне во извесна мера, со што едновремено го поучуваше бујниот уметник на скромност.

Сето тоа предизвикуваше во него револт и огорчение. Збунет како дете, тој со својата страсна природа можеше да чувствува само бесилна одвратност спрема реалноста. Поради нешто тој беше особено огорчен на својот роден град. Тогаш се зароди во него идејата да постапи како Лав Толстој, да напушти сè и да избега. Никогаш веќе назад во Прилеп, никогаш веќе назад дома! Аче беше собрал малку пари од работата во Кратово, за да може да го организира своето бегство. Тој стигна до Дубровник, каде што за два-три дена ги поарчи парите. Го најдоа кај спие во некој парк. Немаше што да чини друго – тој пак мораше да се врати таму, од каде што избега. Пак назад во Прилеп, пак назад дома. Неговото бегство покажа дека никој друг не го прибира, ниту пак некого го импресионира неговиот протест. Така почна агонијата на Ачета. Страшно ми е и да помислам колку безмилосен му се чинел тогаш на Ачета светот. Го совлада тешка болест.

Оваа година, по иницијатива на Нада што беше радо прифатена од Уметничката галерија во Скопје, беше во почетокот на септември организирана изложба на графиките на Ачета, составена од експонати веќе прибрани во постојаните ликовни поставки и од такви што се наоѓаат во сопственост на сопругата на уметникот. На отворањето се собра бројна публика, што посведочи дека Аче има свои почитатели. Нада не беше присутна, зашто во меѓувреме сериозно се разболела. Изложбата ја отвори со топла реч Јордан Грабулоски. Ми беше многу драго, кога видов по извесно време дека таа е прикажана позитивно и со многу симпатии за Ачета во загребскиот весник „Око“. Сега ми е жал што го немам бројот при себе, за да го цитирам критичарот. Но доволно е да кажам дека тој ги потврди моите импресии. Секогаш сум чувствувал дека во најдобрите графики на Ачета белините, меѓу суптилно осенчените плохи, трепетат со то-

пла сончевина, дури и со тажновина. Една тиха кантилена ми шепотат старите стреи, порти и прозорци.

Нада се надеваше дека од изложбата ќе добие толку средства, да може да го обележи гробот на Ачета, веќе зарамнет со земјата, така што наскоро може и да не се познава каде е Аче погребан. Како што разбрав, откупот бил скржав.

(1984)



## ПОРТРЕТ НА СЛИКАРОТ ЦАНЕ СЕКУЛОСКИ

Пред два-три месеца дојде Цане Секулоски да ми понуди да ја отворам неговата изложба. Тој дојде сигурен дека со тоа ќе ми причини големо задоволство, како што навистина и беше. Во мене ни за миг не се јави помислата да ја одбијам неговата покана. Но штом се случи јас да ја отворам изложбата на Цане Секулоски, тоа не може да мине без еден мал расказ.

За мојата генерација, дури бевме деца и дечкоани во Прилеп, Цане Секулоски претставуваше импресивна фигура на машки уџум и силина, како да е тој некаков далечен ластар од Марка Кралета. Кој се интересира, Цане сам ќе му раскаже за тоа како извлекол бивол од вирот во Долнени и како го кутнал Амдија од Лажани, најдобриот пеливан во Прилепско. Сето тоа станало пред мое знаење. Но јас лично сум бил во Соколаната во Прилеп на мечот меѓу Цане Боксерот и еден битолчанец во 1934 година, ако не се лажам. Сè до скоро бев уверен дека Цане го победи тогаш битолчанецот, но сега самиот тој ми кажува дека борбата завршила нерешено по причина што му било жал на Цанета да го мава противникот по брада.

Во 1936 година јас имав веќе среќа да се наоѓам во антуражот на Цанета Секулоски. Тој беше постар за неколку години и се разбира, не можеше да станува збор за некакво дружење, но ние бевме често во иста компанија во берберницата на Горета Тутета која тогаш за Прилеп претставуваше нешто како културен клуб. Пред берберницата, покрај Дабничка река, растеа неколку маслинки, каде што под сенка по цели часови игравме шах. Едно време ги пресекоа маслинките и јас за тоа си напишав песна: „Си тече реката – никому не му е жал дека општината ги исече маслинките, над вода молкум наведени“. Денеска е сè наоколу поништено, заедно со нашата мла-

дост, и сè изгледа поинаку, така што, ако појдеме ние со Цанета да го бараме местото на берберницата, можеби нема да бидеме сигурни дали сме го нашле.

Ова сето си го спомнав, за да кажам веднаш потоа дека Цане Секулоски веќе во тоа време сериозно и со љубов се занимаваше со ликовната уметност. Во истата 1936 година со негово залагање и со помош на Велебит Рендиќ, учител по цртање во гимназија, на кого ние прилепчаните треба еднаш да му поставиме биста во својот град, како и со учество на Димче Тодоровски, се формира аматерски уметнички кружок. Не со поднебјето прилепско, ами со таа благородна културна акција на скромни луѓе, треба да се објасни фактот што Прилеп даде толку многу и толку истакнати сликари и вајари. Во тој кружок Цане брзо се пројавува со својата дарба за фиксирање на објектот, така што Димче Тодоровски радо му го препушта раководењето на часовите. Под сенката на маслинките пред берберницата на Тутета дрочеа така идни поети и сликари, и вајари, и музичари. Ќе се јават на многу страни други, можеби поголеми, можеби поуспешни личности, но оние што ја сетиле таа ладовина, независно од нивната сегашна позиција и независно од признанијата што ги постигнале, независно и од животната судбина – ќе останат до крај поврзани по срце, луѓе надвор од рутината, луѓе со некој посебен вкус за животот. Затоа се препознаваме ние што сме растеле под таа сенка, јас и Цане и се надевам барем уште некој што се наоѓа сега меѓу нас.

Ние имавме амбиција да ги браниме боите на својот град спрема своите сили и таму каде што можеме. Така се случи, ние, со Цанета, дали во истата 1936 или една година подоцна – не е важно, да се јавиме во шаховската репрезентација на Прилеп и во натпревар со битолската шаховска екипа на нејзин терен, во хотел Центар во Битола. Нашиот раководител, нашиот технико – како што сега би се рекло, Ордан Марчески-Талјанот, направи голема стратегема во тој натпревар. За себе ја резервира последната табла, за да забележи сигурна победа во двете партии, мене ми ја даде првата табла да гледам да правам, а Цанета среќата го постави спротив еден судија, користен од битолчани повеќе по тоа што можел да го направи за шаховскиот живот, отколку по шаховското знаење.

Недостатокот на последното придонесе Цане да го тепа судијата за кратко време, иако и обратниот резултат не ќе беше неправичен. И така, како да не бидеме сврзани со невидлива душевна врска ние што сме оделе да ги тепаме битолчаните, а се вративме поразени?

Сето е тоа расказ за нашите луѓи млади години. Потоа доаѓаат поревања во животот. По многу години и по многу опит, Цане еднаш ќе ми рече: „Илјадарка фрлена в кал, пак е илјадарка“. Така дојдовме до наше среќавање кога тој ми понуди да ја отворам неговата изложба. Тој беше сигурен и јас бев сигурен дека тоа не е ништо друго ами сеќавање на луѓе замесени од еден ист квас, при своеобразен однос на сенката и сонцето во далечните прилепски попладневни летни часови пред берберницата на Тутета.

Кога Цане дојде пред два-три месеци кај мене, со блок под мишка, тој побара да му позирам малку за еден портрет. Сите присутни беа изненадени кога од неговиот блок за неколку минути се појави мојот лик. Сите ја потврдија извонредната сличност, а Цане кажа дека за него не претставува напор да ме наслика мене бидејќи за мене има една во себе постојано присутна претстава. Тоа што другите тогаш не го знаеја, а што сигурно не го подозираше ни самиот Цане, тоа е дека јас едновременно му правев нему исто толку верен портрет. А што е ова што го раправам сега, ако не портрет на Цане Секулоски? Разликата меѓу нас е што тој прави портрети со молив и четка, а јас правам портрети со збор. Како што тој носел за мене со години една внатрешна претстава, така и јас сум носел за него. Но портретот што јас го правев требаше да се дополни со нешто суштествено.

Еден ден оваа пролет Цане дојде да ме води дома да ми ги покаже работите што ги спремал за оваа изложба. Иако рече дека живее близу, морам да кажам дека клин-кавме доста долго, во пријатен разговор, до домот на пензионерите во кругот на стариот скопски аеродром. Цане живее таму во гарсонiera. Погледнав низ прозорец и сфатив дека едно остро и будно зелено око, како низ перископ, го посматра од оваа мала просторија Скопје и луѓето во него.

Цане ми ги покажуваше по извесен ред своите слики, а јас ги слушав неговите објасненија, без тој да се сети дека заправо јас му се реванширам, моделирајќи го мислено неговиот лик.

Неговите слики, така како што тој ми ги покажуваше ми ја претставија слоевитоста на неговата душа.

Најгорниот, површински слој ни го прикажува Цанета Секулоски како човек, што со речиси детска наивност се возбудува од некои сцени и настани во животот. Тој е тогаш готов на свој начин да толкува нешто што го видел како ликовен документ во еден огромен распон од возбудата пред женски акт во неделен магазин до некој безмилосно трагичен историски настан, што Цане не може да го слика без да рони солзи.

Вториот слој ја открива силата на перцепција кај Цане Секулоски и неговата дарба да го фиксира објектот. Портретите се сведоштво за тоа, меѓу нив и моите портрети.

Јас нема да му замерам на Цане Секулоски што тој дури ни моите портрети не ги вклучил во најдлабокиот и највредниот слој на својата уметност. Тој го резервирал тоа рамниште за портретите на своите најблиски и најмили, преку кои се прелива лирика како бистра планинска вода, за своите автопортрети и за некои суптилни пејзажи, во кои како да се распослала преку пределот душата на неповторливиот Цане Секулоски. Јас мислам дека во тој простор треба да се бара највредното што го постигнал нашиот уметник.

Драги сликару, сметај дека со ова е крокиран твојот портрет од моја страна. Сè што сакав да кажам беше дека сме од стара мајка деца и дека не се случајни спомените што како бразди од еден извор нè водат обајцата сè до покојниот Велебит Рендик. Ти благодарам што со својата покана ми даде можност да ги изговорам овие зборови.

(1978)

## КОМЕНТАР КОН ПРЕВОДОТ НА ПОЕМАТА НА ЛАЗАР ПОП ТРАЈКОВ

Кон преводот на поемата „Локвата и Вињари“ од Лазар Поп Трајков пристапив по сосем случаен повод. Нашиот земјак Атанас Близнаков, родум од Костурско, по многу години повратник од Америка, ми донесе пред извесно време препис од поемата, со молба да му ја преведам за неговата книга посветена на костурскиот крај. За моја срамота треба да признаам дека тоа беше првото мое среќавање со тој текст, иако името на Лазар Поп Трајков ми е уште одамна познато.

Во разговорот што настана се кажа дека поетски превод (препев) на една олку долга творба, од над 250 стиха, би била тешка работа што бара не само многу време, ами и посебен однос и настроение кај преведувачот. Полесна е неизмерно задачата ако се оди на превод во ритмичка проза. Ние и се согласивме да се направи таква верзија.

Кога го прочитав дома текстот, пишуван на бугарски јазик, со малку примеси од костурскиот дијалект, пишуван од човек што не ја совладал докрај поетската вештина, – јас останав изненаден и пленет од изворната искреност и наивност, како и од силината на една длабока револуционерна вера. Тогаш ми помина низ глава мислата дека би вредело да му се доближи текстот на современиот македонски читател во поетски превод и дека, можеби, нашиот четворостепен амфибрах би бил многу погоден размер за освојување на ваква содржина.

Само по два-три дена таа мисла ми се врати, но јас тогаш седнав да направам за себе мала проба, без намера да пристапам кон преведување на целата поема. Експериментот успеа, бидејќи без особени тешкотии беа преведени првите неколку строфи. Следниот ден нивниот

број се покачи на дваесет. И како по некоја инспирација, неочекувано за самиот мене, на третиот ден само за едно попладне јас го преведов остатокот од цели четириесет и три строфи.

Не го кажувам ова да речам дека којзнае што сум сторил. Најпосле, јас го направив само почитлив за нас еден текст што од повеќе причини може уште да го буди нашиот интерес, особено како документ на своето време. Го кажувам ова за да дадам мал прилог кон теоријата на поетскиот превод, која во последно време сè повеќе се разработува, и едновремено да дадам мал прилог кон определувањето на можните пристапи при преведување на поетски текстови на македонски јазик.

Главната констатација од мојот обид е дека се оправда претпоставката за изборот на четворостопниот амфибрах како погоден стих за преточување на содржината што ја носи поемата на Лазар Поп Трајков. Современата теорија на стихот тврди дека и метарот, ритамот, има значење, макар и не автономно. Тоа на прв поглед се чини чудно, бидејќи сме свикнати, значењето да го сврзуваме со зборовите. Меѓутоа, барем емпирички сме можеле да забележиме дека некои размери се сооднесуваат со содржина (или, ако сакаме, поетска порака) од посебен вид. Така, тешко некој од нас би помислил дека седмерецот од нашите народни песни (Деџо сџди нџ грут-ка) би одговарал за епска поезија. И не е случајно што Григор Прличев го применуваше седмерецот во своите детски песни, додека при преводот на „Илијадата“ и на својата сопствена поема „Арматолос“ го избра десетерецот, карактеристичниот стих на нашите народни епски песни од стариот слој. Една традиција, се разбира, ги поставува и овде меѓите и определува кај може тие да се престапат, а каде не, но притоа треба да се сетиме дека и значењата се условни, конвенционални, вклучени во дадена јазична традиција. Оставајќи им ја радо оваа материја на специјалистите, мислам дека можеме сега да се согласиме барем толку, дека стихотворниот ритам сугерира, а што значи и претпочита, поетска порака од определен карактер<sup>1</sup>.

---

<sup>1</sup> За информација, ќе приведеме овде едно исказување на проф. Кирил Тарановски, истакнат проучувач на стихот, во кое се сумираат

Самата моја претпоставка во врска со амфибрахот не беше случајно направена. Поемата на Лазар Поп Трајков, независно од нејзиниот чисто уметнички дострел, е поетски приповдигнат текст, полн со благороден патос, интониран со свечена романтичарска нота. Тој текст соопштува возвишена порака, доближувајќи се по жанр до одите. Тој значи прослава на херојскиот подвиг на самото бојно поприште. Нешто во него, под површината која може да звучи и наивно и недовршено во смисла на поетската експресија, нешто во неговиот длабински слој ме потсети на такви македонски поетски творби какви што се „Очи“ од Ацо Шопов и мојата песна „Тешкото“. А тие се имено пишувани во четворостепен амфибрах. Отаде и произлезе асоцијацијата што ме доведе до споменатата веќе претпоставка.

Секој што преведувал поезија знае дека не е секогаш резултатно да се задржи во преводот метарот на оригиналот. Со оглед на прозодиските и други разлики меѓу јазиците, применување на оригиналниот размер често значи само обично насилie над својот сопствен јазик, од кое не може да произлезе никаков уметнички ефект. Токму за таквите случаи е принципиелно важно да се знае која е најприродната транспозиција и, спрема жанрот, кој метар во нашата сопствена традиција, сообразно со својствата на нашиот јазик, може успешно да

---

различните гледишта по оваа прашање: „Не толку во науката за стихот, колку во литературната критика, не ретко се среќава тврдењето дека стихотворниот ритам како таков обладава со ваква или онаква емоционална (афективна) окраска, т.е. со ваква или онаква тоналност, и затоа како да има својствено значење (јамбот е свечен, херојот – игрив, акцентниот стих на Мајаковски – железен и сл.). Спротивно гледиште земаат авторите што тврдат дека секој стихотворен ритам може да се примени кон секоја содржина, зашто сам по себеси тој не обладава со никаква значимост и својата афективна окраска ја добива исклучиво од зборовниот набој. Средна позиција земаат авторите што сметаат дека стихотворните ритмови, макар и да добиваат ваква или онаква тоналност (елегична, свечена, разговорна и сл.) благодарение на зборовниот текст, сепак имаат и свои „експресивни ореоли“, настанати историски во секоја национална литература (независно или под туѓо влијание). К. Тарановский, „О взаимоотношениях ритма и тематики“, *American Contributions to the Fifth International Congress of Slavists (The Hague, 1963)*, 287.

Според проф. Тарановски средната позиција може да се смета денеска како општопризната.

го замени метарот на оригиналниот текст и да овозможи да се пренесе ефикасно неговата поетска порака.

Можеби некој по ова ќе го исползува нашиот пристап, ако треба, и при преведувањето на други свечени песни од светската литература. За нашиот четворостепен амфибрах се нудат, се надеваме, меѓу другото, одите на Шели, легендите на вековите на Иго, а можеби и славната песна „Бородино“ на Михаил Јурјевич Лермонтов.

Нашиот коментар е завршен што се однесува до самиот превод. Но, се разбира, не би можело да не кажеме по овој повод неколку збора за авторот и за неговиот текст.

Лазар Поп Трајков е роден во 1878 година во село Дјамбени, Костурско. Тој учел прогимназија во Костур за да стане потоа ученик на бугарската машка гимназија во Солун, во која и го стекнал своето средно образование. За времето тоа била во Македонија многу завидна квалификација, по која обично следела учителска служба. Мнозина уште од гимназиските денови се вклучувале активно во револуционерната борба. Меѓу најистакнатите од нив е и Лазар Поп Трајков, како организатор на револуционерната акција во Костурско. Тој одлежал четири години во Корчанскиот затвор (кај се нашло само толку време во еден млад живот што завршил со својата дваесетисеста година!). На Смилевскиот конгрес во јануари 1903 година Лазар Поп Трајков бил избран со тајно гласање за заменик член на Главниот востанички штаб. На 31 мај 1903 година (стар стил) тој учествувал во борбата на Локвата и Вињари, опишана малку по тоа (на 21 јуни 1903 година стар стил) во неговата поема. Во деновите на Илинденското востание Лазар Поп Трајков ја дели суровата судбина на костурските востаници. На 2 октомври 1903 година (стар стил) тој беше ранет во борбата кај Мариовското село Чаништа. Кога по извесно време се префрли во Костурско, тој побара заклон кај познатиот Коте Христов, којшто едно време беше ајдутии, а потоа се вклучи, преку Лазара, во револуционерната организација. Меѓутоа, Коте, којшто се поврзал со андартите, го убива Лазара Поп Трајков во почетокот на февруари 1904 година. Така се заврши овој млад живот,

исполнет со надежи и светла вера во иднината, за што останува да сведочи неговата поема.

Настанот, накратко, течел вака. Борбата ја започнала, уште рано, дџмбенската чета со еден табор аскер од илјада души. На помош ѝ дошол центровиот војвода Дичо Антонов. Неговата мала чета од тринаесет востаници изгинала до еден. Борбата продолжувала цели десет часа. Во ноќта четите се повлекле на нови позиции.

Како некаков нов Хомер, Лазар Поп Трајков се зафатил да ни опише еден цел ден исполнет со крвав бој и јуначки сцени. Тие сцени се масовни, пренесени на големи паноа: селската чета е обземена од радост што најпосле може „да се бие, а не да се крие“. Низ личниот опит на Лазар Поп Трајков тој момент прогласува еден нов, бунтовен век во животот на неговиот народ по пет векови страдања. Масовните сцени, се разбира, и натаму го даваат основниот фон на поемата. Меѓутоа, следејќи го животот како што тоа некогаш го правел и Хомер, Лазар Поп Трајков врз тој фон опишува и лични судбини, изнесува сцени во кои доминираат фигурите на одделни учесници во бојот, како што е онаа на бомбашот Лаки Поповски, чија последна мисла е да загине како што му прилега, или на војводата Дичо Антонов којшто се самоубива, да не падне жив во рацете на непријателот. Потресна е, по својата наивна сила, речта на Лазар Поп Трајков, во опишувањето на личниот подвиг, дека „си избира јунак мртвечка поза“.

Не се заборава овде ни беззаштитното население. Бегаат мајки и сестри да најдат пред насилието засолниште во планината. Молат Бога за своите синови, мажи и браќа, а го колнат душманот. Но тие го колнат и војводата што ги повел нивните најмили во крвава борба. И како да паѓа таа клетва на самиот него, младиот Лазар Поп Трајков се впушта во ламентација за тоа дека робот, иако страден, нема сè уште разбирање за подвигот, ниту може од него да се очекува да го зачува споменот на храбрите. Но поетот, и покрај тоа, верува во смислата на жртвата.

Овој текст е секако едно од најважните сведоштва за идеолошката позиција, моралниот кодекс и емоционалната поставеност на младите раководители на македонското ослободително движење во почетокот на овој

век, исправени пред задачата да одговараат за самите себеси и за другите на некои дилеми од основно значење за нивната акција. Тука е не само прашањето за робот, кој уште не може да ги сфати новите идеи, ами е тука и односот спрема „гнилата“ Европа, глува за патилата на еден поробен народ, и, се разбира, особено штом станува збор за Костурско, односот на Грција спрема тој народ, односот на грчките владици и на малото кралство што се крепи само врз плашливите евзони. Трогателно е местото за „Црвениот крст“, за светлите болници и, особено, за насмевнатите милосрдни сестри, како некои современи самовили и особено кога ќе се знае дека тие редови ги пишувало дваесет и петгодишно момче, жедно за нежност, на кое наскоро куршумот ќе му ги избие забите и ќе му излезе низ вратот, за да дојде тој млад човек до онаа белега, на која секој Лазар Поп Трајков го чека неговиот Коте Христов.

И пак, како по примерот на Хомер, Лазар Поп Трајков го изразува преку лична размисла својот однос кон настаните, своето сфаќање на историјата. Но тука настанува голема разлика. Древниот поет кажува дека се луѓето играчки во рацете на судбината и дека нивните постапки ги предопределува каприцот на боговите. Лазар Поп Трајков, напротив, изразува светла надеж во иднината, длабока вера во напредокот. Навистина, тој зборува за рујната крв, со кипежот на која во еден миг замираат сите убави надежи и мечти, но тој сепак очекува „слатка слобода“ и „иднина светла“, во која неговата татковина ќе расцути сета, „во чудесни ружи“. Тој верува во смислата на жртвата и со таа верба е интониран крајот на неговата поема.

Ни се чинеше дека една ваква порака заслужува да биде и денеска повеќе присутна меѓу нас, како да му оддаваме со тоа барем малку правда на Лазар Поп Трајков. Затоа се зафативме да го направиме достапен текстот на неговата поема, а за другото нека зборува и нека сведочи самиот текст.

P. S. Овој коментар и преводот беа готови, кога ми втаса септемвриската книшка на „Стремеж“ за 1978. Голема беше мојата изненада и големо беше моето задоволство кога видов дека е во неа објавена поемата на Лазар

Поп Трајков во прелеп на Ташко Саров, сократок придружен текст од Гане Тодоровски. Видов во тоа знак дека не е мал и не е случаен интересот за таа поема во денешно време. И песните имаат своја судбина!

## ЛИТЕРАТУРА

1. Пред лика на отрязаната глава на Лазар Поп Трајков, Иллюстрация Илинден, 2, кн. 6 (16), София, май 1929, 6–10.

2. Хр. Сиљанов, *Ослободителниите борби на Македонија*, I, София 1937.

3. Д. Пановски, *Литературни портрети*, I, Битола 1975, 141–153.

4. Д. Пановски, Лазар Поп Трајков (1878–1903), *Културен живот*, XXI, 1976, 3–4, 26–27.5.

5. Г. Тодоровски, Поема за величавиот подвиг на храбрите костурчани. *Сирмеж*, XXII, 7, септември 1978, 668–671.

Во истиот број (с. 660–667) напечатен е прелепот на Ташко Саров.

(1979)



## СЕЌАВАЊА НА БОРКА ТАЛЕСКИ

(Писмо до неговата сестра Вера)  
Скопје, 22. и 23. ноември 1991.

Драга Вера,

Твоето писмо ме задолжува да ти кажам нешто за Борка. Можеби тебе не ти е познато дека јас повеќе пати и по различни поводи сум го споменувај Борка како другар од детството и првата младост којшто извршил големо влијание на мене. Не можам да кажам и не мислам дека јас сум му се оддолжил нему со некакво свое воздејство. Моето беше да му одговорам со спонтано другарство. Останав многу задоволен кога сега скоро прочитав еден нов и уште необјавен текст на Коце Солунски. Коце кажува дека некој ден есента 1941. година го прифатил Борка пред нашата куќа во Прилеп. Тогаш Борка му кажал убави зборови за мене.

Меѓу сето што сум го напишал за Борка најважна е песната „Срцето на Борка Талески“, објавена во мојата збирка „Чешмите“ (1984). Ако ни останува надеж во иднината, една добра песна значи за споменот на еден човек многу повеќе отколку бројни страници на публицистичка и мемоарска проза. Прочитај ја песната. Јас таму велам дека Борка беше најдостојниот да ја искаже пораката на нашата генерација, а спрема сите нас го упатувам прекоорот што со повеќе топлина не сме го прикажале неговиот лик. Лично мене ми се чини дека другарувањето со Борка исполнува и до ден денешен еден голем дел од мојот душевен живот, а во моментов ме обзема дури ужас кога ќе помислам дека тоа траело само една неполна деценија.

Тоа другарување почна, ако добро сум пресметал, на првиот ден од училишната 1932/33. година. Тогаш, како ученици на втори клас во нижата гимназија во Прилеп,

ние со Борка седнавме во иста клупа и во иста клупа седнавме потоа сè до полуматурата. Бевме неразделни и надвор од училиштето, постојано заедно, или кај нас или кај вас. Ја паметам добро чудесната атмосфера на вашата кука на Рид. Вие девојчињата бевте уште мали. Тетка Спасија, граѓанка, госпоѓа, ме примаше толку непринудено, што јас, сепак селско дете, и до денеска сум ѝ благодарен за тоа. Таа знаеше да се шегува со нас, да нè задира и да создава веселост. Вашата кука беше весела. Имаше таму и некој инструмент, прим или бугарија. Борка и Благоја дрнкаа на него; двајцата беа музикални. Имаше разлика во педагогијата на мојата и вашата мајка. Подоцна еднаш, бевме можеби веќе студенти, Борка сериозно ми забележа како дозволувам јас мајка ми да ми ги чисти чевлите. Тоа е експлоатирање на друг човек, велеше тој. Јас бев засрамен. А што станува понатаму? Јас сега имам седумдесет години, а мајка ми деведесет и една. Таа е несреќна, ако не ја викнам да ми го придржи палтото пред да одам на работа. Јас сум сè досега останат истиот експлоататор, но кривицата не е само моја.

Во нижата гимназија јас бев главно аниматор на нашите забави. Мојата фантазија беше жива. Јас составував шифри за тајно допишување, кога игравме улоги на индијански поглавици („Соколово Око му пишува на братот Орлова Канца“). Планирав излети на Маркукуле и Зеленик, или негде в поле, за да собираме цвеќиња за нашите хербари. Голема моја замисла беше да издаваме свој лист, по углед на детската страна на „Политика“ (во четвртците). Криво ми е сега што не можам да се сетам за името на тој наш лист. Составувавме нешто како редакција, ги поделивме меѓу себе должностите, пак спрема она што го гледавме на насловната страна на „Политика“. Еден од нашите другари го прогласивме за директор, бидејќи го сметавме за најслаб на перото. Листот го препишував јас на рака. Се сеќавам како планиравме еден број. Борка беше меѓу нас физички најразвиен. Решивме тој да се јази на некоја карпа на Зеленик, а нашиот најдобар цртач да ја скицира таа сцена, за да можеме листот да го збогатиме и со илустрации. Јас веќе пишував и песнички.

Во четвртиот клас на нижата гимназија (што би му одговарал на сегашното осмо одделение), Борка веќе не

испреваруваше по зрелост. Од тоа време сум запаметил први негови искажувања и постапки што биле важни и за мојот развој. Така, еден ден тој ми рече дека и ние, Македонците, имаме своја историја, но таа историја ја кријат од нас и не ни ја предаваат на училиште. Тој ми кажуваше за Гоце Делчев, за тоа дека на Илинден 1903. година било кренато во Крушево и востание за ослободување на Македонија. Сето тоа беше за мене ново и сето тоа го доживував како откритие. Јас знаев од нашата фамилијарна хроника дека Крушево горело („кога гореше Крушево“, – така ми кажуваше баба Дунавка). Знаев дека и од нашата кука мажи учествувале во буната. Но дури сега, по кажувањето на Борка, тие настани придобиваа за мене значење на една историски осмислена акција.

Во Борка очевидно се будеше инстинктот на идниот бунтовник. Тој беше изнашол однекаде некаква кубура обсалија од почетокот на XIX век, ако не и постара. Едно попладне излеговме во вашето лозје под Селце да ја испробаме. За цел поставивме еден весник. Во цевката се набиваше прво некаква крпа, па се тураше барут и сачма, па сето се затинаше со уште еден партал. Пробата ни успеа. Пукна Борка, пукнав и јас. Весникот остана целиот издупчен. Се вративме возбудени и задоволни.

По полуматурата требаше да го продолжиме учењето во Битола, бидејќи во Прилеп немаше виша гимназија. Татко ми и чичко Петре се договориле да најдат таму соба за двајцата. Отидовме со нив во Битола и се запишавме во гимназијата. Се обезбеди и нашето сместување во една фамилија што издаваше соба под кира. Меѓутоа, пред самото почнување на училишната година, јас бев известен дека сум примен за стипендијант во Интернатот при гимназијата во Крагуевац. Така ни се поделија патиштата.

Кога се најдов во Крагуевац една од првите работи ми беше да го известам Борка за своите впечатоци. Паметам дека во тоа опширно писмо посебно место одделив за фабричките оцаи во тој град. По тоа судам дека во нашите разговори и размислувања веќе била присутна и социјалната тема. Знаам дека Борка останал многу задоволен од тоа мое писмо.

Нашето дружење натаму, продолжи со иста приврзаност во летните распусти. Веќе со распустот во петтиот клас Борка почна да нè собира во читачка група. Малчливо но беспоговорно нему му беше признато местото на наш предводник. Подоцна еден од упатените ученици во таа група ми расправаше дека прво им претставувало проблем како да ме привлечат, бидејќи јас како да не сум бил уште доволно сериозен, а уште во тоа време претерано се приврзав кон шахот.

Почнавме да се собираме така од распуст до распуст. Најчесто се собиравме кај мене дома понекогаш кај Крсте Црвенковски и Круме Јаскоски. Борка нè воведуваше постепено во марксистичката теорија преку обработката на некои популарни книшки што тогаш кружеа меѓу прогресивната младина. Се служевме и со пригодна белетристика („Мајка“ од Горки, „Чоколада“ од Глатков). Една претстава за настапот и методот на Борка во тие дискусии може да се добие од неговиот текст за улогата на географскиот фактор во формирањето на културата, објавен во 1938 во гимназиското списание „Подмладок“ во Крагуевац. Јас сум заслужен за тоа, зашто како член на редакцијата издејствував да се обратиме за соработка до нашите другари во Битола. Ми се чини дека е тоа единствен текст потпишан со името на Борка Талески. Тој број на „Подмладок“ му го подарив на Ивана и можеш да го земеш од него.

Кога во јуни 1939. ја положивме матурата, се засили нашето дружење со постарите студенти во Прилеп. Се организираа некои средби и дискусии било на излети било кај некого дома. Се секавам дека сме се собирале кај Љубен Цветковски, тогаш студент по право, а веќе забележан во градот по некои свои јавни политички настапи. На сите тие собирања Борка имаше главен збор пред нашата генерација. Јас лично го ставав по интелектуална сила и по уверливоста над сите што ги слушав на тие средби. За мене Борка беше првиот и вистинскиот човек. Понекогаш ми се чинеше дека јас сосем несигурно ја следам неговата мисла. Јас заправо немав поблиска претстава за формите на непосредната политичка акција, ниту знаев нешто каде се наоѓа во тој поглед мојот другар. За тоа можат да ти кажат повеќе оние што биле тогаш во тоа упатени.

Јас пишував тогаш веќе македонски песни, по некои и нежни и копнежни. Борка не покажуваше поголем интерес за нив. Во животот тој ме испреваруваше и со своите младешки интимни истории. Во Битола се родила љубов меѓу него и една Босанка – Ферида, другарка од гимназијата. По матурата, за да можат да се допишуваат, Борка ѝ ја дал мојата адреса во Прилеп. Твојот брат, Верке, не сакал тетка Спасија сè да знае. За да биде врската уште поконспиративна, таа ги потпишуваше своите поштенски картички со „твој друг Ферид“. Многу го задирав Борка заради таа претпазливост. Ферида ја видов само еднаш, кога дојде во студентскиот дом во Белград да го посети Борка, но наскоро по тоа таа љубов нечујно замре. Овде треба да ти соопштам и едно разочарување на Борка при неговите први контакти со гимназијалките во Битола. Тој мислел дека се збираат околу него како околу народен трибун, привлечени од неговиот револуционерен жар, а тие се збирале заради тоа што тој ги привлекувал како згодно момче. Тоа ми го кажуваше со горчина. Очите му се отвориле, кога еднаш тие ќе се фателе дури за коси заради него.

Во септември 1939. тргнавме двајцата да студираме медицина во Белград. Бевме примени во студентскиот дом и се сместивме заедно во соба за двајца. Бруцошките соби беа свртени кон внатрешниот двор на големата зграда. По некаква традиција секое попладне околу четири бруцошите се покажуваа на прозорците од своите соби и почнуваа да врескаат до што ги грло држи. Тој ужас од неартикулисани гласови траеше по неколку минути. При сета наша сериозност, и при сите високи цели што си ги поставувавме, во таа гурултија учествувавме редовно и ние со Борка.

На нашиот кат во голема надворешна соба на аголот, за четворица, седеа наши црногорски другари. Кај нив повремено се одржуваа состаноци, на кои се расправаше за политички и теоретски марксистички прашања. Тука беа Вељко Милатовиќ, Милија Станишиќ, Бошко Гуричковиќ, подоцна познати личности. Онадвор доаѓаше и Бане Секулиќ којшто очевидно имаше некоја повисока партиска функција. Мене ме викаа на тие состаноци, зашто ме вклучуваа во т. н. народни студенти. За мене

претставуваше големо задоволство тоа што се уверив дека Борка ги надминува сите во тој состав по својата речитост, по својата политичка подготвеност и по уверливоста на својот збор. Тоа беше речитост без фрази, без свечки, надахната од богата логичка мисла и од едно длабоко уверение. Не сум пристрасен кога тврдам дека ние тогаш немавме меѓу македонските студенти друг што можеше да ја постави и води аргументацијата на такво ниво. И нашите црногорски другари ја чувствуваа неговата супериорност. Приличев би рекол: „Свештен оган гореше во неговите очи“.

Да не ти кажувам. Веро, што стана со нашата медицина. Сепак се спремавме за колоквиум по остеологија што требаше да го полагаме во февруари. Во зимскиот распуст, вратени во Прилеп, ископавме некои коскишта од запустени турски гробишта, ги варевме во некаков раствор за дезинфекција, и ги баравме на нив местата што се опишуваа во нашиот учебник. Мојата ревност нагло попушти, зашто јас веќе решив да ја напуштам медицината, и во летниот семестар се префрлив на славистика. Борка го положи колоквиумот, но на тоа и запре. Него целосно го окупира дневната политичка дејност.

Во Белград се отвораше за него широко поле за таква активност. Се истакнуваше редовно на состаноците и собириите, стана бестрашен учесник на уличните демонстрации, се запозна со полицијата и карцерот. Имаше контакти и со работниците. Индивидуално го подучуваше Трајка Бошковски-Тарцанот, понекогаш и во нашата соба во студентскиот дом. Ме одведе и мене два-три пати во дуќанчето на Коста Циривири во една од улиците што ја сечат Балканска. Борка, се разбира, беше свесен дека мене тешко ќе ме изведе на барикади, но и покрај тоа се однесуваше највнимателно спрема мене, иако беше склон да се шегува. Понекогаш дури ме прашаше за моето мислење за некои од постарите другари, како да му се моите опсервации важни. Јас веќе во тој летен семестар (1940) навлегував во славистиката, кога еден ден тој излезе пред мене со предлог што нема да биде без значење за мојата натамошна стручна ориентација. Ми рече дека во последно време се појавуваат сè повеќе материјали на македонски јазик, но дека во нив нема јазична изедначеност.

Неговата сугестија беше да подготвам еден предлог на македонската азбука. Материјалите што тој ги споменувааше мене не ми беа достапни, зашто се работеше за илегална продукција. Јас со готовност ја прифатив задачата, до толку повеќе што и самиот веќе пишував поезија на македонски. Моето знаење се ограничуваше тогаш главно на прилепскиот говор, па отаде тргна и мојата анализа. Некој непосреден принос кон установувањето на македонската азбука од тоа не произлезе, но јас првпат станав свесен за некои фонетски особености на мојот роден дијалект, за кој подоцна направив и целосен опис, па со тоа првпат и се заинтересирав за лингвистичката проблематика, не подозирајќи уште дека таа ќе стане постепено моја основна професионална преокупација.

Тоа лето, на 2 август, беа организирани големи демонстрации во Прилеп. На старото корзо, поткачен на оградата на некогашната мала железничка станица, и Борка се обрати со говор до демонстрантите. По тие настани беше затворен. Есента, кога јас пак отидов во Белград, Борка лежеше таму во истражниот затвор на Ада Циганлија. Еден ден добив позив од Судот за заштита на државата да се јавам во својство на сведок од страната на Борка. Во прилогот од некаков записник стоеше дека Борка се повикал на мене, за да посведочам дека тој воопшто не држел говор на демонстрацијата во Прилеп.

Решив да побарам совет. Го запознав со сета работа Страшо Пинџур, којшто доаѓаше редовно во студентската менза. Тој ми рече дека ќе ми даде одговор утредента. Утредента ми соопшти дека јас пред судијата треба да изјавам дека не сум бил на демонстрацијата и дека за тоа не можам ништо да сведочам.

Отидов во Судот во кнеза Милоша, под „Лондон“. Ме прими еден средновечен судија, како болешлив, со очила и руса брадичка. Разговорот го почна одоколу. Како Словенец тој забележал дека има сличности меѓу македонскиот и словенечкиот, „Ете, кај вас е прашање, а кај нас упрашање“. Веднаш се сетив дека му дошле до рака текстови, во кои се зборува за македонското прашање. Кога премина потоа на предметот, јас одговорив како што бев инструктиран „Што, зар нејкете да му помогнете на

својот другар?“ – рече тој со прекор во гласот. Треба да признаам дека таа негова забелешка остро ме жегна.

Со Борка, којшто потоа помина извесно време и во логорот во Ивањица, се сретнав повторно во Прилеп по 6 април 1941. Во мај се организира групно одење на студентите од Македонија во Софија. Требаше да вадиме открити листови. Отидовме во општината кај секретарот. Јас го примив документот со нова форма на своето презиме на -ов. Борка се воспротиви. Тој бараше да му го внесат презимето Талески. Секретарот одговори дека таква форма не се допушта во Бугарија. Настана препирка, а заврши така што на Борка не му беше издаден открит лист. Тој не дојде во Софија.

По избувнувањето на војната меѓу Германија и СССР, летото Борка премина во илегалство. Неколку дена и ноќи во август или можеби во самиот почеток на септември, сега не можам точно да се сетам, тој помина кај нас дома. Ние нижевме тутун во дворот, а тој работеше во нашата спална, откаде што имаше преглед кој влегува и излегува и згодна отстапница во дворот зад куќи. Се разбира, доста време поминувавме заедно во разговор. Борка беше загрижен повеќе отколку што бев свикнат да го гледам. Ми беше јасно дека некои дилеми го мачат, но тој не можеше тоа мене да ми го доверува.

Јас имав тие неколку дена една задача. Попладне околу пет требаше да мидам по сокачето што од старата болница водеше кон Табана и да се сретнам со калфата на Методија Ченто, Јоска (мислам дека добро сум го запаметил името). Ако тој нешто ми соопшти, требаше тоа да му го пренесам на Борка. Меѓутоа, при тие неколку кратки видувања не беше соопштена пораката што Борка ја очекуваше. Во приквечерините, пред да настапи полицискиот час, тој одеше некаде. Ми рече, многу задоволен од тоа, дека кај некои негови пријатели ја видел книгата „Огледало“ од Кирил Пејчиновиќ. По тоа разбрав дека тој оди кај Марка Стариот, зашто од син му Оцка знаев дека тие ја чуваат дома таа стара книга.

Борка сакаше да го искористи моето знаење на рускиот јазик. Ми даде книга со портрет на Сталин на челно место и ми рече дека би било многу добро да го преведам уводниот текст. Беше тоа рефератот на Сталин на

Конгресот на СКП (б). Почнав да работам, но ме прече-каа големи тешкотии. Јас ја разбирав руската поезија и белетристика, а ова беше текст од сосем друг карактер, со лексика што не ми беше доволно позната. Така запрев веќе кај честото *ийџоџи*, а речник немав. Не знам до каде стигнав со работата, но таа остана незавршена. Подоцна се чудеа што да правам со опасната книга која остана кај мене. Најпосле решив дека е најпадетно да ја уништам.

Борка ми откри патем нешто од своите интимни доживувања. Тој ми кажа дека има другарка и дека е среќен поради тоа. Не ми го кажа нејзиното име, но од оние неколку збора, со кои ја опиша, јас заклучив дека се работи за Вера Ацева. Самата таа дојде еднаш да се види со Борка дури тој беше кај нас дома.

Борка си отиде. Наскоро се чу за нападот на тунелот кај Богомила. Дојдоа настаните околу 11 октомври. Дојде и кобното Тројаци. Оттогаш Борка го нема меѓу нас живите.

Ете, драга Веро, тоа можев да ти го кажам овој пат. Можеби овде ќе најдеш малку податоци што можат да се вклучат во твојата анкета, но барем ќе ти стане појасно, зошто толку ме возбуди, кога од текстот на Коцета разбрав дека есента 1941 пред нашата порта во Прилеп Борка нашол повод да му каже неколку убави збора за мене.

Ти пожелувам секое добро!

Твој

Блаже Конески

(1991)



## ТЕТИН РАМПО

(Кон „Дневникот по многу години“)

На стари години тетин Рампо почна да се меша со богомолците. – „Чудо божјо“, – велеше мајка. – „Рампо да стане светија? Ами нему секој втор збор му беше карање. Туку Васка таа работа ...“

И навистина тетин многу пцуеше. Особено кога ќе ги спомнеше некој друг или самиот тој Турците, не можеше да не чкртне со заби и да не изговори грозно: „верата нивна!“

Меѓу повеќето мои тетки, сестри на татка ми, тетка Васка се изделуваше со својата божовност. Мала, кибарна, со мазно лице и тенки усни, стиснати во скромна насмевка таа зборуваше пробрано, упадливо кротко, и се смееше тихо и пристojно. Тогаш ќе светнеа нејзините ситни, бели заби. Иако не може да се откаже нејзиното влијание, (се рекло дека без женски фермент не станува ништо бележито), тешко е да се претположи дека тоа било главна причина за религиозното просветлување на тетина.

Всушност, тетин бил предодреден да доживее таков душевен пресврт, макар и малку доцна. Но тоа не е битно. Викаат дека кај некои родени алкохоличари наследената склоност може да остане спотаена и до осумдесет години, ако по некој случај не се напиле дотогаш вино или ракија. Но доста е за почеток само едно чаше, па страста да оживи и да се разгори незадржно.

Како што ќе видиме и по други знаци, тетин Рампо како да бил роден да пренесува некои исконски пораки. Кога ги поставувам вака работите, си помислувам дали и неговото грозно пцуење на турската вера не било заправо само рудиментарен израз на една, макар прво-

битно и негативно управена, но длабоко вкоренета бо-  
гоносна мисла.

Се прашувам што би имал баш тетин толку нешто против Турците. Морам да одговорам – ништо! Турско тој одвај малку да го запаметил. Во Небрегово Турци немаше. Во Прилеп живееше во турско маало во најдобри односи со своите соседи. Заправо очевидно дека тетин не мразеше никого од Турците како посебна личност, било да е тој Асан или Алија. Неговата омраза како да следеше некаков виш диктат и како да изразуваше една порака на племето, според која автоматски и беспризивно се посочува душманот.

Требало да мине време па да може ваквата вродена божовност кај тетин Рампо да се развие и во позитивна смисла и во акција што произлегува од самото дружење со богомолците. Младоста и зрелото доба му минаа на тетина во тешка работа. Како и мнозина други во Прилеп, тој садеше тутун, но освен тоа држеше коњ и кола и се бавеше со арабаџилак. Во последно време пренесуваше камен од рудникот Сивец до Мермерниот комбинат во градот. Но годините налагаа оддив, за тетин повеќе да ѝ се посвети на својата душа, особено откако челадијата си го најде своето место во животот.

Постариот син на тетина се задоми во Скопје. Тука е мажена и ќерка му. Одвреме навреме ќе дојдеше тој да ги види нив и внуците, па и нас, роднините. При еден таков случај тетин, веќе навлезен здраво во богомолството, ми се јави по телефон откај синот: „Мнучко, дојден сум истиклер за тебе. Кажи, кога можам да те видам“. – „Кога сакаш, еве утре“. – „Кога утре?“ – „Нека биде порано, пред да одам на работа“.

Другото утро ме буди остриот звук на свончето. Уште нерасонет, погледувам на саатот на наткасната: нема ни пет, тукушто се зазорило. Кому му текнало да доаѓа олку рано, – се чудам дури одам да отворам. На вратата се покажува светнатата лика на тетин Рампа. Сфаќам колку е релативно и неодредено едно видување да се закаже за „порано“.

Седнавме еден спроти друг во салонот. Тетин е облечен свечено, градски. Седнувајќи на фотелјата ги потргнува панталоните да не му се истуткаат на колениците.

Шеширот, што го носи во оваа пригода, не го симнува од глава. Само врска што не клал. Пред мене седи убав старец, калеш во лицето. Мало парче коса му се спуштило под шеширот на челото. Дури и косата не му е побелена, ами само прошарена. Рацете ги скрстил на колената, како да не знае што да прави со тие големи и јаки шепи на колар, што свикнале да креваат камен.

„Не знам дали ти кажале дека решивме да го обновиме манастирчето во Небрегово“, – го отвори тетин разговор. Јас знаев за тоа, па дури се случи да бидам тоа лето и на самото место. Од детството сум запаметил дека тука, над село во подножјето на Буковдол, имало некогаш манастир Свети Јован. Дали останале некакви траги од него, не знам, можеби само темели, зашто оддалеку ништо друго не се гледаше. Како теренот да бил спорен меѓу Небрегово и Дреновци. Паметам како гореа една вечер наши снопје на таа страна, запалени за пакост од дреновчани.

При сегашната посета видов дека селаните направиле нешто како настрешница или привремена просторија за засолнување. Ископани се темелите за црквата, но работата морала да запре по барање на Заводот за заштита од Прилеп, за да се изврши претходно стручна раскопка. Некој од нашите селани ни кажа по тој повод дека луѓето од Музејот чепкале еден ден малку, а после си отишле и ги нема веќе да се јават. На селаните тоа им беше доволен знак дека тие тука откопале некакво азно, па сега гледаат да се спотаи работата. Но јас знаев добро дека и при овој случај се јавува еден неизбежен стереотипен мотив, што во простиот свет ја разбудува фантазијата при секоја раскопка на старините. Во конфликтни ситуации, каква што очевидно настанала и овде, тој мотив му служи добро на народецот да се фрли сенка на сомнение врз намерите на науката.

Тетин сега дошол не само приватно, ами и со знаење и по совет на своите пријатели, да ме наговори да му се јавам на директорот на Музејот во Прилеп, Бошко Бабиќ, да даде дозвола за обновувањето на манастирчето. Бидејќи знаеа и некои подробности од судирот, не ми беше лесно да земам на себе беспоговорно една таква обврска. Тетин беше очевидно изненаден од моето те-

гавење. Јас бев принуден да го прашам дали е вистина дека на самото место богомолците му карале мајка на директорот на Музејот. – „Имаше и такви неразбрани“, – призна искрено тетин. Јас се потрудив да му предочам дека е тешко за мене да барам разбирање од човек, на когашто му карале мајка. Тетин не беше ни најмалку подготвен за мисија на преговарач. Поставен така на тесно, тој се туфкаше, повторувајќи одвреме навреме една за мене чудна фраза: „Грев ми е за детето!“ или „Кој ќе му ги гледа гревовите на детето!“

Јас се обидував да му докажам на тетина дека тешко мене некој да ќе ме послуша, што сум и кој сум јас? Подобро е сето да оди званично, преку црквата. Тетин како да се штрекна од тоа. Да ми објасни како стојат тие работи, почна да ми раскажува што станало пред извесно време во манастирчето под Дервен. Некој повратник од Америка приложил таму пред иконата цела франга. И што станало? Франгата ја снемало, на франгата поштук не ѝ се знае. – „Каде е сега врангава?“ – праша грозно тетин, ја стресе главата и се удри со десната дланка по колено. Јас се сетив како еден игумен во Црна Гора ми се жалеше од будноста на богомолците. – „Идат кај нас“ – велеше – „и го оптужуваат за проневери владиката, а после одат кај него и нè оптужуваат нас“. Ми стана јасно дека нема разбирање меѓу теократијата и овие своевидни народски обновувачи на првобитното христијанство.

Не можев понатаму да инсистирам на овој пат. Во паузата што настана тетин пак издивна: „Жал ми е за детето“. Најпосле го прашав: – „Кое е тоа дете?“ – „Иван“. – „Од Небрегово?“ – „Небрежанче“, – и ми ја кажа фамилијата. – „Колку години има?“ – „Накај четириесет“. Јас тешко ја додржав насмевката и прашав што станува со тоа дете. Тогаш тетин го почна својот возбудлив расказ: „Голема истизанија има од светецот. Прво му се кажал свети Јован на сон и му рекол: „Слушај ваму – како да знаеш, да ми се направи манастирчето. Врзи ја добро в крпче оваа работа.“

Станал тој, се мисли, се дума од кој крај да зафати. Ама му е страв. Власта е противна. Ќе настрада тој, ќе му страдаат децата. Не бидува, на никого не смее да му каже, уста не отворил и збор не зборнал за тоа. Еве му го пак

свети Јована на сон. Кога фатил да го тури, кога фатил да го гмечи, да го дави, – пот да врне од него кутриот. – Како така да не сториш што ти реков! Не е шега оваа работа! – И така редум секоја ноќ. Не може да се издржи таа истизанија. Се стопа детето. Видел-не видел, им кажал прво на ближните, а после разбравме сите. Се здоговоривме, се собравме на местото и почнавме да работиме. А тие ни бранат. Како бидуваало тоа! Така да знаеш, внучко!“

Кога разбрав за маките на Ивана, јас го положив оружјето и ветив дека ќе сторам сè што можам. Тетин можеше да си оди задоволен, да им каже на своите пријатели дека, како што е и ред, сум го послушал.

Откако си отиде тетин, јас се замислив за случката на Ивана. Се сетив за средновековното житие, во кое се кажува дека свети Гаврил Лесновски му се јавил на сон на некој монах Русин во Средец и му открил, каде ќе ги најдат неговите мошти. И тогаш се здружило луѓето, ги нашле моштите, а тоа станало причина да се изгради и Лесновскиот манастир. Зад ваквите легенди, значи, се крие реална подлога. Иницијатори на акцијата стануват медиуми подложни на религиозна хистерија. Нивната мака, истизанијата на која ги подлага светецот, ги тера да земат ако треба и голем ризик, за да ја оделотворат светата порака. Кругот на инхибираните се шири постепено околу нив, дури не удри часот за заеднички настап. И сето тоа останало живо и се случува и денеска. Еве го мојот тетин да пренесе уште една древна порака и да ме увери дека далечното минато има сè уште живи корени и во нашата сегашност. А сега, кога го пишувам ова, одделувајќи се за миг од споменот за тетина, си помислувам дека една ваква случка ни дава клуч да разбереме како се доаѓа по ирационални патишта, и под пресија на душевните тегоби на опседнати личности, до масовни психози не само во религиозната, ами и во други сфери на животот и човечката дејност.

По ова тетин Рампо ме посети уште само еднаш. Имаше што да ми раскажува – бил во Света Гора и во Солун. Јас не можев да се начудам. Како стигнале тој и неговите другари таму? Треба да се организира патот, треба да се вадат посебни визи за Света Гора, треба да се знае јазик. Тетин ми објасни. Ги водел Блаже од Кочани, бого-

молец и тој, се разбира. Тој зборувал турски. Во црквата Св. Димитрија во Солун присуствувале на причесна пред Велигден. „Дип убаво, внучко, – кажуваше тетин. – Сè како што треба, сè со ред. Жените од едната страна, мажите од другата. Сите еден по еден, скромно, а не како кај нас да се туркаат пред попот како имањено, потирот да му го турнат“. Во Света Гора го посетиле Хиландар. – „Божја убавина, не се докажува“. – „Што виде во црквата, тетине?“ – „Што видов? Да се чудиш! Останало горе во сидот железо, како нож остро, од ровјата што го удрил свети Илија ѓаволот, кога сакал да стори пакос во црквата“. На масата, на која го пишувам ова, уште ми стои песната на еден современ поет што го посетил Хиландар приближно во исто време кога и тетин ми. Таа песна е заправо молитва пред Богородица, полна со лична преданост, но и со споменување на една историска вертикала од осум века. Тетин сигурно исто толку длабоко се молел, но со прости зборови, ако воопшто смислил нешто во умот. Но тоа што тој го видел и што го запаметил да ми го каже нè води во непаметни времиња сè до митот за Индра и демонот, до кајшто би нè одвел, ако сакаме, и митскиот лик на Богомајката. Нели реков веќе дека тетин беше предодреден да пренесува древни пораки.

На враќање преспале во Солун. Им рекле дека се гости на солунскиот владика. „Нè однесоа на отел, внучко“, – ми раскажуваше тетин. – „Убајна невидена! А бе, во самата соба да имаш вода, еј! Ами ваму париве ни се прикрај. Кога го видовме тоа, си зборнавме: да не се посрамотиме утре во плаќањето. Нас нè пере само да не вечераме, да ни артериса некоја пара. Утрото брземе за на станица, сакаме да платиме, ни вели: – Ништо не треба да плаќате. Сè е платено – јадење, пиење, спиење. Нели сте му гости на владиката“ – Кој ти знаел, бре душко, каков им бил редот. Инаку немаше да си одиме гладни“.

Ете тие работи ми останале од тетин Рампа во споменот, да ме тераат на размисли. Нека му е лесна земјата каде што лежи!

(1992)

**III  
БЕСЕДИ**



**ЗАМИНА НАУЧНИК ИСКЛУЧИТЕЛНО ПРЕДАН  
КОН ИЗУЧУВАЊЕТО НА МАКЕДОНСКОТО  
ЛИТЕРАТУРНО И КУЛТУРНО НАСЛЕДСТВО  
(реч за Харалампие Поленаковиќ)<sup>1</sup>**

Мнозина се оние во ова тажно Собрание, пријатели, соработници и ученици на покојниот академик Харалампие Поленаковиќ, што чувствуваат сега, како мене, дека со неговото одење се губи, оставајќи празнина во душата, и многу нешто сврзано со нивниот сопствен живот. Една активна, отворена и комуникативна личност, со изразити црти на карактер и настап, академикот Поленаковиќ знаеше многоструко да се поврзе и со луѓето и со средината. На своите студенти тој не им беше само професор што се јавува на часови и испити, ами пријателски настроен постар колега, секогаш готов да се запознае со нивните тешкотии и дилеми, секогаш готов да им помогне колку што може, и толку задоволен кога успеваше да помине со нив заедно еден ведар ден на редовните екскурзии до манастирот Свети Атанасија во Лешок, во посета на гробот на првиот писател во новата македонска литература – Кирил Пејчиновиќ. Тој го сакаше, се разбира, својот роден Гостивар и се грижеше за организирањето на Бигорските научни средби. Тој го сакаше Скопје, во кое ја проживеа својата прва младост и заснова свој дом, и во кое го мина својот плоден работен век. Дури и почетокот на неговата научна работа, во далечната 1935 година, е сврзан со еден библиографски прилог за Скопје, што тој самиот често го споменуваше. Тој беше присутен како предавач и како организатор на научни собири многупати и во други наши места, зашто во последниве четири децении тој беше во предниот ред

<sup>1</sup> Реч на комеморацијата посветена на акад. Харалампие Поленаковиќ, одржана во МАНУ на 16. II 1984 година.

на творците на културата на македонскиот народ. Ете, поради таквата тесна негова поврзаност со средината и со цели генерации во неа многоструко и тешко ќе се почувствува загубата на академикот Поленаковиќ.

Како оформен млад научен работник, еден од ретките што тогаш ги имавме, професорот Поленаковиќ дојде во 1946 година во Скопје и се вклучи во создавањето на нашите високошколски институции и на научниот живот во нашата Република. Тој беше член на Комисијата за организирање на првиот факултет на Скопскиот универзитет – Филозофскиот, на кој остана како професор до своето пензионирање, вршејќи ја многу години должноста на шеф на Катедрата за јужнословенски литератури. Тој беше избран и за декан на Филозофскиот факултет. Тој даде притоа виден придонес и во сите акции сврзани со развитокот на македонистиката, како еден од организаторите и член на раководните тела и редакции на Сојузот на друштвата за македонски јазик и литература, на Семинарот за македонски јазик, литература и култура, на Институтот за македонски јазик и, во најново време, на Институтот за литература. Ние што сме исполнети со верба во културно-творечката дејност, знаеме дека по такви активни личности остануваат траги и дека примерот на професорот Поленаковиќ ќе значи многу во создавањето на жизнена традиција, чувството за која е толку насушно не само за нашите високи научно-наставни институции како такви, ами и за средината што треба да изградува однос спрема нив. Тоа што го создавале во оваа област со децении луѓе како професорот Поленаковиќ, со залагање и личен пример, не може да се нарушува без да предизвика широк болен рефлекс.

Академикот Харалампие Поленаковиќ стекна голема заслуга со своето учество во организирањето на Македонската академија на науките и уметностите. Во 1967 година тој влезе во составот на Матичната комисија за формирање на Академијата, за да биде избран потоа за нејзин редовен член и за да ја врши во два мандата високата функција на потпретседател на Академијата. Наоѓајќи се на тоа одговорно место, а после и на местото секретар на Одделението за лингвистика

и литературна наука, академикот Поленаковиќ пројави извонредна дејност не само во врска со дневните задачи на Академијата, ами и во врска со осмислувањето на нејзината научна програма, земајќи на себе ред задолженија, особено во организирањето на научни собири, од кои некои носеа и меѓународен карактер. Но не се ограничува неговата заслуга само со тоа, ами таа се проширува и на неговиот придонес во создавањето норми на поведение и водење во една ваква висока научна институција, што пак значи придонес кон творечка атмосфера и творечка традиција. И пак ќе повторам, и тој пример и тој придонес не може да се нарушува без да се предизвика болен рефлекс.

Будното око на академикот Поленаковиќ не пропушташе ниеден релевантен податок. Но мене нека ми биде простено ако испуштам нешто од неговата толку богата и разновидна дејност. Се разбира, не можам да ја превидам неговата голема заслуга за македонската енциклопедистика. Како што е познато, тој беше главен редактор на македонскиот дел во првото издание на Енциклопедијата на Југославија и ја организира во истото својство широката работа врз второто издание, кое наоѓа во тек на објавување. Сега ја имаме барем таа сатисфакција што академикот Поленаковиќ ја доживеа промоцијата на првата книга од македонското издание, која одекна како голем настан во македонската култура. И пак, само развивајќи го позитивниот негов придонес и во оваа посока ќе можеме да одиме напред во иднината.

Зад академикот Поленаковиќ останува импозантно научно дело. Неговите научни работи се набројуваат на повеќе стотини. Само избраните негови текстови се објавени во пет репрезентативни тома. Со право можеме да го наречеме основоположник на историјата на македонската литература. Неговиот интерес се движи од самите почетоци на писмена активност на македонска почва па до новото време. Две тематски области се сепак основни во тој обемен опус. Едната ја претставува македонската литература од 19 век, а другата македонската народна литература. Ние можеме денеска со сигурност да се ориентираме и да се движиме во тие

области имено поради фактот што академикот Поленаковик има собрано и обработено богат нов материјал, откривајќи ги документирано патиштата на нашиот литературен развиток. Тој ни остави во наследство едно дело што значително нè доближува до целта да се создаде опстојна научна синтеза на историјата на македонската литература. Академикот Поленаковиќ работеше врз научни проблеми неуморно до последниот здив. На некои негови прилози им е судено да излезат по смртта. Академикот Поленаковиќ нема веќе да го сретнеме сега на 22 февруари во холот на Народната библиотека при промоцијата на последниот негов голем труд – изданието на Зборникот на Миладиновци. Ќе биде тоа за нас само уште еден тажен повод да му укажеме почит.

Не треба ни да истакнуваме колкава е заслугата на академикот Поленаковиќ во изградувањето на млади кадри во неговата научна област. И со тоа се дополнува неговиот животопис, во кој ќе остане забележана една исклучителна преданост кон изучувањето на македонското литературно и културно наследство. Подвлекувајќи го ова, ние не ги забораваме ни неговите прилози кон историјата на другите јужнословенски литератури и пошироко кон балканистиката.

Инаку човек што не се иставаше пред конфронтации, академикот Поленаковиќ знаеше да ги брани, кога требало, темпераментно и бескомпромисно становиштата на македонистиката пред атаците на оние што му ја оспоруваат на македонскиот народ националната и културна самостојност. Ќе останат трајно забележени во тој поглед неговите интервенции на меѓународните славистички конгреси во Москва, Прага и Варшава, како и на други научни собири. И со тоа тој се реализира како личност целосно предадена на своето дело.

Природно е што со сета ваква своја дејност академикот Поленаковиќ стекна и углед и ред признанија. Уште пред формирањето на нашата Академија тој беше дописен член на Српската академија на науките и уметностите, а во поново време беше избран и за член на Академијата на науките и уметностите на Босна и Херцеговина. Тој е носител на повеќе високи одликувања и награди, а за одгласот на неговото дело во југословен-

ската широка општествена јавност сведочи самото тоа што му беше доделена наградата АВНОЈ.

Собрани сме да се простиме од една таква личност.

Нека му е вечна слава на академикот Харалампие Поленаковиќ.

(1984)



## ЗА КОНТИНУИТЕТОТ

Реч при отворањето на јубилејната изложба  
на Никола Мариноски на 15 октомври 1970 г.

Се разбира дека би ми била многу тешка задачата, да се зафатам со приказ на суштествените одлики на делото на овој наш уметник. За тоа се повикани други, подготвени луѓе, и јас со задоволство дознав дека таква оценка ќе изнесе овде вечерва пред нас професор Димче Коцо. Така можам спокојно да се ограничам на една мала тема, на која ќе ѝ дадам наслов „За континуитетот“.

Но со што друго поубаво може да се почне една таква тема при овој случај, ако не со честитка до нашиот јубилар за неговата четириесетгодишна дејност и со искрена желба таа дејност да продолжува уште многу години. Зашто во таа дејност е и надворешно и внатрешно пројавен изразит континуитет.

Не би можеле да кажеме дека нашата средина е особено опитна, а тоа значи и особено подготвена, да го цени како што треба факторот на континуитетот во културно-историскиот развико и во уметничкото творештво. Ние сме млада средина која некои од своите во историска смисла особено значајни постигања ги мери сè уште од дистанца од само две-три децении. Среди во шумата тешко е да се погаѓа патот што води надвор од шумата. Затоа се од неоценлива важност правилно зацртаните посоки. Затоа е и во освојувањето на просторите на една уметност најсигурен патеводител чувството за континуитет.

Ќе се согласиме, мислам, дека и воопшто, и особено во нашиот случај, тоа драгоцено чувство можеме да го придобиваме со посебна леснина имено во областа на сликарството. За тоа е, повеќе од другите органи, пригодно самото чуло со кое ги восприемаме ликовните

творби – видот. Од најстарите фрески на нашиот Среден век па до денешен ден се раздиплува пред погледот едно бескрајно платно со чудесни траги во кои се отсликуваат времињата, нивниот дух, нивниот порив да откинат од заборавта. Тоа е едно ткаење, поврзано не само по простор и време, ами и по внатрешната логика на животот, со подеми и паѓања. Она што следува едноподруго, сепак сосуштествува и заемно се обусловува, составувајќи еден контекст пред човечката вечност. Затоа така болно нè поразуваат празнините, оштетените плохи покриени со студен малтер.

И ете во тој тек, во таа поврзаност, ние му бараме и му наоѓаме место на нашиот Никола Мартиноски. Како виток мост ги поврзува тој ликовните брегови на минатото и сегашноста. Ми се чини вечерва дека неговата четириесетгодишна дејност се јавува пред нас како посебно јарок симбол на постојаноста во нашето уметничко творештво. И уверен сум дека е важно за сите нас што тој веќе четири децении неотстапно, од ден в ден, ја потчинува својата чудесна линија, ја извива, ја води како непрекинат звук на виолина што ја возбудува нашата душа. И како самата природа да го родила Никола Мартиноски, висок и штркест, да може да застане пред времето и годините со што поширок чекор и со рака која со далекосежни потези ќе ја повлече напред белегата на преемственоста.

(1970)

## СВЕТЛИНАТА НА НАШИТЕ ОЧИ

Реч при отворањето на Седмата изложба  
на македонските ликовни уметници 1952 г.

Не знам колкумина од нас се качувале на Водно до манастирот Нерези, по оној наместа стрмен пат што го изминуваме приближно за еден час и половина. А кои биле таму не можам да знам што почувствувале. Ќе раскажам само едно свое доживување.

Кога од полутемнината на главниот дел од црквата, каде што еден упатен во работите човек имаше што да ни објаснува, се изделив сам и влегов во едно мало одделение на левата страна – се најдов пред сликата која, според натписот, го претставува свети Трифуна.

Тогаш настанува разговор, како што човек често тајно води со себе, поставен пред лик што почнува да ја проникнува нашата сушност.

– Идеш малце доцна, ако се земе предвид дека веќе три години живееш во Скопје – со таков прекор можеше од негова страна да почне тој разговор.

– Сепак дојдов – вела јас. – Но нешто многу ме изненадува. Во нашиот прост народ те викаме со грдо име – свети Трифун Зарезан. Твојот месец е студениот сечко, кога се кројат лозјата, и кога на твојот ден старото вино прави често неарни шеги со мажите и жените. Јас те замислував средовечен винопиец, а ти, кажи ми зошто си толку млад и толку убав, и зошто ти е ликата дури нажалена?

– Зар ти е тешко да ја досетиш мојата судбина? – ми рече тој. – Јас морам да бидам светец, но јас сум само човек. Заборави ги своите предрасуди за мене, ти самиот никогаш и не си ме смислувал ниту си можел да ме смислиш така како оној што сум му од душата создаден. Па гледај ме првпат – и што чувствуваш и што сознаваш?

– Знам – реков – дека вистински си живеал овде пред илјада години. Те гледам како си слегувал по патеките на оваа питома планина, послана со лозја сè до подножјето, ти младичу од дваесет години! – и како во есенската јаснина, во зреењето на гроздот, не нимбус ја красел твојата убава глава – а синото небо и живиот воздух на Водно. Зар не гледаш како ми стануваш близок? Те знам – ти си само првата нијанса на виното – очите ти се затоа малку премрежени но најјарко тогаш го гледаат светот; ти си самиот почеток на првата љубов – затоа гориш со слатка тага од огништето на срцето; и твојата мудрост ми е позната – нејасна е таа уште, едновременно надеж и трепет. Ти си повеќе нежен и задлабен во себе отколку силен во својата младост. Но околу тебе секаде гледам живот – во зреењето на лозјата, јаболките и костењето, во брзиот прпот на гроздалените, во тревниот шушкот на скакулците, во одронувањето на грутки и камчиња низ планинските страни. Живот насекаде – зашто ти си спасена светлина на едно потемнато време.

– Добро – ми рече тој на ова. – Но како светец јас сум еден од поспоредните. Не ми е дадено, како што гледаш, место во главната црква. Селските луѓе од овој крај ми се молеле сè од користољубива подбуда – да им ги зачувам лозјата (се разбира и тоа само кога бидувале застрашени). Не сум почувствувал никогаш врска со живо човечко срце. Јас ве чекам, ве чекам, ве чекам, живи луѓе, сотатковници – за близина, за прочувствување ве чекам. – Така би можел отприлика да заврши тој наш разговор.

Па простете, вие што ме слушате, и уште повеќе прости ми ти, Лазо Личеноски. Јас нејкев, по твој совет, да кажувам колку нараснало вашето друштво за овие години. Сакав само да потсетам дека со секоја ваша изложба си ја приближуваме сè повеќе една уметноста која во нашата земја била уште од стари времиња така сјајно претставена. Гледањето тоа е од најубавите чувствувања во светот, светлината – тоа е првиот симбол на животот. Нашето гледање го задржувате вие на своите платна. Па ве поздравувам вас, што сакате да ја зачувате за човечката вечност, да! Да ја спасите од заборавање светлината на нашите очи.

(1952)

## ЛЕГЕНДАТА И КАРИКАТУРАТА

(Реч при отворањето на првата самостојна изложба на  
Василие Поповиќ-Џицо, 1957 г.)

По скоро четврт век плодна уметничка работа Џицо Поповиќ излегува денес пред нас со самостојна изложба која уште поцелосно и поодредено ги претставува неговите постигања и неговите можности за постојано освежување на линијата и бојата. Уметникот излага неколку акварели, што ќе нè потсетат на неговата наклоност кон овој род, а главното место ѝ го одделува, се разбира, на карикатурата, зашто таа е несомнено негов животен позив.

Акварелите на Џицо Поповиќ ги одбележува нежен поетичен штимунг, што нè прави кротки причасници на усмеvnата душа. Во тоа чувство се здружуваме сите лесно, покорни на ненаметливата лирика.

Кон карикатурите пак доста луѓе од нас ќе пристапат не само како публика ами и како објекти на карактеролошки показ, не на лирска инспирација. За нив со тоа се усложнува малку процесот на уметничкото восприемање и предоживување. Луѓето за пред потомството начуваат портрети, фамилијарни, а карикатурите се прават без начарка. Ништо чудно тогаш што и некои од објектите на Џицо Поповиќ си се поплакуваат меѓу себе дека тој има премногу остро око за оние црти од нивниот лик, што, ако не се баш сосем убави, би можеле при добра желба лесно да се разубават. Иако психолошки разбирлива, забелешката не е ни најмалку оправдана. Не е уметникот малициозен, тој врши само, со сета присушта скромност, една улога што му ја предодредил животот.

Животот самиот налага постојана уметничка обработка на својата материја во свеста на луѓето, на колективот. Притоа таа обработка се врши во две основни, а меѓу

себе противположни посоки. Едната води кон создавање на легенда, настаните добиваат отсјај на трагична возвишеност, луѓето на херојска чистота и понесеност. Кога се говори за нив, лесно се насолзува гласот, и тоа е една таква длабока потреба на нашата душа, што често пати и најригорозното установување на реалните факти не може да ја разниша легендата. Ова и го натерало Мајаковски да рече со големо право дека стихот може да се негира само со стих. И стремежот кон создавање легенда може да се негира пред сè со дејствувањето на оној друг, исто така природен стремеж на уметничка обработка на животната материја, заснован врз чувството на смешното, и кој во ликовната уметност наоѓа израз имено во карикатурата. Комбинирањето на споменатите два стремежа значи и пополни опфаќање на животот и поголемо доближување до животната вистина. Од самото ова произлегува подлабоката смисла и значење на работата на карикатуристот. Ние треба да жалиме што немаме карикатури на поистикнати личности од нашето минато. Да ги имавме, поарно нив ќе ги почувствувавме.

Во тој поглед Цицо Поповиќ е скоро единствен што во нашата средина пополнува голема празнина. Овој град на бреговите на Вардар има најдено во Цицо Поповиќ тих животописец, со криво огледалце при рака, еден уметник карактеролог со забележителен талент. На сите ни е позната извонредната дарба на Цицо Поповиќ за сугестивно предавање на сличноста со објектот во карикатурата. Тој има и едно големо предимство за карикатуристот да ја познава добро својата средина и нејзините поизразити претставници. Тој е во постојан контакт со она што како секидневна оценка на личностите спонтано се создава во колективот. Сето тоа му овозможува да ја изнајде правата поента на карикатурата, како што и неговиот сигурен потез му овозможува да ја изрази ликовно на достоин начин. Оние вешти очи што во иднината ќе се вгледуваат во карикатурите на Цицо Поповиќ ќе знаат да прочитаат во нив една заклучена судбина. Тие подобро ќе нè разберат како живи луѓе, и со добри страни и со слабости, а кој разбира – поблаго осудува, поштедро проштава. Ова е вистина, и несмисливо е таа да се овоплотува само во доживувањето на посматрачите, а да не се овоплотува со уште поголема сила во душата на творецот што го подбу-

дува тоа доживување. И карикатурата на Цицо Поповиќ во својата најдлабока сушност извира од добрина созвучна со онаа благост на неговите акварели. Не попусто можеме сега да си ги спомнеме зборовите на Бодлера за Оноре Домие: „Овој човек, чиј лик ти даваме, и уметноста на кого, најсуптилна од сите, нè учи да си се смееме сами себе, тој е, читателу, мудрец. Тој е сатирик, шегач, но силата со која тој ги слика опачините ја покажува добрината на неговото срце“.

Нека ми дозволи по ова нашиот уметник да ја отворам неговата изложба со благодарност за таа добрина – зашто тој нè прави не страшни, а само малку смешни.

(1957)



## СРЕДБА

Реч при отворањето на посмртната изложба  
на В. Поповиќ-Цицо на 9 јуни 1963 г.

Среќавањето е суштествен облик на животот. Не случајно велíme – едно видување, еден век. Уметникот си оди како и секој друг човек, но ни останува барем една можност за среќавање со него – ние се среќаваме со неговите дела, со тоа што се родило од неговиот дух и мисла. Такво тихо и возбудливо среќавање претставува и оваа изложба на Василие Поповиќ-Цицо.

Ние, пријателите на покојниот уметник, знаеме колку впечатливо се врежани цртите на неговиот лик во нашата свест. Ние говориме често за него, си спомнуваме за случаи што сме ги доживеале заедно, преповторуваме негови зборови што фиксирале некоја ситуација. Ние му создаваме по таков начин место во нашиот спомен и сè повеќе разбираме дека тоа место е значајно. Исправени пред неговите творби, опфаќајќи сега еден завршен напор, ние по истиот тој начин чувствуваме дека на тие творби им припаѓа бележито место во нашата уметност и во историјата на нашиот културен живот.

Пред неколку дена во Охрид, во домот на нашиот заеднички пријател д-р Паламаревиќ, се поведе таков разговор за Цицо. Повод дадоа три негови работи што ги покажа домаќинот – еден цртеж со туш, еден акварел и една карикатура. Цртежот претставува би рекол филигранска работа, или нежна тантелена трепетност, префинетост. Акварелот звучи со топла лирика на складни и сепак ненадејни преливања. Карикатурата на која е претставен самиот д-р Паламаревиќ во униформа на воен лекар е оживеана од она чудесно чувство на хумор што го поседуваше уметникот: докторот придржува бицикл, едната

нога во ласната чизма му е испружена напред со изразит војнички гест, Ескулаповата змија нараснала до размерите на добродушен смок, пилите и егињата ја симболизираат хирургијата.

Извонредна префинетост, топла лиричност и богато чувство на хумор ја карактеризираат уметничката личност на Василие Поповиќ. Како карикатурист тој беше неотстапен хроничар на многу појави во нашиот живот. Тој ни откриваше дека она што го правиме и она како сами си се претставуваме, секогаш може да се осветли од една страна што ќе не претпази да не се занесуваме многу со нашите успеси, но што истовремено ќе ни помогне да не загубиме глава во нашите падови, да ја крепиме надежта, зашто маките се по луѓето. Тоа можеше уверливо да ни го каже само човек што во себе обединуваше животен опит со троединото чувство на хумор, лирика и духовна префинетост.

(1963)

## БЕЛОТО ЗДАНИЕ НА КАЛЕ

Реч при отворањето на зградата  
на Музејот на современата уметност  
на 13 ноември 1970 г.

Во последниве години повеќе пати сме присуствувале на овој ден на полагање темели или на откривање на нови згради за културни институции во Скопје. Се создава со тоа скоро еден убав обичај и секогаш наново доаѓа преку тоа до израз желбата да се збогати симболичната содржина на датумот што го обележува ослободувањето на овој град. Како што во споменот на одделниот човек живеат празнични мигови, кои го затоплуваат неговото срце, така и во историската свест на народот остануваат со трајна порака деновите на нова надеж. И заправо ништо не може да го замрачи нивниот светол подем. До толку повеќе чувствуваме задоволство кога имаме можност да го истакнеме видно значењето на таквите празници, како денеска со откривањето на новата зграда на Музејот на современата уметност.

Навистина ретко се случува да е една зграда поникната од толку единствена и благородна идеја. Страшниот земјотрес во 1963 година не ја парализира културната дејност во нашата средина. Не треба никогаш да забораваме дека токму во тие тешки денови се јавија дури и нови иницијативи во културниот живот, и такви што дадоа видни резултати. Спонтаната акција на голем број ликовни уметници од Југославија, да ја изразат својата солидарност спрема настраданиот град со подарување на свои творби, се посретна тогаш со акција за создавање во Скопје на една установа за современата ликовна уметност. А тоа имаше толку широк одглас, што во еден краток временски срок се најдоа во фондот на Музејот на современата уметност над две илјади дела од повеќе

стотини уметници, граѓани на околу четириесет земји во светот.

И така, уште и пред да почне да се зида оваа зграда, таа беше создавана од невидливите нишки на симпатија и човечка солидарност, во еден момент на остра свест, наднесена и над судбината на нашиот град како и над бездната на страдањата во целиот свет, на свест дека само во чувството на таква симпатија и солидарност имаме залог за иднината на човештвото. И тогаш, како убав свод над оваа пријателска соработка, отворен за светлоста во која треба да живеат скулптурите и сликите, беше замислено и изградено ова бело здание. Проектот за него, избран на национален конкурс на полските архитекти, дело на В. Клишевски, Ј. Мокшински и Е. Вјежбицки, е подарок, навистина извонреден, на Владата на НР Полска на градот Скопје.

Длабоко е чувството на нашата благодарност спрема сите оние што уште повеќе со дух и срце, отколку со материјалниот придонес, ја создавале оваа зграда и овој дом на уметноста. Длабоко е и нашето чувство на одговорност спрема самата идеја на братство и солидарност меѓу луѓето во нашата земја и во целиот свет. Една ваква зграда се прави за широка комуникација со светот. Таа не е забутана во балканско сокаче, ами е исправена на овој брег откаде што со еден поглед се опфаќа и старото и новото Скопје и широките предели наоколу. Во вакви светли зданија нема место за лилјаците на еснафштината и не треба да има катчиња каде што ќе можат да се бесат. Вакво здраво тело бара здрав дух. Од таков дух тоа е и зачнато – од чувството за соработка и солидарност во културната акција за утврдување на човечките вредности. Како бел лебед нека се открилува оваа зграда на мирниот брег на градот Скопје.

(1970)

**БИОБИБЛИОГРАФСКИ БЕЛЕШКИ  
ЗА ПРИЛОЗИТЕ ВКЛУЧЕНИ  
ВО ПРВИОТ ДЕЛ ОД ТОМ XIII**

**КОНЕСКИ ЗА РАЦИН**

**Кочо Рацин**, Блаже Конески, *Ликови и шѐми*. Книжевни текстови во 4 тома. Јубилејно издание. том 4, гл. уредник Димитар Башевски, Култура, Скопје 1990, 165–172.

Претходно објавено во: *Современосѝ*, год. XXIII, бр. 6, Скопје 1973, 565–572, Кочо Рацин. Реферат одржан на свечената академија посветена на 30-годишнината од смртта на поетот, *Литературен збор*, год. XX, кн. 2, Скопје 1973, 1–6. Реферат одржан на свечената академија во Скопје по повод 65-годишнината од раѓањето и 30-годишнината од смртта на поетот. Објавен во: Творечкото и револуционерно живеење на Кочо Рацин, *Десеттии Рацинови средби* (Титов Велес, 1973), Совет на Рациновите средби, Титов Велес 1974, 26–33. *За литературата и културата*, Избрани дела во седум книги (второ дополнето јубилејно издание), книга четврта, Култура, Македонска книга, Мисла, Наша книга, Скопје 1981, 125–132.

**Личноста на Кочо Рацин**, Блаже Конески, *Ликови и шѐми*, Јубилејно издание, Култура, Скопје 1990, 173–178.

Претходно објавено во: Личноста на Кочо Рацин (реч на прославата во Прилеп, на 3. VI 1978). *Стремеж*, год. XXIII, 3–4, Прилеп 1979, 302–306; *За литературата*

*ша и култураша*, Избрани дела во седум книги (второ дополнето јубилејно издание), книга четврта, Култура, Македонска книга, Мисла, Наша книга, Скопје 1981, 133–138.

**„Богомилите“ од Коста Рацин.** *За лиџераиураша и култураиша*, Избрани дела во седум книги (второ дополнето јубилејно издание), книга четврта, Култура, Македонска книга, Мисла, Наша книга, Скопје 1981, 353–360.

Претходно објавено во: Драговитските богомили / Коста Рацин; предговор Блаже Конески. Земски одбор на Народниот фронт на Македонија, Скопје 1948, 3–7; За Рациновата работа „Богомилите“, *Нов ден*, год. IV, бр. 6, Скопје 1948, 34–39; „Богомилите“ од Коста Рацин. Книга за Рацин 1943–1963 (зборник од студии, статии прилози), сост. Димитар Митрев, Димитар Солев, Александар Спасов, „Кочо Рацин“, Скопје 1963, 104–108; „Богомилите“ од Коста Рацин. *Македонскаша лиџераиурна наука за Рацин*, т. II. избор, редакција и предговор Томислав Тодоровски. Наша книга, Скопје 1987, 95–99; „Богомилите“ од Коста Рацин. Избрани страници / Кочо Рацин, прир. Александар Спасов и Људмил Спасов. Мисла, Скопје 1991, 179–186.

**Како работел Рацин на „Белите мугри“**, *За лиџераиураша и култураиша*, Избрани дела во седум книги (второ дополнето јубилејно издание), книга четврта, Култура, Македонска книга, Мисла, Наша книга, Скопје 1981, 328–352.

Претходно објавено во: *Нов ден*, год. III, бр. 4–5, Скопје 1947, 21–39; во: *Книга за Рацин 1943–1963* (зборник од студии, статии и прилози), составиле: Димитар Митрев, Димитар Солев, Александар Спасов, „Кочо Рацин“, Скопје 1963, 133–149. Потоа и во: *Македонскаша лиџераиурна наука за Рацин*, т. II. избор, редакција и предговор Томислав Тодоровски. Наша книга, Скопје 1987, 77–94; во: *Македонска џоезија, XX век*, поезија меѓу двата Илиндена, приредил Веле Смилески. Македонска книга, Скопје 1989, 299–323; во: *Избрани сиџраници / Кочо Рацин*; прире-

диле Александар Спасов и Људмил Спасов. Мисла, Скопје 1991, 153–178.

**Песната „Ленка“ од Кочо Рацин.** Блаже Конески, *Ликови и шѐми. Книжевни шѐкстѝови во 4 шѝома*. Јубилејно издание. том 4, гл. уредник Димитар Башевски, Култура, Скопје 1990, 335–340.

Претходно објавено во: *За лиѝераѝураѝа и кулѝураѝа*, Избрани дела во седум книги (второ дополнето јубилејно издание), книга четврта, Култура, Македонска книга, Мисла, Наша книга, Скопје 1981, 203–208, В.: Анализа на песната „Ленка“ од Кочо Рацин (по повод на 40-годишнината од излегувањето на збирката „Бели мугри“). *Предавања на XII семинар за македонски јазик, лиѝераѝура и кулѝура* (Скопје и Охрид, 11. VIII 31. VIII 1979). Универзитет „Кирил и Методиј“, Скопје 1979, 13–15.

**Песната „Татунчо“ од Кочо Рацин.** Блаже Конески, *Ликови и шѐми. Книжевни шѐкстѝови во 4 шѝома*. Јубилејно издание. том 4, гл. уредник Димитар Башевски, Култура, Скопје 1990, 341–347.

Претходно објавено во: *Македонскаѝа лиѝераѝура меѝу двеѝе свеѝски војни и ѝојаваѝа на „Бели мугри“*, Зборник на трудови од научниот собир (Скопје, 3 и 4 октомври 1989), ур. А. Спасов, МАНУ, Скопје 1990, 119–127.

**Скршена гранка маслинка.** Блаже Конески, *Ликови и шѐми. Книжевни шѐкстѝови во 4 шѝома*. Јубилејно издание. том 4, гл. уредник Димитар Башевски, Култура, Скопје 1990, 348–352.

Претходно објавено во: *Современосѝ*, год. XXXIX, бр. 5–6, Скопје 1989, 5–8.

**За насловот на една Рацинова песна.** *Сѝекѝар*. год. II, бр. 3, Скопје 1984, 63–66.

**Константи,** Реч одржана во Музејот на Кочо Рацин на 11 ноември 1971 г., Блаже Конески, *Ликови и шѐми*, Јубилејно издание, Култура, Скопје 1990, 229–231.



**Иван Точко и неговата „Охридска трилогија“**, Блаже Конески, *Ликови и шѐми*, Јубилејно издание, Култура, Скопје 1990, 179–185.

Претходно објавено во: предговор во книгата Иван Точко, *Охридска трилогија*, Скопје 1974, 7–14; *За лиџера-џураџа и кулџураџа*, Избрани дела во седум книги (второ дополнето јубилејно издание), книга четврта, Култура, Македонска книга, Мисла, Наша книга, Скопје 1981, 139–146.

**Меѓу јавето и сонот**, Блаже Конески, *Ликови и шѐми*, Јубилејно издание, Култура, Скопје 1990, 362–363. Уводен збор кон изборот на поезијата од Влада Урошевиќ, презентираан во Струга во август 1989.

**Поет со силината на сите чула**, Блаже Конески, *Ликови и шѐми*, Јубилејно издание, Култура, Скопје 1990, 331–334.

Претходно објавено во: *Современосѝ*, год. XXXV, бр. 10, Скопје 1985, 3–5.

**Коментар кон писмата на Ачета**, Блаже Конески, *Ликови и шѐми*, Јубилејно издание, Култура, Скопје 1990, 203–209.

Претходно објавено во: *Современосѝ*, год. XXXIV, бр. 9, Скопје 1984, 30–40.

**Портрет на сликарот Цане Секулоски**, Блаже Конески, *Ликови и шѐми*, Јубилејно издание, Култура, Скопје 1990, 199–202.

Претходно објавено во: *Нова Македонија*, бр. 11265, Скопје 4.VI 1978.

**Коментар кон преводот на поемата на Лазар Поп Трајков**, Блаже Конески, *Ликови и шѐми*, Јубилејно издание, Култура, Скопје 1990, 280–286.

Претходно објавено во: Локвата и Вињари / Лазар Поп Трајков; превод и коментар Блаже Конески. *Современосѝ*, год. XXIX, Скопје 1979, 5–11.

**Сеќавања за Борка Талески** (Писмо до неговата сестра Вера). Скопје, 22 и 23 ноември 1991. *Разгледи*, год. XXXV, бр. 4–6 (април–јуни), Скопје 1992, 213–221. и: Борка на нашата младост (Писмо до неговата сестра Вера), Скопје, 22 и 23 ноември 1991. *Пулс* Скопје, 1.10.1992, II, 89, 26–27.

**Тетин Рампо** (Кон „Дневникот по многу години“). *Разгледи*, год. XXXV, бр. 4–6, Скопје 1992, 207–212.

## БЕСЕДИ

**Замина научник исклучително предан кон изучувањето на македонското литературно и културно наследство.** Реч на комеморацијата посветена на акад. Харалампие Поленаковиќ одржана во МАНУ на 16.2.1984, *Литературен збор*, год. XXXI, бр. 2, Скопје 1984, 3–6.

**За континуитетот,** Реч при отворањето на јубилејната изложба на Никола Мартиновски на 15 октомври 1970 г., Блаже Конески, *Ликови и теми*, Јубилејно издание, Култура, Скопје 1990, 225–226.

Претходно објавено во: *За литературата и културата*, Избрани дела во седум книги (второ дополнето јубилејно издание), книга четврта, Култура, Македонска книга, Мисла, Наша книга, Скопје 1981, 175–176.

**Светлината на нашите очи,** Реч при отворањето на Седмата изложба на македонските ликовни уметници 1952 г., Блаже Конески, *Ликови и теми*, Јубилејно издание, Култура, Скопје 1990, 217–219.

Претходно објавено во: *За литературата и културата*, Избрани дела во седум книги (второ дополнето јубилејно издание), книга четврта, Култура, Македонска книга, Мисла, Наша книга, Скопје 1981, 167–169.

**Легендата и карикатурата**, Реч при отворањето на првата самостојна изложба на Василие Поповиќ-Цицо, 1957 г., Блаже Конески, *Ликови и теми*, Јубилејно издание, Култура, Скопје 1990, 220–222.

Претходно објавено во: *За литератураиџа и култураиџа*, Избрани дела во седум книги (второ дополнето јубилејно издание), книга четврта, Култура, Македонска книга, Мисла, Наша книга, Скопје 1981, 170–172.

**Средба**, Реч при отворањето на посмртната изложба на Василие Поповиќ-Цицо на 9 јуни 1963 г., Блаже Конески, *Ликови и теми*, Јубилејно издание, Култура, Скопје 1990, 223–224.

Претходно објавено во: *За литератураиџа и култураиџа*, Избрани дела во седум книги (второ дополнето јубилејно издание), книга четврта, Култура, Македонска книга, Мисла, Наша книга, Скопје 1981, 173–174.

**Белото здание на Кале**, Реч при отворањето на зградата на Музејот на современата уметност на 13 ноември 1970 г., Блаже Конески, *Ликови и теми*, Јубилејно издание, Култура, Скопје 1990, 227–228.

Претходно објавено во: *За литератураиџа и култураиџа*, Избрани дела во седум книги (второ дополнето јубилејно издание), книга четврта, Култура, Македонска книга, Мисла, Наша книга, Скопје 1981, 177–178.



**БИБЛИОГРАФИЈА  
НА ТВОРЕШТВОТО  
НА БЛАЖЕ КОНЕСКИ**



## 1945

- Гладна кокошка ѝпросо сонуе* (едночинка). Мала Остенова библиотека 1. Државна штампарија „Гоце Делчев“, Скопје 1945, 17 с.
- Збирка на македонски народни ѝесни*. ред. Блаже Конески. Државно книгоиздателство на Македонија, Скопје 1945, 383 с.
- Македонскаѝа лиѝераѝура и македонскиоѝ лиѝераѝу-рен јазик* (Предавање одржано на Скопскиот народен универзитет). Култура, Скопје 1945, 38 с.
- Мосѝоѝи* (поема). Култура, Скопје 1945, 23 с.
- Одживеаните речнички елементи во нашиот јазик. *Нов ден*, год. I, бр. 3, Скопје 1945, 3–8.
- Сончева колона. *Нов ден*, год. I, бр. 3, Скопје 1945, 16–18.

## 1946

- Белешки за речникот на нашиот јазик. *Нов ден*, год. II, бр. 7–8, Скопје 1946, 35–50.
- Максим Горки. *Нов ден*, год. II, бр. 6, Скопје 1946, 5–15.
- Тешкото. *Нов ден*, год. II, бр. 4–5, Скопје 1946, 43–45.
- Песни* / Ацо Шопов, Блаже Конески, Славко Јаневски, Гого Ивановски, Лазо Каровски. Главен одбор на НОМС, Скопје 1946, 34 с.

## 1947

- Како работел Рацин над „Белите мугри“. *Нов ден*, год. III, бр. 4–5, Скопје 1947, 21–39.
- Утро, На граница. *Нов ден*, год. III, бр. 4–5, Скопје 1947, 47–48.
- Вук Караѝик (по повод на неговата прослава). *Нов ден* год. III, бр. 7, Скопје 1947, 3–8.
- Од Караорман. *Нов ден* год. III, бр. 7, Скопје 1947, 38–39.
- Горски венец* / П. П. Његош, превел Блаже Конески. Државно книгоиздателство на Македонија, Скопје 1947, 128 с.
- Збирка на македонски народни ѝесни*, ред. Блаже Конески. 2. издание. Државно книгоиздателство на Македонија, Скопје 1947, 220 с.

- Makedonska književnost i makedonski književni jezik.* Mladost, 5, Beograd 1947, 62–67.
- Ог борбаџа* (песни). Државно книгоиздателство на Македонија, Скопје 1947, 22 с.
- За повеќе логика (литературна козерија). *Нов ден*, год. III, бр. 8–10, Скопје 1947, 96–100.

## 1948

- „Богомилите“ од Коста Рацин. Драговитските богомили / Коста Рацин; предговор Блаже Конески. Земски одбор на Народниот фронт на Македонија, Скопје 1948, 3–7.
- За Рациновата работа „Богомилите“. *Нов ден*, год. IV, бр. 6, Скопје 1948, 34–39.
- Загубата на интервокалното *v* во западномакедонските говори. *Годишен зборник на Филозофскиот факултет*, 1, Скопје 1948, 111–128.
- Земјата и любовта* – песни. Државно книгоиздателство на Македонија, Скопје 1948, 66 с.
- Критика на некои наши преводи. *Нов ден*, год. IV, бр. 1–2, Скопје 1948, 139–146.
- Критика на некои наши преводи. *Нов ден*, год. IV, бр. 3, Скопје 1948, 66–73.
- Нашата народна поезија како одраз на нашето национално ослободително движење. *Нов ден*, год. IV, бр. 5, Скопје 1948, 40–46.
- По џовод најновиот најад на нашиот јазик*. Земски одбор на Народниот фронт на Македонија, „Гоце Делчев“, Скопје 1948, 47 с.
- По џовод најновиот најад на нашиот јазик*. Филозофски факултет на Универзитетот, Историско-филолошки оддел, кн. 1, Скопје 1948, 111–128.
- Варшава, Златна полска есен. *Нов ден*, год. IV, бр. 1–2, Скопје 1948, 98–99.
- Илинденски мелодии. *Нов ден*, год. IV, бр. 5, Скопје 1948, 49–50.

1949

- Два прилога кон историјата на македонскиот јазик. *Годишен зборник на Филозофскиот факултет*, бр. 2, Скопје 1949, 305–312.
- За нашиот литературен јазик*. Поезија и проза за младите, Нопок, Скопје 1949, 26–34.
- Македонските учебници од 19 век – еден прилог кон историјата на македонската преродба*. Главен одбор на Народниот фронт на Македонија, Скопје 1949, 99 с.
- Прилепскиот говор. *Годишен зборник на Филозофскиот факултет*, бр. 2, Скопје 1949, 245–301.
- Полски мелодии, Димитар Солев, предговор: Славко Јаневски, Димитар Митрев, Блаже Конески, Во: *Поезија и проза на младите*, НоПок, Скопје 1949, 66 с.
- Буната Карпошова. *Нов ден*, год. V, бр. 6–7, Скопје 1949, 345–346.

1950

- Грешењето во акцентот. *Македонски јазик*, год. I, бр. 7, Скопје 1950, 141–144.
- Една одломка од XIII век споменик од Охридската школа. *Годишен зборник на Филозофскиот факултет*, бр. 3, Скопје 1950, 1–15.
- За донесувањето на македонската азбука и правопис. *Македонски јазик*, год. I, бр. 5, Скопје 1950, 99–104.
- За падежите. *Македонски јазик*, год. I, бр. 8, Скопје 1950, 165–172.
- Македонската литература во 19 век (крајок преглед и шекспирови)*. Државно книгоиздателство на Македонија, Скопје 1950, 101 с.
- Македонски правопис со правописен речник*, Крум Тошев. Државно книгоиздателство на Македонија, Скопје 1950, 175 с.
- Предлогот в, во. *Македонски јазик*, год. I, бр. 3, Скопје 1950, 51–59.
- Српската граѓанска лирика кај нас во првата половина на XIX век. *Нов ден*, год. VI, бр. 7, Скопје 1950, 1–5.

- Употребата на релативните заменки *шӣо*, *којшӣо* итн. *Македонски јазик*, год. I, бр. 1, Скопје 1950, 11–15.
- Употребата на релативните заменки *шӣо*, *којшӣо* итн. *Македонски јазик*, год. I, бр. 2, Скопје 1950, 32–39.
- Уште еднаш за релативните заменки. *Македонски јазик*, год. I, бр. 6, Скопје 1950, 124–127.
- Употребата на релативните заменки *шӣо*, *којшӣо* итн. *Нов ден*, год. VI, бр. 1–2, Скопје 1950, 25–34.

## 1951

- Акцентот на туѓите зборови. *Македонски јазик*, год. II, бр. 1, Скопје 1951, 1–5.
- Еден охридски текст од 19. век. *Македонски јазик*, год. II, бр. 5, Скопје 1951, 97–102.
- Еден препев на Жинзифов. *Културен живоӣ*, год. III, бр. 2, Скопје 1951, 2.
- Нови раскази* / Иво Андриќ; превел Блаже Конески. „Кочо Рацин“, Скопје 1951, 147, 6 с.
- Поб4жда Побоужда. *Македонски јазик*, год. II, бр. 9–10, Скопје 1951, 217–220.
- Преминување на акцентот од именката врз предлогот. *Македонски јазик*, год. II, бр. 7, Скопје 1951, 145–162.
- Преминување на акцентот од именката врз предлогот. *Македонски јазик*, год. II, бр. 8, Скопје 1951, 169–173.
- Преминување на акцентот од именката врз предлогот. *Македонски јазик*, год. II, бр. 9–10, Скопје, 1951, 193–200.
- Спомените на Исаија Мажовски. *Културен живоӣ*, год. III, бр. 4, Скопје 1951, 1–2.
- Две другачки в затвор на „свиждање“ 1942 година. *Со-временосӣ*, год. I, бр. 1, Скопје 1951, 25–28.

## 1952

- Грамаӣика на македонскиоӣ лӣтерату̀рен јазик*. Дел I: Увод. За гласовите. За акцентот. Државно книгоиздателство на Македонија, Скопје 1952, 188 с.
- За македонскиоӣ лӣтерату̀рен јазик*. „Кочо Рацин“, Скопје 1952, 92 с.

- За правната и економската терминологија. *Македонски јазик*, год. III, бр. 4, Скопје 1952, 90–92.
- Забелешки во врска со песните на К. Миладинов. *Македонски јазик*, год. III, бр. 1, Скопје 1952, 16–22.
- Хајнрих Хајне, *Лирски инџермецо*, препеал од немски Блаже Конески. „Кочо Рацин“, Скопје 1952, 41 с.
- Македонската литература во 19. век (крајок прејлед и џексови)*. 2 издание. Државно книгоиздателство на НР Македонија, Скопје 1952, 93 с.
- Македонски јазик. *Југославија*, Београд 1952, 19–20.
- Македонскиот литературен јазик меѓу двете светски војни. *Нова Македонија*, 7. IX 1952.
- Јазикот на дамаскините. *Од историјата на македонскиот јазик* / X. Поленаковиќ, П. Михаилов, Р. Угринова, Т. Стаматоски, Т. Димитровски, К. Мукаетов. *Нова Македонија*, Скопје 1952, 20–22.
- Македонскиот литературен јазик меѓу двете светски војни. *Од историјата на македонскиот јазик* / X. Поленаковиќ, П. Михаилов, Р. Угринова, Т. Стаматоски, Т. Димитровски, К. Мукаетов, *Нова Македонија*, Скопје 1952, 61–64.
- Македонскиот литературен јазик во Народноослободителната војна. *Од историјата на македонскиот јазик* / X. Поленаковиќ, П. Михаилов, Р. Угринова, Т. Стаматоски, Т. Димитровски, К. Мукаетов. *Нова Македонија*, Скопје 1952, 64–67.
- Професорот Мирчев против македонскиот правопис. *Македонски јазик*, год. III, бр. 6, Скопје 1952, 121–134.
- Три пејсажи: ’Рж, Пшеница, Есенско утро. *Современост*, год. II, бр. 5, Скопје 1952, 17–18.
- Светлината на нашите очи: реч при отворањето на Седмата изложба на македонските ликовни уметници 1952 г. *Современост*, год. II, бр. 9–10, Скопје 1952, 79–80.

## 1953

- Глаголска придавка. *Македонски јазик*, год. IV, бр. 7, Скопје 1953, 145–156.
- Грамматиката на Г. Пулевски. *Македонски јазик*, год. IV, бр. 2, Скопје 1953, 45–47.

- Еден збор кај Г. Прличев. *Македонски јазик*, год. IV, бр. 2, Скопје 1953, 32–33.
- За преодноста и непреодноста на глаголите во нашиот јазик. *Македонски јазик*, год. IV, бр. 8, Скопје 1953, 169–173.
- Ликот на Григор Прличев. *Современосӣ*, год. III, бр. 1–2, Скопје 1953, 3–12.
- Игра со дете. *Современосӣ*, год. III, бр. 4, Скопје 1953, 37–40.
- Ошело*, Вилијам Шекспир; превел Блаже Конески. „Кочо Рацин“, Скопје 1953, 253 с.
- Песни*. „Кочо Рацин“, Скопје 1953, 106 с.
- Норасе G. Lunt, *Grammar of the Macedonian Literary Language*. Скопје 1952. XII + 1к. *Slovo* 3, Zagreb 1953, 79–81.
- Крчмите. *Современосӣ*, год. III, бр. 9, Скопје 1953, 3–27.
- Илинденски мелодии, Песна за Гоце Делчев. *Македонија*, год. 1, бр. 4, 1953, 141.

## 1954

- Акцентите во еден текст од почетокот на 16. век. *Македонски јазик*, год. V, бр. 1, Скопје 1954, 80–102.
- Грамаџика на македонскиот литературен јазик*. Дел II: За формите и нивната употреба. Просветно дело, Скопје 1954. 252 с.
- За неорганското х во македонскиот јазик. *Македонски јазик*, год. V, бр. 2, Скопје 1954, 198–201.
- Јоргован. *Разглед*, год. I, бр. 13, Скопје 1954, 3.
- Песна. *Разглед*, год. I, бр. 18, Скопје 1954, 6–7.
- Изложба. *Разглед*, год. I, бр. 21, Скопје 1954, 1–2.
- Сеѓере. *Македонски јазик*, год. V, бр. 1, Скопје 1954, 104–106.
- Сказни и створенија* / Марко Цепенков; ред. Блаже Конески. „Кочо Рацин“, Скопје 1954, 265 с.
- Норасе G. Lunt, *Grammar of the Macedonian Literary Language*, Скопје 1952. XII + 2 1 к. *Литературен збор*, год. I, бр. 3–4, Скопје 1954, 189–192.
- Марко К. Цепенков. *Современосӣ*, год. IV, бр. 3, Скопје 1954, 181–193.
- Лозје. *Современосӣ*, год. IV, бр. 5, Скопје 1954, 297–300.

Григор Прличев, Везилка. *Современос̄ӣ*, год. IV, бр. 6, Скопје 1954, 397–398.

Чевли. *Современос̄ӣ*, год. IV, бр. 10, Скопје 1954, 739–749.

### 1955

*Везилка* (песни). Култура, Скопје 1955, 45 с.

*Горски Венец* / Петар П. Његош; превод Блаже Конески. 2. издание. Култура, Скопје 1955, 139 с.

*Лозје* (раскази). „Кочо Рацин“, Скопје 1955, 190 с.

Свезди, Игранка, Починка. *Современос̄ӣ*, год. V, бр. 1–2, Скопје 1955, 3–4.

Штип, Јаглен, Стебло. *Современос̄ӣ*, год. V, бр. 4, Скопје 1955, 229–230.

### 1956

*Вранешнички айос̄ол*, Стари текстови II, прир. Блаже Конески, Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“, Скопје 1956.

К. П. Мисирков (по случај 30-годишнината од смртта). *Македонски јазик*, год. VII, бр. 1, Скопје 1956, 1–8.

Охридската книжевна школа. *Литературен збор*, год. III, 1, Скопје 1956, 1–19.

Писмата на Пејчиновиќа до кнез Милош. *Македонски јазик*, год. VII, бр. 1, Скопје 1956, 25–41.

*Слово за иразницӣте* / Кирил Пејчиновиќ (предговор и редакција Блаже Конески). Култура, Скопје 1956, 117 с.

### 1957

Затврднувањето на мекото л. *Македонски јазик*, год. VIII, бр. 1, Скопје 1957, 28–31.

Материјали за преспанскиот говор од збирката на С. Н. Томиќ. *Македонски јазик*, VIII, 2, Скопје 1957, 174–220.

Неколку белешки за јазикот на јужнословенските апостоли од првата редакција. *Beogradski меѓународни*

- slavistički sastanak* (15–21. IX 1955). Naučno delo, Beograd 1957, 595–598.
- Ohridska književna škola. *Slovo*, 6–8, Zagreb 1957, 177–184.
- Развитак македонске лингвистике после ослобођења. *Beogradski međunarodni slavistički sastanak* (15–21. IX 1955). Naučno delo, Beograd 1957.
- Словата на Јоана Егзарха. *Македонски јазик*, год. VIII, бр. 1, Скопје 1957, 13–25.
- Тројниот член. *Македонски јазик*, год. VIII, бр. 1, Скопје 1957, 26–28.
- Еден учебник од Димитар Македонски. *Нова Македонија*, XIII, 4083, Скопје, 11.X 1957.
- Третото редовно годишно собрание на Друштвото за македонски јазик и литература. *Литературен збор*, год. IV, бр. 1, Скопје 1957, 36–40.
- Кон првата самостојна изложба на карикатуристот Василие Поповиќ-Цицо. *Културен живои*, год. II, бр. 5, Скопје 1957, 20.

## 1958

- За некои стилски синтези во развитокот на македонскиот литературен јазик. *Литературен збор* год. V, бр. 1, Скопје 1958, 1–10.
- О развитку македонског књижевног језика. *Јужнословенски филолоџ*, год. XXIII, 1–4, Београд 1958, 39–44.
- Ciro Ciannelli et André Vaillant, Un lexique macedonien du XVI<sup>e</sup> siècle. *Македонски јазик*, год. IX, бр. 1–2, Скопје 1958, 158–160.
- Одземање на силата. *Современоси*, год. VIII, бр. 1, Скопје 1958, 7–8.
- Од стариот нотес 1941–1945. *Современоси*, год. VIII, бр. 3, Скопје 1958, 219–221.

## 1959

- Горски венец* / П. П. Његош; превел Блаже Конески. 3 издание. Култура, Скопје 1959. 139 с.

*Кон македонскајѝа ѝреродба – македонски учебници оо 19. век. 2. издание. Институт за национална историја, Скопје 1959. 99 с.*

*Оо борбајѝа, народни песни, собрал и редактирал Блаже Конески. 2 издание, Просветно дело, Скопје 1959. 28 с.*

*Тројца современи македонски писатели еден до друг (Владо Малески – Славко Јаневски – Блаже Конески). Нова Македонија, 22.XI 1959.*

*Veziļja. Lipa, Koper 1959.*

*Сончева колона. Современосѝ, год. IX, бр. 4, Скопје 1959, 348–350.*

## 1960

*Сто години на „Сердарот“. Кулѝурен живоѝ, год. V, бр. 2, Скопје 1960, 44–46.*

## 1961

*Везилка. 2. дополнето издание, Култура, Скопје 1961, 69 с. Културната улога на Охрид. Зборник на ѝрудови. Народен музеј, Охрид 1961, 3–5.*

*Македонска књижевносѝ, прир. Блаже Конески. Српска књижевна задруга, Београд 1961, 202 с.*

*Македонистот Ѓорѓи (Ѓорго) Пулевски. Кулѝурен живоѝ, год. VI, бр. 2, Скопје 1961, 25–26.*

*Речник на македонскиоѝ јазик со срѝскохрвајѝски ѝолкувања, ред. Блаже Конески; составиле: Тодор Димитровски, Благоја Корубин и Трајко Стаматоски. I (A–H), Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“, Скопје 1961, 510 с.*

*Towards the Macedonian Renaissance : Macedonian Text-Books of the Nineteenth Century, Translated by Ivanka Kovilovska. Institut of National History, Skopje 1961. 94 s.*

## 1962

*За некои морфолошки пречки на фонетските промени во македонскиот јазик. Македонски јазик, год. XIII–XIV (1962–1963), бр. 1–2, Скопје 1963, 5–15.*

*Избор* / П. П. Његош; прир. Димче Левков; препев Блаже Конески. „Кочо Рацин“, Скопје 1962, 143, 5 с.  
Забелешки во врска со песните на К. Миладинов. *Книџа за Миладиновци*, Скопје 1962, 197–201.

## 1963

„Богомилите“ од Коста Рацин. *Книџа за Рацин 1943–1963* (зборник од студии, статии прилози), сост. Димитар Митрев, Димитар Солев, Александар Спасов, „Кочо Рацин“, Скопје 1963, 104–108.

*Избрани џексјови* / Крчовски Пејчиновиќ; прир. и предговор Блаже Конески. „Кочо Рацин“, Скопје 1963, 102 с.

Како работел Рацин над „Белите мугри“. *Книџа за Рацин 1943–1963* (зборник од студии, статии и прилози), сост. Димитар Митрев, Димитар Солев, Александар Спасов, „Кочо Рацин“, Скопје 1963, 133–149.

*Песни*. „Кочо Рацин“, Скопје 1963, 29 с.

*Избор*, Иво Андриќ, превод. Благоја Корубин, Димитар Солев, Драгица Старделова и Георги Старделов, Блаже Конески. „Кочо Рацин“, Скопје 1963, 105 с.

Крсте Петков Мисирков. *Литературен збор*, год. X, бр. 4–5, Скопје 1963, 3–11.

Loje shahu / perkthen Mojei Lutfiu. *Jehona*, бр. 3–4, Shkup 1963, 299–306.

## 1964

Божо Видоески. Кумановскиот говор. Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“ – Скопје, посебно издание, книга 3. Скопје 1962, 345. *Македонски јазик*, год. XV, бр. 1–2, Скопје 1964, 225–229.

Vneshta. Shkup. *Nova Makedonija*, Shkup 1964. 126 s.

*Горски венец* / П. П. Његош; препев Блаже Конески. 4. издание. Култура, Скопје 1964, 157 с.

Изместување на синтетичната деклинација. *Литературен збор*, год. XI, бр. 5, Скопје 1964, 3–10.

Крсте П. Мисирков. *Современоси*, год. XIV, бр. 1, Скопје 1964, 3–11.

Les formes du type *popata*, *kon'ata*. *Revue des études slaves*, 40, Paris 1964, 119–121.

*Лирика и проза* (на Македонците во странство), избор и редакција Блаже Конески. „Кочо Рацин“, Скопје 1964, 151 с.

Отело / Вилијам Шекспир; препев Блаже Конески, прир. Јован Бошковски. „Кочо Рацин“, Скопје 1964, 130, 5 с.

## 1965

Афирмација на македонскиот јазик. *Литературен збор*, год. XII, бр. 3, Скопје, 1965, 1–9.

*Историја на македонскиот јазик*. „Кочо Рацин“, Скопје, Просвета, Белград. 102 с.

*Поезија* / избор и поговор Глигор Крстевски. Култура, Скопје 1965. 99 с.

*Речник на македонскиот јазик со српскохрватски јазик* со сричкохрватски јазик, ред. Блаже Конески; составиле: Тодор Димитровски, Благоја Корубин и Трајко Стаматоски. II (О–П). Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“, Скопје 1965, 595 с.

Мраз, Полноќ, Пословица, Убавите жени, Песна на лозите во лозјата на Водно, Марковиот манастир, Гулаби (седум песни), *Сиремеж*, год. XI, бр. 2, Прилеп 1965, 3–7.

## 1966

Еден говор на Григор Прличев од 1866 година. *Македонски јазик*, год. XVII, бр. 1–2, Скопје 1966, 205–216.

*Историја на македонскиот јазик*. „Просвета“, Београд; „Кочо Рацин“, Скопје 1966, 202 с.

Климент Охридски. *Књижевност и јазик*, год. XIV, бр. 4, Београд 1966, 335–342.

Климент Охридски. *Современост*, год. XVI, бр. 7, Скопје 1966, 579–589.

Климент Охридски. *Културен живот*, год. XI, бр. 7, Скопје 1966, 5–9.

Климент Охридски. *Литературен збор*, год. XIII, бр. 5, Скопје 1966, 1–7.

- Лозје*. (поговор Бл. Иванов), „Кочо Рацин“, Скопје 1966. 148 с.
- Македонски ѿексѿови. 10–20. век*, составиле Блаже Конески и Оливера Јашар-Настева. Сојуз на Друштвата за македонски јазик и литература, Скопје 1966, 175 с.
- Научната дејност на проф. д-р Васо Томановиќ. *Годишен зборник на Филозофскиот факултет*, кн. 17–18, Скопје 1966, 5–13.
- О македонском језику*. НИН XVI, 782, Београд, 2. I 1966.
- Поезија* / Александар Блок; препев и избор Блаже Конески; поговор Александар Ежов. Култура, Скопје 1966, 68 с.
- Речник на македонскиот јазик со срѿскохрвајски ѿолкувања*, ред. Блаже Конески; составиле Тодор Димитровски, Благоја Корубин и Трајко Стаматоски. III: Р–Ш. Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“, Скопје 1966. 606 с.
- Серафима Полјанец (in memoriam). *Современост*, год. XVI, бр. 2, Скопје 1966, 159–161.
- Сѿерна*. Мисла, Скопје 1966. 43 с.
- Un balkanisme dans la langue de la poésie populaire macédonienne / Olivera Jašar-Nasteva. *Die Welt der Slaven Köln*, XI, 1–2, Wien 1966, 172–175.
- Културна и историска улога на св. Климент Охридски. *Весник на МПЦ*, год. VIII, 4/5, Скопје 1966, 121–124.
- Distribution des Balkanismes en Macedonien. *Publie a l'occasion du I-er Congres International des études Balkaniques et Sud-est Européennes a Sofia* / В. Koneski, В. Vidoeski, О. Jašar-Nasteva, Seminaire de langue Macedonienne, Faculte des lettres de l' Universite de Skorje, Skorje 1966, 10 с. + 23 карти.
- Девственици. *Македонија*, год. 14, бр. 157, Скопје 1966, 4.
- Везилка – Vezilja*. Mladinska knjiga, Ljubljana 1966.
- Rreth gjuhës maqedonase, Jehona, *Flaka e vëllazërimit*, 1/2, Nova Makedonija, Shkup, 1966, 107–116.

## 1967

- Избрани дела во седум книги*. Култура, Скопје 1967.
1. *Поезија*. 235 с.
  2. *Прејјеви*. 173 с.

3. *Лозје*. 142 с.
  4. *За македонската лингвистика*. 206 с.
  5. *За македонскиот лингвистичен јазик*. 273 с.
  6. *Грамматика на македонскиот јазик: I и II*. 552 с.
  7. *Историја на македонскиот јазик*. 241 с.
- Јазикот на македонската народна поезија. *Македонски јазик*, год. XVIII, Скопје 1967, 5–39.
- Климент Охридски. *Encyclopedia moderna*, 2, Zagreb 1967, 184–188.
- La Ricamatice* / a cura di Giacomo Scotti. Casa Editrice Maia, Siena 1967. 65 с.
- О языке македонской народной поэзии. *To honor Roman Jakobson*. The Hague, Mouton, 1967, 1064–1067.
- Ошело* / Вилијам Шекспир; превел Блаже Конески. Култура, Скопје 1967, 194 с.
- Песни* / Рацин, Вапцаров, Неделковски, Јаневски, Шопов, Г. Ивановски, Тодоровски, Матевски, Андреевски, Поповски. Наша книга, Скопје 1967, 100 с.
- Споменица Климент Охридски 916–1966* (Охрид 9–12 септември 1966), редакција: Блаже Конески, Ксенија Гавриш, Петар Илиевски, Нико Този. Одбор за прослава на 1050-годишнината од смртта на Климент Охридски, Скопје 1967, 116 с.

## 1968

- Distribution des Balkanismes en Macédonien / B. Vidoeski, O. Jašar-Nasteva. *Actes du Premier Congrès International des Études Balkaniques et Sud-Est Européennes*. VI. Académie Bulgare des Sciences, Sofia 1968, 517–546.
- Диференцијација и поларизација на морфемите во македонскиот јазик. *Реферати на македонскиот славистички VI меѓународен славистички конгрес во Прага*. Сојуз на Друштвата за македонски јазик и литература, Скопје 1968, 29–34.
- За тврдата и меката промена на именките од женски род во словенските јазици. *Зборник за филологија и лингвистика*, XI, Нови Сад 1968, 119–122.
- Кирил Пејчиновиќ. *Слово за изразителите (од „Огледало“)* / Кирил Пејчиновиќ, предговор Блаже Конески. Култура, Скопје 1968, 7–55.

*Clement d'Ohrid* : discours prononcé a la commémoration solennelle de l'anniversaire de sa mort. Makedonska kniga, Skopje 1968, 96 s.

*Македонскиот јазик во развојот на словенскиите литературни јазици*. Култура, Скопје 1968, 35 с.

*Le macédonien dans l'évolution des langues littéraires slaves*, Traduit du macédonien D-r Božidar Nastev. Kultura, Skopje 1968, 38 s.

*Makedonski jezik u razvoju slavenskih književnih jezika*, prevod Petar Kepeski. Stvarnost, Zagreb 1968, 30 s.

*Македонски јазик в развитиу славјанских литературних јазыков*, превод Т. Гнути. Култура, Скопје 1968, 38 с.

Македонска књижевност : *Охридска школа*. Народна књижевност. Препород (Браћа Миладинов). XX век, прир. Блаже Конески. Просвета, Београд 1968, 204 с.

*Реке = Реки* (двојазично издание на избор на поезија). Нолит, Београд; Култура, Скопје 1968, 101 с.

*The Macedonian Language in the Development of the Slavonic Literary Languages* / Translated by Ivanka Koviloska-Poposka and Graham W. Reid. Kultura, Skopje 1968. 40 s.

Јазикот на македонската народна поезија. *Литературен збор*, год. XV, бр. 4, Скопје 1968, 1–7.

Болен Дојчин. Виј. Стерна. *Разгледи*, год. X, бр. 1 (1967–1968), Скопје 1968, 5–10.

Илинденски мелодии. *Културен живот*, год. XIII, бр. 6, Скопје 1968, 3–4.

Илинденски мелодии. *Разгледи*, год. X, бр. 10 (1967–1968), Скопје 1968, 1122–1123.

## 1969

*Vinograd*, pogovor, prevod Cveta Kotevska. Rad, Beograd 1969, 100 s.

Зборот и фонетските промени. *Присјайни предавања, прилози и библиографија на првите членови на МАНУ*, МАНУ, Скопје, 1969, 61–65.

*Ракување*. Мисла, Скопје 1969, 63 с.

1970

- Димни Марко и димна гора. *Прилози МАНУ, Одделение за оишїесївени науки* год. I, бр. 1, Скопје 1970, 5–10.
- Избрани шексїови / Јоаким Крчовски*; прир. Блаже Конески. Македонска книга, Скопје 1970, 60 с.
- Intérférence au niveau de la langue de la poésie populaire des peuples balkaniques. / В. Nastev, О. Јаџар-Nasteva. *Balkanica* I, 1, Beograd 1970, 13–22.
- Меѓусебните контакти во народната поезија, О. Јаџар-Настева, Б. Настев. *Кулїурен живоїш*, год. XV, 8–9, Скопје 1970, 18–21.
- Стихови на глас трпезечки. *Годишен зборник на Филозофскиот факултет*, кн. 22, Скопје 1970, 373–376.
- Црковнословенскиот јазик на фреските во Македонија. *Симпозиум 1100-годишнината од смртта на Кирил Солунски* (Скопје Штип, 23–25 мај 1969). Том 2. МАНУ, Скопје 1970, 97–109.

1971

- Варианти церковнославјанскогo јазика в Македониї в первой половине XIV в. *Исследования по славянскому языкознанию*: сборник в честь шестидесятилетия профессора С. Б. Бернштейна. Наука, Москва 1971, 75–78.
- Везилка*. Македонска книга, Скопје 1971. 80 с.
- За Храбровата апологија и за зборот боукаръ во неа. *Studia palaeoslovenica*. Academia, Praha 1971, 175–178.
- Името на градот Битола. *Годишен зборник на Филозофскиот факултет*, кн. 23, Скопје 1971, 441–445.
- Јазикот на македонската народна поезија*. МАНУ, Скопје 1971. 108 с.
- Јазичниот контакт меѓу македонската народна и уметничка поезија. *Предавања на IV семинар за македонски јазик, литература и култура* (Охрид, 19. VIII – 2. IX 1971). Универзитет „Кирил и Методиј“, Скопје 1971, 5–21.

- Лазар Личеноски. *Разгледи*, год. XIII, бр. 8, Скопје 1971, 723–736.
- Меѓусебните контакти во народната поезија / О. Јашар-Настева, Б. Настев. *Нова Македонија*, год. XXVII, Скопје, 1–6. II 1971, 8631–8636.
- Ошело* / Вилијам Шекспир; препев Блаже Конески; разговор Саве Цветановски. Македонска книга, Скопје 1971, 220 с.
- Цитати од народната во уметничката македонска поезија. *Serta Slavica in memoriam Aloisii Schmaus*. R. Trofenik, München 1971, 355–362.

## 1972

- Беседа и огледа*. Македонска книга, Скопје 1972, 130 с.
- За еден прилепски ракопис од средината на XIX век. *Македонски јазик*, год. XXIII, Скопје, 1972, 113–115.
- Потез, *Македонски раскази*, Култура, Скопје 1972, 63–73.
- Македонски шекспирови 10–12. век* / составиле Блаже Конески и Оливера Јашар-Настева. Универзитет „Кирил и Методиј“, Скопје 1972. 164 с., 14 илустр.
- Праславянские сочетания ѓг-, ѓѣ в македонском языке. *Русское и славянское языкознание : к 70-летию члена корреспондента АН СССР Р. И. Аванесова*. Наука, Москва 1972, 131–134.
- Рацин и константите на нашата културна традиција. *Развојните процеси во современата македонска лиџераџура*. Осми Рацинови средби. Совет на Рациновите средби, Титов Велес 1972, 24–26.
- Делото на Тито, говор при изборот на Јосип Броз Тито за почесен член на Македонската академија на науките и уметностите, *Историја*, год. 8, бр. 2, Скопје 1972, 5–10.
- Starostlivosť o makedónsky spisovný jazyk. *Kultúra slova*, VI, 5, Bratislava 1972, 133–136.
- Urođeni zografski smisao* : umjesto portreta Lazara Ličenoskog. *Odjek*, XXV, 1, Sarajevo, 1972, 8.
- Факторот на традицијата во развитокот на македонскиот литературен јазик. *Предавања на V семинар за македонски јазик, лиџераџура и кулџура* (Скопје и Ох-

- рид, 11. VIII – 30. VIII 1972). Универзитет „Кирил и Методиј“, Скопје 1972, 7–10.
- Факторот на традицијата во развитокот на македонскиот литературен јазик. *Современост*, год. XXII, бр. 6, Скопје 1972, 509–512.
- Девственици. *Македонија*, год. XIX, бр. 225, Скопје 1972, 2.
- Второто заседание на Меѓународната комисија за словенските литературни јазици. *Македонски јазик*, год. XXIII, Скопје 1972, 312–314.
- Поздрав до јубиларот (по повод 60-годишниот јубилеј на проф. Крум Тошев). *Македонски јазик*, год. XXIII (1972), Скопје 1972, 5–6.
- Петтиот семинар за македонски јазик, литература и култура. *Литературен збор*, год. XIX, бр. 2, Скопје 1972, 96–97.
- Илинденски мелодии. *Гоце Делчев во народното и уметничкото творештво*, кн. V, Кон стогодишнината од раѓањето на Гоце Делчев (1872–1972), Култура, Скопје 1972.
- Младост, Саат, Пред годишнината на татковата смрт, Струмиче, Гугучка, Распение, Елен самак, Превалец, Суша, Дон Кихот, Одисеј, Љубовница, Три записа за љубовта. *Стремеж*, год. 17, бр. 1–2 (мај–јуни), Прилеп 1972, 1–8.
- Melodies of Ilinden / translated by Graham W. Reid. *Macedonian Review*, Vol. 2, бр. 2, 1972, 243–244.

## 1973

- За Јоаким Крчовски и неговите книги. *Годишен зборник на Филозофскиот факултет*, кн. 24–25 (1972–1973), Скопје 1973, 221–227.
- Aramizda her yasayan ozan : Kočo Racin'in 30. ölümü Dolayisiyle. *Sesler*, VIII, 78, Skopje 1973, 63–66.
- За народниот речитатив во јужнословенската средина. *Slavic Poetics : Essays in Honor of Kiril Taranovsky*. The Hague : Mouton 1973, 261–265.
- За некои појави во лексиката на македонскиот говорен и писмен јазик. Говорните форми и словенските лите-

- ратурни јазици. *Материјали од Второто заседание на Меѓународната комисија за словенските литературни јазици*, МАНУ, Скопје 1973, 143–145.
- Карактеристики на македонската варијанта на црковнословенскиот јазик. *Предавања на VI семинар за македонски јазик, литература и култура* (Скопје, Охрид, 16. VII – 31. VII 1973), Универзитет „Кирил и Методиј“, Скопје 1973, 1–9.
- Кирил Пејчиновиќ. *Македонската книжевност во книжевната криза*. Том 2, Уметничко творештво. Мисла, Скопје 1973, 31–70.
- Лексеме у блокираној позицији. *Јужнословенски филолоџ*, год. XXX, бр. 1–2, Београд 1973, 383–385.
- Нашата народна поезија како одраз на нашето националноослободително движење. *Народно творештво. Македонската книжевност во книжевната криза*, том 1, Мисла, Скопје 1973, 265–273.
- Развојот и афирмацијата на словачкиот литературен јазик. *Нова Македонија*, год. XXVIII, 1973, Скопје 15. IX 1973.
- Кочо Рацин. *Современост*, год. XXIII, бр. 6, Скопје 1973, 565–572.
- Традиционалните елементи и иновации во јазикот на македонската народна поезија. *Реферати на македонските слависти за VII меѓународен славистички конгрес во Варшава*. Сојуз на друштвата за македонски јазик и литература, Скопје 1973, 45–49.
- Прочка. *Песни и раскази*. Култура, Скопје 1973, 167–172.
- Штурци, Кобење, Ревматизам, Куманово. *Сиремеж*, год. XVII, бр. 15–16 (мај–јуни), Прилеп 1973, 1071–1072.
- Везилка, Стерна, Болен Дојчин, *Дваесетшестмина – книжевен зборник на прилејските автори*. Мисла, Скопје; Тутунски комбинат, Прилеп 1973.
- Кочо Рацин. Реферат одржан на свечената академија посветена на 30-годишнината од смртта на поетот. *Литературен збор*, год. XX, кн. 2, Скопје 1973, 1–6.

## 1974

- Горски венец* / П. П. Његош; препев Блаже Конески; поговор Димче Левков. 5. издание. Култура, Скопје 1974, 157 с.

- За некои црковнословенски елементи во усната традиција во Македонија во XIX век. *Slovanské spisovné jazyky v době obrození*. Universita Karlova, Praha 1974, 63–66.
- Зайиси*. Македонска книга, Скопје 1974. 50 с.
- Иван Точко и неговата „Охридска трилогија“, Во: Иван Точко. *Охридска трилогија*, предговор Блаже Конески. Мисла, Скопје 1974, 7–14.
- Языковые связи македонской поэзии с фольклором. *Исследования по славянской филологии – сборник, посвященный памяти академика В. В. Виноградова*. ответственный редакторы В.А. Белошапкова и Н.И. Толстой, Изд-во Московского университета, Москва 1974, 33–39.
- Кочо Рацин. Творечкото и револуционерно живеење на Кочо Рацин. *Десетти Рацинови средби* (Титов Велес, 1973), Совет на Рациновите средби, Титов Велес 1974, 26–33.
- Крсте Пејков Мисирков. За македонскиот јазик, jubilejno izdanie po повод на stoгодишнинata od raѓaneto na avtorot* / Крсте П. Мисирков; предговор Блаже Конески. Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“, Скопје 1974, 7–12.
- К. П. Мисирков. *Литературен збор*, год. XXI, бр. 2, Скопје 1974, 1–6.
- Крсте Петков Мисирков. *Македонски јазик*, год. XXV, Скопје 1974, 7–17.
- Лексиката на македонскиот литературен јазик и македонската лексикографија. *Предавања на VII семинар за македонски јазик, литература и култура* (Скопје, Охрид, 15. VIII – 31. VIII 1974). Универзитет „Кирил и Методиј“, Скопје 1974, 11–17.
- Les contacts entre parlars macédoniens et albanais / O. Jašar-Nasteva, B. Vidoeski. *Publié à l'occasion du Troisième Congrès International des Études Balkaniques et Sud-Est Européennes à Bucarest. Séminaire de langue macédonienne, littérature et culture*, Скопје 1974, 1–15.
- Избор од поезијата на Блаже Конески (избор Д. Митрев). *Сирušки вечери на поезијата*, Струга 1974, 36 с.
- Лозје*. (поговор Благоја Иванов), Македонска книга, Скопје 1974, 148 с.

- Песме* / избор и поговор Димитар Митрев; превод и препис Радован Зоговић. Народна књига, Београд 1974. 201 с.
- Само је један. (За Ѓорѓи Пулевски) *Полиџика*, специјални додатак Београд, 4. VIII 1974.
- Собрани џексџови* / *Јоаким Крчовски*; прир. и предговор Блаже Конески. Македонска књига, Скопје 1974. 403 с.
- Собрани џексџови* / *Кирил Пејчиновиќ*; прир. и предговор Блаже Конески. Македонска књига, Скопје 1974. 107 с.
- The image of Gjorgji Pulevski. *Macedonian Review*, Vol. IV, No 1, Skopje 1974, 57–59.
- The Macedonian Dictionary. *Review of National Literatures*, Vol. V, 1, New York 1974, 25–36.
- The Macedonian Language. The socialist Republic of Macedonia. *Macedonian Review*, Vol. IV, Skopje 1974, 69–73.
- The Macedonian Language in the Development of the Slavonic Literary Languages. *Macedonian Review*, Vol. IV, 2, Skopje 1974, 120–135.
- „Хождение Богородици по мукам“ во македонски препис од XIX век. *Македонски јазик*, год. XXV, Скопје 1974, 55–70.
- Wiersze znad Ochrydu / *Antologia poezji macedońskiej XX wieku*. Wydawnictwo literackie, Krakow 1974.
- Проштавање од Маргиноски. *Сџоменица џосвеџена на Никола Марџиноски*, МАНУ, Скопје 1974, 9–10.

## 1975

- A Contribution to the Development of the Macedonian National Liberation Movement. *Macedonian Review*, год. V, бр. 3, Скопје 1975, 226–230.
- Зайиси* (превод и препис Сретен Перовић). Побједа, Титоград 1975. 107 с.
- Јазикот на старата словенска писменост во Македонија. *Нова Македонија*, год. XXXI, 10296. Скопје 21. IX 1975.
- Јазикот на старата словенска писменост во Македонија. *Нова Македонија*, год. XXXI, 10297, Скопје 23. IX 1975.

- Јазикот на старата словенска писменост во Македонија. *Нова Македонија*, год. XXXI, 10298, Скопје 24. IX 1975.
- Како работевме на азбуката и правописот. *Просветен работник*, XXIII, 424, Скопје, 27. IV 1975.
- Од историјата на јазикот на словенската писменост во Македонија*. Македонска книга, Скопје 1975, 141 с.
- Poete / antologieș i traducere de Dimitru M. Ion; cuvînt înainte de Dinu Flamand*. Editura Albatros, București 1975, 137 s.
- Признавањето на јазичната самостојност само компонента од признавањето на една нова нација. *Нова Македонија*, год. XXXI, 10191, Скопје 8. VI 1975.
- Развитокот на современиот македонски литературен јазик. *Нова Македонија*, год. XXXI, 10300, Скопје, 25. IX 1975.
- Развитокот на современиот македонски литературен јазик. *Нова Македонија*, год. XXXI, 10303, Скопје 28. IX 1975.
- Чешко-македонските врски во минатото. *Разгледи*, год. XVII, бр. 4, Скопје 1975, 469–473.

## 1976

- А. Белић о секундарним вокалима у македонском. *Зборник радова о Александру Белићу*. САНУ, Београд 1976, 153–157.
- Белешки за Добромировото евангелие. *Прилози МАНУ, Одделение за лингвистика и литературна наука*, год. I, бр. 1–2, МАНУ, Скопје 1976, 5–9.
- Грамајтика на македонскиот литературен јазик*. Дел I и II. Култура, Скопје 1976. 551 с.
- За кратко време Стале Попов стана еден од најчитаните наши писатели. *Сџале Појов во книжевната критика*, прир. Миодраг Друговац. Наша книга, Скопје 1976, 242–243.
- За редуцијата на неакцентираниите вокали. *Прилози МАНУ, Одделение за лингвистика и литературна наука*, I, 1–2, МАНУ, Скопје 1976, 57–61.
- Иван Точко и неговата „Охридска трилогија“. *Современост*, год. XXVI, бр. 4–5, Скопје 1976, 42–48.

- Канонизација на словенски светци во Охридската црква. *Прилози МАНУ, Одделение за лингвистика и литературна наука*, год. I, бр. 1–2, МАНУ, Скопје 1976, 63–72.
- Marko K. Serenkov. *Život*, XXV, 5, Sarajevo 1976, 571–580.
- Односот на К. П. Мисирков спрема факторот на традицијата во развитокот на литературниот јазик. *Крсте П. Мисирков и национално-културниот развој на македонскиот народ до ослободувањето* (реферати на Симпозиумот во Скопје, 22 и 23 април 1975). Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“, Скопје 1976, 89–93.
- Pesti* / Aco Šopov, Ante Popovski, Jovan Koteski; [izbral, uredil in spremno besedo napisal Georgi Stalev; prevedla Ivo Minatti in Venio Taufer s sodelavci]. Mladinska knjiga, Ljubljana 1976. 253 s.
- Pobornik emancipacije makedonskog naroda (K. P. Misirkov). *Oko*, V, 123, Zagreb 1976, 9–10.
- Sedmočislenici. *Slovo*, Zagreb, 1976, 25–26, 185–190.
- The Macedonian Language. *Macedonian Review*, Vol. VI, 3, Skopje 1976, 225–228.
- Fedele traduzione dell'opera dei Santi Cirillo e Metodo. *Gloria a San Cirillo*, Skopje 1976, 7–12.
- Што дава Добромировото евангелие за историјата на македонскиот јазик. *Годишен зборник на Филолошкиот факултет*, бр. 2, Скопје 1976, 13–22.
- Koneski Blaze, Šopov Aco, Popovski Ante, Koteski Jovan. *Pesmi*. Mladinska knjiga. Ur. G. Stalev, Ljubljana 1976.

## 1977

- Еден опис на Дебарскиот округ од 80-те години на XIX век. *Прилози МАНУ, Одделение за лингвистика и литературна наука*, год. II, бр. 1–2, МАНУ, Скопје 1977, 25–58.
- За литературниот превод. Теоретско-практичните аспекти на литературниот превод, Зборник со трудови од *Петијата меѓународна средба на литературниот преведувачи* (25 и 26 август 1976, Тетово). Совет на Меѓународната средба на литературните преведувачи, Тетово 1977, 5–6.

- За некои варијантни форми во македонскиот литературен јазик. *Prace Komisji Slowianoznawstwa, Wariacja normy we współczesnych slowiańskich językach literackich*, 38, Kraków 1977, 47–50.
- За Станиславовиот пролог. *Прилози МАНУ. Одделение за лингвистика и литературна наука*, II, 1–2, Скопје 1977, 5–23.
- Крвава кошула. *Годишен зборник на Филолошкој факултет*, бр. 3, Скопје 1976, 269–273.
- Крсте Пејков Мисирков. О македонски сиварима* / Крсте П. Мисирков; предговор Блаже Конески. Матица српска, Нови Сад 1977, 5–17.
- La lingua della letteratura slava antica in Macedonia. *Gloria a San Cirillo*, Скопје 1977, 13–31.
- Митрев е веќе со иднината. Реч на комеморативната седница во МАНУ. *Современост*, год. XXVII, 2, Скопје 1977, 9–10.
- „Ne cedat academia“. *Odjek*, XXX, 6, Sarajevo 15–31. III 1977, 3.
- О такованом мешању назала. *Zbornik radova povodom 70. Godišnjice života akademika Jovana Vukovića*, Posebna izdanja, knj. XXXIV. Odeljenje društvenih nauka; knj. 6, ANUBiH, Sarajevo 1977, 163–168.
- П. Зографски како граматичар. *Свечен собир йосвешен на 100-годишнината од смртта на Паршенија Зографски* (одржан на 22 ноември 1976). МАНУ, Скопје 1977, 27–36.
- Poezija*, prevedel: Ivan Minatti. Državna založba Slovenije, Ljubljana 1977, 127 s.
- Похвала Сафету Бурини. *Most*, IV, 14–15, Mostar 1977, 39–40.
- Slovník slovanské lingvistické terminologie: makedonské ekvivalenty / R. Ugrinova Skalovska, B. Vidoeski, K. Tošev. Academia, Praha 1977. 553 s.
- Слово за професорот Андре Вајан. *Македонски јазик*, год. XXVIII, Скопје 1977, 222–224.
- Трајните пораки на Титовото дело. *Писателите за Тито* / Борислав Наумовски. Македонска книга, Скопје 1977, 78–85.
- U spomen Ivanu Mazovu. *Odjek*, XXX, 23, Sarajevo, 1–15. XII. 1977, 16.

Во спомен на Иван Мазов. *Литературен збор*, год. XXIV, бр. 1, Скопје 1977, 119–120.

Записи за човековата судбина, Во: Душко Наневски, *Македонска јоејска школа*, Скопје 1977.

## 1978

*About the Macedonian Language / Editorial Board: Todor Dimitrovski, Blaže Koneski, Trajko Stamatovski. Institut za makedonski jazik „Krstе Misirkov“*, Skopje 1978. 87 s.

Ѓорѓи Пулевски. *Литературен збор*, год. XXV, бр. 2, Скопје 1978, 63–65.

*За македонскиот јазик*, редакциски одбор: Тодор Димитровски, Блаже Конески, Трајко Стаматоски. Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“, Скопје 1978. 95 с.

За редукацијата на неакцентираниите вокали. *Предавања на X семинар за македонски јазик, литература и култура* (Скопје и Охрид, 5. VIII 25. VIII 1977). Универзитет „Кирил и Методиј“, Скопје 1978, 15–21.

Иднината на поезијата. *Годишен зборник на Филолошките факултети*, кн. 4, Скопје 1978, 171–175.

Кирилотодиевската традиција меѓу Јужните Словени во XVIII и XIX век. *Предавања на VIII семинар за македонски јазик, литература и култура* (Скопје и Охрид, 7. VIII 23. VIII 1975). Универзитет „Кирил и Методиј“, Скопје 1978, 11–15.

Крсте Петков Мисирков. *Предавања на IX семинар за македонски јазик, литература и култура* (Скопје и Охрид, 9. VIII 25. VIII 1976). Универзитет „Кирил и Методиј“, Скопје 1978, 11–25.

Марко К. Цепенков. *Македонска књижевна кријка и есеј*. Матица српска, Нови Сад 1978, 107–123.

*О македонском јазике*, редакторы: Тодор Димитровски, Блаже Конески, Трајко Стаматоски. Институт македонског јазика имени Крсте Мисиркова, Скопле 1978, 94 с.

О песничком преводу. *Градац*, год. 6, 21, Чачак 1978, 13–15.

- Озледи и беседе*, избрала и превела Цвета Котевска; поговор Зоран Гавриловић. Народна књига, Београд 1978, 186 с.
- Песнички елемент у делу Мирослава Крлеже. *Књижевност*, год. XXXIII, 12, Београд 1978, 2162–2164.
- Поетскиот елемент во делото на Крлежа. *Нова Македонија*, год. XXXIV, 11398, Скопје 15. X 1978.
- Пораката од АВНОЈ. *Комунист*, год. XXXVI, Скопје, 24. XI 1978, 49.
- Портретот на сликарот Цане Секулоски (реч од една сликарска изложба). *Нова Македонија*, год. XXXIV, 11265, Скопје, 4. VI 1978.
- Прича о сликару. *Odjek*, god. XXXI. 12, Sarajevo 15–30. VI 1978, 7.
- Просба и сти́рога македонска ѿсна* : избрани стихови, режија, интерпретација Цветанка Трпкова. Центар за култура и информации, Скопје 1978, 16 с.
- Reconocimiento y no reconocimiento. *Cuestiones actuales del socialism* : revista mensual yugoslava, god. XIV, 3, Beograd 1978, 69–72.
- San Clemente di Ohrid. *Gloria a San Cirillo*, Skopje 1978, 11–20.
- Слоговые **р** и **л** в старославянском языке. *Восточнославянское и общее языкознание*. Наука, Москва 1978, 3–6.
- Songs from Macedonia* / Translated by: Andrew Harvey, Anne Pennington. Mid-Day Publ., Oxford 1978, 63 s.
- Сти́ара лоза*, ред. одбор: Милован Урошевић, Перко Гузина и др., преводи и препевы: Влада Урошевић, Радован Зоговић и др., Градска библиотека, Самоуправна интересна заједница културе, Чачански глас, Чачак 1978, 62 с.
- The Ohrid Literary School. *Macedonian Review*, Vol. VIII, 1, Skopje 1978, 16–25.
- Факторот на традицијата во развитокот на словенските литературни јазици во XIX и XX век. *Реферати на македонскиот славистички за VIII меѓународен славистички конгрес во Загреб – Љубљана*. Македонски славистички комитет, Скопје 1978, 35–41.
- Факторот на традицијата во развитокот на словенските литературни јазици во XIX век. *Современост*, год. XXVIII, бр. 8–9, Скопје 1978, 3–9.

- Пет песни: Смртта на синот, Одмазда, Стара лоза, Успение на тетка Менка, Иднина. *Современоси*, год. XXVIII, бр. 3 (март), Скопје 1978, 3–5.
- Песната повеќе ја откривам одошто ја кажувам. *Градац*, год. 6, 21, Чачак 1978, 11–12.
- Dremitja e teto menkes, *Jehona*, Flaka e vëllazërimit – Nova Makedonija, Viti 16, No 8, Skorje 1978, 1036–1037.
- Потез. *Савремена македонска итријовейка*, Матица српска, Нови Сад 1978, 126–134.
- Портрет на сликарот Цане Секулоски, Реч при отворањето на изложбата на Цане Секулоски на 24 V 1978 г., *Нова Македонија*, год. XXXIV, Скопје 4. VI 1978.
- Проштанање од Митрев. *Сјоменица йосвейена на Димитар Мишрев*, МАНУ, Скопје 1978, 7–8.

## 1979

- Анализа на песната „Ленка“ од Кочо Рацин (по повод на 40-годишнината од излегувањето на збирката „Бели мугри“). *Предавања на XII семинар за македонски јазик, лиџераиура и кулџура* (Скопје и Охрид, 11. VIII 31. VIII 1979). Универзитет „Кирил и Методиј“, Скопје 1979, 13–15.
- Die Anerkennung und die Nichtanerkennung. *Sozialistische Theorie und Praxis* : Jugoslawische Monatsschrift, VI, 3, Beograd 1979, 72–75.
- È Kentēstra / prólogos Matea Matephski; prológisma Kosta Baleta. Aimos, Athēna 1979, 70 s.
- За руското влијание врз јужнословенските текстови од XIII–XIV век. *Opuscula Polono-Slavica*. Wroclaw; Warszawa; Polska Akademia Nauk, Krakow 1979, 175–178.
- Izide sijač da sije. *Odjek*, XXXI, 22, Sarajevo 15–30. XI 1979, 7.
- Konstante : riječ održana u Muzeju Koče Racina. *Odjek*, XXXII, Sarajevo, 15–31. III 1979, 6 s.
- Лазар Личеноски. Лазар Личеноски: *Македонски йејзаж*: октомври–ноември 1979 / предговор Блаже Конески. МАНУ, Уметничка галерија, Скопје 1979, 7–12.

- Личноста на Кочо Рацин (реч на прославата во Прилеп, на 3. VI 1978). *Стремеж*, год. XXIII, бр. 3–4, Прилеп 1979, 302–306.
- Коментар кон преводот на поемата на Лазар Поп Трајков. Во: *Локваџа и Вињари* / Лазар Поп Трајков; превод и коментар Блаже Конески. *Современоси*, год. XXIX, Скопје 1979, 5–11.
- Општ поглед врз фонолошкиот развој на македонскиот. *Предавања на XI семинар на македонски јазик, литература и култура* (Скопје и Охрид, 11. VIII 31. VIII 1978). Универзитет „Кирил и Методиј“, Скопје 1979, 31–39.
- Признание и непризнание. *Социјалистическая мысль и практика* : југославскиот ежесеченски журнал, XVI, 3, Београд 1979, 71–74.
- Poems* / Translated by Andrew Harvey, Anne Pennington. Andre Deutsch, London 1979. 46 s.
- Поетскиот елемент во делото на Мирослав Крлежа. *Беседа*, VIII, 16, Куманово 1979, 1–5.
- Putevi do sveta. *Odjek*, XXXII, 20, Sarajevo 15–30. X 1979, 9.
- Recognition and Nonrecognition. *Socialist thought and Practice* : A Yugoslav Monthly, XIX, 3, Beograd 1979, 67–70.
- Reconnaissance et non reconnaissance. *Question actuelles du socialisme* : revue mensuelle Yougoslave, XXVIII, 3, Beograd 1979, 71–74.
- Riconoscimento e negazione. *Question attuali del socialismo* : rivista mensile Jugoslava IV, 3, Beograd 1979, 71–73.
- Слепче. *Ономајлошки прилози САНУ*, I, Београд 1979, 51–53.
- Стари и нови јесни*. Стремеж, Прилеп 1979, 151 с.
- A General Survey of Phonological Development in Macedonian. *Macedonian Review*, Vol. IX, No. 3, Skopje 1979, 255–260.
- Проложни житија: Житие на Бона, Житие на Таса Бојаноска, Белата тетка, Орде, Свети Спиридон нови. *Разлеги*, год. XXI, бр. 5, Скопје 1979, 405–411.

Две песни: Сеќавање на Ѓорета. Меѓу дрвјата. *Сѝремеж*, год. XXIII, бр. 3–4 (март–април), Прилеп 1979, 210–211.

Четири песни: Смртта на синот, Одмазда, Песна над песните, Видот. *Сѝремеж*, год. XXIII, 7, Прилеп 1979, 591–594.

Уште две песни за Марка Крале, Песјо брдце. *Современосѝ*, год. XIX, бр. 6, Скопје 1979, 3–6.

## 1980

За македонската литература. *Guide to the South Slavonic Languages* / by R.G.A. de Bray. Columbus, Ohio : Slavics Publ., 1980, 229–230.

За песните на К. Миладинов. Реч при промоцијата на „Изборот“ од Константин Миладинов што го подготви Гане Тодоровски (Мисла, Скопје 1980), *Треѝа ѝроѓрама на Радио Скопје*, бр. 4, Скопје 1980, 169–172.

За поетскиот превод (Реч на „Дисовата пролет“, Чачак, 20 мај 1978). *Сѝремеж*, год. XXIV, бр. 1, Прилеп 1980, 92–95.

Тетин Ристе, *Сѝремеж*, год. XXIV, бр. 4/5, Прилеп 1980, 295–298.

Забелешки во врска со песните на К. Миладинов. *Избор* / Константин Миладинов; избор и предговор Гане Тодоровски. Мисла, Скопје 1980, 313–318.

Излезе сејач да сее. *Треѝа ѝроѓрама на Радио 1*, Скопје 1980, 229–231.

Kënga për jetën / për ktheu: Resul Shabani. *Flaka e vëllazërimit*, Shkup 1980. 66 s.

Крштевање на Савица / препев Блаже Конески. *Поезија* / Франце Прешерн; избор и поговор Александар Спасов. Македонска книга; Sankarjeva založba, Скопје; Ljubljana 1980, 98–141.

Личното име Емноста. *Виѝора јуѓословенска ономастѝичка конференција* (Скопје, 6–9 октомври 1977). МАНУ, Скопје 1980, 155–156.

Македонската поезија во медитеранската сфера. *Нова Македонија*, XXXVI, Скопје, 18.V 1980.

Македонскиот писмен јазик во XIX век. *Поѕлеги*, год. XVII, бр. 6, Скопје 1980, 40–43.

- Marko K. Cepenkov*. Sodobni makedonski esej. Bosansko-hercegovski esej. Črnogorski esej. Esey jugoslovenskih narodnosti, Pogačnik, J. (ur.), Mladinska knjiga, Ljubljana 1980, 33–54.
- Markó temploma : válogatott versek – válogatta és az utószót írta Paszkal Gilevszki, *Európa Könyvkiadó*, Budapest 1980, 107 c.
- Macedonian. *The Slavic Literary Languages, Formation and Development* New Haven, 1980, 53–63.
- О македонском језику*, Блаже Конески, Тодор Димитровски, Трајко Стаматоски. „Веселин Маслеша“, Сарајево 1980, 129 c.
- О Prologu Stanisława (mac. Stanislavoviot prolog). *Studia linguistica Polono-Jugoslavica*, I, Wrocław 1980, 29–43.
- Песни и њоеми : избор*. Македонска книга, Скопје 1980, 123 c.
- Претходник на современата македонска поезија. *Нова Македонија*, год. XXXVI, Скопје 23. XI 1980.
- Суфиксот -(j)ух во македонската топонимија. *Годишен зборник на Филолошкиот факултет*, кн. 6, Скопје 1980, 95–97.
- Tito për lirinë e kombit maqedonas. *Flaka e vëllazërimit*, Скопје, 4. V 1980.
- Трајните пораки на Титовото дело. *Современост*, год. XXX, бр. 5, Скопје 1980, 41–46.
- Факторот на времето во јазичните промени (тези). *Предавања на XIII семинар за македонски јазик, литература и култура* (Скопје и Охрид, 8. VIII – 29. VIII 1980). Универзитет „Кирил и Методиј“, Скопје 1980, 25–26.
- Дедо Илија. *Стремеж*, год. XXIV, бр. 7, Прилеп 1980, 557–560.
- Blaže Koneski: Tajemství. In *Básníka miluje svět: Jiří Wolker v literaturách evropských socialist. zemí*. Dorovská, Dagmar, Dorovský, Ivan, eds. p. 136. Blok, Brno 1980.

## 1981

- Блаже Конески (Њоезија)*. Прво издање. „Милић Ракић“, Ваљево 1981, 34 c.

За поезијата (беседа). *Литературен збор*, год. XXVIII, бр. 5, Скопје 1981, 3–5.

*Избрани дела во седум книги*. Второ дополнето јубилејно издание. Култура, Македонска книга, Мисла, Наша книга, Скопје 1981.

1. Поезија. 337 с.
2. Препеви. 209 с.
3. Лозје. 142 с.
4. За литературата и културата. 374 с.
5. За македонскиот литературен јазик. 337 с.
6. Граматика на македонскиот литературен јазик, дел I и II. 551 с.
7. Историја на македонскиот јазик. 239 с.

*Избрани дела*. Мисла, Скопје 1981.

1. Јазични теми. 299 с.
2. Лозје и песни во проза. (поговор на Александар Спасов), 230 с.
3. Места и мигови. 210 с.

*Историја на македонскиот јазик*. Поправено и дополнето издание. Култура, Скопје 1981, 239 с.

Поздравен говор на акад. Блаже Конески, претседател на Организацискиот одбор. *Симпозиум посветен на живојот и делото на Марко Цепенков* (Прилеп, 15–17 ноември 1979). ур. Б. Конески, МАНУ, Скопје, Друштво за наука и уметност Прилеп, 1981, 9–10.

Јазична споредба меѓу записите на Марко Цепенков и некои други македонски текстови од XIX век. *Симпозиум посветен на живојот и делото на Марко Цепенков* (Прилеп, 15–17 ноември 1979). ур. Б. Конески, МАНУ, Скопје, Друштво за наука и уметност Прилеп 1981, 335–342.

*Једно искуство*. *Тамне воде*, Блаже Конески; превод с македонског Сретен Перовић. „Веселин Маслеша“, Сарајево 1981, 5–19.

*Крвава кошула*. Одбрани творби, Рајко Жинзифов; прир. Гане Тодоровски. Мисла, Скопје 1981, 480–485.

La lingua macedone. La Battana : numéro spéciale : *Macedonia*, XVIII, 59, Rijeka 1981, 11–19.

La phraséologie macédonienne dans le contexte balkanique / О. Јаџар-Nasteva. В. Nastev, *Прилози МАНУ, Одделение за лингвистика и литературна наука*, год. VI, бр. 1, Скопје 1981, 11–21.

- Кон поезијата ме привлече читањето поезија. *Нова Македонија*, год. XXXVI, Скопје 5.4.1981.
- Македонска поезија у медитеранској сфери. *Књижевне новине*, Београд, 21.V 1981.
- Македонската дијалектологија и историјата. *Годишен зборник на Филолошкиот факултет*, кн. 7, Скопје 1981, 77–80.
- Месџа и мигови*. Мисла, Скопје 1981. 210 с.
- Моје искуство; О традицији и иновацијама; О откривању песме; Будућност поезије. – *Летопис Мајице српске* Нови Сад, 157, 3, Нови Сад 1981, 306–316.
- О песничком преводу. *Месџови*, год. XII, 2, Београд 1981, 122–124.
- Песни* (превод Ендру Харви, Ен Пенингтон). Македонска книга, Струшки вечери на поезијата, Скопје-Струга 1981, 120 с.
- Тамне воде*, превод с македонског Сретен Перовић. Веселин Маслеша, Сарајево 1981, 91 с.
- Yıldizlari örnek / türkçesi: Necati Zekeriya. Cem Yavinevi, Istanbul 1981. 55 с.*
- Езеро. *Македонија*, год. 28, бр. 344, Скопје 1981, с. 20.
- Пет песни: Посета на музеј, Песната на една певица, Копнеж, Дрвце пресадено од Кожуф, Младиот кеदार. *Разгледи*, год. XXIII, бр. 1, Скопје 1981, 5–7.
- Песната треба да биде доведена до просирен израз (разговор воден од Тодор Чаловски, емитуван на Прва програма, Радио Скопје, на 17. XII. 1980, во рамките на серијата „Жива поетска антологија“. *Разгледи*, год. XXIII, бр. 1, Скопје 1981, 79–84.
- Трајните пораки на Титовото дело. *Разгледи*, год. 23, бр. 5, Скопје 1981, 339–345.
- Убавите жени. *Просветена жена*, год. XXXVII, бр. 3 (јули–август), Скопје 1981, 15.
- Стерна, Болен Дојчин, Марковиот манастир, Виј, Јаглен. *Сиремеж*, год. XXV, бр. 1–2, Прилеп 1981, 15–21.

## 1982

- За поезијата. *Дваесет години Сирушки вечери на поезијата* (Струга 1981), ред. Е. Манев, Т. Ширилов, К.

- Бојациевски, Совет на Струшките вечери на поезијата, Струга 1982, 39–41.
- Убавите жени. Блаже Конески – Добитник на Златниот венец на Струшки вечери на поезијата за 1981, *Дваесет години Струшки вечери на поезијата* (Струга 1981); ред. Е. Манев, Т. Ширилов, К. Бојациевски, Совет на Струшките вечери на поезијата, Струга 1982, 57.
- Запишувачот на приказните од Солунско од збирката на Верковиќ. *Прилози МАНУ. Одделение за лингвистика и литературна наука*, МАНУ, год. VII, 1, Скопје 1982, 37–43.
- Игра со дејте*. Мисла, Струга 1982, 64 с.
- Izabrana dela u 4 knjige*. Jubilarno izdanje povodom 60 godina života. Svetlost, Sarajevo; Narodna knjiga Beograd; Mladost, Zagreb; Pobjeda, Titograd 1982.
1. Poezija. 251 s.
  2. Proza; Pesme u prozi. (izbor i redakcija Cveta Kotevska) 141 s.
  3. Eseji. 250 s.
  4. O makedonskom jeziku i književnosti. 217 s.
- Лазични белешки за Зборникот на Миладиновци. *Прилози МАНУ. Одделение за лингвистика и литературна наука*, год. VII, бр. 1, МАНУ, Скопје 1982, 5–19.
- Лазични белешки за приказните од Солунско од збирката на Верковиќ. *Прилози МАНУ. Одделение за лингвистика и литературна наука*, год. VII, бр. 1, МАНУ, Скопје 1982, 21–35.
- Контактите на македонските и албанските говори, Оливера Јашар-Настева, Блаже Конески, Божидар Видоески. *И научна дискусија на Меѓународниот семинар за македонски јазик, литература и култура* (Охрид, 27–28 август 1974). Универзитет „Кирил и Методиј“, Скопје 1982, 83–92.
- Les contacts entre les parlers Macedoniens et Albanais, O. Jašar-Nasteva, B. Koneski, B. Vidoeski, *Seminaire de langue macedonienne, literature et culture*, Skopje 1974, 16 s.
- Почит на „Т’га за југ“, Песна за една голема тага. *Нова Македонија* Скопје, 17. X 1982.
- Поетскиот елемент во делото на Крлежа. *Просвета*, Скопје 10.11 1982.

- Tvrđava* (izabrane pjesme), izbor, prevod i prepjev Sreten Perović, Jubilarno izdanje. Obod, Cetinje 1982, 164 с.
- Факторот на времето во јазичните промени. *Studia linguistica Polono-Jugoslavica*. 2, Скопје, 1982, 23–27.
- Hafciarka i inne wiersze*. wybór, wstęp i autoryzacja przekładu Blaże Koneski; przekład i Nota o poecie Bohdan Drozdowski; przekład wstępu Zuzanna Topolińska, Wydawnictwo Literackie, Kraków 1982. 89 с.
- Тажната е во речењето на зборовите (Средба на Блаже Конески со новинарите на СВП '81), *Дваесет години Струшки вечери на поезијата*, ред. Е. Манев, Т. Ширлилов, К. Бојациевски, Струга 1982, 51–53.

### 1983

- A Historical Phonology of the Macedonian Language / By Blaže Koneski; With a survey of the Macedonian dialects and map by Božidar Vidoeski*. Heidelberg: Car Winter, 1983. 150 s., 1 k.
- Венијамин Мачуковски како соработник на Стефан Верковиќ. *Сѵекѵар*, год. I, бр. 1, Скопје 1983, 5–10.
- Winnica* : wybór poezji i prozy (przekład z macedońskiego Bożena i Stanisław Gogolewscy). Wydawnictwo Łódzkie, Łódź 1983, 213 s.
- Еден русизам во Трлиското и Кулакиското евангелие. *Годишен зборник на Филолошкиот факултет*, кн. 8–9 (1982–1983), Скопје 1983, 5–6.
- За јазикот во поезијата на Гане Тодоровски. *Подалеку од занесот, ѿблизу до болот / Гане Тодоровски*. Мисла, Скопје 1983, 445–450.
- За јазикот и стилот на приказните на Шапкарев. *Разглед*, год. XXV, бр. 1, Скопје 1983, 5–9.
- Меѓу народната песна и приказна. *Литературен збор* год. XXX, бр. 2, Скопје 1983, 3–7.
- Нашата народна поезија како одраз на нашето националноослободително движење. *Гоце Делчев во македонскиот фолклор*, прир. Кирил Пенушлиски, Танас Вражиновски, Мисла, Скопје 1983, 285–292.
- O jednom Njegoševom stihu. *Festschrift für Nikola R. Pribić*. Neuried : Hieronymus Verlag, 1983, 151–153.

- Poetry* / Edited by Georgi Stardelov. Macedonian P.E.N. Centre, Skopje 1983. 114 s.
- Развитокот на македонската ортографија. *Studia linguistica Polono-Jugoslavica*, 3, Sarajevo 1983, 51–55.
- Руското јазично влијание врз македонските текстови од XIII – XIV век. *Реферати на македонскиите слависти за IX меѓународен славистички конгрес во Киев*. Македонски славистички комитет, Скопје 1983, 25–28.
- Na'di söyle de sizlayalım (ş iirler) / Türkçesi : Ferdane Elmazović Altanay. *Birlik*, Üsküp 1983, 64 s.
- Дедо Конe. *Современоси*, год. XXXI (XXXII), бр. 1, Скопје 1983, 3.
- Девственици, *Просветена жена*, год. 32 (јули–август), Скопје 1983, 7.
- Ионинаџа на џоезијаџа*, одделен отпечаток од *Годишнои зборник на Филолошкиоџ факултеџ* на Универзитетот во Скопје, кн. III, Филолошки факултет, Скопје 1983, 8 с.
- Моето прво видување со Ацо Шопов. *Современоси*, год. XXXII, бр. 4, Скопје 1983, 68.
- Тешкото. *Современоси*, год. XXXII, бр. 7–8, Скопје 1983, 56–58.
- Три песни: Дојрански ветришта, Разминување, Носталгија. *Современоси*, год. XXXII, бр. 9, Скопје 1983, 15–7.
- Бавча. *Сиремеж*, год. XXIII, бр. 5, Прилеп 1983, 435–436.

## 1984

- Балкански јазични паралели во речниците на Ѓорѓи Пулевски / О. Јашар-Настева. *Прилози МАНУ, Одделение за лингвистика и литературна наука*, IX, 2, Скопје 1984, 57–63.
- Во златниот фонд на македонската литература. Авторизирана реч при промовирањето на новото издание на Зборникот на народни песни на Миладиновци (20.II 1984). *Литературен збор*, год. XXXI, бр. 2, Скопје 1984, 41–43.

- За јазикот на Пулевски (графички, фонетски и фонолошки особености). *Македонски јазик*, год. XXXV, Скопје 1984, 7–16.
- Замина научник исклучително предан кон изучувањето на македонското литературно и културно наследство. Реч на комеморацијата посветена на акад. Харалампие Поленаковиќ одржана во МАНУ на 16.2.1984, *Литературен збор*, год. XXXI, бр. 2, Скопје 1984, 3–6.
- За насловот на една Рацинова песна. *Сѝекѝар*. год. II, бр. 3, Скопје 1984, 63–66.
- Коментар кон писмата на Ачета. За сликарот Ѓ. Ачески. *Современосѝ* год. XXXIV, бр. 9, Скопје 1984, 30–40.
- Четири песни: Децата, Шепот, Неминовност, На гробот на Пол Елијар. *Современосѝ*, год. XXXIV, бр. 10, 11–12.
- Кузман Шапкарев и другите следбеници на Партенија Зографски. *Избор* / Кузман Шапкарев; прир. Томислав Тодоровски. Мисла, Скопје 1984, 359–385.
- Лингво-стилистичка анализа на „Тага за југ“. *Живојтоѝ и делото на браќата Миладиновци* (Скопје, 15–16 октомври 1982). МАНУ, Скопје 1984, 305–309.
- Пренос на акцентот. *Сѝремеж*. год. XXVIII, 1, Прилеп 1984, 6–7.
- Проф. В. Мошин во Македонија. *Прилози МАНУ, Одделение за лингвистика и литературна наука*, год. IX, бр. 2, Скопје 1984, 7–10.
- Проширено сеќавање. *Сѝекѝар*, год. II, бр. 4, Скопје 1984, 81–86.
- Работата врз македонскиот јазик во Горно Врановци. *Историски денови на Горно Врановци – ѝо ѝовод 40-годишнината од ѝресѝојоѝ и рабојата на државноѝо, военоѝо и ѝолийчкоѝо раководсѝиво на Македонија во селоѝо Горно Врановци, Велешко*. Мисла, Скопје 1984, 92–94.
- Срце ширини широко. *Сѝремеж*, год. XXVIII, бр. 3–4, Прилеп 1984, 171–174.
- Naralampie Polenaković, scienziato macedone. *Balkanica Roma*, III, 2, 1984, 139–141.
- Чешмиѝе*. Македонска книга, Скопје 1984. 63 с.

- Девет сонети: Кочо Рацин, Чешмите, Пиперки, Јуруклукот, Излет, Мукос, Магла, Роденден, Сништа. *Разгледи*, год. XXVI, бр. 3, Скопје 1984, 147–152.
- Swallows; Drean; The Breaking of Strength; Prince Marko's Charch; Chrysanthemum; Game with a Child, translated by Andrew Harvey and Anne Pennington, *Македонски иселенички алманах*. Матица на иселениците од Македонија, 1984, 150–153.
- My Experience. *Macedonian Review*, Vol. XV, No. 1, Skopje 1985, 54–62.
- Троја. *Современоси*, год. XXXIII, бр. 1–2, Скопје 1984, 37.

### 1985

- Белешки за Пулевски. *Прилози МАНУ, Одделение за лингвистика и литературна наука*, год. X, бр. 1, Скопје 1985, 75–79.
- Врските меѓу старата македонска и руска писменост Перманентно и обострано влијание. *Нова Македонија*, год. XLI, Скопје, 5.X 1985.
- Двокатна песна. *Сиекшар*, год. III, бр. 6, Скопје 1985, 125–130.
- Den forstenede Orfeus : tre makedonske digtere* (Slavko Janevski, Blaže Koneski, Mateja Matevski) / på dansk ved Jane Kabel og Inger Christensen. Brendum : Brendums forlag, 1985. 109 s.
- За една граматика на македонскиот јазик. Прилеп и Прилепско во НОВ 1944 15 мај 1945 година (материјали од научниот собир одржан на 14, 15 и 16 март 1983). *Студентски збор*, Скопје 1985, 315–317.
- За една песна на Доситеј Обрадовиќ. *Литературен збор*, год. XXXII, бр. 2, Скопје, 1985, 45–46.
- Језички утицај Стефана Верковића на неговите кореспонденте у Македонији. *Зборник Мајице српске за филологију и лингвистику*, XXVII–XXVIII, Нови Сад, 1985, 363–365.
- Кодификацијата на македонскиот литературен јазик. *Свечен собир посветен на 40-годишнината од донесувањето на македонската азбука и правопис*. МАНУ, Скопје 1985, 9–14.

- Кодификацијата на македонскиот литературен јазик. *Нова Македонија*, год. XLI, Скопје, 8, 9.VI 1985.
- Култот на светителите и словенската културна афирмација. *Прилози МАНУ, Одделение за лингвистика и литературна наука*, год. X, бр. 2, Скопје 1985, 5–9.
- My Experience. *Macedonian Review*, Vol. XV, No 1, Скопје 1985, 54–62.
- На фонот на „Пан Тадеуш“. *Трета програма* на Радио Скопје, бр. 23, Скопје 1985, 93–95.
- Национални фон поезије. *Лейоис Машице српске*, 161, 435, 3, Нови Сад, 1985, 372–375.
- Поет со силината на сите чула. За поетот Скендер Куленовиќ. *Современост*, XXXV, 10, Скопје, 1985, 3–5.
- Предговор. Крик во секавањето / Јон Деаконеску. *Македонска ревија*, Скопје 1985, 7–8.
- Од „Илинденски мелодии“, *Гоцеви денови*, год. 11, бр. 11, Скопје 1985, 23.
- Совпаѓање. *Разгледи*, год. XXVII, бр. 1, Скопје, 1985, 3–7.
- Трајноста на едно културно дело – 1100 години од смртта на Методиј. *Просветен работник*, Скопје, 30.III 1985.
- У прави час Кодифицирање македонског книжевног језика и азбуке (1945) десило се у једном изузетно повољном историјском тренутку, при чему је сумирано искуство претходних генерација. *Борба*, Београд, 10.VI 1985.
- Церковнославјанское ЗЪМИА. *Microsolymitana VII*, Jerusalem 1985, 47–49.
- Цинот. *Литературен збор*, XXXII, бр. 5, Скопје 1985, 37–49.
- Цинот. *Литературен збор*, XXXII, бр. 6, Скопје 1985, 3–15.
- Дедо Конe, *Македонија*, год. XXXII, бр. 382, Скопје 1985, 13.
- Писателот пред дванаесет прашалници (подг. Марија Милошевска), *Развишок*, год. XXIII, бр. 1–2, Битола 1985, 16–20.
- Одисеј, *Македонија*, год. XXXII, бр. 389, 14.
- Сенка, Грачка. *Дело 74* (списание за самоуправни теорија и пракса, општествено-политички прашања, уметност и култура), год. XII, бр. 5/6, Скопје 1985, 431.

*Clemente da Ochrida* (Blaže Koneski; traduzione di Eros Sequi), San Cirillo e San Metodio e la loro tradizione in Macedonia, 35–45.

Од возот, *Македонски иселенички алманах*, Матица на ислениците од Македонија, 1985, 45.

Три песни: Молчење, По мразовите, Малечки предмети, *Развиток*, год. XXIII, бр. 1/2, Битола 1985, 5–6

## 1986

A Figure in the Nation's Consciousness and Fate. *Macedonian Review*, Vol. XVI, Skopje 1986, 249–253.

*Armunud tütarlapsed / makedonia keelest tõlkinud Mats Traat*. Tallinn: Eesti Raamat, 1986. 107 s.

Архитектонски принцип. *Књижевност*, 5, Београд 1986, 722–724.

Архитектонскиот принцип. *Разгледа*, год. XXVIII, бр. 1–2, Скопје 1986, 3–7.

Архитектонски принцип. *Борба* год. LXIV, Београд, 3 и 4.V 1986, 123–124.

*Блажена гора зелена*: антологија на македонската народна лирика. Македонска книга, Скопје 1986. 390 с.

Директниот на-предмет во македонските говори. *Studia linguistica Polono-Jugoslavica*, IV, Wroclaw, Warszawa 1986, 93–96.

За една граматика на македонскиот јазик. *Зборник на трудови посветени на академикот Михаило Ајосџолски по повод 75-годишнината од живото*. МАНУ, Скопје 1986, 497–499.

*Историја на македонскиот јазик*. Култура, Скопје 1986. 238 с.

Историски и национален чин. *Македонски иселенички алманах*, Матица на ислениците од Македонија, Скопје 1986, 150–152.

Климент е присутен во свеста на нашиот народ (Одломка од Слово за Климент Охридски на Свечената академија одржана на 7 декември 1986 г.). *Културен живот*, год. XXXI, бр. 9–10, Скопје 1986, 6.

Климент Охридски. *Климент Охридски 886–1986*, избор и редакција В. Стојчевска-Антиќ. Македонска книга, Скопје 1986, 5–17.

- Кодификација македонског књижевног језика. *Свеске IV*, 15, Сарајево 1986, 203–207.
- Кодификацијата на македонскиот литературен јазик. *Македонски јазик*, год. XXXVI–XXXVII (1985–1986), Скопје 1986, 349–354.
- Речник на македонскиот јазик со српскохрватски шолкувања*, редактор Блаже Конески; составувачи Тодор Димитровски, Благоја Корубин и Трајко Стаматоски, Македонска книга, Графички завод „Гоце Делчев“, Скопје 1986, 1706 с.
- Kult świętych i afirmacja kultury słowiańskiej. Kategorie peryferii i centrum w kształtowaniu się kultur narodowych : *materialy Konferencji naukowej dla uczczenia 1100-jej rocznicy śmierci świętego Metodego*. Instytut Filologii Słowiańskiej Wydział Polonistyki Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 1986, 13–19.
- Le Roi Marko : suivi d'un choix de poèmes* (en avantpropos: „Une expérience“ par Blajé Koneski; en post face: „Aperçu sur la poésie de Blajé Koneski“ par Matéia Matevski; choix et traduction du macédonien par Mira Cepincic et André Doms). Paris: Éditions Saint-Germain-des-Prés, 1986. 152 s.
- Лик присутен во свеста и судбината на народот. *Нова Македонија*, год. XLII, 14324, Скопје, 8.XII 1986.
- Linguistic Independence of the Macedonian People. *Macedonian Review*, Vol. XVI, 2, Скопје 1986, 129–133.
- Македонскиот XIX век: јазични и књижевно-историски прилози*. Култура, Скопје 1986, 304 с.
- О Маријинском јеванђељу. *Јужнословенски филолоџ*, год. XLII, Београд 1986, 67–70.
- Охридска књижевна школа. *Климент Охридски: Сџудиш*. Одбор за одбележување на 1100-годишнината од доаѓањето на Климент во Охрид и формирањето на Охридската школа за словенска култура и писменост, Скопје 1986, 9–23.
- Очудување. *Современосѝ*, год. XXXVI, бр. 1–2, Скопје 1986, 35–40.
- Потомци. (За Климент Охридски), *Комунистѝ*, год. XLIII, 1554, Скопје, 12.XII 1986.
- С. Б. Бернштейн, Константин-Философ и Мефодий. Началные главы из истории славянской письменности.

- Москва. 1984. *Македонски јазик XXXVI–XXXVII*, 1985–1986, Скопје 1986, 365–366.
- Са Исаком Самоковлијом у Пољској 1947. године. *Зборник радова о Исаку Самоковлији*. АНУ Босне и Херцеговине, Сарајево 1986, 236–238.
- Сказни и сџоренија*, Марко Цепенков, избор и редакција Блаже Конески. Култура, Мисла, Скопје 1986, 263 с.
- Слово за јазикот. Јазикот е единствена наша комплетна татковина. Реч на промовирањето на книгата „Борба за македонски литературен јазик“ од Т. Стаматоски. *Нова Македонија*, год. XLII, 14074, Скопје, 29. III 1986.
- Unter dem weissen Kalkstein der Tage / Übertragungen und Nachwort* Matthias Bronisch. Pendragon, Bielefeld 1986. 55 s.
- Ohri Yazın Okulu. *Sesler* XXIII, 211, Skopje 1986, 5–14.
- Poetika, Pol Eliyar'in Mezarında, Sevgililerin Mesajı, Jest Yaban Kazlar, Yeniden Ekmek, Minare, Dal galar, Mesaj, Ölüler / Blaje Koneski; türkçeye Fahri Kaya, *Sesler*, XXIII, sayı 220, Skopje 1987, 26–30.
- Послушајте Македонци!* За книгата „Борба за македонски литературен јазик“ од Т. Стаматоски. *Македонија*, год. XXXIII, бр. 398, Скопје 1986, 8–9.

## 1987

- Агарјани. *Прилози, МАНУ. Одделение за лингвистика и литературна наука*, год. XII, бр. 1, МАНУ, Скопје 1987, 89–93.
- Како работел Рацин над „Белите мугри“, *Македонската литературна наука за Рацин*, т. II. избор, редакција и предговор Томислав Тодоровски. Наша книга, Скопје 1987, 77–94.
- „Богомилите“ од Коста Рацин. *Македонската литературна наука за Рацин*, т. II. избор, редакција и предговор Томислав Тодоровски. Наша книга, Скопје 1987, 95–99.
- Во златниот фонд на македонската литература. *Свечен собир посвећен на 125-годишнината од излегувањето на Зборникот на Миладиновци* (5 ноември 1986), МАНУ, Скопје 1987, 13–15.

- Вук Караџиќ (по повод на неговата прослава). *Вук Караџиќ во историјата*, прир. Миодраг Друговац (јубилејно издание), Македонска книга, Скопје 1987, 11–18.
- Грамаџика на македонскиот литературен јазик* : дел I и II, Култура, Скопје 1987, 551 с.
- Дело што ја задолжи европската култура (За Вук Караџиќ). *Нова Македонија*, XLIII, 14661, Скопје, 14.XI 1987.
- Џиноџи*, *Избрани страници*, *Јордан Хаџи Конџанџинов-Џиноџи*, прир. Блаже Конески. Мисла, Скопје 1987.
- Kliment je prisutan u svijesti našeg naroda. *Odjek*, XL, Sarajevo, 1–15. V 1987, 11.
- Ликови и теми*. Македонска книга, Скопје 1987, 211 с.
- Македонско-војвођанске културне везе у XVIII и XIX веку. *Недељни дневник*, Нови Сад 22. XI 1987, 410.
- О Клименту Охридском. *Књижевност*, 3–4, Београд 1987, 619–623.
- Ohri Yazın Okulu. *Sesler* XXIII, 212, Skopje 1987, 19–27.
- Anilar: Üç İriyari Kadim, Kumanova, Torun / Blaje Koneski; türkçesi: Biba İsmail, *Sesler : aylık toplum sanat dergisi*. Yıl 23, sayı 218, Skopje 1987, 51–54.
- Poezija* (izbor) (izabrao i priredio Izet Muratspahić; preveli Sreten Perović, Stevan Raičković i dr.) Veselin Masleša, Sarajevo 1987. 228 s.
- Поетски израз што звучи полноцено. Реч при промоцијата на „Словото за походот Игорев“. *Огледало*, X, Скопје, 31.III 1987, 49.
- Послание*. Култура, Скопје 1987, 84 с.
- Пофалба за Вук. *Развјеток*, год. XXIV, бр. 9–10, Битола 1987, 346–347.
- Похвала на Вук Караџиќ. *Вук Караџиќ во историјата*, прир. Миодраг Друговац. Јубилејно издание, Македонска книга, Скопје 1987, 19–21.
- Просветителската мисија на Ј. К. Џинот. *Нова Македонија*, XLIII, 14513–14523, Скопје, 19–29.VI 1987.
- Собрани џесни*, Македонска книга, Скопје 1987. 455 с.
- Србизмите во јазикот на Рајко Жинџифов. *Studia linguistica Polono-Jugoslavica*, 5, Скопје 1987, 33–38.
- Стихи* (перевод с македонскогo). Художественная литература, Москва 1987, 286 с.

- Текстови со наративно достоинство Кон преводот на „Тиквешкиот зборник“. *Нова Македонија*, год. XLIII, 14633, Скопје, 17.X 1987.
- Тиквешки зборник*, превод и предговор Блаже Конески; коментари Вера Стојчевска-Антиќ. Мисла, Москва 1987, 204 с.
- На Георги Божиков. *Театарски гласник*, год. 11, бр. 30, Скопје 1987, 62.
- Тажачки, Подмладување, Преживување, Убавина, Свети Никола, Историја. *Беседа*, год. 14, бр. 37–38, Куманово 1987, 18–20.
- Нови песни: Читач, Помен, Повик, Врапци во магла, Суво дрво, Декември, Жената. *Разлеги*, год. XXIX, бр. 4, Скопје 1987, 287–290.
- Poetika, Pol Eliyar'in Mezarinda, Sevgililerin Mesaji, Jest Yaban Kazlar, Yeniden Ekmek, Minare, Dal galar, Mesaj, Ölüler. *Sesler*, Yil. 23, sayi 220, Skopje 1987, 26–30.
- Misioni, (прев. Abdulayis Islami), Jehona, *Flaka e vëllazërimit*, *Nova Makedonija*, viti 25, nr. 7, Shkup 1987, 74–75.
- Антониј и Клеопатра. *Современост*, год. XXXVII, бр. 5–6, Скопје 1987, 3–4.
- Татко, Натпис на чешмата во Јован Бигорски, Грешни жени, Миг, Тема. *Сиремеж*, год. XXXI, бр. 7–8, Прилеп 1987, 541–543.
- Vjersha të reja: Lexues, Kujtim, Apel, Rabeckat në mjegull, Dru i thatë, Dhjetor, Gruaja, (прев. Resul Shabani). Jehona, *Flaka e vëllazërimit*, *Nova Makedonija*, viti 25, Shkup 1987, 25–28.

## 1988

- Активирање књижевне лексике у македонском језику у XIX веку са посебним освртом на српски фактор. *Научни састанак слависта у Вукове дане*, Београд, Нови Сад, Тршић, 14–20.IX 1987. Меѓународни славистични центар, Београд 1988, 29–31.
- Болничка соба. Травник. Почеток на денот. Сенка. Одлагање. Пожар. Болест. В зори. Чување на мртовец. Полн циклус. Есенско зајдисонце. Селски пат. Разго-

- вор со мајката. *Современосӣ*, год. XXXVIII, бр. 7–8, Скопје 1988, 3–7.
- Världens milda ljus*, Dikter toikade från makedoniska av Jon Milos. Fripress Bokförlag, Bromma 1988, 46 s.
- Вкусот на водата. *Развiiоок*, год. XXV, бр. 3, Битола 1988, 86–89.
- Двоспратна песма. *Лейоiiис Маiiице срiске*, 164, 441, 1, Нови Сад 1988, 62–66.
- Дневник из Нишке Бање. *Књижевносī*, 10, Београд 1988, 1487–1496.
- Дневник од Нишка Бања. *Разгледи*, год. XXX, бр. 4, Скопје 1988, 271–285.
- Дневник iiо многу години*. Македонска книга, Скопје 1988, 142 с.
- За Климент Охридски. *Македонски јазик*, год. XXXVIII–XXXIX (1987–1988), Скопје 1988, 315–319.
- Јазични контакти меѓу старата македонска и руска писменост. *Кирило-методиевскиоii (старословенскиоii) iiериод и кирилometодиевската iiрадиција во Македонија* (прилози од научниот собир одржан по повод 1100-годишнината од смртта на Методиј Солунски, Скопје, 1–3 октомври 1985 год.), уред. Б. Конески, Б. Видоески, П. Хр. Илиевски, МАНУ, Скопје 1988, 51–56.
- Јазични контакти меѓу старата македонска и руска писменост. *Охридската архиепископија и iiокрсiiувањето на Русија*. Православен богословски факултет „Свети Климент Охридски“, Скопје 1988, 68–72.
- Кон „Дневникот по многу години“, „Хождение по земјата македонска“, „Симболи“, „Одломки“, „Генерирање на една песна“, „Лирата“. *Разгледи*, год. XXX, бр. 7, Скопје 1988, 491–510.
- Lied der Weinstöcke* / hrsg. und mit einem Nachwort versehen von Manfred Jähnichen; Nachgedichtet aus dem Mazedonischem von Waltraud und Manfred Jähnichen. Volk und Welt, Berlin 1988. 149 s.
- Ликот на Климент присутен во свеста и судбината на народот. *Македонски иселенички алманах*, Матица на иселениците од Македонија, Скопје 1988, 136–139.
- Лозје*. Наша книга, Скопје 1988, 149 с.

- Македонскиот писмен јазик во солунскиот круг во 60-те години од XIX век. *Национално-културнаија дејносии во јужновардарскиоии реџион (со ијосебен осврџи на Гевџелиско-дојранскиоии крај во ишекоии на XIX и иочешокоии на XX век)*, материјали од симпозиумот во Стар Дојран на 27 и 28.VI 1987 год (во рамките на „Дојрански ракувања '87“). Културно-просветна задница, Гевгелија 1988, 61–65.
- Маргиналии за Цинот. *Сѳекѳар*, год. VI, бр. 11, Скопје 1988, 35–37.
- Милорад Најдановић у моме сећању. *Кораии Краџујевац*, кн. XXIII, бр. 5–6, Крагујевац 1988, 293–295.
- Мојата соработка со проф. Крум Тошев. *Зборник во честии на Крум Тошев*, Научен собир по повод 10 години од смртта на професорот Крум Тошев (4 и 5 декември 1986 г.). Филолошки факултет, Скопје 1988, 13–15.
- Неколку опсервации во врска со Вук Караџиќ. (Научен собир посветен на 200-годишнината од раѓањето на Вук Стефановиќ Караџиќ, Скопје, 10 ноември 1987), *Прилози МАНУ, Одделение за линџвисѳиика и лииературирна наука*, год. XIII, бр. 2, Скопје 1988, 87–90.
- Од рецензијата на зборникот „Балканолошки линџвистични студии“. *Балканолошки линџвистички сѳудиии*, Петар Хр. Илиевски, Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“, Скопје 1988, 5–6.
- Parallèles linguistiques balkaniques dans les dictionnaires de G'org'i Pulevski / O. J. Nasteva. – *Papers presented at the Vth International Congress of South-East European Research Studies*, held in Belgrade (11–16th September 1984). Institut of National History, Skopje 1988, 115–119.
- Средба во рајоии*. Мисла, Скопје 1988. 131 с.
- Црква*. Мисла, Скопје 1988. 62 с.
- Црква* : песме, избор и превод Цвета Котевска. Нолит, Београд 1988, 101 с.
- Цинот и К. Миладинов за Охридската архиепископија. *Сѳекѳар*, год. VI, бр. 12, Скопје 1988, 5–12.
- Wyznania i rozmyślania: o tradycji i współczesnej rzeczywistości. *Poezja XXIII*, 6 (268), Warszawa 1988, 35–37.

- Со Десанка Максимовиќ. Прилог-факсимил од едно писмо на поетесата. *Развийок*, год. XXV, бр. 4, Битола 1988, 134–138.
- Девет песни: Сирма, Видение на Исаија Радев Мажовски од Лазарополе во Деборската зандана на 8 јануари 1889 година во десет саатот претпладне, Грбови, Мрша, Болка, дување, Благослов, Маглено утро, Свежина. *Разгледи*, год. XXX, бр. 8–10, Скопје 1988, 579–584.
- Тринаесет песни: Болничка соба, Травник, Почеток на денот, Сенка, Одлагање, Пожар, Болест, В зори, Чување на мртовец, Полн циклус, Есенско зајдисонце, Селски пат, Разговор со мајката. *Современоси*, год. XXXVIII, бр. 7–8, Скопје 1988, 3–7.
- За повеќе логика. За песната „Раѓање“ од Гого Ивановски и расказот „Јон“ од Иван Точко, *Сирмеж*, год. XXXII, бр. 1–2, Прилеп 1988, 17–21.
- Ако некој лаже за она што му е интимна сушност и најлично преживување до толку помалку е позван да ги толкува социјалните мотиви. Седмо годишно собрание на Друштвото на писателите на Македонија, *Сирмеж*, год. XXXII, бр. 1–2, Прилеп 1988, 35–36.
- Да се воздржиме од давање етикети. *Сирмеж*, год. XXXII, бр. 1–2, Прилеп 1988, 65–67.
- Дабот. *Современоси*, год. XXXVIII, бр. 9–10, Скопје 1988, 13–14.
- Мајаковски, Љубов, Молба, Во паркот, Вино, Дуња, Спомените, На сонце, Пензионерите, Свест, Војводата Блаже во испустеното Бириното, Епилог. *Развийок*, год. XXV, бр. 9–10, Битола 1988, 414–418.
- Tolstoy-ular / türkçesi Suat Engüllü, *Sesler*, Yıl 24, sayı 227, Skopje 1988, 25–28.
- Генерирање на една песна. *Разгледи*, год. XXX, бр. 7, Скопје 1988, 500–504.
- Успение на Владимир Мошин, Живот и смрт, Суво дрво, *Културен живои*, год. XXXIII, бр. 1–2, Скопје 1988, 6.

1989

- Ваѓ. Detska Radost: Kultura, Skopje 1989. 140 s.
- Берзити Брсјаци. *Прилози МАНУ, Одделение за лингвистика и литературна наука*, год. XIV, бр. 1, Скопје 1989, 65–68.
- Григор Прличев. Македонска поезија XIX век, прир. Раде Силјан. Македонска книга, Скопје 1989, 367–379.
- Dnevnik poslije mnogo godina. S makedonskog prevela Sveta Kotevska. Svjetlost, Sarajevo 1989. 184 s.*
- Дрембица и Велика. *Прилози МАНУ, Одделение за лингвистика и литературна наука*, год. XIV, бр. 1, Скопје 1989, 69–73.
- За Волче Наумчески (Се ближи десетгодишнината од Волчевата смрт). *Современоси*, год. XXXIX, бр. 9–10, Скопје 1989, 17–20.
- За житието на кнез Лазар од Пејчиновиќ. *Сџекџар*, год. VII, бр. 14, Скопје 1989, 15–17.
- Забелешки во врска со песните на К. Миладинов. *Македонска ѓоезија XIX век*, прир. Раде Силјан. Македонска книга, Скопје 1989, 313–318.
- Злајоврв*. Македонска книга, Скопје 1989. 62 с.
- Како работел Рацин над „Бели мугри“. *Македонска ѓоезија, XX век*, поезија меѓу двата Илиндена, прир. Веле Смилески. Македонска книга, Скопје 1989, 299–323.
- Kontaktet e të folmeve maqedonase me të folmet shqipe / Olivera Jashari-Nasteva, Bozhidar Vidoeski. *Gjurmime Albanologjike : seria filologjike Prishtinë*, 1989, 19, s. 55–63.
- Крвава кошула. *Македонска ѓоезија XIX век*, прир. Раде Силјан. Македонска книга, Скопје 1989, 536–541.
- Les formes linguistiques écrites en Macédoine au XIX siècle dans le contexte balkanique / Olivera Jašar-Nasteva. *Прилози МАНУ, Одделение за лингвистика и литературна наука*, XIV, 1, Скопје 1989, 75–90.
- Македонска литература во XIX век. *Македонска литература XIX век*, прир. Раде Силјан. Македонска книга, Скопје 1989, 34–49.
- На фонот на „Пан Тадеуш“. *Славистички студии*, год. 6, Скопје 1989, 7–11.
- Ошело* / Вилијам Шекспир; препев Блаже Конески. Македонска книга, Мисла, Скопје 1989, 213 с.

- Поезија* / Константин Миладинов; читање на Блаже Конески. Мисла, Скопје 1989. 66 с.
- Похвала Вуку. *Вук данас : сведочења* / прир. Милош Јевтић. „Милић Ракић“, Ваљево 1989, 116–117.
- Животен пат, Зборот, Дожд, Ода на умот, Стереотипи, Потстанар, Починска, Мојата песна, Слабоста, Вера, Очовечување, Дивина, Велигденско јајце, Похвала. *Разгледи*, год. XXXI, бр. 5–6, Скопје 1989, 371–378.
- Раката на мајсторот. *Разгледи*, год. XXXI, бр. 7–8, Скопје 1989, 483–506.
- Света Гора и старословенските ракописи. *Климент Охридски и улогата на Охридската книжевна школа во развојот на словенската просвета* (материјали од научен собир одржан во Охрид од 25 до 27 септември 1986 г.). МАНУ, Скопје 1989, 97–100.
- Сеизмограф*. Мисла, Скопје 1989, 61 с.
- Силуетата на Митрев. *Живото и делото на Димитар Митрев*, Наша книга, Скопје 1989, 14–19.
- Скршена гранка маслинка. *Современост*, год. XXXIX, бр. 5–6, Скопје 1989, 5–8.
- Српското воздејство во активирањето на книжевната лексика на македонскиот писмен јазик во XIX век. *Zbornik razprav iz slovanskega jezikoslovja: Tinetu Logarju ob sedemdesetletnici*. Slovenska akademija znanosti i umetnosti, Ljubljana 1989, 123–127.
- Стихови на глас трпезечки. *Македонска поезија XIX век*, прир. Раде Силјан. Македонска книга, Скопје 1989, 50–54.
- Shtregina*, zgjodhi dhe përktheu nga maqedonishtja Abdylaziz Islami. *Rilindja*, Prishtinë 1989. 141 s.
- Кочо Рацин. *Културен живој*, год. XXXIII, бр. 5–6, Скопје 1989, 21.
- Z vlaka – Ex curru ferroviario. *Živa antika*. Posebni izdanija, Viva antiquitas. Singulares editiones = Antiquité vivante. Monographies. 8, 1989, 71.
- Влада Урошевиќ, *Панична планета*. Избор. Поговори: Б. Конески, М. Матевски, Наша книга, Скопје 1989.
- Преображење: Хотели, На одмор, Молитва, Нок, Станување ноќе, Преображење, Животот, Трајност, На мојот бастун. *Современост*, год. XXXIX, бр. 7–8 (септември–октомври), Скопје 1989, 22–25.

*Посланица и најновије ѿјесме*, превод и препјев Сретен Перовић. Универзитетска ријеч, Никшић 1989, 182 с.  
Сонот, Елен самак, Одисеј, Три крупни жени. *Развѣтѣок*, год. XXVI, бр. 5–6 (мај–јуни), Битола 1989, 220–221.  
Магарињата. *Раззледи*, год. XXXI, бр. 2–3, Скопје 1989, 127–141.

## 1990

- Волкоѿ на љубовѿта* (избор). Култура, Скопје 1990. 66 с.  
Големото човечиште и малото човече. *ЛИК*, V, 94, Скопје, 20.VI 1990.
- Детството Исусово. *Прилози МАНУ, Одделение за лингвистѿика и лиѿтературна наука*, год. XV, бр. 1, Скопје 1990, 5–7.
- За имињата : Читач на имиња. Магиската функција на имињата. Личните имиња и хомонимијата. *Раззледи*, год. XXXIII, бр. 5–6, Скопје, 1990, 249–267.
- За македонскиот јазик. *Нова Македонија*, год. XLVI, 15663, Скопје, 1.IX 1990.
- Името на градот Кавадарци. *ЛИК* V, Скопје, 6.VI 1990, 93.
- Имињата во времето. *ЛИК* V, Скопје, 24.X 1990, 103.
- Имињата на планините во Македонија. *ЛИК* V, 106, Скопје, 5.XII 1990.
- Јордан Хаѿи-Константинов-Цинот како Доситејев следбеник. *19. научни сасѿанак славистѿа у Вукове дане*, Београд, Крушевац, Тршић, Нови Сад, 17–20.IX 1989. Св. 2. Међународни славистични центар, Београд 1990, 489–492.
- Книжевни ѿексѿови во 4 ѿома*. Јубилејно издание. гл. уредник Димитар Башевски, Култура, Скопје 1990.
1. Песни. 477 с.
  2. Песни и препеви. 381 с.
  3. Проза. („Лозје“, 5–130; „Дневникот по многу години“, 131–294; „Дневник од Нишка Бања“, 295–312), 319 с.
  4. Ликови и теми. 428 с.
- Лозје*. (поговор на В. Смилевски). Детска радост, Култура, Македонска книга, Мисла, Наша книга, Скопје 1990, 131 с.

- Makedonische Lexikographie. Wörterbücher: *Ein internationales Handbuch zur Lexikographie*. 2. Teilband. Berlin; New York: Walter de Gruyter, 1990, 2302–2304.
- Манастирите и патиштата. *ЛИК V*, Скопје, 10.X 1990.
- Марко К. Цепенков. *Македонскиот расказ*, прир. Веле Смилевски. Македонска книга, Скопје 1990, 53–69.
- Мелник. *ЛИК, V*, Скопје 26.IX 1990, 101.
- Нови топономастички белешки. *Прилози МАНУ, Одделение за лингвистика и литературна наука*, год. XV, бр. 1, Скопје, 1990, 21–25.
- Oduzimanje snage* : izbor iz poezije. Svjetlost, Sarajevo 1990. 217 s.
- Пејчиновићево житије кнеза Лазара. *Зборник Маџице српске за филологију и лингвистику XXXIII*, Нови Сад, 1990, 217–220.
- Песната „Татунчо“ од Кочо Рацин. *Македонската литература меѓу двете светски војни и појавата на „Бели муѓри“*, Зборник на трудови од научниот собир (Скопје, 3 и 4 октомври 1989), ур. Александар Спасов, МАНУ, Скопје 1990, 119–127.
- Solunska legenda. Filologia e letteratura nei poesi slavi. *Studi in onore di Sante Gracioti*. Roma, 1990, 913–917.
- Просторот и времето. *Разгледи*, год. XXXII, бр. 1–2, Скопје, 1990, 5–51.
- Топономастички белешки. *Прилози, МАНУ, Одделение за лингвистика и литературна наука*, год. XV, 1, Скопје 1990, 9–19.
- Уби ме прејака реч. *Градина*, год. XXVII, 1–2, Ниш 1990, 26–27.
- Седум песни: Во моите песни, Внатрешен дијалог, Напуштеност, Именден, Јасник, Темел, Преобразба. *Културен живој*, год. XXXV, бр. 9–10, Скопје 1990, 1–2.
- Елен самак. *Ловец*, год. XLIII, бр. 1, Скопје 1990, 23.
- Seismografo*, tradukis en esperanton Vera Cornij, Nevenka Tomić. Esperantski sojuz na Makedonija, Skopje 1990, 42 s.
- Fjala, Stereotipet, Shiu, Odë mendimit, Pritje, Pamundësia, Atdheu, Prekje, Historia Profetët e rrejshëm, Lavdia, Nëna, Hakmarrja, Ndryshime. *Jehona* : revistë për çashtje shkencore, politike, letrare dhe kulture. Viti 28, No 1, 1990, 19–25.

- Јазикот нашата единствена неподелена татковина, разговорот го водеше Радмила Трифуновска. *Македонија*, год. XXXVII, бр. 444 (април), 1990, 24–25.
- Vağ* / Blaže Koneski, önsöz N.D.Ülkü; resimler Dimçe Isailovski. *Detska radost, Kultura, Makedonska Kniga, Mislа, Naša Kniga*, Skopje 1990, 140 s.
- Altintepe / türkçesi Fahri Kaya. *Sesler*, Yil 26, Sayı 244/245, 1990, 67–68.
- Напуштеност, Предела, На моите песни. *Дело 74*, год. 17, бр. 1–2, Скопје 1990, 5–6.

### 1991

- „Богомилите“ од Коста Рацин. *Избрани сѝраници* / Кочо Рацин, прир. Александар Спасов и Људмил Спасов. Мисла, Скопје 1991, 179–186.
- Game with a Child* / Translated from the Macedonian by Anne Pennington, Andrew Harvey and Patricia Marsh Stefanovska. АЕА, Melbourne, Skopje, Detroit 1991, 59 s.
- Generowanie tekstu literackiego. *Studia o literaturach i folklorze Slowian*. Uniwersytet Warszawski, Warszawa 1991, 217–219.
- Григор Прличев. Избор / *Григор Прличев*, прир. Томе Саздов. Мисла, Скопје 1991, 207–219.
- Еден мотив од „Александрида“. *Сѝекѝар*, год. IX, бр. 17, Скопје 1991, 5–7.
- За историските мистификации. *Литѝераѝурен збор*, год. XXXVIII, бр. 5–6, Скопје 1991, 67–72.
- За јазикот на Џинот. *Studia linguistics Polono-Jugoslavica*, 6, Sarajevo 1991, 17–20.
- За некои месни имиња во грамотата на Василиј II од 1019 г. *Прилози МАНУ, Одделение за лингвистѝика и литѝераѝурна наука*, год. XVI, бр. 2, Скопје 1991, 11–14.
- Земјаша и љубовѝа*, избор, предговор и белешки Георги Старделов. Култура, Македонска книга, Скопје 1991. 194 с.
- Како работел Рации над „Бели мугри“. *Избрани сѝраници* / Кочо Рацин; прир. Александар Спасов и Људмил Спасов. Мисла, Скопје 1991, 153–178.

- Les formes linguistiques écrites en Macedoine au XIXe siècle dans le contexte balkanique / Olivera Jašar-Nasteva. *VI меѓународен конгрес за истражување на Југоисточна Европа* (Софија 1989), Прилози на учесниците од Македонија. МАНУ, Скопје 1991, 85–92.
- Македонски месџа и имиња*. Студентски збор, Скопје 1991. 117 с.
- Манастири и легенди. Имињата на местата: Трескавец и Треска. *Нова Македонија*, ЛИК VI, 122, Скопје, 5.VI 1991.
- Mowa słowiańska pismo greckie. *Problemy opisu gramatycznego języków słowiańskich*. Polska Akademia Nauk, Warszawa 1991, 95–96.
- Небеска река* : песни и препеви. Македонска книга, Скопје 1991, 64 с.
- Обрани иесни* / Хајнрих Хајне; препев Блаже Конески и Гане Тодоровски. Мисла, Скопје 1991, 156 с.
- Село со изгорено чело. Јазикот и народната етимологија. *Нова Македонија*, ЛИК, VI, 121, Скопје, 29.V 1991.
- Sismografo (elektro)* / Tradukis en esperanton: Nevenka Tomic, Vera Cornij. Makedonia esperanto ligo, Skopje 1991. 40 s.
- Царева Вода. *Прилози МАНУ, Одделение за лингвистика и литературна наука*, год. XVI, 2, Скопје 1991, 91–94.
- Дојранска елегија*, современ ракопис. НУБ „Климент Охридски“, Скопје 1991, 1 л.
- Дојранска елегија, Претчувство, Разложување, Навев, Самрак, Маглина, Езеро, Рибари, Дејател, Песна, Проштавање. *Современост*, год. XLI, бр. 1–2, Скопје 1991, 25–29.
- Пеперуга. *Развиџор*, год. XXVI, бр. 2(397), Скопје 1991, 6.
- Yeniden Ekmek / Blaje Koneski; türkçeleri Fahri Kaya. *Sesler*, Yıl 27, Sayı 254/255, Mart/Nisan 1991, 86.
- Песна, Песна, Песните, Зборот, Ars Poetica, Поезија, Поетика, Над секнатиот бунар, Песната. *Свремеж*, год. 35, бр. 1–2, Прилеп 1991, 510–512.

1992

- Animal Sacrifice in Macedonia. *Macedonian Review*, Vol. XXII, No 2, Skopje 1992, 192–194.
- Lastingness. *Macedonian Review*, Vol. XXII, 2, Skopje 1992, 202.
- Свети Спиридон со герамитката. *Современосӣ*, год. XLII, бр. 1–4, Скопје 1992, 9–12.
- Антиципации. *Современосӣ*, год. XLII, бр. 7–8, Скопје 1992, 11–14.
- Батко Ѓорѓија. *Современосӣ*, год. XLII, бр. 7–8, Скопје 1992, 9–11.
- Борка на нашата младост (Писмо до неговата сестра Вера), Скопје, 22 и 23 ноември 1991. *Пулс*, II, 89, Скопје, 1.10.1992, 26–27.
- Вардар. *Нова Македонија*, ЛИК, VI, 176, Скопје, 24.VI 1992.
- Ѓаволски суеверија и „покуши“ Кирил Пејчиновиќ и паганските обичаи. *Нова Македонија*, ЛИК, VI, 169, Скопје, 6. V 1992.
- Интелектуалниот подем во Прилеп во периодот меѓу двете војни. *Прилеп и Прилејско меѓу двете светски војни 1918–1941 година* (материјали од Научниот собир одржан на 1, 2 и 3 јуни 1988). Кн. 3, Општински одбор на Сојузот на здруженијата на борците од НОВ, Прилеп 1992, 21–25.
- Македонско-војвођанске културне везе у XVIII и XIX веку*. Војвођанска академија наука и уметности, Нови Сад 1992, 11–24.
- Не јет Видим ами јет Прилеп. *Пулс*, II, 74, Скопје, 18. VI 1992, 25.
- Ни „чукара“, ни близу до Кустендил Меѓу „Деве Баир“ и „Камилско Брдо“. *Нова Македонија* ЛИК, VI, 179, Скопје, 15. VII 1992.
- Платон против Хомера. *Современосӣ*, год. XLII, бр. 9–10, Скопје 1992, 30–35.
- Поверија од Прилепско. *Литературен збор*, год. XXXIX, бр. 1–6, Скопје 1992, 3–9.
- Reader of Names. *Macedonian Review*, Vol. XXII, 3, Skopje 1992, 275–280.

- Народни песни од Прилепско. *Македонски фолклор*, год. XXV, бр. 50, Скопје 1992, 135–155.
- Свети Спиридон со ќерамитката. *Современосӣ*, год. XLII, бр. 1–4, Скопје 1992, 9–12.
- Летото 1992. во Стар Дојран. *Современосӣ*, год. XLII, бр. 7–8, Скопје 1992, 3–8.
- Сеќавања за Борка Талески (Писмо до неговата сестра Вера). Скопје, 22 и 23 ноември 1991. *Разгледи*, год. XXXV, бр. 4–6, Скопје 1992, 213–221.
- Тетин Рампо (Кон „Дневникот по многу години“). *Разгледи*, год. XXXV, бр. 4–6, Скопје 1992, 207–212.
- Човечки курбан Човечката жртва е вкоренета во паганската традиција, но сепак, присутна и денес. *Пулс Скопје*, 14. V 1992, II, 69, 24.
- Чудо десетерца. *Књижевно дјело Чеда Вуковића*, зборник радова. Књ. 5. Црногорска академија наука и умјетности, Подгорица 1992, 67–68.
- Џинот, Шапкарев и поп Ристе – ракописи од минатиот век. За ракописите што во минатиот век уште се наоѓале во прилепскиот манастир Трескавец, *Македонија*, год. XXXIX, бр. 470, Скопје 1992, 32–33.
- Џинот, Шапкарев и поп Ристе. *Нова Македонија*, ЛИК, VI, 174, Скопје, 10. VI 1992.
- Жената седната на скали, *Современосӣ*, год. XLII, бр. 5–6 (мај–јуни), Скопје 1992, 46–48.
- Инспириран читач и толкувач. За книгата „Раѓање на метафората“ од Душко Наневски. *Современосӣ*, год. XLII, бр. 5–6 (мај–јуни), Скопје 1992, 8.
- Плачот на градот (според еден сумерски ламент). *Современосӣ*, год. XLII, бр. 9–10 (октомври–ноември), Скопје 1992, 25–29.
- Заумниот јазик. *Сѝекѝар*, год. X, бр. 20 (декември), Скопје 1992, 5–9.
- Јагликите од река, Приспивна. *Македонија*, год. XXXIX, бр. 467, Скопје март 1992, 40.
- Скопје, Од возот. *Развиџор*, год. XXVI, бр. 5, 417[418], Скопје 1992, 3.
- Успивање на болно дете, Приспивна. *Развиџор*, год. XXVI, бр. 14(409), Скопје 1992, 6.

1993

- Григор Прличев за Европа. *Современосїї*, год. XLIII, бр. 5–6, Скопје 1993, 3–9.
- До синтеза со творечки напор Литературни теории и литературни ситуации. *Нова Македонија*, ЛИК, VII, 218, Скопје 9.VI 1993.
- Добра мисла, Толкувајќи една стара формула. *Нова Македонија*, ЛИК, VII, 218, Скопје, 14.IV 1993.
- Epistle* / Translated by Yvonne Burns. Матица македонска, Скопје 1993, 74 с.
- Македонскиот литературен јазик. *Реферати на македонскиот слависти за XI меѓународен славистички конгрес во Брајислава*. МАНУ, Скопје 1993, 9–32.
- Османлискиот мит и легитимитетот. *Нова Македонија*, Скопје 1. X 1993.
- Пишувањето на „мал“ јазик. *Нова Македонија*, ЛИК, VII, 245, Скопје, 17.XI 1993.
- Планината Иван. *Нова Македонија*, ЛИК, VII, 228, Скопје 18.VIII 1993.
- Поет на бујна метафорика Прозрачната реч на Пастернак. *Нова Македонија*, ЛИК, VII, 226, Скопје 4.VIII 1993.
- Прилог во изданието: Македонија и односите со Грција. МАНУ, Скопје 1993. 136 с. (и на англиски јазик).
- Речитост Десанке Максимовић. *Књижевне новине*, XIV, 860, Београд 15.III 1993.
- Светиот на ѝснаџа и леѓенаџа*, есеи и прилози. „Гоце Делчев“, Скопје 1993, 191 с.
- Трескавец и Треска. *Philologia slavica*, к 70-летию академика Н. И. Толстого, Институт славяноведения и балканистики РАН, Наука, Москва 1993, 78–82.
- The Macedonian Literary Language. *Balkan Forum*, Vol. 1, 4, Skopje 1993, 209–241.
- Ќилими со чудни шарки, Ликовно доживување на бајките (За илустрациите на Д. Кондовски). *Нова Македонија*, ЛИК, VII, 200, Скопје 3.II 1993.
- Црн овен*. Култура, Скопје 1993. 60 с.
- Bolen Dojčin. *The Macedonian P.E.N.* (Autumn 1993). 16–17
- Space and Time. *Macedonian Review History, Culture, Literature, Arts*. Vol. XXIII, No. 1, Skopje 1993, 37–42.

- Односот на Григор Прличев спрема локалниот говор и писмениот јазик. *Литературен збор*, год. XL, бр. 1–6, Скопје 1993, 3–9.
- Ономастичко-митолошки теми, Митолошки мотиви во именувањето, Коледица варварица, Животот на легендата. *Прилози МАНУ, Одделение за лингвистика и литературна наука*, год. XVIII, бр. 1, Скопје 1993, 5–26.
- Разденување: Посета, Крик, Летно утро, Молитва за од лоши сништа, Разденување. *Современост*, год. XLIII, бр. 3–4, Скопје 1993, 3–5.
- Пет песни: Пиреј, Белата сардела, Калуѓер, Приспивна, Студот. *Современост*, год. XLIII, бр. 7–8 (октомври–ноември), Скопје 1993, 9–11.
- My Experience, translated by Patricia Marš-Stefanovska. *Macedonian Review*, Vol. XXIII, No. 2–3, Skopje 1993, 102–112.
- The whisper of passionate words, translated by Grabam W. Reid. *Macedonian Review*, Vol. XXIII, No. 2–3, Skopje 1993, 113–117.
- Бела птица: Висок притисок, Болничка соба, Илузија, Пролет, Бела птица. *Културен живот*, год. XXXVIII, бр. 2 (април–јули), Скопје 1993, 13.
- Таблица прваја. *Културен живот*, год. XXXVIII, бр. 3, Скопје 1993, 1–2.
- Таблица прваја. достапно на: <https://okno.mk/node/24362> од 9.12.2012
- Молитва, Бавча. *Македонија*, год. XL, бр. 488, 1993, 14–15.

## 1994

- Речник на македонскиот јазик со српскохрватски шолкувања*. редактор Блаже Конески, составувачи Тодор Димитровски, Благоја Корубин и Трајко Стаматоски. (фототипско издание во три тома), Детска радост, Скопје 1994.
- За Кочо Рацин, есеи, беседи, прилози*. Култура, Скопје 1994, 105 с.
- Зборот*. Либер-М, Скопје 1994, 78 с.
- Григор Прличев за Европа. *Животој и делото на Григор Прличев*, ур. Александар Спасов, Матеја Матевски, Георги Старделов, МАНУ, Скопје 1994, 13–18.

- Grigor Prličev od Europe. Translated by Mirka Mišić. *Macedonian Review*, Vol. XXIV, No. 2, Skopje 1994, 120–125.
- Една ситуација и едно лично становиште. *Сѝоменица ѝосвейѝена на Блаже Конески*, МАНУ, Скопје 1994, 27–29.
- The Macedonian language in the Balkan language environment. *Macedonian Review*, Vol. 24, No. 1, 1994, 5–10.
- Game with a Child / Иѝра со ѝеѝе*. Translated by Yvonne Burns. Paeonia Press – Мисла, London – Струга 1994, 46 p.
- Poetry, Resistance, St Athanasios' Eve of 1993, Flock, Classical Tragedy, Lament for the City of Ur, Tranquillity, translated by Graham W. Reid, *Macedonian Review*, Vol. 24, No. 3, 1994, 230–234.
- Prince Marko's Church, Sick Doytchin, The Angel in St Sophia, Shtip, Love. *International Poetry Review*, Struga 1994, год. 4, бр. 4 (august 1994), 9–13.
- Меѓу дрвјата, Скопје, Зборот, Повик, Спомен по многу години, Грешни жени, Малечки предмети, Послание, Диви гуски; превод Евалд Осеѝс = Among the Trees, Skopje, The World, The Call, Recollection after Many Years, Sinful Women, Small Things, Epistle, Wild Geese; translated from Macedonian into English Ewald Oseps. *Око – македонска ревија за лиѝература*, бр. 12, јануари 1994, 52–55.
- Ружа, Мак, Пеперуга, Успивање на болно дете. *Развиѝор*, год. XXXI, бр. 20(451), Скопје 1994, 10–11.

## 1995

- Лишенные силы: сборник стихотворений / Блаже Конеский, Поэзия славян. *Македонская поэзия*, Фонд имени М. Ю. Лермонтова, Москва 1995, 62 с.
- За некои посесивни форми во македонската топонимија. *Македонски јазик*, год. XL–XLI (1989–1990), Скопје 1995, 271–273.
- Заумниот јазик. *СУМ*, пролет 1995, Скопје 1995, 99–103.
- Еден опит. *Македонски иселенички алманах*, Матица на иселениците од Македонија, Скопје 1995, 106–116.
- На гробот на Пол Елијар. *Кулѝурен живоѝ*, год. XL, бр. 7–8, ноември–декември, Скопје 1995, 72.

### 1996

- Грамајџика на македонскиој лијџерајџурен јазик* (фото-типско издание). Детска радост, Скопје 1996, 551 с.
- Bystří se zrak oblohy, verše a myšlenky o životě, jazyce a poezii.* vybral, přeložil a úvod napsal Ivan Dorovský; ilustrovala Dagmar Dorovská. Společnost přátel Jižních Slovanů v České Republice, Brno 1996, 30 с.
- Односот на Григор Прличев спрема локалниот говор и писмениот јазик, *Македонскиој јазик во XIX век*, ред. М. Миовски и др. Филолошки факултет „Блаже Конески“, Скопје 1996, 73–83.

### 1997

- Одземање на силата, Марковиот манастир, Болен Дојчин, Ангелот на Света Софија, Елен самак, Молитва, Жештина, Убавите жени. *Сјџремеж*, год. XLIII, бр. 5–6, Прилеп 1997, 59–68.
- The Breaking of Strength, Prince Marko's Church, Sick Dojčin, The Angel in St. Sophia, The Lone Stag, Prayer, Heat, The Beautiful Women / Blaže Koneski; translated by Andrew Harvey, Anne Pennington, Zoran Ančevski, Dragi Mihajlovski. *Сјџремеж*, год. XLIII, бр. 7–8, Прилеп 1997, 53–62.
- Скопје, Кафез, Песна, Зов. *Развиџор*, год. XXXV, бр. 8 (520), Скопје 1997, 8–9.

### 1998

- Златоврв. *Македонски јазик*, год. XLII–XLIV (1991–1993), Скопје 1998, 1–4.
- Еден опит. За сопствената поезија и за поезијата и уметноста воопшто. *Сјџремеж*, год. XLIV, бр. 9–10, Прилеп 1998, 3–17.
- По многу години (По многу години, Спомен по многу години, Зборот, Македонски поети, Занает, Отпор, Рибар). *Кулјџурен живојџ*, год. XLIII, бр. 4 (октомври–декември), Скопје 1998, 41.
- Деда Конe. *Књџжевне новине*, год. L, бр. 968, 969, 970, Београд 1998, 48.

Поезија / Блаже Конески (превод од македонски на англиски Ивона Бернс), Poetry / Blaže Koneski (translated from Macedonian into English Yvona Burns). Матица македонска, Скопје 1998, 151 с.

### 1999

*Грамајтика на македонскиот литературен јазик* (фото-типско издание). Детска радост, Скопје 1996, 551 с.  
За падежите. Во: *Книга за Круме Кејески*, прир. Петар Бачанов, Просветно дело, Скопје 1999, 74–81.  
Ластавице. *Књижевне новине*, год. LI, бр. 1000/1002, 01.15.11 и 01.12.1999, Београд 1999, 34.

### 2000

Еден опит. *Сиремеж*, год. XLVI, бр. 7–8–9, Прилеп 2000, 30–44.  
Ангелот на Света Софија, Ревматизам, Песна над песните, Житие на Таса Бојаноска, Марковиот манастир. *Сиремеж*, год. XLVI, бр. 11–12, Прилеп 2000, 30–33.

### 2001

*Сјерна / Sterna* (препевот на ромски Агнеза Етемова). Графос-С Скопје, Grafos-S, Skopje 2001, 79 с.  
*Историска фонологија на македонскиот јазик со оглед врз фонолошкиот развојок на македонскиот јазик* и со карта на македонските дијалекти од Божи-дар Видоески / Блаже Конески; редакција Људмил Спасов, *A historical phonology of the Macedonian language with a survey of the Macedonian dialects and a map* by Božidar Vidoeski / Blaže Koneski; edited by Ljudmil Spasov, превод на англиски Виктор А. Фридман. МАНУ, Скопје 2001.  
Игра со дете / Блаже Конески (превод од македонски на англиски Ивона Бернс), A game with a child / Blaže Koneski (translated from Macedonian into English Yvona Burns). Матица македонска, Скопје 2001, 110 с.  
*Поеми*. Култура, Скопје 2001, 69 с.

## 2002

*По йовод најновиоѝ найаг на нашиоѝ јазик.* Фондација за македонски јазик Небрегово, Старт, Скопје 2002, 47 с.

*Сиѝе мои йесни.* Собрана лирика во три книги, кн. 1, Табернакул, Скопје 2002, 371 с.

*Сиѝе мои йесни.* Собрана лирика во три книги, кн. 2, Табернакул, Скопје 2002, 338 с.

*Сиѝе мои йесни.* Собрана лирика во три книги, кн. 3, Табернакул, Скопје 2002, 317 с.

*...И лирски зайиси.* Табернакул, Скопје 2002, 276 с.

## 2003

Песните, Зборот, На моите песни, Болка, Тајна, Небеска река, Тешкото, Везилка, Ангелот на Света Софија, Послание. *Современа македонска йоезија*, избор Виолета Мартиновска, Феникс, Скопје 2003.

## 2004

*Грамаѝика на македонскиоѝ лиѝераѝурен јазик* (фото-типско издание, 1982), Просветно дело, АД Детска радост, Скопје 2004, 551 с.

Старата запира до темната порта. *Порѝал*, год. V, бр. 11–12, 2004, 48.

## 2005

Дон Кихот. *Сум*, год. XI, бр. 47, Скопје 2005, 19.

Чук, чук! *Порѝал*, год. VI, бр. 13/14, Скопје 2005, 54.

## 2008

Кодификацијата на македонскиот литературен јазик. *Македонскиоѝ јазик во глобалниоѝ свеѝ*, Влада на Република Македонија, Скопје 2008, 60–65.

*Послание*, избор и предговор Матеја Матевски. Микена Битола 2008, 354 с.

- Кодификација на македонскиот литературен јазик, 2008 – година на македонскиот јазик. *Сѝоѝер*, Год. 11, бр. 104/105, октомври 2007/март 2008, Скопје 2008, 12–14.
- Служба, Навреди, Тајна, Врв, Приспивна, Пролет, Починка, Разделба, Зимен ден. *Сѝоѝер*, год. 12, бр. 106, Скопје 2008.
- Пофално слово за св. Кирил Филозоф, Пофалба на нашиот блажен отец и учител словенски, Кирил Филозоф. *Свети Климент Охридски*, НУ Универзитетска библиотека „Св. Климент Охридски“, Битола 2008.

## 2009

- Прашања за јазикот и народот : по повод најновиот напад на нашиот јазик. *Македонија*, год. 50[57], бр. 617, март 2008[2009], Скопје 2009, 37–39.
- По повод најновиот напад на нашиот јазик. *Македонија*, год. 50[57], бр. 619, мај 2009, 38–39; год. 40[57], бр. 620, јуни 2009, 38–39; год. 40[57], бр. 621, јули 2009, 40–41; год. 40[57], бр. 622, август 2009, 42–43.

## 2011

- Поезија*. прир. Милан Ѓурчинов; Целокупни дела на Блаже Конески, критичко издание во редакција на Милан Ѓурчинов, кн. I, МАНУ, Скопје 2011, 434 с.
- Поезија*. прир. Милан Ѓурчинов; Целокупни дела на Блаже Конески, критичко издание во редакција на Милан Ѓурчинов, кн. II, МАНУ, Скопје 2011, 443 с.
- Пруѓоре в небо и засекоѓаш*. Избор од поезијата на Блаже Конески преведена на словенечки јазик приредено од Б. Миркуловска, преведувачи: Ф. Албрехт, И. Минати, Б. Миркуловска = *Naravnost v nebo in za vekomaj*, izbor iz poezije Blažeta Koneskega prevedene v slovenščino, priredila B. Mirkulovska, prevajalci F. Albreht, I. Minati, B. Mirkulovska, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Скопје 2011.
- Над секнатиот бунар, Послание, Елен Самак, Тореадор, Болен Дојчин, Ангелот на Света Софија, Убавите

жени, Планина, Троја, Колумбо, Дон Кихот, Трактат за зачетокот на песната, Зборот, Чешмите, Одмазда. *Синџези*, бр. 25, Скопје 2011, 20–23.

Blaže Koneski *The Epistle: Selected Poems* (превод на англиски З. Анчевски). St. Clement of Ohrid, National and University Library, Skopje 2011.

Ангелот на Света Софија. *Сѝожер*, год. XV, бр. 113, Скопје 2011, 1.

## 2012

*Поезија*. Просветно дело, Детска радост, Скопје 2012, 245 с.

## 2013

*Прејеве*. прир. Милан Ѓурчинов, сор. Бобан Карапејовски; Целокупни дела на Блаже Конески, критичко издание во редакција на Милан Ѓурчинов, том III, МАНУ, Скопје 2013, 344 с.

*Зайиси* (Електронски извор)<sup>1</sup>. Дигитални изданија од наградени поетски книги на Струшките вечери на поезијата (1974), ЈУ Градска библиотека „Браќа Миладиновци“, 2013.

Во земјотресот. *Марѓина*, год. 19, бр. 89, Скопје 2013, 125–139.

Скопје. *Марѓина*, год. XIX, бр. 89, Скопје 2013, 230.

## 2014

*Пиѝици врз кои ноќѝа и деноѝ се делатѝ: сѝоѝе ѝесни*. прир. Н. Гелевски, Темплум, 2014, 159 с.

*Дневник ѝо многу ѝодини* (Електронски извор)<sup>2</sup>. ЈУ Градска библиотека „Браќа Миладиновци“, Скопје 2014.

*Проза*. прир. Катица Кулавкова, сор. Кристина Димовска, Билјана Јоновска, Нада Георгиева. Целокупни дела на Блаже Конески, критичко издание под ре-

---

<sup>1</sup> Текст во PDF формат, содржи 43 с.

<sup>2</sup> Текст во PDF формат, содржи 144 с., Е-издание на книгата издадена 1988 г. од „Македонска книга“.

- дакција на Милан Ѓурчинов, том IV, МАНУ, Скопје 2014. 364 с.
- Очудување. *Современосӣ*, год. LXIII, бр. 1, Скопје 2014, 65–68.
- За „Охридска трилогија“: Иван Точко стогодишнина од раѓањето. *Сџожер*, год. XVIII, бр. 119, Скопје 2014, 30–31.
- Поџми* (звучен запис), раскажувач Лиљана Крстева. Министерство за труд и социјална политика, Скопје 2014.
- Срцето на Борка Талески. Зборник на трудови: *70 години од убисџвојџо на Борка Талески и Лазо Филијоски-Лавски*, ЈОУ Градска библиотека „Борка Талески“, Прилеп 2014, 5.

## 2015

- Везилка, Дете заспано крај езеро, Поезија, По многу години, Изненадување, Возрасти, Учители, Ангелот на Света Софија. *Синџези*, бр. 38, Скопје 2015, 21–22.
- Молитва, Освета, Заљубљене девојке. *Слово љубве*, год. VI, бр. 17/18, јесен/зима, Скопје 2015, 3–4.

## 2016

- Македонскиот јазик во развојот на словенските литературни јазици. *Ејџоха Свеџи Клименџ Охридски* (јубилејно издание, 916–2016), т. 1 (Макропроект „Историја на културата на почвата на Македонија“; кн. 26), уред. одбор Г. Старделов, Ѓ. Поп-Атанасов, Д. Пандев, МАНУ, Скопје 2016, 31–46.
- Дрембица и Велика. *Ејџоха Свеџи Клименџ Охридски* (јубилејно издание, 916–2016), т. 1 (Макропроект „Историја на културата на почвата на Македонија“; кн. 26), уред. одбор Г. Старделов, Ѓ. Поп-Атанасов, Д. Пандев, МАНУ, Скопје 2016, 371–374.
- Охридската книжовна школа. *Ејџоха Свеџи Клименџ Охридски* (јубилејно издание, 916–2016), т. 1 (Макропроект „Историја на културата на почвата на Македонија“; кн. 26), уред. одбор Г. Старделов, Ѓ. Поп-Атанасов, Д. Пандев, МАНУ, Скопје 2016, 409–422.

- Климент Охридски, *Ејџа Свѣѣи Клименѣи Охридски* (јубилејно издание, 916–2016), т. 2, – (Макропроект „Историја на културата на почвата на Македонија“; кн. 27), уред. одбор Г. Старделов, Ѓ. Поп-Атанасов, Д. Пандев, МАНУ, Скопје 2016, 637–643.
- Тихите кандила пред иконите на св. Климент гореа низ вековите само во нашиот регион. *Ејџа Свѣѣи Клименѣи Охридски* (јубилејно издание, 916–2016), т. 2 (Макропроект „Историја на културата на почвата на Македонија“; кн. 27), уред. одбор Г. Старделов, Ѓ. Поп-Атанасов, Д. Пандев, МАНУ, Скопје 2016, 653–657.
- Култот на светителите и словенската културна афирмација. *Ејџа Свѣѣи Клименѣи Охридски* (јубилејно издание, 916–2016), т. 2 (Макропроект „Историја на културата на почвата на Македонија“; кн. 27), уред. одбор Г. Старделов, Ѓ. Поп-Атанасов, Д. Пандев, МАНУ, Скопје 2016, 849–852.
- Канонизација на словенски светци во Охридската црква. *Ејџа Свѣѣи Клименѣи Охридски* (јубилејно издание, 916–2016), т. 2 (Макропроект „Историја на културата на почвата на Македонија“; кн. 27), уред. одбор Г. Старделов, Ѓ. Поп-Атанасов, Д. Пандев, МАНУ, Скопје 2016, 853–861.
- Карактеристики на македонската варијанта на црковнословенскиот јазик. *Ејџа Свѣѣи Клименѣи Охридски* (јубилејно издание, 916–2016), т. 2 (Макропроект „Историја на културата на почвата на Македонија“; кн. 27), уред. одбор Г. Старделов, Ѓ. Поп-Атанасов, Д. Пандев, МАНУ, Скопје 2016, 919–925.
- Што дава Добромировото евангелие за историјата на македонскиот јазик. *Ејџа Свѣѣи Клименѣи Охридски* (јубилејно издание, 916–2016), т. 2 (Макропроект „Историја на културата на почвата на Македонија“; кн. 27), уред. одбор Г. Старделов, Ѓ. Поп-Атанасов, Д. Пандев, МАНУ, Скопје 2016, 935–944.
- За Храбровата апологија и за зборот боукаръ во неа. *Ејџа Свѣѣи Клименѣи Охридски* (јубилејно издание, 916–2016), т. 2 (Макропроект „Историја на културата на почвата на Македонија“; кн. 27), уред. одбор Г. Старделов, Ѓ. Поп-Атанасов, Д. Пандев, МАНУ, Скопје 2016, 1019–1021.

- Тиквешкиот зборник. *Епоха Свети Климент Охридски* (јубилејно издание, 916–2016), т. 3 (Макропроект „Историја на културата на почвата на Македонија“; кн. 28), уред. одбор Г. Старделов, Ѓ. Поп-Атанасов, Д. Пандев, МАНУ, Скопје 2016, 1415–1418.
- За Јоаким Крчовски и неговите книги. *Епоха Свети Климент Охридски* (јубилејно издание, 916–2016), т. 3 (Макропроект „Историја на културата на почвата на Македонија“; кн. 28), уред. одбор Г. Старделов, Ѓ. Поп-Атанасов, Д. Пандев, МАНУ, Скопје 2016, 1577–1582.
- Кирил Пејчиновиќ. *Епоха Свети Климент Охридски* (јубилејно издание, 916–2016), т. 3 (Макропроект „Историја на културата на почвата на Македонија“; кн. 28), уред. одбор Г. Старделов, Ѓ. Поп-Атанасов, Д. Пандев, МАНУ, Скопје 2016, 1603–1626.
- За историските мистификации. *Епоха Свети Климент Охридски* (јубилејно издание, 916–2016), т. 3 (Макропроект „Историја на културата на почвата на Македонија“; кн. 28), уред. одбор Г. Старделов, Ѓ. Поп-Атанасов, Д. Пандев, МАНУ, Скопје 2016, 1639–1644.
- Лозје*, поговор Раде Силјан. Магор, Скопје 2016, 156 с.
- Bir Ötür Şiir.../Цел живој ијезија...Seçki ve Türkçesi.* Избор и препев на турски: Suat Engüllü /Суат Енгулу, Istanbul Истанбул 2016.
- Послание* (звучен запис). наратор Давид Ромевски, Министерство за труд и социјална политика, Скопје 2016.
- Еден опит. *Сѝремеж*, год. LXIII, бр. 3–4, Прилеп 2016, 6–20.

## 2017

- Поезија*. Библиотека *Лектирни изданија*, второ издание, Просветно дело, Скопје 2017, 248 с.

## 2018

- Светој на ѝснаја и леѓендаја, есеи и ирилози*, прир. Милан Гурчинов, сор. Бобан Карапејовски. Цело-

купни дела на Блаже Конески, критичко издание во редакција на Милан Ѓурчинов, том V, МАНУ, Скопје 2018, 311 с.

## 2019

*Де̄ше, ѿоа ѓордо звучи* (предлог-лектирно издание за шесто одделение). Антолог, Скопје 2019.

## 2020

*Македонскиот XIX век*, белешки и коментари Георги Сталев, состав. Анастасија Ѓурчинова, Лидија Капушевска-Дракулевска, Бобан Карапејовски. Целокупни дела на Блаже Конески, критичко издание под ред. на Милан Ѓурчинов, Катица Кулавкова; т. VI, МАНУ, Скопје 2020, 479 с.

*Кирилометодиевската традиција од IX до XIX век : прилози за јазикот и културата од кирилометодиевскиот и црковнословенскиот период*, прир. Красимира Илиевска, Целокупни дела на Блаже Конески, критичко издание во редакција на Катица Кулавкова, т. VII, МАНУ, Скопје 2020, 410 с.

*Дијалектолошки, балканистички и ономастички прилози*, прир. Марјан Марковиќ, сор. Давор Јанкуловски, Целокупни дела на Блаже Конески, критичко издание во редакција на Катица Кулавкова, т. VIII, МАНУ, Скопје 2020, 462 с.

Димитровски Тодор, Конески Блаже, Стаматоски Трајко. *За македонскиот јазик* (Фототипно издание). *Погледи за македонскиот јазик, Во чест на 75 години современа македонска азбука, 75 години на македонски правопис*, Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“, МАНУ, Совет за македонски јазик, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Скопје 2020, 592–640.

Трактат за зачетокот на песната. *Синџези*, бр. 50, Скопје 2020, 4–31.

Црква. *Синџези*, бр. 50, Скопје 2020, 38–39.

Еден опит. *Синџези*, бр. 50, Скопје 2020, 45–52.

Тешкото. *Синџези*, бр. 50, Скопје 2020, 57.

- Зимско утро (Последна песна на Блаже Конески). *Синџези*, бр. 50, Скопје 2020, 65.
- За пораката (Од книгата „Разговори со Конески“ од Цане Андреевски). *Синџези*, бр. 50, Скопје 2020, 66–69.
- За македонската литература. *Синџези*, бр. 50, Скопје 2020, 70–77.
- Потез. *Синџези*, бр. 50, Скопје 2020, 78–81.
- Изложба. *Синџези*, бр. 50, Скопје 2020, 82–84.

## 2021

- Историја на македонскиот јазик, Историска фонологија на македонскиот јазик*, прир. Веселинка Лаброска, Људмил Спасов, сор. И. Пановска-Димкова, Љ. Митревски. Целокупни дела на Блаже Конески, критичко издание во редакција на Катица Кулавакова, т. IX, МАНУ, Скопје 2021, 452 с.
- Прилози за историјата на македонскиот јазик*, прир. Веселинка Лаброска, Лилјана Макаријоска, Целокупни дела на Блаже Конески, критичко издание во редакција на Катица Кулавакова, т. X, МАНУ, Скопје 2021, 424 с.
- Грамаџика на македонскиот литературен јазик*. прир.: Елена Петроска, Станислава-Сташа Тофоска, сор.: Бобан Карапејовски, Целокупни дела на Блаже Конески, критичко издание во редакција на Катица Кулавакова. т. XI, МАНУ, Скопје 2021, 500 с.
- Црква*. поговор Вера Стојчевска-Антиќ. Арс Ламина публикации, Арс Либрис, 2021, 73 с.
- Црн овен*. поговор Зоран Анчевски. Арс Ламина-публикации, Арс Либрис, Скопје 2021, 75 с.
- По џовод најновиот најад на нашиот јазик*. Фондација за македонски јазик „Небрегово“, Скопје 2021, 47 с.
- По џовод најновиот најад на нашиот јазик*. Фототипно издание со предговор, ред. одбор Љ. Спасов, С. Велковска, Е. Јовановска-Грујовска, „Јазикот наш денешен“; кн. 32, Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“, Скопје 2021.
- Везилка*, поговор Влада Урошевиќ. Арс Ламина публикации, Либи, 2021, 88 с.
- Сџо џесни*. Македоника литера, Скопје 2021.

- Свештоӣ на ѝсна̄а и ле̄енда̄а* (есеи и прилози). Сигмапрес, Скопје 2021, 230 с.
- Послание*. Поезија на Блаже Конески на руски, Македонскиот Културниот Центар, 2021.
- 100 ѝсни на Блаже Конески во ѝреѝев на руски*. Македонскиот Културниот Центар, 2021.
- Koneszki B. A macedón nyelvról*. ELTE BTK Szlav Filológiai Tanszék. Budapest 2021.
- Збор и оѝӣӣ 1* (избор од книжевното творештво), предговор Иван Цепароски. Арс Ламина, Скопје 2021, 208 с.
- Збор и оѝӣӣ 2* (избор од научното творештво), предговор Димитар Пандев. Арс Ламина, Скопје 2021, 232 с.
- Беласица. *МАНУскрип̄ӣӣ*, год. VII, бр. 1–2, МАНУ, Скопје 2021, 9–10.
- Гладна кокошка просо сонуге. *МАНУскрип̄ӣӣ*, год. VII, бр. 1–2, МАНУ, Скопје 2021, 135–148.
- Марко Крале – Kraljevič Marko*. Ljubljana 2021.
- Камено кале*, избор и предговор Атанас Вангелов. Струшки вечери на поезијата, Струга 2021, 165 с.
- Везилка* (звучен запис), текстот го чита Васко Костовски, сп. изданието на Табернакул, 2002. Флуктус, Скопје 2021, <https://www.samoglas.mk/audiokniga/91>
- Лозје* (звучен запис), текстот го чита Васко Костовски, сп. изданието на Табернакул, 2002. Флуктус, Скопје 2021, <https://www.samoglas.mk/audiokniga/92>

## 2022

- La mia patria / Та̄ӣковина*, roesia in versi e in prosa/ поезија во стихови и во проза. Предговор, избор и препев на италијански Аугусто Фонсека / Augusto Fonseca, *Edizioni Esperidi*, 2022.

## 2023

- Прилози за современио̄ӣ македонски јазик*. прир.: Елена Петроска, Станислава-Сташа Тофоска, сор.: Бобан Карапејовски, Бојан Петревски, Целокупни дела на Блаже Конески, критичко издание во редакција на Катица Кулавакова, т. XII, МАНУ, Скопје 2022, 624 с.



**БИБЛИОГРАФИЈА  
НА ТРУДОВИТЕ ПОСВЕТЕНИ  
НА ТВОРЕШТВОТО  
НА БЛАЖЕ КОНЕСКИ**



## 1948

Petre Fran (ur.) *Makedonska poezija*. Slovenski knjižni zavod, Ljubljana 1948.

## 1949

Бошковски Јован. Темата на изградбата во нашата литература (За Б. Конески). *Нов ден*, 5 (1949), 6/7, Скопје 1949, 409/410–411/413.

## 1951

Андреевски, Цане. Интимната тематика во македонската современа поезија (Кон поезијата на Блаже Конески, Гане Тодоровски, Гого Ивановски, С. Ивановски). *Млада лиџераџура*, год. I, бр. 2, Скопје 1951, 47–55.

Димитровски Тодор. Маргиналии на страниците од „Македонски правопис“ на Блаже Конески и Крум Тошев. *Современосѝ*, год. I, бр. 2, Скопје 1951, 96–104.

Димитровски Тодор. „Македонски правопис“ на Блаже Конески и Крум Тошев. *Кулџурен живоѝ*, год. III, бр. 9, Скопје 1951, 4.

## 1952

Димитровски Тодор. Една книга за македонскиот литературен јазик (Блаже Конески, За македонскиот литературен јазик, Скопје 1952, изд. на „Кочо Рацин“). *Современосѝ*, год. II (1952), бр. 6, Скопје 1952, 59–63.

## 1953

Донски Љупчо. Импресии (Блаже Конески и „Тешкото“). *Млада лиџераџура*, год. III, бр. 2, Скопје 1953, 56–59.

Шекспир „Отело“. По повод преводот од Блаже Конески. *Нова Македонија*, 9, Скопје 25.X 1953.

## 1954

Бошковски Јован. Песна строга и проста. *Разгледи*, год. I, бр. 5, Скопје 1954, 7–9.

## 1955

Арсовски Томе. Импресии од една проза (Блаже Конески „Лозје“, збирка раскази. Издание „Кочо Рацин“, Скопје 1955). *Нова Македонија*, 11 (1955), 3325, Скопје 31.VII 1955.

Ѓурчинов Милан. За еден вид поезија. *Млада лиџераиџура*, 1955, год. V, бр. 1–2, Скопје 1955, 47–50.

Ѓурчинов Милан. Прозниот деби на Блаже Конески. *Современоси*, год. V, бр. 5, Скопје 1955, 375–383.

Ежов Александар. Маргиналии врз прозните првенци на Блаже Конески. *Млада лиџераиџура*, год. V, бр. 7, Скопје 1955, 35–42.

Јовановски Мето. Песни што обврзуваат („Везилка“ – песни од Блаже Конески, „Култура“, Скопје). *Нова Македонија*, год. XI, бр. 3446, Скопје 20. XII 1955, 4.

Митрев Димитар. Оглед кон поезијата на Блаже Конески. *Современоси*, год. V, бр. 1–2, Скопје 1955, 72–95.

Спасов Александар. Записи кон „Лозје“ од Блаже Конески. *Разгледи*, год. II, бр. 16, Скопје 7 август 1955, 1–3.

Спасов Александар. „Лозје“. *Трудобеник*, год. X, Скопје 13 август 1955, 4.

## 1956

Ѓурчинов Милан. Сјај и сенки на озарените поврвнини (Блаже Конески „Везилка“, „Култура“, Скопје). *Разгледи*, год. III, бр. 1, Скопје 1956, 11.

Ѓурчинов Милан. За поезијата што стоеше под знакот на прашањето (Блаже Конески „Песни“, Скопје 1953). *Време и израз, Криџики и огледи*, „Култура“ Скопје 1956, 33–39.

Зографов Христо. Анализа на два расказа од современата македонска литература: „Луѓе и птици“ од Јован

Бошковски и „Изложба“ од Блаже Конески. *Литературен збор*, III, бр. 2, Скопје 1956, 85–97.

Спасов Александар. Записи кон „Лозје“ од Блаже Конески. *Патниотпат кон зборот, Кријки и огледа*, „Култура“, Скопје 1956, 89–94.

### 1957

Корубин Благоја. Б. Конески, *Вранешнички аџоџол*, Скопје 1956. *Македонски јазик*, год. VIII, кн. 1 (1957), Скопје 1957, 124–125.

Димитровски Тодор. Кирил Пејчиновиќ „Слово за празниците“, редакција и предговор Блаже Конески („Култура“, Скопје 1956). *Литературен збор*, год. IV, бр. 1, Скопје 1957, 32–33.

### 1959

Мазов Иван. Македонската култура во странство – Потполна афирмација (Блаже Конески). *Нова Македонија*, год. XVI, Скопје 11.X 1959, 11.

Старделов Георги. Тројца современи македонски писатели – еден до друг (Владо Малески, Славко Јаневски, Блаже Конески). *Нова Македонија*, год. XVI, Скопје, 22.XI 1959.

### 1960

Митрев Димитар. Блаже Конески, 1921, Небрегово (Профил на поетот). *Повоени македонски џоеџи*, „Кочо Рацин“, Скопје 1960, 43–44.

Ристовски Блаже. Блаже Конески, Кон македонската преродба – Македонски учебници од 19 век (Институт за национална историја, Скопје 1959). *Трудови*, Филозофски факултет на Универзитетот – Скопје, год. I, бр. 1–2, Скопје 1960, 131–132.

Спасов Александар. Две стихозбирки од македонски поети на словенечки јазик („Слеј се со тишината“ од Ацо Шопов и „Везилка“ од Блаже Конески). *Разгледа*, год. II, бр. 9, Скопје 1960, 963–965.

1961

- Ѓурчинов Милан. Песна строга и проста (По повод второто дополнително издание на „Везилка“ од Блаже Конески). *Нова Македонија*, год. XVII, бр. 5405, Скопје 5.XI 1961, 8.
- Кузмановски Ристо. Во издание на Српската книжевна заедница – Монографија за македонската книжевност (Блаже Конески). *Нова Македонија*, год. XVII, Скопје 27.XII 1961, 4.
- Пјанко Владимир. Југословенска лирика на полски (Блаже Конески). *Литературен збор*, год. VIII, бр. 5, Скопје 1961, 32.

1962

- Алексиев Ацо. „Македонска книжевност“, прир. Блаже Конески, Српска книжевна заедница, Београд 1961. *Литературен збор*, год. IX, бр. 1, Скопје 1962, 29–30.
- Ѓузел Богомил. „Македонска книжевност“, прир. Блаже Конески, Српска книжевна заедница, Београд 1961. *Млад борец*, год. XVIII, бр. 12, Скопје 5 април 1962, 7.
- Jakóbiec Marian. Literatury słowiańskie. Zarys dziejów. *Przewodnik tematyczny*, Wrocław 1962, 51 s.
- Мазов Иван. Прва историја на македонската литература – „Македонска книжевност“ во редакција на Блаже Конески, Издание Српска книжевна заедница. *Нова Македонија*, год. XVIII, Скопје 4.II 1962, 8.
- Маневски Душко. „Македонска книжевност“ (Српска книжевна заедница, Београд 1961, прир. Блаже Конески). *Современост*, год. XII, бр. 5, Скопје мај 1962, 455–461.
- Митрев Димитар. За развитокот на македонската проза (Блаже Конески). *Литературен збор*, год. IX, бр. 1, Скопје 1962, 1–9.
- Наневски Душко. „Македонска книжевност“, Српска книжевна заедница, Београд, прир. Б. Конески. *Современост*, год. XII, бр. 5, Скопје 1962, 455–461.

### 1963

- Ѓурчинов Милан. „Простори и неспокојства“ (за Блаже Конески, Гане Тодоровски и др.). *Сиремеж*, год. IX, бр. 5, Прилеп 1963, 14–21.
- Novak France. *Sodobna makedonska poezija. Sodobnost* 12/1, 1963, 86–88.
- <http://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-62YIW3OV/00fb68c5-389b-442c-b1b1-95be32fabd13/PDF>
- Spasov Aleksandar (ur.) *Sodobna makedonska poezija. Državna založba Slovenije, Ljubljana* 1963.
- Ташковски Љубиша. Љубов и хероика (Ацо Шопов „Песни“ и Блаже Конески „Песни“, издание „Кочо Рацин“, Скопје 1963). *Нова Македонија*, год. XIX, бр. 6005, Скопје 7.VII 1963, 7.

### 1964

- Паноска Ружа. „Прочка“ од Блаже Конески (Естетска анализа). *Литературен збор*, год. XI, бр. 1, Скопје 1964, 11–16.
- Саздов Томе. Крчовски – Пејчиновиќ „Одбрани текстови“, приредил Блаже Конески („Кочо Рацин“ Скопје 1963). *Литературен збор*, год. XI, бр. 1, Скопје 1964, 21–22.
- Џукески Александар. Крчовски – Пејчиновиќ „Одбрани текстови“, приредил Блаже Конески. *Културен живот*, год. IX (1964), бр. 4, Скопје 1964, 34–35.

### 1965

- Димитровски Тодор. За трудот на Блаже Конески: Историја на македонскиот јазик, Скопје 1965. *Современост*, год. XV, бр. 8, Скопје 1965, 555–558.
- Ежов Александар. Една панорама на југословенската литература (Блаже Конески). *Современост*, год. XV, бр. 7, Скопје 1965, 469–470.
- Крстевски Глигор. Кон изборот поезија на Блаже Конески во издание на скопска „Култура“. *Сиремеж*, год. XI, бр. 5, Прилеп 1965, 34–43.

- Крстевски Глигор. Кон второто дополнително издание на „Везилка“ (вовед). *Современосќи*, год. XV, бр. 7, Скопје 1965, 443–455.
- Topolinska Z. *Koneski, Rocznik Slawistyczny*. w: Wielka Encyklopedia Powszechna PWN, Supplement, 1965.
- Тошев Крум. Блаже Конески „Историја на македонскиот јазик“, Скопје 1965. *Литературен збор*, год. XII, бр. 6, Скопје 1965, 22–24.
- Тошев Крум. Аргументиран научен труд на Блаже Конески (По повод „Историја на македонскиот јазик“). *Нова Македонија*, год. XXI, бр. 6813, Скопје 3.X 1965, 6.
- Џукески Александар. Блаже Конески „Историја на македонскиот јазик“, „Кочо Рацин“, Скопје. *Културен живои*, год. X, бр. 8, Скопје 1965, 26–27.

## 1966

- Гавриш Ксенија. Портрети – Блаже Конески. *Културен живои*, год. XI, бр. 2–3, Скопје 1966, 21–27.
- Емин Илјами. Избор од поезијата на Блаже Конески, Култура, Скопје. *Културен живои*, год. XI, бр. 4, Скопје 1966, 30.
- Иванов Благоја. Повторна средба со прозата на Блаже Конески. *Сиремеж*, год. XII, бр. 3, Прилеп 1966, 31–36.
- Јашар-Настева Оливера. Еден значаен придонес на македонската наука – по повод „Историјата на македонскиот јазик“ од Блаже Конески. *Разгледи*, год. VIII, бр. 5, Скопје 1966, 494–496.
- Крстески Глигор. Како се роди строгата песна. *Мисла*, год. 1, бр. 1, Скопје јануари 1966, 1–2.
- Лактински Благоја. Конески во извор. *Мисла*, год. 1, бр. 2, Скопје февруари 1966, 7.
- Фотев Митре. Кон песната „Тешкото“ од Блаже Конески. *Патишита*, бр. 3/4, Скопје 1966, 53–55.

## 1967

- Билјановски Димче. Македонски текстови 10 – 20 век, составиле: Б. Конески и О. Јашар-Настева. *Литературен збор*, год. XIV, бр. 1, Скопје 1967, 25–26.

Dorovský Ivan. Blaže Koneski, Istorija na makedonskiot jazik. *Slavia*, 36, čís. 4, Praha 1967, 657–662.

Спасов Александар. За прозата на Блаже Конески. *Литературен збор*, год. XIV, бр. 2, Скопје 1967, 6–11.

Спасов Александар. Кон поезијата на Блаже Конески. *Литературен збор*, год. XIV, бр. 3, Скопје 1967, 17–22.

## 1968

Влада Урошевиќ. Блаже Конески: *Реки = Реке*. Избор и превод, Нолит, Београд 1968.

Dragić Predrag. О поезији Blaža Koneskog. *Književnost i jezik*, 15, 2, Beograd 1968, 46–52.

Друговац Миодраг. Песна строга и достоинствена. Блаже Конески „Стерна“. *Biographia litteraria*, 1968, 9–12.

Нејман Александар, Литература за Блаже Конески. *Литературен збор*, год. XV, бр. 6, Скопје 1968, 31–32.

Стефановски Гоце, Цветковиќ, Чедо. „Тешкото“ од Блаже Конески (Методски приказ). *Литературен збор*, год. XV, бр. 5, Скопје 1968, 23–27.

Horák Emil. Macedónsko-slovenské kultúrne paralely (B. Koneski, Makedonskiot jazik vo razvojot na slovenskite literaturni jazici). *Nový život*, roč. 20, č. 1, Praha 1968, 80–81.

Нејман Александар. Литература за Блаже Конески (Есеи, статии, прикази, белешки). *Литературен збор*, год. XV, бр. 6, Скопје 1969, 31–32.

## 1969

Bogetić Boško. Blaže Koneski „Reke“ Beograd–Skopje 1968. *Savremenik*, 15 (1969), 5, Beograd 1969, 474–475.

Dorovský Ivan. K charakteristice poválečné makedonské poezie. *Sbornik Prací Filosofické fakulty*, Brněnské University, 16 (1969), Praha 1969, 151–161.

Манчевски Лазар. Коинциденција и соодветност во стихот на македонската народна и уметничка поезија. *Шестии Раџинови средби*, Совет на Раџиновите средби, Титов Велес 1969, 174–184.

Марковиќ Слободан. Одзвучи на народните умотворби во поезијата на Блаже Конески. *Шестии Раџинови*

- средби*, Совет на Рациновите средби, Титов Велес, 1969, 192–202.
- Нејман Александар, Литература за Блаже Конески (Есеи, статии, прикази, белешки). *Литературен збор*, год. XVI, бр. 1, Скопје 1969, 31–32.
- Нејман Александар, Литература за Блаже Конески. *Литературен збор*, год. XVI, бр. 2, Скопје 1969, 32.
- Нејман Александар, Литература за Блаже Конески. *Литературен збор*, год. XVI, бр. 3, Скопје 1969, 31–32.
- Нејман Александар. Песни од Блаже Конески на италијански. *Сиремеж*, год. XV, бр. 1, Прилеп 1969, 56–58.
- Спасов Александар. Книжевното творештво на Блаже Конески. Во: Александар Спасов *За македонската литература*, Мисла, Скопје 1969.

## 1970

- Марковић Слободан. Одјечи народних умотворина у поезији Блаже Конеског. *Књижевна кришка*, 1, Београд 1970, 88–92.
- Цывин А. Блаже Конески. Избранные произведения в семи томах. *Современная литература за рубежом*, 3/4, Москва 1970, 71–73.

## 1971

- Бандић М. Социјална и лирска рефлексija (Блаже Конески „Виноград“). *Летопис Матице српске* 147 (1971), 408, Београд 1971, 296–297.

## 1972

- Арсовска Тамара. Творечкиот лик на Блаже Конески. *Беседа*, бр. 2, Куманово 1972, 3–14.
- Dragić Kijuk Predrag. *O poeziji Blaže Koneskog*, 360 s. Opis posebnih izdanja sa kritičkim osvrtom (uglavnom) spram “Poezije” I knjige Izabranih dela Blaže Koneskog iz 1967 g., 76–109, Prologomena za pesništvo Blaže Koneskog, 110–140, O slovu poezije Blaže Koneskog, 141–248 (magistarski rad)
- Друговац Миодраг. Траг историје, путоказ континуитета, Блаже Конески „Беседе и огледи“, издање „Маке-

- донске књиге“, 1972. *Борба* 51 (1972), 346, Београд 16. XII 1972.
- Момировски Томе. Антиинтервју со Блаже Конески. *Беседа*, бр. 2, Куманово 1972, 121–124.
- Ристовски Блаже. Блаже Конески „Јазикот на македонската народна поезија“, МАНУ, Скопје 1971. *Македонски фолклор*, год. X, бр. 9–10, Скопје 1972, 251–254.
- Чаловски Тодор. Блаже Конески „Беседи и огледи“, Македонска книга, 1972. *Културен живоѝ*, год. XVII, бр. 9–10, Скопје 1972, 16.

### 1973

- Арсовски Георги. Константни расветлувања (Блаже Конески „Беседи и огледи“, Македонска книга, 1972). *Вечер* 11 (1973), 3021, Скопје 23. II 1973.
- Драгић Предраг. Визуелни урнебесник Б. Конеског. *Сиварање*, XXVIII, бр. 6, Београд 1973, 753–757.
- Друговац Миодраг. Личности и струења во македонската литературна критика. *Современосѝ*, XXIII, бр. 3–4, Скопје 1973, 314–334.
- Ѓурчинов Милан. Сјај и сенки на озарените поврвнини, Блаже Конески „Везилка“, Скопје 1955. Во: *Македонската книжевносѝ во книжевната криѝка*, том трети, Скопје 1973, 407–412.
- Избор од поезијата на Блаже Конески на руски. Из современной поэзии народов Югославии. Издательство „Прогресс“, Москва 1972, *Современосѝ*, год. XXIII, бр. 3–4, Скопје 1973, 414–417.
- Спасов Александар. Книжевното творештво на Блаже Конески. *Македонската книжевносѝ во книжевната криѝка*, 3, Мисла, Скопје 1973, 413–428.
- Topolinska Z. J. Boškovski, B. Koneski, V. Maleski, K. Nedelkovski, A. Šopov, G. Todorowski. w: *Mały słownik pisarzy zachodnio-słowiańskich i południowo-słowiańskich*, Warszawa 1973.

### 1974

- Арсенијевић Видан. Поезија, вршњак језика. Разговор о неким особеностима савремене македонске књижев-

- ности, у оквиру „Дана македонске културе у Београду“. *Борба*, 52 (1974), 267, Београд 28. IX 1974.
- Бошковски Т. Петар. Тегоба осамљености. Блаже Конески „Записи“, издање „Македонске књиге“, Скопље 1974. *Полиџика*, 71 (1974) 21863, 17. VIII 1974.
- Dragić Predrag. Varijacije kao pjesnički put, Nad djelom Blaže Koneskog. *Odjek*, 27 (1974), 1, Beograd 1974, 1–15.
- Друговац Миодраг. Душа и песнички облик. Блаже Конески „Записи“, Македонска књига, 1974. *Борба*, 52 (1974), Београд 20. VII 1974.
- Ѓурчинов Милан. Човекот и неговата судбина, Блаже Конески „Записи“, Македонска књига 1974. *Нова Македонија* XXX (1974), 9848, Скопје 23. VI 1974.
- Иванов Благоја. Блаже Конески: „Записи“. *Сѝрремеж*, год. XVIII, бр. 10, Прилеп 1974, 703–705.
- Митрев Димитар. Слово за поетскиот лик на Блаже Конески. *Современосѝ*, год. XXIV, бр. 8–9 (октомври–ноември), Скопје 1974, 794–802.
- Павловиќ Југо. Самоисповедни дијалози (Блаже Конески: „Записи“, Македонска књига, Скопје, 1974). *Развиѝок*, год. XII, бр. 4–5, Битола 1974, 356–358.

## 1975

- Димитровски Тодор. Драгоценa књига за јазикот на нашата народна поезија (Блаже Конески: Јазикот на македонската народна поезија. Издание на МАНУ, Скопје 1971, 1–100). *Македонски јазик*, год. XXVI (1975), Скопје 1975, 215–219.
- Драгић Предраг. Плазма тијела и плазма језика (Размишљање над пјесмом „Стерна“, Блаже Конеског). *Овдје*, 7 (1975), 78 (ноембар), 13–19.
- Drugovac Miodrag. Blaže Koneski. *Izraz* 19 (1975), 3, 359–370.
- Ивановиќ Радомир. Лирски портрети – Медитација за светот во дијалог со себе (Запис за поезијата на Блаже Конески). *Разгледу*, год. XVII, бр. 1–2, Скопје 1975, 99–111.
- Паноска Ружа. Јазикот во прозата и поезијата на Блаже Конески. *Предавања на VIII семинар за македонски јазик, лѝтературу и културу*, Универзитет „Кирил и Методиј“, Скопје 1975, 32–36.

- Саров Ташко. Блаже Конески на романски јазик. *Сѝрмеж*, год. XIX, бр. 7, Прилеп 1975, 433–434.
- Спасов Александар. Баладичните елементи од фолклорното потекло во песните на Кочо Рацин и Блаже Конески. *Разгледи*, год. XVII, бр. 4, Скопје 1975, 411–418.
- Угринова-Скаловска Радмила. Блаже Конески: Од историјата на јазикот на словенската писменост во Македонија, Скопје, Македонска книга, 1975. *Македонски јазик*, год. XXVI (1975), Скопје 1975, 219–222.
- Фламанд Дину. Блаже Конески. *Сѝрмеж*, год. XIX, бр. 7, Прилеп 1975, 435–439.
- Свијетиќ Љубомир. Dar i jezik – Blaže Koneski „Zapisi“, Pobjeda, Titograd. *Odjek*, XXIX, 18, 15–30 IX 1976, 20–24.

## 1976

- Друговац Миодраг. Записи, круна године. Македонија о књижи поезије Блажета Конеског. *Борба*, Београд 24.1.1976.
- Друговац Миодраг. Конески и Тодоровски, књижевни догађаји у 1975 години. *Књижевне новине*, Београд, февруари 1976.
- Момировска Нада. За литературниот јазик воопшто и за поетиката на Блаже Конески и Славко Јаневски. *Јазикот и ѝоезијата*, ред. М. Друговац и др., Совет на Рацинови средби, Скопје 1976, 112–120.
- Наневски Душко. Блаже Конески. Записи за човечката судбина. *Современост*, год. XXVI, бр. 1, Скопје 1976.
- Нејман Александар, Избор од поезијата на Блаже Конески на романски јазик. *Разгледи*, год. XVIII, бр. 1–2 (јануари–февруари), Скопје 1976, 164–167.
- Спасов Александар. Реч на вечерта во Прилеп посветена на Блаже Конески, одржана на 17 јануари 1976 година“. *Сѝрмеж*, год. XX, бр. 1, Прилеп 1976, 85–89
- Станковиќ Љубиша. Српската критика за поезијата на Славко Јаневски, Ацо Шопов и Блаже Конески. *Сѝрмеж*, год. XX, бр. 9 (ноември), Прилеп 1976, 847–857.

1977

- Видоески Божидар. По повод 25-годишнината од излегувањето на Граматиката на македонскиот литературен јазик од Блаже Конески. *Македонски јазик*, год. XXVIII (1977), Скопје 1977, 203–206.
- Видоески Божо. По повод 25-годишнината од излегувањето на Граматиката на македонскиот литературен јазик од Блаже Конески. *Литературен збор*, год. XXIV, бр. 2, Скопје 1977, 3–8.
- Ѓурчинов Милан. Суочење са опорим укусом живота – Дечји свет у Андрићевом дјелу и нека упоређења са прозом Блаже Конеског. *Борба*, LVI, Београд 1977, 12. III 1977.
- Митева Димка. Миле Томиќ, Јазикот во литературните дела на Блаже Конески (статистичка анализа), Скопје 1977. *Македонски јазик*, год. XXVIII (1977), Скопје 1977, 239–241.
- Наневски Душко. Блаже Конески. Записи за човечката судбина. *Македонска јојска школа*, Мисла, Скопје 1977, 181–198.
- Сталев Георги. Уште еден обид за интерпретација на поезијата на Блаже Конески, Ацо Шопов и Славко Јаневски. *Литературен збор*, год. XXIV, бр. 1, Скопје 1977, 23–35.
- Спасов Александар. Баладичните елементи од фолклорно потекло во песните на Кочо Рацин и Блаже Конески. Во: Александар Спасов. *Испражувања и коментари – студии, огледи*, критики за македонската литература во XIX и XX век, Култура, Скопје 1977.
- Томиќ Миле. *Јазикот во литературните дела на Блаже Конески (статистичка анализа)*. Посебни изданија, кн. 10, Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“, Скопје 1977, 296 с.
- Џукески Александар. Блаже Конески – основоположник на современата македонска лингвистика. *Развиток*, год. XV, бр. 5–6 (септември/октомври), Битола 1977, 429–441.
- Шапкалиска Таска. Обработка на песната „Тешкото“ од Блаже Конески – естетска анализа со посебен осврт на ритмичката стапка амфибрах (методски приказ за практично предавање во VIII одделение). *Просвет-*

но дело, год. XXXIII, бр. 1–2 (јануари–февруари), Скопје 1977, 93–99.

### 1978

- Гавриловић Зоран. *О овом издању*, Блаже Конески „Огледи и беседе“, Народна књига, Београд 1978, 179–186.
- Grigorie Toma. *Le mythe du soleil dans l'oeuvre de Ion Barbu et Blaze Koneski. Зборник на трудовише од V научна дискусија* (Охрид 28–31 август 1978), Универзитет „Кирил и Методиј“, Семинар за македонски јазик, литература и култура, Скопје 1979, 205–208.
- Друговац Миодраг. Записи и коментари: Блаже Конески „Бура“, „Болен Дојчин“. *Современоси*, год. XXVIII, бр. 3, Скопје 1978, 26–29.
- Друговац Миодраг. Записи и коментари: Конески, Чашуле, Шопов, Леов. *Современоси*, год. XXVIII, бр. 3, Скопје 1978, 26–43.
- Момировски Томе. Повеќе луѓе и повеќе пријатели (една од средбите со Блаже Конески). Во: *Односи и синџези: есеи, ѿршреши, дела, дијалози I*, Мисла, Скопје 1978.
- Petrović Branislav. *О pesničkom prevodu. Po besedi Blaža Koneskog na „Disovom proleću“*. *Front*, XXIV, 24 (1037), 1978, 30.
- Стаматоски Трајко. Делото на проф. Блаже Конески. По повод 25-годишнината од излегувањето на неговата Граматика. *Литературен збор*, год. XXV (1978) бр. 1, Скопје 1978, 3–7.
- Стаматоски Трајко. Значењето на делото на проф. Блаже Конески е многустрано. *Сирмеж*, год. XXII, бр. 1–2, Прилеп 1978, 113–117.
- Урошевиќ Влада. *Песник ѿред лицем земље* (предговор: Блаже Конески „Стара лоза“), Градска библиотека, Чачак 1978.
- Урошевиќ Влада. Блаже Конески: Стара лоза. *Чачански ѓлас*, Чачак 1978 (со Сретен Перовиќ, Радован Зоговиќ и Стеван Раичковиќ).
- Урошевиќ Влада. Блаже Конески – поет на придушениот крик. *Сирмеж*, год. XXII, бр. 6, Прилеп 1978, 484–493.

1979

- Валетас Костас. Поезијата на Блаже Конески. *Културен живој*, год. XXIV, бр. 9–10, Скопје 1979, 65–66.
- Друговац Миодраг. Блаже Конески. Во: Миодраг Друговац, *Повоенајта македонска лиџерајџура*, I, Прo-светно дело, Скопје 1979, 251–274.
- Ѓурчинов Милан. Поезијата на Блаже Конески. *Разгледи*, год. XXI (јубилеен број 25 години Разгледи), Скопје 1979, 68–74.
- Ѓурчинов Милан. Поезијата на Блаже Конески. *Предавања на XI семинар за македонски јазик, лиџерајџура и кулџура* (Скопје-Охрид 11.8 – 31.8 1978), Универзитет „Кирил и Методиј“, Семинар за македонски јазик, литература и култура, Скопје 1979, 115–124.
- Ѓурчинов Милан. Тумачење дечјег света у приповеткама Иве Андрића и Блаже Конеског. *Зборник радова о Иви Андрићу*, Посебна издања, Одељење језика и књижевности, књ. 30, Београд: САНУ, 1979, 535–548.
- Đurčinov Milan. Naznake o poeziji Blaže Koneskog. *Izraz*, XXIII, 7–8, Sarajevo 1979, 1–5.
- Ивановиќ Радомир. Медитација за светот во дијалог со себе (за поезијата на Блаже Конески). *Порјетии на македонскиџе џисајели*, Мисла, Скопје 1979, 24–35.
- Ивановиќ Радомир. О односу мита и књижевности – на примерима из савремене македонске књижевности. *Тешкоће џумачења књижевноџ дела*, Јединство, Приштина 1979, 117–143.
- Момировска Нада. Митот и симболот како кохерентен поглед на човекот, времето, просторот и историјата – со одредени споредувања на дел од поезијата на Блаже Конески и Славко Јаневски. *Современост*, год. XXIX, бр. 3 (март), Скопје 1979, 26–31.
- Павловиќ Југо. Солилоквиум за Тешкото. За поемата „Тешкото“ од Блаже Конески. *Развиџок*, год. XVII, бр. 6, Битола 1979, 517–518.
- Урошевиќ Влада. Втемеленост во искуството (Блаже Конески „Стари и нови песни“, Стремеж, Прилеп 1979). *Сјремеж*, год. XXIII, бр. 10, Прилеп 1979, 888–894.

1980

- Antonijević Damjan. Posúdenie tvorby autora B. Koneského. In: *Potok musí tiecť – Antológia z poézie juhoslovanských národov a národností*. Domáce čítanie pre žiakov 2. ročníka spoločnej stredoškolskej výchovy a vzdelávania. Ústav pre vydávanie učebníc, Nový Sad 1980, 75–76.
- Gilevszki Paszkal. Blazse Koneszki, Markó temploma/ Blazse Koneski, Európa Konyvkiadó. Budapest 1980, 103–107.
- Димоски Славе Ѓорѓо. Еден опит. *Млад борец*, 37, 1308, Скопје 24. VIII 1980.
- Друговац Миодраг. Поезија и поетика Конеског, Блаже Конески „Стари и нови песни“, Стремеж, Прилеп, 1979. *Борба*, LVIII, 58, Београд 29. II 1980.
- Ѓурчинов Милан. Над новим књигама савремених македонских писаца, Померене границе интимизма (Блаже Конески „Старе и нове песме“, Стремеж, Прилеп 1979). *Полиџика*, 20. IX 1980.
- Ивановиќ Радомир. Поетиката на Блаже Конески. *Современоси*, год. XXX (1980), бр. 3–4, Скопје 1980, 102–113.
- Рogačnik, J. (ur.). Koneski B. Marko K. Cepenkov. *Beseda sodobnih jugoslovanskih pisateljev: sodobni jugoslovanski esej III*. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1980, 33–54.
- Ристески Стојан. Збор за Блаже Конески. *Езерски глас*, год. VIII, 82, 1.1.1980, 12.
- Ристески Стојан. Блаже Конески. *Просветѝа*, год. XXIV, 508–509, Скопје 2. VI 1980, 13.
- Спасов Александар. За поезијата на Блаже Конески. *Предавања на XIII семинар за македонски јазик, литература и култура*, Универзитет „Кирил и Методиј“, Скопје 1980, 211–218.
- Харвеј Ендрју, Пенингтон Ен. Чувствена едноставност. *Културен живоѝ*, год. XXV, бр. 7–8, Скопје 1980, 46–48.
- Урошевиќ Влада. Блаже Конески – поет на придушениот крик. Во: Влада Урошевиќ, *Мрежа на неуловивоѝ*, Македонска книга, Скопје 1980.

1981

- Бошковски Јован. Песна строга и проста. *Разгледи*, год. XXIII, бр. 1, Скопје 1981, 60–63.
- Вангелов Атанас. Поетскиот исказ на Блаже Конески. *Литературен збор*, год. XXVIII (1981), бр. 2, Скопје 1981, 13–38.
- Вангелов Атанас. Поезијата на Блаже Конески. Во: *Месџа и мигови*, Мисла, Скопје 1981, 7–42.
- Вангелов Атанас. Човекот наспрема силата – човековата сила (Песната „Одземање на силата“ од Блаже Конески). *Литературни студии*, Мисла, Скопје 1981, 113–148.
- Димитровски Тодор. Трудови на акад. Блаже Конески за нашиот писмен јазик низ вековите и за јазикот на македонската народна поезија. *Литературен збор*, год. XXVIII (1981) бр. 5, Скопје 1981, 123–139.
- Ѓурчинов Милан. Критички фрагменти за творештвото на Блаже Конески. *Разгледи*, год. XXIII, бр. 1, Скопје 1981, 18–24.
- Иванов Благоја. Блаже Конески и неговото богато и вонредно значајно творештво. *Разгледи*, год. XXIII, бр. 1, Скопје 1981, 1–4.
- Клетников Ефтим. Зад авторот не стојат музите – во пресрет на поетска Струга, Блаже Конески добитник на „Златниот венец“ на Струшките вечери на поезијата. *Просветена жена*, год. XXXVII, јули–август, Скопје 1981, 15.
- Лукиќ Света. Блаже Конески – прв човек во македонската ренесанса. *Разгледи*, год. XXIII, бр. 9, Скопје 1981, 687–709.
- Матевски Матеја. За поезијата на Блаже Конески (беседа). *Литературен збор*, год. XXVIII (1981) бр. 5, Скопје 1981, 7–14.
- Матевски Матеја. Поезијата на Блаже Конески. *Разгледи*, год. XXIII, бр. 1, Скопје 1981, 8–17.
- Мицковиќ Слободан. Песните за Марко Крале на Блаже Конески. *Литературен збор*, год. XXVIII (1981) бр. 4, Скопје 1981, 27–30.
- Мицковиќ Слободан. Катренот „Реки“ на Б. Конески. *Разгледи*, год. XXIII, бр. 1, Скопје 1981, 35–41.

- Николиќ Бранка. Поезијата на Блаже Конески како инспирација на музичките творци. *Разгледу*, год. XXIII, бр. 1, Скопје 1981, 53–59.
- Поповски Јован. Кон шеесетгодишнината на академик Блаже Конески. *Современоси*, год. XXXI (1981), бр. 1, Скопје 1981, 3–6.
- Разговор со Блаже Конески (Кон шеесетгодишнината на академик Блаже Конески). *Современоси*, год. XXX, бр. 1, Скопје 1981, 3–23.
- Ристевска Лилјана. Прилог кон библиографијата на трудовите на Блаже Конески. *Разгледу*, год. XXIII, бр. 1, Скопје 1981, 85–101.
- Спасов Александар. За поезијата на Блаже Конески (Од „Мостот“ до „Стари и нови песни“). *Литературен збор*, год. XXVIII (1981), бр. 4, Скопје 1981, 21–26.
- Спасов Александар. Книжевното творештво на Блаже Конески. *Разгледу*, год. XXIII, бр. 1, Скопје 1981, 64–78.
- Спасов Александар. Два преводи на Блаже Конески од поезијата на Александар С. Пушкин. *Прилози/Contributions*, год. VI, бр. 2, МАНУ, Скопје 1981, 101–104.
- Стаматоски Трајко. Научната дејност на проф. Блаже Конески (по повод на 60-годишнината на животот). *Предавања на XIV семинар за македонски јазик, литература и култура*, Универзитет „Кирил и Методиј“, Скопје 1981, 15–28.
- Стаматоски Трајко. Научната дејност на проф. Блаже Конески. *Литературен збор*, год. XXVIII, бр. 5, Скопје 1981, 15–26.
- Стаматоски Трајко. Научната дејност на проф. Блаже Конески. *Разгледу*, год. XXIII, бр. 1, Скопје 1981, 25–34.
- Стаматоски Трајко. Кон 60-годишнината на Блаже Конески. Во елитата на светската лингвистика. *Нова Македонија*, бр. 12408, Скопје 9.VIII 1981, 9.
- Старделов Георги. Обележје на една епоха. Кон 60-годишнината од животот на Блаже Конески. *Нова Македонија*, Скопје 20. XII 1981.
- Стефаноски Гоце. Марко Цепенков како фолклорист во светлината на научниот опус на Блаже Конески. *Симпозиум посветен на живојот и делото на Марко Цепенков* (Прилеп, 15–17 ноември 1979), ур. Бл. Конески, МАНУ, Друштво за наука и уметност, Прилеп 1981, 221–232.

- Стојчевска-Антиќ Вера. Библиографија на објавени трудови на проф. Блаже Конески во годишниот зборник на Филозофскиот и на Филолошкиот факултет во Скопје. *Литературен збор*, год. XXVIII (1981) бр. 4, Скопје 1981, 33–34.
- Стојчевска-Антиќ Вера. Од книжевен текст до народна умотворба. *Разгледи*, год. XXIII, бр. 1, Скопје 1981, 42–49.
- Ќулавкова Катица. Меѓу поетиката и поетското – разговор со Блаже Конески, *Трети програмa Радио Скопје*, бр. 7, Скопје 1981, 283–285.
- Ќулавкова Катица. Метафората, проекцијата на душевната состојба во јазикот. *Стремеж*, XXV, 10, Прилеп 1981, 914–917.
- Цветковски Владимир. Blazhe Koneski. *Poems*. Translated by Andrew Harvey & Anne Pennington, London : Andre Deutsch, 1978. *Современост*, год. X, Скопје 1981, 136–138.
- Чаловски Тодор. Блаже Конески: Песната треба да биде доведена до прозирен израз. *Разгледи*, год. XXIII, бр. 1, Скопје 1981, 79–84.
- Џукески Александар. Лингвистичката мисла на Блаже Конески. *Литературен збор*, год. XXVIII (1981) бр. 4, Скопје 1981, 3–20.
- Џукески Александар. Библиографија на трудовите на Блаже Конески објавени во списанијата „Македонски јазик“ и „Литературен збор“. *Литературен збор*, год. XXVIII (1981) бр. 4, Скопје 1981, 31–33.
- Ђуровиќ Жарко. Блаже Конески, Песниковом руком писано, изд. ГИРО „Милић Ракиќ“, Ваљево 1981. *Балда*, XXIII, Крушевац 1981, 268–269.

## 1982

- Арсовски Георги, Оттаму откај срцето „Ибра со деише“ (поговор), Мисла, Скопје 1982, 51–64.
- Burns Yvonne, Blaže Koneski – the right man in the right place at the right time. *Македонски јазик*, год. XXXII–XXXIII (1981–1982), Скопје 1982, 75–83.
- Вангелов Атанас. Суптилен познавач и храбар препејувач на поезијата на Конески (Блаже Конески, Тврѓава, избор, препев и поговор Сретен Перовиќ, Цетиње:

- Обод 1982). *Современосӣ*, год. III [XXXII], бр. 7–8, Скопје 1982, 128–129.
- Ивановиќ Радомир. *Поеџикаџа на Блаже Конески*. МАНУ, Ревиија, Скопје 1982.
- Ивановиќ Радомир. Структурата на кратките и други раскази на Блаже Конески. *Литературен збор*, год. XXIX, бр. 3, Скопје 1982, 87–98.
- Ивановиќ Радомир. Символиката на Стерна во истоимените песни на Сеферис и Конески. *Културен живоӣ*, год. XXVII, бр. 7–8, Скопје 1982, 11–13.
- Ивановиќ Радомир. Толкување и сфаќање на поезијата на Блаже Конески. *Културен живоӣ*, год. XXVII, бр. 3, Скопје 1982, 26–29.
- Ивановиќ Радомир. Силата на зборот – поетиката на Блаже Конески. *Третӣа џрограма Радио Скопје*, бр. 11, Скопје 1982, 205–213.
- Лукић Света. *Блаже Конески – џрви човек македонске ренесансе*. Б. Конески, *Изабрана дела у 4 књиже*, Свјетлост, Сарајево 1982.
- Lötzsch Ronald, Blaže Koneskis Beitrag zur Erklärung der morphologischen Spezifik des Nomens in den balkan-slawischen Sprachen. *Македонски јазик*, год. XXXII–XXXIII (1981–1982), Скопје 1982, 399–403.
- Мадукар Мани. Признание на македонската култура – реч на промоцијата на постерот со песна на Блаже Конески на хинду јазикот. *Дваесет џодини Сџрушки вечери на џоезијата*, ред. Е. Манев, Т. Ширилов, К. Бојациевски, Струга 1982, 35–36.
- Матевски Матеја. Реч за поезијата на Блаже Конески, Света Софија, 29 август 1981. *Дваесет џодини Сџрушки вечери на џоезијата*, ред. Е. Манев, Т. Ширилов, К. Бојациевски, Струга 1982, 42–48.
- Паноска Ружа. За јазикот во поезијата на Блаже Конески. *Studia Linguistica Polono-Yugoslavica*, том. 2, МАНУ, Скопје 1982, 187–191.
- Perović Sreten. Šezdesetgodišnjica pjesnikova života; Riječ o poeziji. Во: *Tvrđava* (izabrane pjesme) / Blaže Koneski (izbor, prevod i prepjev Sreten Perović), Obod, Cetinje 1982, 5, 7–9.
- Perović Sreten. Lirik mudre jednostavnosti, Во: Blaže Koneski *Tvrđava* (izabrane pjesme); izbor, prevod i prepjev Sreten Perović, Obod, Cetinje 1982, 141–156.

- Перовиќ Сретен. Лирик на мудра едноставност – По повод шеесетгодишнината од животот на Блаже Конески. *Литературен збор*, год. XXIX, бр. 6, Скопје 1982, 55–68.
- Радически Науме. Потврдени поетски вредности – кон антологиската поетска библиотека, Мисла, Скопје 1981. По повод осумте книги во антологиската библиотека – Поезија, издадени од Мисла во почетокот на 1982 год. и тоа: Кочо Рацин „Бели мугри“, Блаже Конески „Места и мигови“, Ацо Шопов „Лузни“, Гане Тодоровски „Коложег“, Анте Поповски „Родопис“, Петре М. Андреевски „Птица Потајница“, Петар Т. Бошковски „Бесмртна вода“, Радован Павловски „Магија момче“. *Развизиок*, год. XX, бр. 3–4, Битола 1982, 183–185.
- Ристовска Лилјана. Библиографија на трудовите на академик Блаже Конески. *Македонски јазик*, год. XXXII–XXXIII (1981–1982), Скопје 1982.
- Ристовски Блаже. Почетните чекори на поетот Блаже Конески. Во: Блаже Ристовски *Пројави и профили од македонската литературна историја*, Студентски збор, Скопје 1982.
- Спасов Александар. Два преводи на Блаже Конески од поезијата на Александар С. Пушкин. *Современост*, год. III [32], бр. 3, Скопје 1982, 24–27.
- Спасов Александар. Избрани дела на Конески на српскохрватски јазик. *Современост*, год. III [XXXII], бр. 10, Скопје 1982, 102–103.
- Spasov Aleksandar. La poesia di Blaže Koneski. *La battana*, Rijeka 1982, 65.
- Станковиќ Љубиша. Српската критика за поезијата на Блаже Конески, Во: Љубиша Станковиќ. *Огласи*, Современа македонска книжевност. Есеј и критика, Развитие, Киро Дандаро, Битола 1982, 21–37.
- Ќулавкова Катица. Оксиморон на љубовта (за љубовната поезија на Блаже Конески, Славко Јаневски и Ацо Шопов). *Сиремеж*, бр. 4, Прилеп 1982, 278–288.
- Ќулавкова Катица. Метафората во поетскиот говор на Блаже Конески. *Сиремеж*, бр. 7, Прилеп 1982, 440–451.
- Džafić Rizo. Poezija kao aktualizacija života – Blaže Koneski “Tamne vode”, IRO “Veselin Masleša”, Sarajevo 1981. *Izraz*, XXVI, 4, Sarajevo 1982, 389–390.

1983

- Вангелов Атанас. Поимот „изневера“ кај Блаже Конески.  
Во: *Решето*, Наша книга, Скопје 1983, 141–160.
- Вангелов Атанас. Метафората (див-о, на) кај Конески.  
Во: *Решето*, Наша книга, Скопје 1983, 169–174.
- Вуковиќ Владета. Успешна книжевна студија (Радомир  
Ивановиќ „Поетиката на Блаже Конески“, Парти-  
занска книга, Белград 1982). *Развизиок*, год. XXI,  
бр. 4/5, Битола 1983, 380–382.
- Ивановиќ, Радомир. Поетски константи (Симболиката  
светлост во поезијата на Константин Миладинов,  
Коста Рацин и Блаже Конески). *Развизиок*, год. XXI,  
бр. 10, Битола 1983, 635–646.
- Ивановиќ Радомир. Најрани книжевни творби на Блаже  
Конески (архивски истражувања). *Културен жи-  
вои*, год. XXVIII, бр. 9–10, Скопје 1983, 32–36.
- Ивановиќ Радомир. Најранији књижевни радови Блажа  
Конеског (архивска истраживања). *Дваесеттии Ра-  
цинови средби*, Титов Велес 1983, 187–204.
- Поповски Јован, *Разговори со венценосциите*. Струшки  
вечери на поезијата, Струга 1983, 114–118.
- Саздов Томе. Книга посветена на поетското дело на  
Конески. *Културен живои*, год. XXVIII, бр. 1–2,  
Скопје 1983, 50.
- Смилевски Веле. Знаците на една поетика (Радомир  
Ивановиќ „Поетиката на Блаже Конески“, Маке-  
донска ревија, Скопје 1982). *Разгледи*, год. XXV, бр.  
7, Скопје 1983, 880–882.
- Тодоровски Гане. Литерат со широк распон на можности  
(Кон „Избраните дела“ на Блаже Конески во изда-  
ние на сараевска „Свјетлост“, белградска „Народна  
књига“, загребска „Младост“ и титоградска „Побје-  
да“ во четири книги, 1982). *Разгледи*, год. XXV, бр.  
4, Скопје 1983, 524–529.
- Тополињска Зузана. A Historical Phonology of the Macedo-  
nian Language by Blaže Koneski, with a survey of  
the Macedonian dialects and a map by Božidar Vidoe-  
ski, Heidelberg 1983, Carl Winter – Universitätsverlag,  
s. V – XII + 1 – 150 + 1 карта. *Македонски јазик*, год.  
XXXIV (1983), Скопје 1983, 245–248.

1984

- Блечић Милорад. Отпорот е 'рбет на слободата (Запис кон поемата „Тешкото“ од Блаже Конески). *Комунист*, XLII, 1429, Скопје 3. VIII 1984.
- Вуковић Владета. Лирика Блажета Конеског, *Зборник во чест на Блаже Конески*, ред. одбор Б. Видоески и др., Универзитет „Кирил и Методиј“, Филолошки факултет, Скопје 1984, 273–284.
- Друговац Миодраг. Чесме, Поезија Блажета Конеског, издање „Македонске књиге“, 1984. *Борба*, Београд 3.10.1984, 8.
- Друговац Миодраг. Поетиката на Блаже Конески. *Зборник за славистику Мајице српске*, Нови Сад 1984, 27.
- Ивановиќ Радомир. Допринос Блажа Конеског науци о књижевности. *Зборник во чест на Блаже Конески*, ред. одбор Б. Видоески и др., Универзитет „Кирил и Методиј“, Филолошки факултет, Скопје 1984, 301–313.
- Ивановиќ Радомир. Поезијата како вид на говор (Најновата фаза во творештвото на Блаже Конески). *Културен живот*, год. XXIX, бр. 6, Скопје 1984, 9–14.
- Ивановиќ Радомир. Најранији књижевни радови Блажа Конеског (архивска истраживања). *Сиремљења*, Приштина 1984, 101–114.
- Карајанов Илија. Пеењето како живеење и живеењето како пеење. За поезијата на: Блаже Конески, Гане Тодоровски, Анте Поповски, Михаил Ренцов и Атанас Вангелов. *Литературен збор*, год. XXXI, бр. 1, Скопје 1984, 73–80.
- Ковилоска-Попоска Иванка. Отело од Вилијам Шекспир во препев на Блаже Конески. *Зборник во чест на Блаже Конески*, ред. одбор Б. Видоески и др. Универзитет „Кирил и Методиј“, Филолошки факултет, Скопје 1984, 333–338.
- Критичарите за творештвото на Блаже Конески (Димитар Митрев, Александар Спасов и др.). *Развишок*, год. XXIII, бр. 1–2, Битола 1984, 7–15.
- Минова-Гуркова Лилјана. Блаже Конески за релативната реченица и релативната реченица (во прозата) на Блаже Конески. *Зборник во чест на Блаже Конески*, ред. одбор Б. Видоески и др., Универзитет

- „Кирил и Методиј“, Филолошки факултет, Скопје 1984, 149–154.
- Мицковиќ Слободан. Некои посебности и постојаности во поезијата на Блаже Конески. *Развiiок*, год. XXIII, бр. 1–2, Битола 1984, 21–45.
- Петрески Христо. Оттаму, откај срцето (Блаже Конески „Игра со дете“, Мисла, Скопје 1983). *Современосii*, год. XXXIV, бр. 7–8, Скопје 1984, 111.
- Писателот пред дванаесет прашалници: Блаже Конески. *Развiiок*, год. XXIII, бр. 1–2, Битола 1984, 16–20.
- Русек Жежи. Размислување врз историјата на македонскиот јазик од Блаже Конески. *Зборник во честii на Блаже Конески*, ред. одбор Б. Видоески и др., Универзитет „Кирил и Методиј“, Филолошки факултет, Скопје 1984, 315–320.
- Саздов Томе. Македонското народно поетско творештво во дејноста на Блаже Конески. *Зборник во честii на Блаже Конески*, ред. одбор Б. Видоески и др., Универзитет „Кирил и Методиј“, Филолошки факултет, Скопје 1984, 425–432.
- Slodnjak Anton. Tri srećanja Blažetu Koneskomu ob 60-letnici. *Зборник во честii на Блаже Конески*, ред. одбор Б. Видоески и др., Универзитет „Кирил и Методиј“, Филолошки факултет, Скопје 1984, 433–435.
- Станковиќ, Љубиша. „Чешмите“ на Блаже Конески и патот до нив. *Развiiок*, год. XXIII, бр. 1–2, Битола 1984, 46–50.
- Теунисен Маргарита, Анализа на употребата на глаголскиот вид во два расказа на Блаже Конески. *Литературурен збор*, год. XXXI (1984) бр. 2, Скопје 1984, 29–39.
- Урошевиќ Влада. Порив бликнат од темнините – еден обид за читање на „Стерна“ од Блаже Конески. *Зборник во честii на Блаже Конески*, ред. одбор Б. Видоески и др., Универзитет „Кирил и Методиј“, Филолошки факултет, Скопје 1984, 462–471.
- Цветковски Владимир. Литературното творештво на Блаже Конески на англиски јазик. *Зборник во честii на Блаже Конески*, ред. одбор Б. Видоески и др., Универзитет „Кирил и Методиј“, Филолошки факултет, Скопје 1984, 487–494.

1985

- Блечић Милорад. Душа и лице (О сличности у стваралаштву Б. Конеског и И. Андрића). *Борба*, Београд 19–20. I 1985.
- Блечић Милорад. Песничко искуство – Блаже Конески, Во: Милорад Блечић. *Поезија и време*, Други део, Новела, Београд 1985, 3–42.
- Георгиевски Христо. Раскин со мелодраматичноста и романтичарското чувствување на светот. Во: Христо Георгиевски *Поетиката на македонскиот расказ*, Мисла, Скопје 1985, 83–94.
- Домс Андре. Кон поезијата на Блаже Конески – Дебата за зборот. *Нова Македонија*, Скопје 31. VIII 1985.
- Клетников Ефтим. Поетика на поривот. Јазик. Вода (Блаже Конески: „Чешмите“, Македонска книга, Скопје, 1984). *Разгледи*, год. XXVII, бр. 6, Скопје 1985, 648–653.
- Kramer Christina. “Blaže Koneski. A Historical Phonology of the Macedonian Language. translated by Victor Friedman“ in *Slavic and East European Journal (SE EJ)*, Summer 1985, 233–234.
- Мицковиќ Слободан. Толкувањето на поетските идеи – врз примери од поезијата на Блаже Конески. *Сире-меж*, год. XXIX, бр. 3, Прилеп 1985, 387–401.
- Мицковиќ Слободан. Некои посебности и постојаности во поезијата на Блаже Конески. *Развишок*, год. XXIII, бр. 1–2, Битола 1985, 21–45.
- Спасов Александар. Поезијата на Блаже Конески. *Предавање на XIX џојкозјачки револуционерни литературски средби*, Куманово 1985, 149–157.
- Спасов Људмил. Аспекти врз поезијата на Блаже Конески. *Разгледи*, год. XXVII, бр. 9–10, Скопје 1985, 900–904.
- Тодоровски Гане. Литерат со широк распон на можности (Кон „Избраните дела“ на Блаже Конески во издание на сараевска „Свјетлост“, белградска „Народна књига“, загребска „Младост“ и титоградска „Побједа“ во четири книги, 1982). Во: Гане Тодоровски, *Со збор кон зборот* (прилози кон македонистиката). Наша книга, Скопје 1985.
- Horák Emil. Konfrontácia spisovnej slovenčiny a spisovnej macedónčiny. In: *Studia Academica Slovaca* 14 (Pred-

- nášky XXI. Letného seminára slovenského jazyka a kultúry). Red.: J. Mistrik. Alfa, Bratislava 1985, 217–242.
- Цениќ Благородна. Посебното значење на јазикот – одбележана 40-годишнината од македонската азбука и правопис. *Македонија*, год. XXXII, бр. 388 (1985), 12.
- Чаловски Тодор. Блаже Конески: „Чешмите“, Македонска книга, Скопје 1984. *Културен живот*, год. XXX, бр. 6, Скопје 1985, 38.
- Čalovski Todor. The Water Fountains by Blazhe Koneski, Makedonska kniga, Skopje 1984. *Macedonian Review*, год. XV, бр. 3, 1985, 334–335.

### 1986

- Блечиќ Милорад. Сјајот на вистината за колективното сознание (За поезијата на Блаже Конески). *Современост*, год. XXXVI (1986), бр. 9, Скопје 1986, 6–13.
- Блечић Милорад. Сјај истине колективног сазнања (О песништву Блажа Конеског). *Књижевне новине*, XXXII, Београд 1986, 713–714.
- Blečić Milorad. *Blaže Koneski, portret pesnika*. Biblioteka Monografije, studija, kritike, Novo delo, Beograd 1986, 127 s.
- Видоески Божидар. Слово за Блаже Конески. *Литературен збор*, год. XXXIII, кн. 1, Скопје 1986, 33–37.
- Георгиевски Христо. Поетиката на Блаже Конески. *III програма на Радио Скопје*, 26, Скопје 1986, 139–151.
- Друговац Миодраг. Блаже Конески. Во: Миодраг Друговац, *Повоени македонски писатели*, I, Наша книга, Скопје 1986, 400–441.
- Друговац Миодраг. Блажена гора зелена, збирка македонских народних песама Блажета Конеског, као изузетна антологија изузетног песника. *Борба*, LXIV, Београд 26 – 27.7.1986, 207–208.
- Друговац Миодраг. Книга од еден велик поет. Кон антологија на македонската народна лирика „Блажена гора зелена“ на Блаже Конески во издание на „Македонска книга“ 1986. *Нова Македонија*, 14205, Скопје 9.8.1986, 7.
- Јенихен Манфред. За поезијата на Блаже Конески (Поговор кон немското издание на поезијата на Конески, преведена од проф. Манфред Јенихен, Берлин, ГДР).

- Литературен збор*, год. XXXIII, кн. 6, Скопје 1986, 31–38.
- Мицковиќ Слободан. Некои посебности и постојаности во поезијата на Блаже Конески. *Поетскиите идеи на Конески*, Наша книга, Скопје 1986.
- Мицковиќ Слободан. Поетичките уверувања на Блаже Конески. *Литературен збор*, год. XXXIII, кн. 2, Скопје 1986, 53–65.
- Мицковиќ Слободан. Темната длабочина човекова во поезијата на Конески – извадок од книгата „Поетските идеи на Конески“, Наша книга, Скопје. *Современост*, год. XXXVI, бр. 5, Скопје 1986, 6–19.
- Наневска-Милевска Лидија. Залог од нашето време – најновите песни на Блаже Конески. *Современост*, год. XXXVI, бр. 6–7, Скопје 1986, 140–141.
- Саздов Томе. Фолклорни елементи у стваралаштву Блажета Конеског. *Стремљење*, год. XXVI, бр. 5, Приштина 1986, 113–118.
- Спасов Александар. Маргиналии кон „Песни“ на Блаже Конески. Во: Александар Спасов, *Избор*, Македонска книга, Скопје 1986.
- Спасов Људмил. Препевите на поезијата на Х. Хајне од Блаже Конески во контекстот на оригиналната поезија на Блаже Конески. *Современост*, год. XXXVI, бр. 6–7, Скопје 1986, 35–43.
- Стаматоски Трајко. Научната дејност на проф. Блаже Конески. Во: Трајко Стаматоски, *Борба за македонски литературен јазик*, Мисла, Скопје 1986.
- Урошевиќ Влада. Порив бликнат од темнините – еден обид за читање на „Стерна“ од Блаже Конески, Во: Влада Урошевиќ. *Нишкаџа на Аријадна*, Мисла, Скопје 1986.
- Џукески Александар, Зборник во чест на Блаже Конески, Универзитет „Кирил и Методиј“, Скопје 1984. *Македонски јазик*, год. XXXVI–XXXVII (1985–1986), Скопје 1986, 383–386.

## 1987

- Блечич Милорад. Слово о поете – Стихи / Блаже Конески, перевод с македонского. *Художественная литература*, Москва 1987, 3–14.

- Брониш Матијас. Под белиот варовник на дните (поговор кон изборот од Конески на германски јазик во Билефелд 1986). *Озледало*, X, 49, Скопје 31. III 1987.
- Burns Yvonne. Blazhe Koneski, The Right Man in the Right Place at the Right Time. *Macedonian Review*, XVII, 2, Скопје 1987, 171–179.
- Јенихен Манфред. Пат кон синтеза или: белешки кон поезијата на Блаже Конески. *Дело* 74, год. XIV, бр. 4–5, Скопје 1987, 374–384.
- Кубеш Бранка. За „Македонскиот XIX век“. Блаже Конески, Македонскиот XIX век – Јазични и книжевно-историски прилози, Култура, Скопје 1986. *Сиремеж*, год. XXXI, бр. 9, Прилеп 1987, 681–689.
- Миловска Добрила. Ново издание на Тиквешкиот зборник. Тиквешки зборник, во превод на Блаже Конески и со коментари на Вера Стојчевска-Антиќ, Мисла, Скопје 1987. *Литературен збор*, год. XXXIV, бр. 1–6, Скопје 1987, 109–110.
- Петровска Катерина. Пребарување по едно послание (Блаже Конески „Послание“, Култура, Скопје, 1987), *Современост*, год. XXXVII, бр. 5–6, Скопје 1987, 101–104.
- Ристовски Блаже. Монографски пристап кон јазикот на македонската народна песна (Блаже Конески *За јазикот на македонската народна поезија*, МАНУ, 1971). Во: Блаже Ристовски *Македонскиот фолклор и националната свесност*. Т. II: истражувања и записи, Студентски збор, Скопје 1987.
- Сталев Георги. Поезијата на Блаже Конески во препев на црногорскиот поет Сретен Перовиќ. *Книжевно-културниите врски помеѓу Македонците и Црногорците од најстари времиња до денес*, ур. Б. Видоески, Ч. Вуковиќ, Ј. Миловиќ, А. Спасов, МАНУ, Скопје 1987, 61–65.
- Старделов Георги. Поетска објава на битието (Блаже Конески „Послание“, изд. „Култура“, Скопје, 1987). *Нова Македонија*, ЛИК, II, 1. IV 1987, Скопје 1987, 10.
- Stardelov Georgi. Послание (Epistle) by Blazhé Koneski (Ed. „Kultura“, Skopje, 1987). *Macedonian Review*, XVII, 1, Skopje 1987, 78–81.
- Стоичовски Благој. Поезија од Конески и на француски јазик. *Сјектар*, год. V, бр. 10, Скопје 1987, 193–194.

- Стоичовски Благој. Поезија од Конески и на германски јазик. *Сѝекѝар*, год. V, бр. 10, Скопје 1987, 194–195.
- Стојановиќ Звонко. Обид за едно толкување на поетската мисла во „Послание“ од Блаже Конески“. *Беседа*, год. XIV, бр. 37–38, Куманово 1987, 134–138.
- Стојменска Соња. Поезија со трајна моќ. Блаже Конески „Послание“, Култура, Скопје 1987. *Современосѝ*, год. XXXVII, бр. 4, Скопје 1987, 57–59.
- Тополињска Зузана. Јазични средства на изразот во „Горски венец“ од П. Петровиќ-Његош и нивните еквиваленти во препевот од Б. Конески. *Книжевно-кулѝурниѝе врски ѝо меѝу Македонциѝе и Црногорциѝе од најсѝари времиња до денес*, ур. Б. Видоески, Ч. Вуковиќ, Ј. Миловиќ, А. Спасов, МАНУ, Скопје 1987, 43–48.
- Цветкоски Бранко. Идеите на една доблесна лирика (Слободан Мицковиќ „Поетските идеи на Конески“, Наша книга, Скопје 1986). *Нова Македонија, ЛИК*, 2, 7, Скопје 18.2.1987, 12.
- Џукески Александар. Блаже Конески: Македонскиот XIX век, јазични и книжевно-историски прилози, „Култура“, Скопје 1986. *Кулѝурен живоиѝ*, год. XXXII, бр. 7–8, Скопје 1987, 49–51.
- Шутиќ Милослав. Природата на поезијата, поезијата на природата – кон поетското дело на Блаже Конески. *Кулѝурен живоиѝ*, год. XXXII, бр. 5–6, Скопје 1987, 49–52.

## 1988

- Андоновски Венко. Мелаконија, резигнација, студ (Блаже Конески. „Црква“, Мисла, Скопје, 1988). *Разгледи*, год. XXX, бр. 4, Скопје 1988, 343–345.
- Бошковски Т. Петар. Јадри плодови од дрвото на животот, Реч на Рациновите средби во Титов Велес (24.11.1988) по повод врачувањето на наградата „Рациново признание“ на Блаже Конески за книгата „Дневник по многу години“. *Сѝремеж*, год. XXXII, бр. 9–10, Прилеп 1988, 712–713.
- Видоески Божидар. Блаже Конески, Македонскиот 19 век. Јазични и книжевно-историски прилози, Скопје 1986. *Македонски јазик*, год. XXXVIII–XXXIX (1987–1988), Скопје 1988, 332–335.

- Георгиевски Христо. Раскин со мелодраматичноста и романтичарското чувствување на светот (поговор). Во: Блаже Конески, *Средба во рајој*. Мисла, Скопје. 121–129.
- Даскаловска Стојка. Анализа на поемата „Ракување“ од Блаже Конески. *Литературен збор*, год. XXXV, кн. 5, Скопје 1988, 89–93.
- Јенихен Манфред. Пат кон синтеза или: белешки кон поезијата на Блаже Конески. *Предавања на XX меѓународен семинар за македонски јазик, литература и култура* (1987), Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Скопје 1988, 171–182.
- Карајанов Илија. Житејните теми во поезијата на Блаже Конески. *Современоси*, год. XXXVIII, бр. 9–10, Скопје 1988, 53–57.
- Клетников Ефтим. Црква-психа. Блаже Конески „Црква“, Мисла, Скопје 1988. *Просветена жена*, год. XLIV (јули–август), Скопје 1988, 18.
- Петрески Христо. Ода на животот и рушењето (Блаже Конески „Црква“, Мисла, Скопје 1988). *Современоси*, год. XXXVIII, бр. 7–8, Скопје 1988, 67–68.
- Рибарова Зденка. Тиквешки зборник. Превод и предговор Б. Конески. Коментари В. Стојчевска-Антиќ. *Македонски јазик*, год. XXXVIII–XXXIX (1987–1988), Скопје 1988, 356–359.
- Смилевски Веле. Послание за животот и поезијата (Блаже Конески: „Послание“, Култура, Скопје, 1987). *Разгледа*, год. XXX, бр. 1, Скопје 1988, 89–93.
- Смилевски Веле. Послание за животот и поезијата (за Блаже Конески). Во: Веле Смилевски *Критички нотиес*, Македонска книга, Скопје 1988.
- Станковиќ Љубиша. Интимното и космичкото во „Послание“ на Блаже Конески. *Современоси*, год. XXXVIII, бр. 7–8, Скопје 1988, 69–71.
- Станковиќ Љубиша. Црква – метафора за детството и зрело доба (Блаже Конески: „Црква“, Мисла, Скопје, 1988). *Развишок*, год. XXV, бр. 3, Битола 1988, 111–117.
- Станковиќ Љубиша. „Дневник за многу години“ (Блаже Конески „Дневник по многу години“, Македонска книга, 1988). *Развишок*, год. XXV, бр. 9–10, Битола 1988, 487–493.

- Угринова-Скаловска Радмила. Суптилни анализи. Блаже Конески „Македонскиот XIX век“, Јазични и книжевно-историски прилози. Култура, Скопје 1986. *Македонски иселенички алманах*, Скопје 1988, 181–183.
- Цветкоски Бранко. Искуството со песната (Блаже Конески „Чешмите“, Македонска книга, Скопје 1984), Во: Бранко Цветкоски. *Пласџови и џлас*, Македонска книга, Скопје 1988, 51–53.
- Челиковиќ Ивица. Блаже Конески: „Црква“, Мисла, Скопје 1988. *Културен живој*, год. XXXIII, бр. 9–10, Скопје 1988, 52–53.

### 1989

- Бакевски Петре. Бастунот на Блаже Конески. *Современост*, год. XXXIX, бр. 5–6 (мај–јуни), Скопје 1989, 65–66.
- Blečić Milorad. Na izvoru pesničke slike – povodom pesme „Česme“ Blaže Koneskog. *Savremenik*, XXXV, 3, Beograd 1989, 328–331.
- Бранѓолица Љубомир. *Cosvezdqeиџо на Конески*, Радио-телевизија Скопје 1989 (1 грамофонска плоча 2 страни: страна 1: Луња, Планина, Есенско утро, ’Рж, Од возот, Везилка, Ангелот на Св. Софија, Одземање на силата, Убавите жени, Григор Прличев, Нож и Патник; страна 2: Тешкото, Врв, Мајска ноќ, Елен самак, Снег, Црква, Зборот, Ода за Конески).
- Гилевски Паскал. Поезијата на Блаже Конески. *Културен живој*, год. XXXIV, бр. 1–2, Скопје 1989, 20–22.
- Друговац Миодраг. „Блаже Конески: „Златоврв“ (Македонска книга, Скопје 1989). *Културен живој*, год. XXXIV, бр. 5–6, Скопје 1989, 35–36.
- Друговац Миодраг. Поетиката на болката и спомените. Блаже Конески, Златоврв. *Нова Македонија*, Скопје 13.11.1989.
- Ивановиќ Радомир. Одговорност пред времето (Педесет години литературна дејност на Блаже Конески). *Културен живој*, год. XXXIV, бр. 1–2, Скопје 1989, 19–20.
- Митева Димка. Сведоштво за културниот подем на Македонија, Блаже Конески, Вранешнички апостол. *Просветен работник*, год. XXXVI, бр. 691, Скопје 1989, 7.

- Пановски Доне. Минливоста во поезијата на Блаже Конески (фрагмент). *Развийок*, год. XXVI, бр. 1–2, Битола 1989, 5–10.
- Паноска Ружа. За една јазично-стилска постапка во песните „Тема“ и „Живот и смрт“ од Блаже Конески. *Современоси*, год. XXXIX, бр. 3–4, Скопје 1989, 60–63.
- Тодоровски Гане. Хронолошки прослед на поважни настани во животот. Два прилога кон проучувањето на животот и делото на Блаже Конески. *Годишен зборник на Филолошкиот факултет* на Универзитетот „Кирил и Методиј“, кн. 15, Скопје 1989, 61–80, 391–402.
- Цветковиќ Томислав. „Везиља“ Блаже Конеског. *Школски час*, 7 (1989), 1, Горњи Милановац 1989, 19–21.
- Ђериќ Злата, Један од могућих приступа песни „Везиља“ Блаже Конеског. *Школски час*, 7 (1989), 1, Горњи Милановац 1989, 17–18.

## 1990

- Бакевски Петре. Бастунот на Блаже Конески. *Културен живот*, год. XXXV, бр. 1–2 (јануари–февруари), Скопје 1990, 15.
- Блечиќ Милорад. *Нова виђења – Андриќ, Десанка, Конески, Милорад Блечиќ*. Књижевна заједница Звездара, Београд 1990, 124 с.
- Вангелов Атанас, Константин Филозоф и Конески. *Нова Македонија, ЛИК*, V, Скопје, 12.IX 1990.
- Друговац Миодраг. „Дневнички записи“ (Блаже Конески: „Дневник по многу години“, Македонска книга, Скопје, 1988). *Стремеж*, год. XXXIV, бр. 1, Прилеп 1990, 65–67.
- Друговац Миодраг. „Стихови искрени докрај“ (Блаже Конески: „Црква“, Мисла, Скопје 1988). *Стремеж*, год. XXXIV, бр. 1, Прилеп 1990, 67–68.
- Друговац Миодраг. Поетика на сеќавањето, Блаже Конески „Златоврв“, Македонска книга Скопје 1989. Во: Миодраг Друговац. *Кон македонската книжевна синџеза*, Македонска книга, Скопје 1990, 100–104.
- Ивановски Иван. Сценска презентација на Блаже Конески. *Културен живот*, год. XXXV, бр. 1–2 (јануари–февруари), Скопје 1990, 37–38.

- Јанева-Стојановиќ Вера. Јиржи Волкер во преведувачката трансформација на Блаже Конески и на Славко Јаневски. *Современост*, год. XL, бр. 7–8 (септември–октомври), Скопје 1990, 35–49.
- Јашар-Настева Оливера. Импресии за стабилизацијата на циклуси кај Јаворов, Рацин и Конески. *Македонската лиџерајџура меѓу двејте свејски војни и појавајта на „Бели муѓри“*, уред. А. Спасов, МАНУ, Скопје 1990, 127–149.
- Пановски Доне. Минливоста во поезијата на Блаже Конески, Во: Пановски Доне. *Дојири и оближувања*, Македонска книга, Скопје 1990.
- Веле Смилевски. Разговор за делото (поговор). Во: *Лозје*. Култура, Македонска книга, Мисла и Наша книга, Скопје 1990.
- Старделов Георги. *Одземање на силајта. Поезијајта на Блаже Конески*. „Мисла“, Скопје 1990, 271 с.
- Старделов Георги. Изненадувачка препознатливост. Блаже Конески – траење на творештвото. *Нова Македонија*, XLVI, бр. 15698, Скопје 6. XI 1990.

## 1991

- Андреев Љубен. Анализа на расказот „Песна“ од Блаже Конески. *Лиџерајџурен збор*, год. XXXVIII, бр. 5–6, Скопје 1991, 115–119.
- Андреевски Цане. *Разговори со Конески*. Култура, Скопје 1991, 461 с.
- Брониш Матијас. Под белиот варовник на дните. *Великанот од Небрегово, Блаже Конески во свејскајта книжевна кријџика*, јубилејно издание, уред. Ташко Ширилов, Огледало, Скопје 1991, 30–34.
- Видоески, Божидар, Тодоровски, Гане, Тодорова Лилјана, Јанешлиева Љубица, Миовски Мито. Кон седумдесетгодишнината на академикот Блаже Конески. *Лиџерајџурен збор*, год. XXXVIII, кн. 5–6, Скопје 1991, 3–10.
- Гоголевски Станислав. Богата книжевна пројава (предговор кон книгата „Лозје“ издадена во Лоѓ 1983). *Великанот од Небрегово, Блаже Конески во светската книжевна критика*, јубилејно издание, Огледало, Скопје 1991, 14–22.

- Дагларца Фазил Хисни, Везење на ѕвездите, *Великаноѝ од Небрегово, Блаже Конески во свейскаѝа книжевна криѝика*, уред.Ташко Ширилов, Огледало, Скопје 1991.
- Ѓурчинов Милан. Поетското дело на Блаже Конески. *Прилози МАНУ*, год. XVI, бр. 1, Скопје 1991, 55–65.
- Ѓурчинов Милан. Поетското творештво на Блаже Конески во осумдесеттите години. *Нова Македонија, ЛИК*, Скопје 11. XII 1991, 149.
- Ивановиќ Радомир. Творецот и мислителот Блаже Конески“. *Културен живоиѝ*, год. XXXVI, бр. 1, Скопје 1991, 1–15.
- Jakóbiec Marian. „Literatury narodów Jugosławii”. W: Dzieje literatur europejskich, red. W. Florian, t. 2, cz. 2, Warszawa 1991, s. 359.
- Клетников Ефтим. Интимата пред сè. Блаже Конески „Небесна река“, Македонска книга, Скопје 1991. *Просветена жена*, год. XLVIII, јули, Скопје 1992, 43.
- Паноска Ружа. Симбиоза на чувството за очовечување. За јазикот и стилот на песната „Очовечување“ од Блаже Конески. *Литературен збор*, год. XXXVIII, кн. 5–6, Скопје 1991, 15–17.
- Пенингтон. Ана, Харви. Ендрју. 1991. Исклучителна емоционална понесеност. *Великаноѝ од Небрегово, Блаже Конески во свейскаѝа книжевна криѝика*. Уред. Ташко Ширилов, Огледало, Скопје.
- Старделов Георги. *Блаже Конески: „Земјаѝа и љубовѝа“*. Издание „Култура“– „Македонска книга“, Скопје 1991, 194 с. (избор, предговор и белешки).
- Трифунувска Радмила. Децении на врвно и научно творештво – по повод 70-годишнината од раѓањето на Блаже Конески. *Македонија*, год. XXXVIII, бр. 464 (декември), Скопје 1991, 32–33.
- Фламанд Дину. Големата поезија е секогаш едноставна. *Великаноѝ од Небрегово, Блаже Конески во свейскаѝа книжевна криѝика*, јубилејно издание, уред. Ташко Ширилов, Огледало, Скопје 1991, 53–58.
- Фридман Виктор. За Блаже Конески. *Литературен збор*, год. XXXVIII, кн. 5–6, Скопје 1991, 11–13.
- Ширилов Ташко (уред.). *Великаноѝ од Небрегово, Блаже Конески во свейскаѝа книжевна криѝика*, јубилејно издание, Огледало, Скопје 1991, 64 с.

1992

- Бошковски Т. Петар. Разговорот како белетристика (Цане Андреевски „Разговори со Конески“, Култура 1991). *Нова Македонија*, ЛИК, VI, 161, Скопје 11. III 1992.
- Видоески Божидар. Развојот на македонската лингвистика со посебен осврт на улогата на проф. Блаже Конески. *Предавања на XXIV меѓународен семинар за македонски јазик, лиџераџура и кулџура* (1991), Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Скопје 1992, 15–22.
- Ивановиќ Радомир. Глобалните симболи Земен мост и Небеска река во поезијата на Конески. *Кулџурен жи-воиџ*, год. XXXVII, бр. 3 (ноември–декември), Скопје 1992, 15–20.
- Друговац Миодраг. Опитот на Блаже Конески – белешки за еден поетски теориски модел. *Современосиџ*, год. XLI, бр. 1–4 (јануари–април), Скопје 1992, 83–95.
- Pandev Dimitar. Macedonian Places and Names, by Blazhe Koneski, Studentski zbor, Skopje 1991. *Macedonian Review*, год. XXII, бр. 2, Скопје 1992, 224–225.
- Паноска Ружа. За песната „Процеп“ од Блаже Конески. *Сџекџар*, год. X, бр. 20, Скопје 1992, 47–51.
- Старделов Георги. Поемите на Блаже Конески. *XXVIII научна дискусџа на XXIV меѓународен семинар за македонски јазик, лиџераџура и кулџура* (1991), Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Скопје 1992, 191–198.
- Чаловски Тодор. Магистрален показ на современата македонска литература, наука и култура, Реч на Тодор Чаловски, претседател на ДПМ, на одржаната средба со Блаже Конески, а по повод седумдесеттиот роденден, на 19.XII 1991 во Друштвото на писателите на Македонија. *Современосиџ*, год. XLI, бр. 1–4 (јануари–април), Скопје 1992, 96–99.

1993

- Вангелов Атанас. Поетскиот исказ на Блаже Конески. Во: *Мџкрочиџања*, Македонска книга, Скопје 1993, 7–39.
- Ивановиќ Радомир. Поезијата и преданието (Блаже Конески: „Црн овен“, Култура, Скопје, 1993). *Разџлеги*,

- год. XXXVI, бр. 9–10 (ноември–декември), Скопје 1993, 734–737.
- Ивановиќ Радомир. Записи на возбуден збор. Критики на творештвото на Блаже Конески. *Културен живој*, год. XXXVIII, бр. 3 (август–декември), Скопје 1993, 4–8.
- Ивановиќ Радомир, Земаљски мост над небеском реком (Естетска епифанија у поезији Блажа Конеског). *XIX научна дискусија на XXV меѓународен семинар за македонски јазик, лиџераџура и кулџура*, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Скопје 1993, 183–202.
- Ивановски Иван. Поезија и музика (Марко Крале и Болен Дојчин, избор, Салон 19,19, Скопје 10.12.1992), Монодрамски приказ на стихови од Блаже Конески претставени од артистката Нада Гешовска. *Културен живој*, год. XXXVIII, бр. 1 (јануари–март), Скопје 1993, 59–60.
- Матевски Матеја. Небеската река на Блаже Конески. *Разгледи*, год. XXXV, бр. 1–3 (јануари–март), Скопје 1993, 82–86.
- Matevski Mateja. The poetry of Blaže Koneski. *Macedonian Review*, год. 23, бр. 2–3, 1993, 94–101.
- Митрева Илинка. Подвигот на Конески. *Културен живој*, год. XXXVIII, бр. 3, Скопје 1993, 2–4.
- Мојсијева-Гушева Јасмина. Книжевното дело на Блаже Конески во српската и црногорската културна средина. *Лиџераџурен збор*, год. XL, бр. 1–6, Скопје 1993, 57–66.
- Смилевски Веле. Личниот опит во есеите на Блаже Конески. *Лиџераџурен збор*, год. XL, кн. 1–6, Скопје 1993, 47–56
- Спасов Александар. Поезијата на Блаже Конески. *Предавања на XXV меѓународен семинар за македонски јазик, лиџераџура и кулџура*, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Скопје 1993, 109–116.
- Стаматоски Трајко. Конески и Мисирков. *Современосџ*, год. XLIII, бр. 9–10 (ноември–декември), 1993, 3–8.
- Станковиќ Станислав. Везбар поетског југа словенског, На вест о смрти Блажа Конеског. *Јединсџво*, Приштина (18–19. децембар) 1993, 10.

Ugrinova-Skalovska Radmila. The figure of Blaže Koneski the scholar. *Macedonian Review*, год. XXIII, бр. 2–3, 1993, 89–93.

Урошевиќ Влада. Блаже Конески исправен пред походот на злото. *Разгледи*, год. XXXVI, бр. 7–8, Скопје 1993, 415–422.

## 1994

Андоновски Раде. За професорот Конески одблизу, над неговиот ракопис. *Современосӣ*, год. XLIV, бр. 9–10 (ноември–декември), Скопје 1994, 319–322.

Андреески Цане. За некои педагошки гледишта на Блаже Конески. *Современосӣ*, год. XLIV, бр. 9–10 (ноември–декември), Скопје 1994, 262–271.

Арбулјевска Олга. Во својот стих, во својот сон... една година од смртта на Блаже Конески. *Македонија*, год. XLI, бр. 500 (декември), Скопје 1994, 17.

Бендевска Елена. Проблемски пристап кон песната „Болен Дојчин“ од Блаже Конески. *Литературен збор*, год. XLI, бр. 1–3, Скопје 1994, 91–96.

Бошков Димитар. Поетот Блаже Конески. *Современосӣ*, год. XLIV, бр. 9–10 (ноември–декември), Скопје 1994, 173–182.

Вангелов Атанас. Традиција – комуникација, иновација – креација. *Нова Македонија, ЛИК*, Скопје 7. IX 1994.

Величковски Владимир. Сериозно и со љубов – Блаже Конески и ликовната уметност, *Современосӣ*, год. XLIV, бр. 9–10 (ноември–декември), Скопје 1994, 17–19.

Гилевски Паскал. Голем македонски поет – заминувањето на Блаже Конески. *Око*, год. 4, бр. 4, Струга 1994, 14–15.

Gilevski Paskal. A great Macedonian poet, *Око*, год. 4, бр. 4, Струга 1994, 7–8.

Георгиевски Ташко (ур.). *Сѝоменица ѝосвешена на Блаже Конески редовен член на МАНУ*. МАНУ, Скопје 1994.

Димитровски Тодор. Првите средби со Блаже Конески. *Современосӣ*, год. XLIV, бр. 9–10 (ноември–декември), Скопје 1994, 295–299.

- Друговац, Миодраг. Детскиот свет во поезијата на Блаже Конески и поетичкиот принцип „симулирана едноставност“. *Современосӣ*, год. XLIV, бр. 9–10 (ноември–декември), Скопје 1994, 143–166.
- Друговац Миодраг. Лирските феномени на Конески. *Нова Македонија*, Скопје 27.1.1994, 15–16.
- Ѓурчинов Милан. Блаже Конески и П. П. Његош. *Современосӣ*, год. XLIV, бр. 9–10 (ноември–декември), Скопје 1994, 51–57.
- Ивановски Иван. Блаже Конески и Македонскиот народен театар. *Современосӣ*, год. XLIV, бр. 9–10 (ноември–декември), Скопје 1994, 240–247.
- Ивановски Радомир. Земски мост врз небеската река (Естетската епифанија во поезијата на Блаже Конески). *Разгледа*, год. XXXVII, бр. 5–6, Скопје 1994, 267–289.
- Јаневски Славко. Име за сите времиња – во слава на поетот Блаже Конески. *Одбрана*, год. III, бр. 9 (јануари–февруари), Скопје 1994, 42.
- Карајанов Илија. Сонет за Блаже Конески. *Современосӣ*, год. XLIV, бр. 9–10 (ноември–декември), Скопје 1994, 202.
- Клетников Ефтим. Тивкиот човек на епохата. За големиот македонски преродбеник Блаже Конески. *Просветена жена*, бр. 510 (јануари), Скопје 1994, 20.
- Kramer Christina. “In Memoriam – Blaže Koneski”. *Slavic and East European Journal (SEEJ)* 1994, 557–559.
- Липка Ф. Богата, асоцијативна, често семантички непросирна поезија (Блаже Конески). In: Нејмаћ, А. К. (приредувач): Поезијата на Конески во спектарот на светската критика. *Современосӣ*, год. XLIV, бр. 9–10 (ноември–декември), Скопје 1994, 338–339.
- Матевски Матеја. Најзначаен следбеник на Мисирков и на Рацин – Беседа за Блаже Конески. *Современосӣ*, год. XLIV, бр. 9–10 (ноември–декември), Скопје 1994, 41–45.
- Матевски Матеја. Слово за Блаже Конески (по повод изложбата Творештвото на Конески и изданието на книгата Конески за Рацин, Титов Велес, Рацинови средби 1994). *Културен живоӣ*, год. XXXIX, бр. 6–7, Скопје 1994, 2–3.

- Мицковиќ Слободан. *Arg poetica* на Блаже Конески. *Културен живој*, год. XXXIX, бр. 6–7, Скопје 1994, 7–11.
- Мојсиева-Гушева Јасмина. Книжевното дело на Блаже Конески во српскиот и црногорскиот културен простор. *Современоси*, год. XLIV, бр. 9–10 (ноември–декември), Скопје 1994, 58–70.
- Нејман Александар. Поезијата на Конески во спектарот на светската критика. *Современоси*, год. XLIV, бр. 9–10 (ноември–декември), Скопје 1994, 323–339.
- Николиќ Стојан. Циклусот „Марко Крале“ од Блаже Конески. *Современоси*, год. XLIV, бр. 9–10 (ноември–декември), Скопје 1994, 129–136.
- Павловски Јован. Казната на Блаже Конески. *Современоси*, год. XLIV, бр. 9–10 (ноември–декември), Скопје 1994, 106.
- Пановски Доне. Литературните погледи на Блаже Конески. *Современоси*, год. XLIV, бр. 9–10 (ноември–декември), Скопје 1994, 183–194.
- Паноска Ружа. За Блаже Конески како педагог. *Современоси*, год. XLIV, бр. 9–10 (ноември–декември), Скопје 1994, 257–261.
- Радически Науме. Творечки настојувања да се пишува така како што се живее – кон поезијата на Ружевиќ и Конески. *Современоси*, год. XLIV, бр. 3–4 (март–април), Скопје 1994, 107–114.
- Радически Науме. „Места и мигови“ на Конески наспроти Андриќевите „Крајпатни знаци“. *Современоси*, год. XLIV, бр. 9–10 (ноември–декември), Скопје 1994, 71–76.
- Ристевски Блаже. Блаже Конески како истражувач на учебникарите. *Разгледи*, год. XXXVII, бр. 7–10, Скопје 1994, 576–586.
- Ристовска Лилјана. Библиографија на трудовите на академик Блаже Конески. *Споменица посветена на Блаже Конески редовен член на МАНУ*, уред. Ташко Георгиевски, Скопје 1994, 31–62.
- Сабит Лејла. Тритомниот речник на македонскиот јазик, составувачи: Т. Димитровски, Б. Корубин, Т. Стаматоски, ред. Блаже Конески, *Детска радост*, Скопје 1994. *Културен живој*, год. XXXIX, бр. 6–7 (ноември–декември), Скопје 1994, 108.

- Саздов Томе. Постојаниот интерес на Блаже Конески за народното поетско творештво – низ лични сеќавања за средбите со него. *Современосѝ*, год. XLIV, бр. 9–10 (ноември–декември 1994), Скопје 1994, 205–211.
- Смилевски Веле. Послание за животот и поезијата. Во: Блаже Конески, *Збороиѝ*, Либер-М, Скопје 1994, 11–28.
- Сталев Георги. Блаже Конески (1921–1993) краток литературен портрет. *Современосѝ*, год. XLIV, бр. 9–10 (ноември–декември), Скопје 1994, 24–36.
- Стаматоски Трајко. Влогот на Блаже Конески во македонската наука за јазикот. *Дијалоѝ*, бр. 8 (октомври–декември), Скопје 1994, 188–199.
- Стаматоски Трајко. Половина век со Конески. *Современосѝ*, год. XLIV, бр. 9–10 (ноември–декември 1994). Скопје 1994, 5–23.
- Станковиѝ Станислав. Великан словеномакедонске филологије и просвете (У спомен професору Блажу Конеском). *Задужбина 25*, Београд 1994, 9.
- Старделов Георги. И потем сѐ – тишина (за поезијата на Блаже Конески). *Современосѝ*, Скопје, год. XLIV, бр. 9–10 (ноември–декември), Скопје 1994, 37–40.
- Старделов Георги. Последните две збирки на Блаже Конески „Небеска река“ и „Црн овен“. *Културен живоиѝ*, год. XXXIX, бр. 6–7, Скопје 1994, 15–20.
- Stardelov Georgi. Koneski's Heavenly River and Black Ram. „*Macedonian Review*“, Skopje, XXIV (1994), 3, 222–229.
- Стојановиѝ Лидија. Иницијацискиот симболизам во песната „Дете заспано крај езерото“ од Конески“. *Современосѝ*, год. XLIV, бр. 9–10 (ноември–декември), Скопје 1994, 167–172.
- Стојменска-Елзесер Соња. Блаже Конески и Антон П. Чехов блиски наративни поетики. *Современосѝ*, год. XLIV, бр. 9–10 (ноември–декември), Скопје 1994, 77–94.
- Стојчевски Санде. Светоста на отпорот. За песната „Беласица“ од Блаже Конески. *Современосѝ*, год. XLIV, бр. 9–10 (ноември–декември), Скопје 1994, 115–119.
- Тушевски Ванчо. Млечниот пат на Блаже Конески. *Современосѝ*, год. XLIV, бр. 9–10 (ноември–декември), Скопје 1994, 195–201.

- Ќулавкова Катица. Поетска закономерност и суштественост. *Културен живој*, год. XXXIX, бр. 6–7, Скопје 1994, 2–7.
- Урошевиќ Влада. Мистификацијата како книжевна игра – по повод „Таблица прваја“ на Блаже Конески. *Современоси*, год. XLIV, бр. 9–10 (ноември–декември), Скопје 1994, 110–114.
- Фридман Виктор. Брилијантен лингвист и писател – Блаже Конески (1921 – 1993). *Нова Македонија*, год. L, бр. 16914 (23 февруари 1994), Скопје 1994, 11–12.
- Friedman Victor. Blaže Koneski, In memoriam. *The Macedonian P.E.N.* (Autumn 1994), 18–22.
- Христова-Јоциќ Вера. Последната посвета на Блаже Конески. *Современоси*, год. XLIV, бр. 9–10 (ноември–декември), Скопје 1994, 305–310.

## 1995

- Алексова Гордана. Блаже Конески и македонската стилистика. *XXI научна дискусија на XXVII меѓународен семинар за македонски јазик, лијерајтура и култура*, Скопје 1995, 55–59.
- Бркиќ Светозар. Нешто о исповедној поезији с посебним освртом на песме Блаже Конеског. *Годишен зборник на Филолошкиот факултет* на Универзитетот „Кирил и Методиј“, кн. 20–21 (1994–1995), Скопје 1995, 279–283.
- Вангелов Атанас. Поетскиот исказ на Блаже Конески. Во: *Исказот и стварноста*, Детска радост, Скопје 1995, 20–56.
- Вангелов Атанас. Конески и Јакобсон: традиција = комуникација; иновација = креација. *XXI научна дискусија на XXVII меѓународен семинар за македонски јазик, лијерајтура и култура* (1994), Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Скопје 1995, 297–303.
- Велковска Снежана. Односот на Блаже Конески кон имаконструкциите. *Лијерајтурен збор* год. XLIII, бр. 1–2, Скопје 1995, 55–59.
- Гочкова-Стојановска Татјана. Формите за обраќање во поезијата на Блаже Конески од 1945 до 1955 година. *Македонскиот јазик од 1945 до 1955 година*, ред. Л.

- Минова-Гуркова и др., Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Филолошки факултет, Скопје 1995, 15–18.
- Думитру М. Јон. Мал музеј спомени или сеќавања за Блаже Конески. *XXI научна дискусија на XXVII меѓународен семинар за македонски јазик, лиџераџура и кулџура*, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Скопје 1995, 295–296.
- Дучевска Анета. Блаже Конески за нападите врз македонскиот јазик од 1945 до 1950. *Македонскиот јазик од 1945 до 1955 година*, ред. Л. Минова-Гуркова и др., Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Филолошки факултет, Скопје 1995, 19–21.
- Ивановиџ В. Радомир. О односу оралне традиџије и поетике социјалне књижевности у необљављеном циклусу песама Блажа Конеског (1939–1941). *XXI научна дискусија на XXVII меѓународен семинар за македонски јазик, лиџераџура и кулџура*, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Скопје 1995, 215–232.
- Ивановиџ В. Радомир, Блаже Конески (1921–1993). *XXI научна дискусија на XXVII меѓународен семинар за македонски јазик, лиџераџура и кулџура*, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Скопје 1995, 233–238.
- Ивановиџ Радомир. Необљавениот циклус песни на Б. Конески (1939–1941) за односот на оралната традиџија и поетиката на социјалната литература. *Разгледи*, год. XXXVIII, бр. 7–10 (септември–декември), Скопје 1995, 390–406.
- Илиевска Красимира. Блаже Конески (1921–1993). *Славистички студии*, бр. 6–7, Скопје 1995, 233–234.
- Јанева-Стојановиџ Вера. Јирџи Волкер во преведувачката трансформација на Блаже Конески и Славко Јаневски. *Книжевен контекст*, Филолошки факултет, Институт за македонска литература, Скопје 1995, 131–143.
- Јашар-Настева Оливера. Интересот и придонесот на Блаже Конески за македонската лексикографија. *Зборник на трудови посветени на академик Блаже Конески*, уред. П. Хр. Илиевски, А. Спасов, О. Јашар-Настева, М. Гурчинов, МАНУ, Скопје 1995, 133–191.
- Миовски Мито. Беседа за акад. Блаже Конески. *Македонскиот јазик од 1945 до 1955 година*, ред. Л. Мино-

- ва-Гуркова и др., Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Филолошки факултет, Скопје 1995, 7–8.
- Митков Маринко, Статусот на личното име во топонимските истражувања на Блаже Конески. *XXI научна дискусија на XXVII меѓународен семинар за македонски јазик, лиџераџура и кулџура*, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Скопје 1995, 67–71.
- Мишеска-Томиќ Олга. Граматиката од Конески по неколку децении. *XXI научна дискусија на XXVII меѓународен семинар за македонски јазик, лиџераџура и кулџура*, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Скопје 1995, 31–34.
- Мојсиева-Гушева Јасмина. Поетските идеи во народната песна Болен Дојчин и истоимената песна од Блаже Конески (разлики и паралели). *Лиџераџурен збор*, год. XLII, бр. 3–4, Скопје 1995, 55–63.
- Ошлис Волф, Средба на гениите (или: Блаже Конески како преведувач на Хајнрих Хајне). *XXI научна дискусија на XXVII меѓународен семинар за македонски јазик, лиџераџура и кулџура*, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Скопје 1995, 239–243.
- Паноска Ружа. За некои особености на првото издание од 1945 г. на поемата „Мостот“ од Блаже Конески. *Македонскиот јазик од 1945 до 1955 година*, ред. Л. Минова-Гуркова и др., Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Филолошки факултет, Скопје 1995, 23–26.
- Паноска Ружа. Актуализација на синтагмата „А бре Македонче“ во песната „Пензионери“ од Блаже Конески. *Лиџераџурен збор*, год. XLII, бр. 5–6, Скопје 1995, 89–91.
- Петковска Благица, Блаже Конески за преемственоста кај македонските учебникари. *XXI научна дискусија на XXVII меѓународен семинар за македонски јазик, лиџераџура и кулџура*, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Скопје 1995, 21–24.
- Пирузе-Тасевска Виолета, Елементи на митската фантастика во циклусот „Стерна“ на Блаже Конески. *XXI научна дискусија на XXVII меѓународен семинар за македонски јазик, лиџераџура и кулџура*, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Скопје 1995, 275–278.
- Ристовски Блаже. Блаже Конески како истражувач на учебникарите. *XXI научна дискусија на XXVII меѓу-*

- народен семинар за македонски јазик, лиџераиџура и кулџура, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Скопје 1995, 13–20.
- Саздов Томе, Македонските народни умотворби во творештвото на Блаже Конески. *XXI научна дискусија на XXVII меџународен семинар за македонски јазик, лиџераиџура и кулџура*, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Скопје 1995, 209–214.
- Смилевски Веле, Погледите на Блаже Конески за оралната традиција и за творечкиот чин. *XXI научна дискусија на XXVII меџународен семинар за македонски јазик, лиџераиџура и кулџура*, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Скопје 1995, 269–273.
- Спасов Људмил. Препевите на поезијата на Х. Хајне од Блаже Конески во контекстот на оригиналната поезија на Блаже Конески. *Предавања на XXVII меџународен семинар за македонски јазик, лиџераиџура и кулџура*, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Скопје 1995, 49–57.
- Спасов Људмил. Македонските јазични стилизации во XIX век (во спомен на акад. Блаже Конески 1921–1993). *Предавања на XXVII меџународен семинар за македонски јазик, лиџераиџура и кулџура*, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Скопје 1995, 177–209.
- Спасов Људмил. Препевите на поезијата на Хајнрих Хајне од Блаже Конески во контекстот на оригиналната поезија на Блаже Конески, *Studia z jezykoznavstwa slowianskiego*, Prace Instytutu Filologii Słowiańskiej, Uniwersytet Jagielloński, Kraków 1995, 209–216.
- Сталев Георги, Елементи на фантастичното во поезијата на Славко Јаневски и Блаже Конески. *XXI научна дискусија на XXVII меџународен семинар за македонски јазик, лиџераиџура и кулџура*, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Скопје 1995, 203–207.
- Стаматоски Трајко. *Кон ликоиџ на Блаже Конески*, „Детска радост“, Скопје 1995.
- Стаматоски Трајко. Научната дејност на Блаже Конески во времето од 1944 до 1946. *Македонскиоџ јазик од 1945 до 1955 години*, ред. Л. Минова-Гуркова и др., Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Филолошки факултет, Скопје 1995, 27–38.

- Стаматоски Трајко. Влогот на Блаже Конески во македонската наука за јазикот. *Предавања на XXVII меѓународен семинар за македонски јазик, лиџераџура и кулџура*, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Скопје 1995, 13–25.
- Стаматоски Трајко. Најновите ономастички проучувања на Блаже Конески. *XXI научна дискусија на XXVII меѓународен семинар за македонски јазик, лиџераџура и кулџура*, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Скопје 1995, 61–66.
- Стаматоски Трајко. Половина век со Конески (Од книгата „Кон ликот на Блаже Конески“ од Трајко Стаматоски, изд. на „Детска радост“ 1995). *Око*, бр. 16, 1995, 34–40.
- Стаматоски Трајко. Конески и Мисирков. *Македонски исленички алманах*, Скопје 1995, 130–134.
- Станковиќ Љубиша. Звукот на македонскиот јазик во Његошевиот „Горски венец“ во препев на Блаже Конески. *Македонскиот јазик од 1945 до 1955 година*, ред. Л. Минова-Гуркова и др., Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Филолошки факултет, Скопје 1995, 39–51.
- Станковиќ Љубиша. Поезијата на Блаже Конески и Славко Јаневски во читанките за основното и средното образование. *Годишен зборник на Филолошкиот факултет* на Универзитетот „Кирил и Методиј“, кн. 20–21 (1994–1995), Скопје 1995, 455–472.
- Старделов Георги. Тишината во поезијата на Блаже Конески. *Сџрушки вечери на поезијата*, 25. VIII 1994, Струга 1995.
- Стојановић М. Миролуб, Проблеми композиције и значења циклуса о Кралевићу Марку Блажета Конеског. *XXI научна дискусија на XXVII меѓународен семинар за македонски јазик, лиџераџура и кулџура*, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Скопје 1995, 279–294.
- Стојчевска-Антиќ Вера, Славистите за Блаже Конески. *XXI научна дискусија на XXVII меѓународен семинар за македонски јазик, лиџераџура и кулџура*, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Скопје 1995, 245–250.
- Стојчевска-Антиќ Вера. Секавања за Блаже Конески. Во: Вера Стојчевска-Антиќ, *Со збор во светиот*, Култура, Скопје 1995, 7–25.

- Толстой Ильич Никита. Блаже – Макарий. *Македонскиот јазик од 1945 до 1955 година*, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Скопје 1995.
- Topolińska Z. *Pamięci Blaža Koneskiego (1921–1993)*, SFPS, 32, Warszawa, 1995, 17–24.
- Ќулавкова Катица, Интертекстуални аспекти на поетиката на Блаже Конески (видени низ призмата на неговата книга *Црн овен*, 1993). *XXI научна дискусија на XXVII меѓународен семинар за македонски јазик, лиџерајџура и кулџура*, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Скопје 1995, 251–264.
- Угринова-Скаловска Радмила. Граматичките трудови на Блаже Конески. *Македонскиот јазик од 1945 до 1955 година*, ред. Л. Минова-Гуркова и др., Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Филолошки факултет, Скопје 1995, 53–56.
- Фленкенштајн Криста, Проблеми литературногo јазика у Блаже Конескогo и у Иоганна Христиана Христофа Ридигера. *XXI научна дискусија на XXVII меѓународен семинар за македонски јазик, лиџерајџура и кулџура*, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Скопје 1995, 7–11.
- Цветковски Владимир, Преведувачкото дело на Блаже Конески. *XXI научна дискусија на XXVII меѓународен семинар за македонски јазик, лиџерајџура и кулџура*, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Скопје 1995, 73–80.
- Чундева Нина. Односот на Блаже Конески кон русизмите (првите години по кодификацијата). *Македонскиот јазик од 1945 до 1955 година*, ред. Л. Минова-Гуркова и др., Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Филолошки факултет, Скопје 1995, 57–60.
- Џукески Александар. Беседа за Блаже Конески – основоположник на современата македонистика (1921–1993) – In *memoriam. Годишен зборник на Филолошкиот факултет* на Универзитетот „Кирил и Методиј“, кн. 20–21 (1994/1995), Скопје 1995, 571–582.

1996

- Бакевски Петре. Бастунот на Блаже Конески. *Око*, год. V, бр. 19 (мај), Скопје 1996, 9.
- Беличански Слободан. Пофално слово за Блаже Конески. *Сѝремеж*, год. XLII, бр. 7–8, Прилеп 1996, 91.
- Видоески Божидар. Блаже Конески (19.12.1921 – 7.12.1993). *Македонски јазик*. XLV–XLVII (1994–1996), Скопје 1996, 425–432.
- Друговац Миодраг. Детскиот свет во поезијата на Блаже Конески и поетичкиот принцип „симулирана едноставност“. *Сѝекѝар*, год. XIV, бр. 28, Скопје 1996, 111–130.
- Ѓурчинов Милан. Кон поетиката на Блаже Конески – размислувања врз материјалот од неговата последна фаза. *Прилози МАНУ*, Одделение за лингвистика и литературна наука, год. XXI, бр. 2, Скопје 1996, 7–16.
- Ѓурчинов Милан. Конески и Пастернак (една книжевна паралела). *Зборник на трудови посветени на академик Блаже Конески*, уред. П. Хр. Илиевски, А. Спасов, О. Јашар-Настева, М. Ѓурчинов, МАНУ, Скопје 1995, 125–132.
- Јанкуловски Мице. *Порѝреѝи на Блаже Конески* (донација на Мице Јанкуловски). Музеј на град Скопје, Скопје 1996, 6 с.
- Миркуловска Милица. Начини на изразување на инхотивноста во „Лозје“ (Winnica) од Блаже Конески. *Folia Philologica Macedono-Polonica*, т. 4, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Скопје 1996, 46–49.
- Петковска Благица. Еден пристап за стилистичка анализа за „Сеизмограф“ од Блаже Конески. *Литѝератѝурен збор*, год. XLIII, кн. 1–2, Скопје 1996, 47–54
- Петровић Надежда. Превођење македонског одређеног члана на српски на примерима из поезије Блажа Конеског. *XXII научна дискусија на XXVIII меѓународен семинар за македонски јазик, литѝератѝура и кулѝура* (1995), Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Скопје 1996, 153–167.
- Радически Науме. Творечки настојувања да се пишува така како што се живее – кон поезијата на Ружевиц

- и Конески. *Folia Philologica Macedono-Polonica*, т. 4, Скопје 1996, 95–202.
- Стаматоски Трајко. Конески како ономастичар. *Македонскиот јазик од Мисирков до денес*, Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“, Скопје 1996, 155–165.
- Стаматоски Трајко. Дела со трајна вредност – кон најновото издание на „Граматика на македонскиот литературен јазик“ и „Историја на македонскиот јазик“ од Блаже Конески, Детска радост, Скопје 1996. *Око*, македонска ревија за литература / *Macedonian review for literature*, год. V, бр. 19 (мај 1996), 4–6.
- Стојчевска-Антиќ Вера. Димензиите на Блаже Конески. *Спојсер*, 4 декември, Скопје 1996, 46–47.
- Тодоровски Гане. Пораки од егзистенцијално значење. Блаже Конески 1921–1993. *Око*, год. V, бр. 19 (мај), Скопје 1996, 7–8.
- Тодоровски Гане. Запис за Блаже Конески. *Око*, год. 5, бр. 19 (мај), Скопје 1996, 10–11.

## 1997

- Андоновски Венко. Паднатиот ангел, Во: Венко Андоновски. *Текстовни процеси*, Култура, Скопје, 1997.
- Бановиќ-Марковска Ангелина. Метаплазмични фигури во поезијата на Блаже Конески. *Трет научен собир на млади македонисти*, ур. Ж. Цветковски, М. Марковиќ, С. Велева, Филолошки факултет „Блаже Конески“, 1997, 141–154.
- Gjurinova Anastasija. “A literary parallel: the essays by Blaze Koneski and T.S. Eliot”. *Спектар*, год. XV, бр. 30, Скопје 1997, 85–95.
- Јовиќ Надежда. Македонскиот определен член во српските преводи на прозата на Блаже Конески. *Трет научен собир на млади македонисти*, уред. Ж. Цветковски, М. Марковиќ, С. Велева, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Скопје 1997, 129–140.
- Kramer Christina. “Blaže Koneski”. *Dictionary of Literary Biography*, Vol. 181, 1997, 125–131.
- Смилевски Веле. Личниот опит на Блаже Конески. *Книжевни истражувања*, ред. И. Велев, М. Китевски, А. Ѓурчинова, Институт за македонска литература при

- Филолошкиот факултет „Блаже Конески“, Скопје 1997, 85–94.
- Стаматоски Трајко. Научна актива од студентските денови (Кон ликот на Блаже Конески). *Нова Македонија*, Скопје 28 јули 1997, 5.
- Ќулавкова Катица. Интертекстуални аспекти на поетиката на Конески. *Тејтрајки*. Скопје 1997.
- Угринова-Скаловска Радмила. Придонесот на Блаже Конески за дефинирањето на македонската варијанта на црковнословенскиот јазик. *Педесет години на македонската наука за јазикот*, МАНУ, Скопје 1997, 37–43.

## 1998

- Анчевски Зоран. *Проблемот на традицијата во теоретскиот и поетскиот ојус на Томас Штернс Елиот и Блаже Конески*, докторска дисертација. Филолошки факултет „Блаже Конески“, Скопје 1998, 480 с.
- Бернс Ивона. Блаже Конески – вистински човек на вистинско место во право време. *Спожер* (Фрагменти од светската критика), Скопје, декември 1998.
- Бошковски Т. Петар. Песна за Блаже Конески. *Спожер*, Скопје, декември 1998.
- Вангелов Атанас. Категоријата иновација кај Конески и кај Јакобсон. *Предавања на XXX меѓународен семинар за македонски јазик, литература и култура*, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Скопје 1998, 75–89.
- Видоески Божидар. Блаже Конески (19.12.1921 – 7.12.1993). *Македонски јазик*, год. XLV–XLVII (1994–1996), Скопје 1998, 423–432.
- Геговски Дејан. Зборник на трудови посветени на академик Блаже Конески, МАНУ, Скопје 1995. *Македонски јазик*, год. XLV–XLVII (1994–1996), Скопје 1998, 384–393.
- Кузманов Тодор. Поезијата на Конески на сцена. *Спожер*, год. II, број посветен на Блаже Конески (1921 – 1993), Скопје 1998.
- Мицковиќ Слободан. Критички осврт кон делата на Блаже Конески. Во: *Книжевни шекови*, Култура, Скопје 1998.

- Леонтиќ Марија. Убавата македонска жена во поезијата на Блаже Конески. *Современост*, год. XLVII, бр. 5–6, Скопје 1998, 5–10.
- Пирузе-Тасевска Виолета. Блаже Конески „Лозје“ – песна на љубовта и смртта, медитерански резонанси. *Македонската литература и култура во контекстот на медитеранската културна сфера* (Компаративно проучување на македонската литература и уметност во XX век, т. 3), ур. М. Гурчинов, Б. Петковски, Е. Шелева, МАНУ, Скопје 1998, 157–161.
- Ристовски Блаже. Каријатида што го држи сводот за македонската јазично литературна и културно-национална историја. *Својер*, год. II, број посветен на Блаже Конески (1921 – 1993), Скопје 1998, 39.
- Тантуровска (Горгиевска) Лидија. Песната „Караорман“ од Блаже Конески – обид за едно читање. *Годишен зборник на Филолошкиот факултет на Универзитетот „Кирил и Методиј“*, кн. 24, Скопје 1998, 331–341.
- Тодоровски Гане. Конески – творечки дорек на Мисирков, Излагање на Свечениот собир по повод 95-годишнината од излегувањето на книгата „За македонските работи“ од Крсте Мисирков и 5-годишнината од смртта на Блаже Конески. *Нова Македонија, ЛИК*, год. XII, 508, Скопје 16.XII 1998.
- Харви Ендрју, Пенингтон Ен. Чистота на опсенливата љубов (Фрагменти од светската критика). *Својер*, год. II, број посветен на Блаже Конески (1921 – 1993), Скопје 1998.
- Шелева Елизабета. Болката на писмото (Елегиската структура во поезијата на Конески). *Разглед*, год. XLI, бр. 7–8, Скопје 1998, 457–480.

## 1999

- Андоновски Венко. Зошто најубавите песни на Конески се „долги“. *Приднесот на Блаже Конески за македонската култура*, ред. Алекса Поповски и др., Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Скопје 1999, 251–258.
- Анчевски Зоран. Вијот на „Виј“: За одисејата на говорниот субјект во истоимената песна. *Приднесот на*

- Блаже Конески за македонската култура*, ред. Алекса Поповски и др., Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Скопје 1999, 259–264.
- Беличански Слободан. Пофално слово за Блаже Конески. *Зборник на трудови на ДНУ – Прилеп*, том 14–15 (1998–1999), Прилеп 1999, 177–178.
- Богоев Ксенте. Мисирков и Конески (воведно излагање), Свечен собир по повод 95-годишнината од излегувањето на делото „За македонските работи“ и 5-годишнината од смртта на академик Блаже Конески. *Свечени собири*, св. 36, ур. Т. Георгиевски, МАНУ, Скопје 1999, 11–19.
- Бужаровска Елени. Компаративна текстуална анализа на песната на Блок „Влажно лето“ со препевот на Конески. *Придонесот на Блаже Конески за македонската култура*, ред. Алекса Поповски и др., Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Скопје 1999, 493–502.
- Вангелов Атанас. Една грешка во „Тешкото“. *Придонесот на Блаже Конески за македонската култура*, ред. Алекса Поповски и др., Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Скопје 1999, 37–44.
- Вангелов Атанас. Две пораки за Конески. *Дневник*, Скопје 1 октомври 1999, 8.
- Велевска Маргарита. Преводи на поезијата на Блаже Конески на француски јазик. *Придонесот на Блаже Конески за македонската култура*, ред. Алекса Поповски и др., Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Скопје 1999, 503–508.
- Владова Јадранка. Програмските песни на Блаже Конески. *Придонесот на Блаже Конески за македонската култура*, ред. Алекса Поповски и др., Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Скопје 1999, 387–394.
- Вроцлавски Кшиштов. Блаже Конески за Полска и полската литература. *Придонесот на Блаже Конески за македонската култура*, ред. Алекса Поповски и др., Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Скопје 1999, 301–307.

- Вроцлавски Кшиштоф. Блаже Конески како национален бард. *Сѵекѿар*, год. XVII, бр. 33–34, Скопје 1999, 73–86.
- Вуковић Владета. Фолклорни импулси у поезији Б. Конеског. *Фолклорниѿе импулси во македонскаѿа лиѿераѿура и умејносѿи на XX век*, ур. М. Гурчинов, Б. Петковски, Т. Саздов, Компаративно проучување на македонската литература и уметност на XX век, т. 4, МАНУ, Скопје 1999, 181–191.
- Гард Пол. Блаже Конески и стандардизацијата на јазикот. *Придонесоѿи на Блаже Конески за македонскаѿа кулѿура*, ред. Алекса Поповски и др., Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Скопје 1999, 159–164.
- Димитровски Тодор. Свој и негов во нашиот јазик и во јазикот на Конески. *Придонесоѿи на Блаже Конески за македонскаѿа кулѿура*, ред. Алекса Поповски и др., Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Скопје 1999, 207–210.
- Ѓорѓиевска-Димова Виолета. Наставна интерпретација на песната „Болен Дојчин“ од Блаже Конески. *Придонесоѿи на Блаже Конески за македонскаѿа кулѿура*, ред. Алекса Поповски и др., Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Скопје 1999, 403–407.
- Ѓурчинов Милан. Кон поетиката на Блаже Конески (Размислувања врз материјалот од неговата последна фаза). *Придонесоѿи на Блаже Конески за македонскаѿа кулѿура*, ред. Алекса Поповски и др., Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Скопје 1999, 21–27.
- Ѓурчинова Анастасија. Интертекстуални допири во есеите на Блаже Конески и Т. С. Елиот. *Придонесоѿи на Блаже Конески за македонскаѿа кулѿура*, ред. Алекса Поповски и др., Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Скопје 1999, 347–354.
- Ивановиќ Радомир. Создавање и обмислување за оствареното (Поетскиот придонес на Блаже Конески во последната деценија на творештвото). *Придонесоѿи на Блаже Конески за македонскаѿа кулѿура*, ред. Алекса Поповски и др., Универзитет „Св. Кирил и

- Методиј“, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Скопје 1999, 59–76.
- Илиевска Красимира. Разговор со читачот на имиња. *Придонесој на Блаже Конески за македонската култура*, ред. Алекса Поповски и др., Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Скопје 1999, 97–106.
- Јакимовска-Тошиќ Маја. Канонизација на словенските светители и прашањето за словенската културна афирмација во прилозите на Блаже Конески. *Придонесој на Блаже Конески за македонската култура*, ред. Алекса Поповски и др., Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Скопје 1999, 409–418.
- Јанчулева Ружица. Темата на „непознатата“ кај Блок и Конески. *Придонесој на Блаже Конески за македонската култура*, ред. Алекса Поповски и др., Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Скопје 1999, 339–346.
- Јенихен Манфред. Синтеза во модернитетот на нашето време – белешки кон типологијата на поезијата на Блаже Конески. *Придонесој на Блаже Конески за македонската култура*, ред. Алекса Поповски и др., Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Скопје 1999, 229–238.
- Карајанов Илија. Сонет за Блаже Конески. Во: Илија Карајанов *Сонети без ѝочейок и крај*, Култура, Скопје 1999.
- Караниколова Луси. Описното рамниште во прозата на Конески (или: „Дескриптивниот дијегетски аспект“ во збирката „Лозје“). *Придонесој на Блаже Конески за македонската култура*, ред. Алекса Поповски и др., Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Скопје 1999, 283–298.
- Каранфиловски Максим, Федотова Н. Јазикот на руските преводи на поезијата на Блаже Конески. *Годишен зборник*, кн. 25, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Скопје 1999, 121–130.
- Кепески Круме. Нешто во врска со статијата „За падежите“ од Блаже Конески, Во: Книга за Круме Кепе-

- ски, прир. П. Бачанов, Просветно дело, Скопје 1999, 82–84.
- Киш Маријана. Застапеноста на ботаничката лексика во поезијата на Блаже Конески. *Придонесој на Блаже Конески за македонската култура*, ред. Алекса Поповски и др., Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Скопје 1999, 219–223.
- Ковилоска-Попоска Иванка. Шекспировиот „Отело“ во препев на Блаже Конески. *Придонесој на Блаже Конески за македонската култура*, ред. Алекса Поповски и др., Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Скопје 1999, 431–432.
- Коробар-Белчева Марија. Апелативот босилек во контекст на ономастичко-митолошките теми на Конески. *Придонесој на Блаже Конески за македонската култура*, ред. Алекса Поповски и др., Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Скопје 1999, 211–217.
- Миловска Добрила. Размислувањата на Блаже Конески околу „појасните“ букви на св. Климент Охридски. *Годишен зборник на Филолошкиот факултет „Блаже Конески“*, бр. 25, Скопје 1999, 383–385.
- Милчин Илија. Блаже Конески и театарот. *Придонесој на Блаже Конески за македонската култура*, ред. Алекса Поповски и др., Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Скопје 1999, 363–372.
- Минова-Гуркова Лилјана. Кон јазикот на Блаже Конески во неговата „Граматика“. *Придонесој на Блаже Конески за македонската култура*, ред. Алекса Поповски и др., Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Скопје 1999, 201–205.
- Миркуловска Бистрица. Блаже Конески во изданијата на „Здружението на пријатели на Јужните Словени во Чешка Република“. *Придонесој на Блаже Конески за македонската култура*, ред. Алекса Поповски и др., Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Скопје 1999, 485–491.

- Миркуловска Милица. Моментност како темпорална карактеристика на глаголската лексема во Граматиката на Конески. *Придонесои на Блаже Конески за македонската култура*, ред. Алекса Поповски и др., Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Скопје 1999, 167–171.
- Митков Маринко. Блаже Конески и феноменот преосмислување во македонскиот томонимски систем. *Придонесои на Блаже Конески за македонската култура*, ред. Алекса Поповски и др., Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Скопје 1999, 115–118.
- Мојсиева-Гушева Јасмина. Конески или за осаменоста. *Придонесои на Блаже Конески за македонската култура*, ред. Алекса Поповски и др., Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Скопје 1999, 277–282.
- Мојсиева-Гушева Јасмина. За некои допирни точки во поетиките на Андриќ и Конески. *Книжевен контекст*, прир. А. Гурчинова, А. Прокопиев, Скопје 1999, 185–193.
- Мојсиева-Гушева Јасмина. Алтруизмот наспроти егоизмот кај Андриќ и кај Конески. *Феноменот љубов во балканските литератури и култури*, прир. Ј. Мојсиева-Гушева, А. Прокопиев, Институт за македонска литература, Скопје 1999, 69–102.
- Mojsieva-Gusheva Jasmina. Altruism Versus Egoism in the Works of Andrich and Koneski. *The Phenomen of Love in Balkan Literatures and Cultures*, ed. By J. Mojsieva-Gusheva, A. Prokopiev, Institute for Macedonian Literature, Skopje 1999, 33–56.
- Момировска Нада. Изворното и креативната надградба во поетиката на Блаже Конески. *Придонесои на Блаже Конески за македонската култура*, ред. Алекса Поповски и др., Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Скопје 1999, 239–242.
- Момировска Нада. Митот како имажинација на постоењето : со споредба на дел од поезијата на Б. Конески и на С. Јаневски. *Книжевен контекст*, споредбени книжевни истражувања, Literary context, comparative literature studies, Скопје 1999, 195–200.

- Николовска Кристина. Парадигматски стратегии во поезијата на Блаже Конески. *Придонесој на Блаже Конески за македонската култура*, ред. Алекса Поповски и др., Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Скопје 1999, 269–275.
- Николовски Атанас. Блаже Конески и методиката. *Придонесој на Блаже Конески за македонската култура*, ред. Алекса Поповски и др., Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Скопје 1999, 357–362.
- Пандев Димитар. Прашањето за дијалектната основа на старите ракописи (во лингвистичките трудови на Блаже Конески). *Придонесој на Блаже Конески за македонската култура*, ред. Алекса Поповски и др., Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Скопје 1999, 87–90.
- Пандев Димитар. Примерите на Малески во граматаката на Конески. *Творештво на Владо Малески* (материјали од симпозиумот, одржан во Струга од 20 до 22 мај 1998), ред. В. Смилевски и др., Институт за македонска литература, Собрание на општина Струга, Скопје 1999, 200–201.
- Пандев Димитар. Љубовта како релација во истоимениот расказ на Блаже Конески. *Феноменот љубов во балканските литератури и култури*, прир. Ј. Мојсјева-Гушева, А. Прокопиев, Институт за македонска литература, Скопје 1999, 245–247.
- Pandev Dimitar. Love as a Relation in Blaze Koneski's the same Titled Short Story. *The Phenomen of Love in Balkan Literatures and Cultures*, ed. By J. Mojsieva-Gusheva, A. Prokopiev, Institute for Macedonian Literature, Skopje 1999, 185–187.
- Пеев Коста. Блаже Конески и македонската дијалектолошка и ономастичка наука. *Придонесој на Блаже Конески за македонската култура*, ред. Алекса Поповски и др., Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Скопје 1999, 77–82.
- Петроска Елена. За 'колективноста' и збирната множина во Граматаката на Блаже Конески. *Придонесој на Блаже Конески за македонската култура*, ред. Але-

- кса Поповски и др., Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Скопје 1999, 173–178.
- Ресо Asim. Jedan pogled na „Историја на македонскиот јазик“ В. Koneskoga. *Македонски јазик*, год. XLVIII–L (1997–1999), Скопје 1999, 197–204.
- Пирузе-Тасевска Виолета. „Средба со Жинзифов“ на Конески. *Придонесој на Блаже Конески за македонската култура*, ред. Алекса Поповски и др., Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Скопје 1999, 379–382.
- Пољоска Агим. Поезијата на Блаже Конески на албански јазик. *Придонесој на Блаже Конески за македонската култура*, ред. Алекса Поповски и др., Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Скопје 1999, 509–519.
- Ристеска Мирјанка. Дилема – запис по повод петте години од смртта на Блаже Конески. *Зборник на трудови на ДНУ– Прилеп*, том 14–15 (1998–1999), Прилеп 1999, 179–181.
- Роус Донка. Препевите на Блаже Конески од чешки јазик. *Придонесој на Блаже Конески за македонската култура*, ред. Алекса Поповски и др., Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Скопје 1999, 449–452.
- Саздов Томе. Изворот и преводот на поезијата на Блаже Конески на германски јазик од проф. д-р Манфред Јенихен. *Придонесој на Блаже Конески за македонската култура*, ред. Алекса Поповски и др., Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Скопје 1999, 433–435.
- Сливјаноски Орде. Сеќавање на професорот академик Блаже Конески по повод 5 години од неговата смрт. *Зборник на трудови на ДНУ – Прилеп*, том 14–15 (1998–1999), Прилеп 1999, 173–175.
- Смилевски Веле. Експликација на имплицитната поезика. *Придонесој на Блаже Конески за македонската култура*, ред. Алекса Поповски и др., Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Скопје 1999, 395–401.

- Смилевски Веле. Експликација на имплицитна поетика (Есеите на Блаже Конески 1). *Нова Македонија, ЛИК*, Скопје 31.VII и 1 и 2. VIII 1999, 25.
- Смилевски Веле. Скротување на зборот (Есеите на Блаже Конески 2). *Нова Македонија, ЛИК*, Скопје 7 и 8. VIII 1999, 25.
- Спасов Људмил. Блаже Конески за мистификациите. *Придонесој на Блаже Конески за македонската култура*, ред. Алекса Поповски и др., Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Скопје 1999, 91–95.
- Сталев Георги. Односот на преведувачот Блаже Конески спрема силабичките и силабичко-тонските стихови. *Придонесој на Блаже Конески за македонската култура*, ред. Алекса Поповски и др., Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Скопје 1999, 453–457.
- Стаматоски Трајко. Блаже Конески како преведувач на историјата на СКП(Б). *Придонесој на Блаже Конески за македонската култура*, ред. Алекса Поповски и др., Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Скопје 1999, 459–464.
- Станковиќ Љубиша. Естетските дострели на македонскиот јазик во препевите/преводите на Блаже Конески од српски на македонски јазик. *Придонесој на Блаже Конески за македонската култура*, ред. Алекса Поповски и др., Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Скопје 1999, 477–484.
- Старделов Георги. Блаже Конески или обележје на една епоха, Поздравна реч. *Придонесој на Блаже Конески за македонската култура*, ред. Алекса Поповски и др., Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Скопје 1999, 15–17.
- Стојчевска-Антиќ Вера. Легендарно-митолошката тематика кај Блаже Конески. *Македонски фолклор*, год. XXVII, бр. 53, Скопје 1999, 13–20.
- Стојчевска-Антиќ Вера. Блаже Конески и медијевалистиката. *Придонесој на Блаже Конески за македонската култура*, ред. Алекса Поповски и др., Уни-

- верзитет „Св. Кирил и Методиј“, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Скопје 1999, 317–321.
- Тодорова Лилјана. Блаже Конески и француските слависти – Антоан Меје, Андре Мазон, Андре Вајан. *Придонесот на Блаже Конески за македонската култура*, ред. Алекса Поповски и др., Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Скопје 1999, 309–315.
- Тодорова-Јанешлиева Љубица. Поезијата на Блаже Конески на англиски јазик. *Придонесот на Блаже Конески за македонската култура*, ред. Алекса Поповски и др., Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Скопје 1999, 421–429.
- Тодоровски Гане. Блаже Конески и Венко Марковски (Почетен обид за споредбени согледби). *Придонесот на Блаже Конески за македонската култура*, ред. Алекса Поповски и др., Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Скопје 1999, 45–57.
- Тодоровски Гане. Блаже Конески и Венко Марковски – почетен обид за споредбени согледби. *Македонија денес*, II (29. VII–3. VIII 1999), Скопје 1999, 263–266.
- Тодоровски Гане. Блаже Конески и Венко Марковски (почетен обид за споредбени согледби). *Сум*, год. V, бр. 21, Штип 1999.
- Тодоровски Гане. За Мисирков, за Конески и за принципите на македонската опстојба, Свечен собир по повод 95-годишнината од излегувањето на делото „За македонските работи“ и 5-годишнината од смртта на академик Блаже Конески. *Свечени собири*, св. 36, ур. Т. Георгиевски, МАНУ, Скопје 1999, 37–48.
- Тополињска Зузана. Синтакса во Граматиката на Блаже Конески. *Придонесот на Блаже Конески за македонската култура*, ред. Алекса Поповски и др., Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Скопје 1999, 133–137.
- Трајкова Катица. Блаже Конески за лексиката на Станиславовиот пролог. *Придонесот на Блаже Конески за македонската култура*, ред. Алекса Поповски и др., Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Скопје 1999, 119–124.

- Тушевски Ванчо. Поетскиот диптихон „Григор Прличев“ од Блаже Конески (Текст во контекст). *Придонесој на Блаже Конески за македонската култура*, ред. Алекса Поповски и др., Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Скопје 1999, 373–378.
- Ќулавкова Катица. Интертекстот во песните од циклусот „Марко Крале“ од Блаже Конески. *Придонесој на Блаже Конески за македонската култура*, ред. Алекса Поповски и др., Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Скопје 1999, 243–250.
- Ќулавкова Катица. Амнезија на злото, анамнеза на доброто. *Културен живои*, год. XLIV, бр. 3–4, Скопје 1999, 53–56.
- Усикова Рина. Кон значењата и функционирањето на имперфектот во македонскиот литературен јазик. *Придонесој на Блаже Конески за македонската култура*, ред. Алекса Поповски и др., Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Скопје 1999, 139–158.
- Фостер М. Пол. Блаже Конески – поет и лингвист: компаративна славистичка перспектива. *Придонесој на Блаже Конески за македонската култура*, ред. Алекса Поповски и др., Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Скопје 1999, 323–327.
- Фридман Виктор. Блаже Конески и северноамериканската лингвистика. *Придонесој на Блаже Конески за македонската култура*, ред. Алекса Поповски и др., Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Скопје 1999, 29–36.
- Христовска Виолета. Флората во поезијата на Роберт Фрост и Блаже Конески. *Придонесој на Блаже Конески за македонската култура*, ред. Алекса Поповски и др., Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Скопје 1999, 329–337.
- Цветковски Владимир. Од поетското творештво на Блаже Конески на англиски јазик, *Придонесој на Блаже Конески за македонската култура*, ред. Алекса Поповски

- и др., Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Скопје 1999, 465–476.
- Црвенковска Емилија. Придонесот на Блаже Конески во осветлувањето на руското влијание во македонските црковнословенски ракописи. *Придонесот на Блаже Конески за македонската култура*, ред. Алекса Поповски и др., Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Скопје 1999, 107–113.
- Чундева Нина. За јазикот на Блаже Конески (врз материјалот од книгата „Разговори со Конески“). *Придонесот на Блаже Конески за македонската култура*, ред. Алекса Поповски и др., Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Скопје 1999, 187–199.
- Шелева Елизабета. Облог во морничавата игра (смртта како метафизички квалитет во лириката на Конески). *Придонесот на Блаже Конески за македонската култура*, ред. Алекса Поповски и др., Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Скопје 1999, 265–268.
- Шокларова-Љоровска Германија. Полскиот превод на „Лозје“ од Блаже Конески. *Придонесот на Блаже Конески за македонската култура*, ред. Алекса Поповски и др., Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Скопје 1999, 437–447.

## 2000

- Бановиќ-Марковска Ангелина. За улогата на контекстот во поетското писмо на Блаже Конески и на Димчо Дебелјанов. *XXVI научна дискусија на XXXII меѓународен семинар за македонски јазик, литература и култура*, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Скопје 2000, 499–508.
- Ивановиќ Радомир. Најраније песме Блажа Конеског на српскохрватском језику. *XXVI научна дискусија на XXXII меѓународен семинар за македонски јазик, литература и култура*, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Скопје 2000, 357–386.

- Митева Димка. Лексиката на „Лозје“ од Блаже Конески. *Современоси*, год. XLIX, бр. 4–6, Скопје 2000, 213–226.
- Митева Димка. Јазичните средства во преводот на „Горски венец“ од Блаже Конески. *XXIX меѓународна средба на книжевниите преведувачи*, Тетово 2000.
- Мојсиева-Гушева Јасмина. За некои допирни точки во поетиките на Андриќ и Конески. Во: *Лице и ојачина*, Институт за македонска литература, Скопје 2000.
- Павловски Борислав. Блаженик на речта – Блаже Конески (1921–1993). *Во знакови на комјаративното читање*, Скопје 2000.
- Петковска Благица. Блаже Конески за оформувањето и кодификацијата на македонскиот јазик. *Литературен збор*, год. XLVII, бр. 1–2, Скопје 2000, 23–28.
- Старделов Георги. *Одземање на силата*, Едиција Современа македонска книжевност, Избрани дела, т. 5, Гурѓа, Скопје 2000, 334 с.
- Стојанов Стојан. Подготовка за интерпретација на песната „Тешкото“ од Блаже Конески. *Литературен збор*, год. XLVII, бр. 4, Скопје 2000, 121–125.

## 2001

- Voss Christian. Sprach- und Geschichtsrevision in Makedonien, Zur Dekonstruktion von Blaze Koneski. *Osteuropa*, 51/2001, 953–967.
- Ѓурчинов Милан. Светската поезија во преводите и во поетиката на Блаже Конески, Гане Тодоровски и Матеја Матевски. *XXVII научна дискусија на XXXIII меѓународен семинар за македонски јазик, литература и култура*, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Скопје 2001, 7–16.
- Коробар-Балчева Марија. Меѓународен собир по повод 80-годишнината од раѓањето на Блаже Конески, на тема Делото на Блаже Конески (остварување и перспективи). *Литературен збор*, год. XLVIII, бр. 5–6, Скопје 2001, 141–143.
- Пановска-Димкова Искра. Научен собир за Блаже Конески. *Литературен збор*, год. XLVIII, бр. 5–6, Скопје 2001, 147–148.
- Смилевски Веле. Погледите на Блаже Конески за творечката функција на јазикот. *Слободата на јазикот во*

- йворешйвоййо*, ред. Б. Ристовски, Д. Пандев, С. Велковска, МАНУ, Скопје 2001, 129–136.
- Sokołowski Jan. Kartka z dziejów polsko-macedońskich stosunków naukowych. *Македонски јазик*, LI–LII (2000–2001), Скопје 2001, 89–94.
- Спасов Људмил. *Предговор* кон книгата „Историска фонологија на македонскиот јазик“ од Блаже Конески. *Foreword to "A historical phonology of the Macedonian language" by Blazhe Koneski / Ljudmil Spasov*, translated by Iskra Panovska-Dimkova, Ljupcho Mitrevski, МАНУ, Скопје 2001, IX–XXXV.
- Сталев Георги. Исчитување на стихозбирката „Везилка“ од Блаже Конески. *Литературен збор*, год. XLVIII, бр. 5–6, Скопје 2001, 3–22.
- Сталев Георги. Поемите на Блаже Конески. Во: Блаже Конески, *Поemi*, Култура, Скопје 2001, 61–69.
- Старделов Георги. Пофално слово за Блаже Конески. *Сџожер*, год. V (2001), 48–49, Скопје 2001, 6.
- Стојановиќ Милорад. Кога ќе проговори немото оро – можен пристап кон песната „Тешкото“. *Разгледи*, год. XLIV, бр. 1–2 (јануари–февруари), Скопје 2001, 50–66.
- Стојановиќ М. Мирољуб. Пасторалниот дух на описот (Дескрипцијата во поезијата на Конески). *Сџекшар*, год. XIX, бр. 37, Скопје 2001, 71–84.
- Ќулавкова, Катица. Интертекстот во циклусот „Марко Крале“ од Блаже Конески. *Мала книжевна теорија*, Три, Скопје 2001, 297–308.
- Урошевиќ Влада. *Исправен пред походот на злојо (Кон поезијата на Блаже Конески)*. Астролаб, МАНУ, Скопје 2001.
- Horák Emil. Spisovná bulharčina a spisovná macedónčina. *Slavica Slovaca*, гоџ. 36, 2001, џ. 1, 54–63.
- Horák Emil. Blaže Koneski 1921 – 1993. *Slavica Slovaca*, гоџ. 36, 2001, џ. 2, 168–169.
- Чаловски Тодор. Секој поет има свој творечки пат и своја творечка судбина (Интервју со повод: Блаже Конески). *Сџожер*, год. V, бр. 48–49, Скопје 2001, 10–12.

2002

- Алиу Али. Достоинствена осаменост. *Сџуди и огледи за Конески*, Македонски збор 1, ред. Петре М. Андреевски и др., Фондација за македонски јазик „Небрегово“, Скопје 2002, 195–198.
- Андоновски Венко. Зошто најубавите песни на Конески се „долги“. *Сџуди и огледи за Конески*, Македонски збор 1, ред. Петре М. Андреевски и др., Фондација за македонски јазик „Небрегово“, Скопје 2002, 237–245.
- Андреевски Цане, Некои актуелизирани теми од книгата „Разговори со Конески“. *Дело̄то на Блаже Конески (осџварувања и ѝерсџекџиви), Меџународен научен собир ѝо ѝовод 80-џоџиннинаџа од раџањеџо на Блаже Конески*, ур. М. Гурчинов, З. Тополињска, О. Иванова, МАНУ, Скопје 2002, 207–212.
- Бернс Ивона. Блаже Конески – вистински човек на вистинско место во право време. *Сџуди и огледи за Конески*, Македонски збор 1, ред. Петре М. Андреевски и др., Фондација за македонски јазик „Небрегово“, Скопје 2002, 302.
- Бошковски Т. Петар. Омаж за предводникот. *Сџуди и огледи за Конески*, Македонски збор 1, ред. Петре М. Андреевски и др., Фондација за македонски јазик „Небрегово“, Скопје 2002, 183–187.
- Вангелов Атанас, Блаже Конески за критиката. *Дело̄то на Блаже Конески (осџварувања и ѝерсџекџиви), Меџународен научен собир ѝо ѝовод 80-џоџиннинаџа од раџањеџо на Блаже Конески*, ур. М. Гурчинов, З. Тополињска, О. Иванова, МАНУ, Скопје 2002, 183–198.
- Вангелов Атанас. Контрата на Конески. *Блаже Конески (осумдесетџ години од раџањеџо)*, Материјали од научниот собир одржан во МАНУ, 20 декември 2001, прир. Ј. Стојановска-Друговац, Институт за македонска литература, Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“, Скопје 2002, 11–17.

- Вангелов Атанас. Македонизмот на Конески. *Блаже Конески (осумдесет̄ години од раѓањето)*, Материјали од научниот собир одржан во МАНУ, 20 декември 2001, прир. Ј. Стојановска-Друговац, Институт за македонска литература, Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“, Скопје 2002, 23–29.
- Вангелов Атанас. Македонизмот на Конески. *Студији и огледи за Конески*, Македонски збор 1, ред. Петре М. Андреевски и др., Фондација за македонски јазик „Небрегово“, Скопје 2002, 209–215.
- Видоески Божидар. По повод 25-годишнината од излегувањето на Граматиката на македонскиот литературен јазик од Блаже Конески. *Студији и огледи за Конески*, Македонски збор 1, ред. Петре М. Андреевски и др., Фондација за македонски јазик „Небрегово“, Скопје 2002, 19–24.
- Вроцлавски Кшиштоф. Блаже Конески за Полска и полската литература. *Студији и огледи за Конески*, Македонски збор 1, ред. Петре М. Андреевски и др., Фондација за македонски јазик „Небрегово“, Скопје 2002, 279–286.
- Гард Пол. Блаже Конески и стандардизацијата на јазикот. *Студији и огледи за Конески*, Македонски збор 1, ред. Петре М. Андреевски и др., Фондација за македонски јазик „Небрегово“, Скопје 2002, 67–74.
- Gaucheron Jacques. Une grande figure de la poésie macédonienne – Blaže Koneski et la poésie populaire. *Делото на Блаже Конески (осънварувања и ѝерсиекѝиви), Меѓународен научен собир по повод 80-годишнината од раѓањето на Блаже Конески*, ур. М. Гурчинов, З. Тополињска, О. Иванова, МАНУ, Скопје 2002, 59–64.
- Георгиевска-Јаковлева Лорета. Термините „традиција“ и „иновација“ во поетиката на Блаже Конески. *Блаже Конески (осумдесет̄ години од раѓањето)*, Материјали од научниот собир одржан во МАНУ, 20 декември 2001, прир. Ј. Стојановска-Друговац, Институт за македонска литература, Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“, Скопје 2002, 51–55.
- Георгиевска-Јаковлева Лорета. Термините „традиција“ и „иновација“ во поетиката на Блаже Конески. *Културен живото̄*, год. XLVII, бр. 1, Скопје 2002, 76–80.

- Димитровски Тодор. Свој и негов во нашиот јазик и во јазикот на Конески. *Студиуми и огледи за Конески*, Македонски збор 1, ред. Петре М. Андреевски и др., Фондација за македонски јазик „Небрегово“, Скопје 2002, 25–28.
- Ѓурчинов Милан, Блаже Конески, стожерна личност – белег на епохата. *Делошто на Блаже Конески (осъварувања и ѝерсиѝекъииви)*, Меѓународен научен собир ѝо ѝовод 80-годишнината од раѓањето на Блаже Конески, ур. М. Ѓурчинов, З. Тополињска, О. Иванова, МАНУ, Скопје 2002, 37–49.
- Ѓурчинов Милан. Кон поетиката на Блаже Конески (Размислувања врз материјалот од неговата последна фаза). *Студиуми и огледи за Конески*, Македонски збор 1, ред. Петре М. Андреевски и др., Фондација за македонски јазик „Небрегово“, Скопје 2002, 161–167.
- Ѓурчинова Анастасија. Есејот „Македонската поезија во медитеранската сфера“ како поттик за понатамошни проучувања на медитеранскиот контекст на нашата книжевност, *Делошто на Блаже Конески (осъварувања и ѝерсиѝекъииви)*. Меѓународен научен собир ѝо ѝовод 80-годишнината од раѓањето на Блаже Конески, ур. М. Ѓурчинов, З. Тополињска, О. Иванова, МАНУ, Скопје 2002, 199–206.
- Иванов Благоја. Кон „Лозје“ од Блаже Конески. *Студиуми и огледи за Конески*, Македонски збор 1, ред. Петре М. Андреевски и др., Фондација за македонски јазик „Небрегово“, Скопје 2002, 169–173.
- Ивановиќ Радомир, О теорији спонтаности и сложеној једноставности лирских минијатура Блажа Конеског. *Делошто на Блаже Конески (осъварувања и ѝерсиѝекъииви)*, Меѓународен научен собир ѝо ѝовод 80-годишнината од раѓањето на Блаже Конески, ур. М. Ѓурчинов, З. Тополињска, О. Иванова, МАНУ, Скопје 2002, 111–130.
- Ivanović Radomir. Poetika Blaža Koneskog. *Студиуми и огледи за Конески*, Македонски збор 1, ред. Петре М. Андреевски и др., Фондација за македонски јазик „Небрегово“, Скопје 2002, 199–208.
- Ивиќ Милка. Поводом македонских конструкција типа: „кола на брат ми / кола од брат ми“. *Делошто на Блаже Конески (осъварувања и ѝерсиѝекъииви)*,

- Меѓународен научен собир по повод 80-годишнината од раѓањето на Блаже Конески*, ур. М. Гурчинов, З. Тополињска, О. Иванова, МАНУ, Скопје 2002, 413–418.
- Илиевска Красимира, Прилог кон разрешување на прашањата кога, каде и од кого е создаден „Законот за судење на луѓето“. *Делошто на Блаже Конески (осъстварувања и ѝерсијекѝиви)*, *Меѓународен научен собир по повод 80-годишнината од раѓањето на Блаже Конески*, ур. М. Гурчинов, З. Тополињска, О. Иванова, МАНУ, Скопје 2002, 371–390.
- Илиевски Хр. Петар. Од методологијата на Блаже Конески во користењето извори на кирило-методијевскиот период. *Делошто на Блаже Конески (осъстварувања и ѝерсијекѝиви)*, *Меѓународен научен собир по повод 80-годишнината од раѓањето на Блаже Конески*, ур. М. Гурчинов, З. Тополињска, О. Иванова, МАНУ, Скопје 2002, 299–308.
- Илиевски Петар. Од методологијата на Блаже Конески во користењето извори за кирило-методијевскиот период. *Делошто на Блаже Конески (осъстварувања и ѝерсијекѝиви)*, *Меѓународен научен собир по повод 80-годишнината од раѓањето на Блаже Конески*, ур. М. Гурчинов, З. Тополињска, О. Иванова, МАНУ, Скопје 2002, 299–308.
- Јашар-Настева Оливера. Конески и проучувањето на македонската историска лексикографија. *Студији и оѝледи за Конески*, Македонски збор 1, ред. Петре М. Андреевски и др., Фондација за македонски јазик „Небрегово“, Скопје 2002, 29–46.
- Каранфиловски Максим. Поезијата на Блаже Конески во препевите на руски јазик. *Делошто на Блаже Конески (осъстварувања и ѝерсијекѝиви)*, *Меѓународен научен собир по повод 80-годишнината од раѓањето на Блаже Конески*, ур. М. Гурчинов, З. Тополињска, О. Иванова, МАНУ, Скопје 2002, 223–229.
- Константиновиќ Зоран, Блаже Конески у светским енциклопедијама. *Делошто на Блаже Конески (осъстварувања и ѝерсијекѝиви)*, *Меѓународен научен собир по повод 80-годишнината од раѓањето на Блаже Конески*, ур. М. Гурчинов, З. Тополињска, О. Иванова, МАНУ, Скопје 2002, 51–58.

- Коробар-Белчева Марија. Митологијата во ономастичките истражувања на Блаже Конески. *Делото на Блаже Конески (осъварувања и ѝерсејекъиви), Меѓународен научен собир ѝо ѝовод 80-ѝодиницинаѝа од раѝањето на Блаже Конески*, ур. М. Гурчинов, З. Тополињска, О. Иванова, МАНУ, Скопје 2002, 447–452.
- Kramer E. Christina. Blaze Koneski's 1945 Lecture „Makedonskata literatura i makedonskiot literaturen jazik“. *Делото на Блаже Конески (осъварувања и ѝерсејекъиви), Меѓународен научен собир ѝо ѝовод 80-ѝодиницинаѝа од раѝањето на Блаже Конески*, ур. М. Гурчинов, З. Тополињска, О. Иванова, МАНУ, Скопје 2002, 435–446.
- Кузманов Тодор. Поезијата на Конески на сцена. *Съудии и оъледи за Конески*, Македонски збор 1, ред. Петре М. Андреевски и др., Фондација за македонски јазик „Небрегово“, Скопје 2002, 235–236.
- Кујунѝиски Жарко. Прозниот израз и хибридниите книжевни форми на Блаже Конески. *Съремез*, год. XLVIII, бр. 1–2, Прилеп 2002, 114–127.
- Lötzsch Ronald. Blaže Koneskis Beitrag zur Erklärung der morphologischen spezifik des nomens in den balkanslawischen sprachen. *Съудии и оъледи за Конески*, Македонски збор 1, ред. Петре М. Андреевски и др., Фондација за македонски јазик „Небрегово“, Скопје 2002, 61–65.
- Макаријоска Лилјана, Придонесот на Блаже Конески за македонската наука за јазикот. *Блаже Конески (осумдесеѝ ѝодини од раѝањето)*, Материјали од научниот собир одржан во МАНУ, 20 декември 2001, прир. Ј. Стојановска-Друговац, Институт за македонска литература, Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“, Скопје 2002, 43–49.
- Марковић Ж. Слободан, Поезија Блаже Конеског и народно стваралаштво. *Делото на Блаже Конески (осъварувања и ѝерсејекъиви), Меѓународен научен собир ѝо ѝовод 80-ѝодиницинаѝа од раѝањето на Блаже Конески*, ур. М. Гурчинов, З. Тополињска, О. Иванова, МАНУ, Скопје 2002, 151–158.
- Матевски Матеја. Блаже Конески – поет на тестаментални пораки. Во: *Искушенијаѝа на иценѝѝѝеѝоѝ: есеи, криѝѝики, заѝиси*, МАНУ, Скопје 2002.

- Минова-Гуркова Лилјана. Блаже Конески за релативната реченица и релативната реченица (во прозата) на Блаже Конески. *Сџуди и оґледи за Конески*, Македонски збор 1, ред. Петре М. Андреевски и др., Фондација за македонски јазик „Небрегово“, Скопје 2002, 115–121.
- Митрев Димитар. Огледи кон поезијата на Блаже Конески. *Сџуди и оґледи за Конески*, Македонски збор 1, ред. Петре М. Андреевски и др., Фондација за македонски јазик „Небрегово“, Скопје 2002, 149–152.
- Мицковиќ Слободан. Некои посебности и постојаности во поезијата на Блаже Конески. *Сџуди и оґледи за Конески*, Македонски збор 1, ред. Петре М. Андреевски и др., Фондација за македонски јазик „Небрегово“, Скопје 2002, 175–182.
- Мојсиева-Гушева Јасмина. За некои допирни точки во поетиките на Андриќ и Конески. *Блесок*, бр. 26, мај – јуни, Скопје 2002 <https://blesok.mk>.
- Moszynski Leszek. Fragmenty Dziejow Apostolskich macedonskiego Apostola z Wranesznicy wobec serbskiego Apostola Maticy Serbskiej. *Делошо на Блаже Конески (осџварувања и џерсџекџиви)*, Меџународен научен собир џо џовод 80-џодинишинаџа од раџањето на Блаже Конески, ур. М. Гурчинов, З. Тополињска, О. Иванова, МАНУ, Скопје 2002, 271–298.
- Николовска Кристина. Парадигматски стратегии во поезијата на Блаже Конески. *Сџуди и оґледи за Конески*, Македонски збор 1, ред. Петре М. Андреевски и др., Фондација за македонски јазик „Небрегово“, Скопје 2002, 247–254.
- Ошлис Волф. Средба на гениите (Или: Блаже Конески како преведувач на Хајнрих Хајне). *Сџуди и оґледи за Конески*, Македонски збор 1, ред. Петре М. Андреевски и др., Фондација за македонски јазик „Небрегово“, Скопје 2002, 273–277.
- Павловски Борислав. Блаженик на речта Блаже Конески (1921 – 1993). *Сџуди и оґледи за Конески*, Македонски збор 1, ред. Петре М. Андреевски и др., Фондација за македонски јазик „Небрегово“, Скопје 2002, 217–220.
- Пандев Димитар. Осовременувањето на средновековните текстови. *Делошо на Блаже Конески (осџварувања*

- и *йерсејекѿиви*), *Меѓународен научен собир по повод 80-годишнината од раѓањето на Блаже Конески*, ур. М. Гурчинов, З. Тополињска, О. Иванова, МАНУ, Скопје 2002, 347–356.
- Паноска Ружа. Експликација на експресијата во песната „Песна“ од Блаже Конески. *Делото на Блаже Конески (освјарувања и йерсејекѿиви), Меѓународен научен собир по повод 80-годишнината од раѓањето на Блаже Конески*, ур. М. Гурчинов, З. Тополињска, О. Иванова, МАНУ, Скопје 2002, 165–170.
- Паноска Ружа. За некои особености на првото издание од 1945 г. на поемата „Мостот“ од Блаже Конески, *Студии и огледи за Конески*, Македонски збор 1, ред. Петре М. Андреевски и др., Фондација за македонски јазик „Небрегово“, Скопје 2002, 87–90.
- Пеев Коста. Прилог кон „Историјата на македонскиот јазик“ од Блаже Конески. *Делото на Блаже Конески (освјарувања и йерсејекѿиви), Меѓународен научен собир по повод 80-годишнината од раѓањето на Блаже Конески*, ур. М. Гурчинов, З. Тополињска, О. Иванова, МАНУ, Скопје 2002, 333–346.
- Пеев Коста. Блаже Конески и македонската дијалектолошка и ономастичка наука. *Студии и огледи за Конески*, Македонски збор 1, ред. Петре М. Андреевски и др., Фондација за македонски јазик „Небрегово“, Скопје 2002, 107–113.
- Пирузе-Тасевска Виолета, Блаже Конески за македонскиот романтизам (Поттици, инспирации, иновации). *Делото на Блаже Конески (освјарувања и йерсејекѿиви), Меѓународен научен собир по повод 80-годишнината од раѓањето на Блаже Конески*, ур. М. Гурчинов, З. Тополињска, О. Иванова, МАНУ, Скопје 2002, 177–182.
- Пјанка Влоѓимјеж. Народното и интелектуалното во „Граматиката“ од Блаже Конески. *Делото на Блаже Конески (освјарувања и йерсејекѿиви), Меѓународен научен собир по повод 80-годишнината од раѓањето на Блаже Конески*, ур. М. Гурчинов, З. Тополињска, О. Иванова, МАНУ, Скопје 2002, 401–412.
- Радически Науме. Поезијата на Добриша Цесариќ и Блаже Конески. *Делото на Блаже Конески (освјарувања и йерсејекѿиви), Меѓународен научен собир по повод*

- 80-годишнината од раѓањето на Блаже Конески, ур. М. Гурчинов, З. Тополињска, О. Иванова, МАНУ, Скопје 2002, 261–268.
- Ристески Димитрија. Светот на „малите луѓе“ кај Конески и Чехов. *Делото на Блаже Конески (осъварувања и ѝерсеќѝиви), Меѓународен научен собир ѝо ѝовод 80-годишнината од раѓањето на Блаже Конески*, ур. М. Гурчинов, З. Тополињска, О. Иванова, МАНУ, Скопје 2002, 255–260.
- Ристовски Блаже. Мисирков во истражувачката визура на Конески (Обид и за споредбено видување). *Делото на Блаже Конески (осъварувања и ѝерсеќѝиви), Меѓународен научен собир ѝо ѝовод 80-годишнината од раѓањето на Блаже Конески*, ур. М. Гурчинов, З. Тополињска, О. Иванова, МАНУ, Скопје 2002, 95–109.
- Ристовски Блаже. Блаже Конески како истражувач на учебникарите. *Съудии и ољеди за Конески*, Македонски збор 1, ред. Петре М. Андреевски и др., Фондација за македонски јазик „Небрегово“, Скопје 2002, 97–105.
- Русек Јежи. Размислување врз „Историјата на македонскиот јазик“ од Блаже Конески. *Делото на Блаже Конески (осъварувања и ѝерсеќѝиви), Меѓународен научен собир ѝо ѝовод 80-годишнината од раѓањето на Блаже Конески*, ур. М. Гурчинов, З. Тополињска, О. Иванова, МАНУ, Скопје 2002, 315–320.
- Саздов Томе, За првиот преглед на македонската литература од XIX век (Околу книгата „Македонската литература во XIX век – краток преглед и текстови“, Скопје, 1952). *Делото на Блаже Конески (осъварувања и ѝерсеќѝиви), Меѓународен научен собир ѝо ѝовод 80-годишнината од раѓањето на Блаже Конески*, ур. М. Гурчинов, З. Тополињска, О. Иванова, МАНУ, Скопје 2002, 159–164.
- Спасов Људмил. Како Блаже Конески ја конципира историјата на македонскиот јазик. *Прилози*, МАНУ, Одделение за лингвистика и литературна наука, год. XXVII, бр. 1/2, Скопје 2002, 75–95.
- Спасов Људмил. Проучувањата на Блаже Конески на македонскиот писмен јазик. *Делото на Блаже Конески*

- (ос̄иварува̄ња и ѝерс̄ејек̄ѝиви), *Меѓународен научен собир ѝо ѝовод 80-годишнината од раѓа̄њето на Блаже Конески*, ур. М. Гурчинов, З. Тополињска, О. Иванова, МАНУ, Скопје 2002, 357–364.
- Спасов Људмил. Few Words to „A Historical Phonology of the Macedonian Language“ by Blazhe Koneski (Конески Блаже, Историска фонологија на македонскиот јазик / A historical phonology of the Macedonian language, Скопје 2001). *Македонски јазик*, год. LIII (2002), Скопје 2002, 139–149.
- Спасов Људмил. „Грамастиката на македонскиот литературен јазик“. Дел прв. За гласовите. За акцентот. Дел втор. За формите и нивната употреба, *Блаже Конески (1921–1993)*, Серија *Поѝѝикоѝ Конески*, бр. 2, Фондација Небрегово, Скопје 2002, 10–12.
- Спасов Људмил. „Историја на македонскиот јазик“. *Блаже Конески (1921–1993)*, Серија *Поѝѝикоѝ Конески*, бр. 2, Фондација Небрегово, Скопје 2002, 13–15.
- Спасов Људмил. „Историска фонологија на македонскиот јазик“. *Блаже Конески (1921–1993)*, Серија *Поѝѝикоѝ Конески*, бр. 2, Фондација Небрегово, Скопје 2002, 18–19.
- Спасов Људмил. „Грамастиката на македонскиот литературен јазик“. *Блаже Конески (1921–1993)*, Серија *Поѝѝикоѝ Конески*, бр. 2, Фондација Небрегово, Скопје 2002, 19–20.
- Сталев Георги. Некои форми на стихот од Блаже Конески. *Делото на Блаже Конески (ос̄иварува̄ња и ѝерс̄ејек̄ѝиви), Меѓународен научен собир ѝо ѝовод 80-годишнината од раѓа̄њето на Блаже Конески*, ур. М. Гурчинов, З. Тополињска, О. Иванова, МАНУ, Скопје 2002, 171–176.
- Стаматоски Трајко. Кон „Македонскиот XIX век“ на Блаже Конески. *Делото на Блаже Конески (ос̄иварува̄ња и ѝерс̄ејек̄ѝиви), Меѓународен научен собир ѝо ѝовод 80-годишнината од раѓа̄њето на Блаже Конески*, ур. М. Гурчинов, З. Тополињска, О. Иванова, МАНУ, Скопје 2002, 321–332.
- Стаматоски Трајко. Влогот на Блаже Конески во македонската наука за јазикот. *Сѝудии и ог̄леди за Конески*,

- Македонски збор 1, ред. Петре М. Андреевски и др., Фондација за македонски јазик „Небрегово“, Скопје 2002, 47–59.
- Стаматоски Трајко. Блаже Конески како ономастичар. *На ономасџички џеми*, Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“, Скопје 2002, 36–46.
- Стаматоски Трајко. Најновите ономастички проучувања на Блаже Конески. *На ономасџички џеми*, Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“, Скопје 2002, 47–54.
- Старделов Георги. Имплицитната поетика на Блаже Конески. *Делоџо на Блаже Конески (осџварувања и џерсеќџиви)*, Меѓународен научен собир џо џовоо 80-џооџининаџа од раѓањеџо на Блаже Конески, ур. М. Гурчинов, З. Тополињска, О. Иванова, МАНУ, Скопје 2002, 65–76.
- Старделов Георги. Имплицитната поетика на Блаже Конески. *Современосџ*, год. LI, бр. 1–4 (јануари–април), Скопје 2002, 23–33.
- Старделов Георги. Пофално слово за Блаже Конески. *Блаже Конески – осумдесеџ џоодини од раѓањеџо* (материјали од научниот собир одржан во МАНУ, Скопје, 20 декември 2001). МАНУ, Институт за македонска литература, Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“, Скопје 2002, 7–9.
- Старделов Георги. Одземање на силата – Марко Крале. Извадок. *Сџуди и огледи за Конески*, Македонски збор 1, ред. Петре М. Андреевски и др., Фондација за македонски јазик „Небрегово“, Скопје 2002, 153–159.
- Старделов Георги. *Фондацијаџа „Небрегово“ и неџзинаџа иднина* (Промоџија на „Студи и огледи за Конески“. Фондација за македонски јазик „Небрегово“, Скопје, 2002). „Старт“, Скопје, 2002, 5–15.
- Стојческа-Антиќ Вера. Димензиите на Блаже Конески во светот. *Делоџо на Блаже Конески (осџварувања и џерсеќџиви)*, Меѓународен научен собир џо џовоо 80-џооџининаџа од раѓањеџо на Блаже Конески, ур. М. Гурчинов, З. Тополињска, О. Иванова, МАНУ, Скопје 2002, 139–150.
- Стојчевска-Антиќ Вера. Наследство за иднина, Поводи: Блаже Конески, Оригинални дела. *Пулс*. „Нова Македонија“, X, бр. 562, 9.11.2002, 52–54.

- Тодорова Лилјана. Делото на Блаже Конески во македонско-француските лингвистички и книжевни релации. *Делото на Блаже Конески (осъстварувања и ѝерсиѝекѝиви), Меѓународен научен собир ѝо ѝовод 80-годишнината од раѓањето на Блаже Конески*, ур. М. Гурчинов, З. Тополињска, О. Иванова, МАНУ, Скопје 2002, 231–242.
- Тодоровски Гане. Блаже Конески како национален мислител. *Делото на Блаже Конески (осъстварувања и ѝерсиѝекѝиви), Меѓународен научен собир ѝо ѝовод 80-годишнината од раѓањето на Блаже Конески*, ур. М. Гурчинов, З. Тополињска, О. Иванова, МАНУ, Скопје 2002, 77–94.
- Толстой Иљич Никита. Блаже – Макариѝ. *Сѝудиѝи и оѓледи за Конески*, Македонски збор 1, ред. Петре М. Андреевски и др., Фондација за македонски јазик „Небрегово“, Скопје 2002, 7–18.
- Тополињска Зузана. За историската граматика на македонскиот јазик. *Делото на Блаже Конески (осъстварувања и ѝерсиѝекѝиви), Меѓународен научен собир ѝо ѝовод 80-годишнината од раѓањето на Блаже Конески*, ур. М. Гурчинов, З. Тополињска, О. Иванова, МАНУ, Скопје 2002, 309–314.
- Тополињска Зузана. Синтакса во Граматиката на Блаже Конески. *Сѝудиѝи и оѓледи за Конески*, Македонски збор 1, ред. Петре М. Андреевски и др., Фондација за македонски јазик „Небрегово“, Скопје 2002, 91–95.
- Тоциновски Васил. Книжевниот историчар Блаже Конески. *Блаже Конески (осумдесетѝ години од раѓањето)*, Материјали од научниот собир одржан во МАНУ, 20 декември 2001, прир. Ј. Стојановска-Друговац, Институт за македонска литература, Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“, Скопје 2002, 31–41.
- Ќулавкова Катица. Интертекстот во песните од циклусот Марко Крале од Блаже Конески. *Сѝудиѝи и оѓледи за Конески*, Македонски збор 1, ред. Петре М. Андреевски и др., Фондација за македонски јазик „Небрегово“, Скопје 2002, 221–230.
- Угринова-Скаловска Радмила. Граматичките трудови на Блаже Конески. *Сѝудиѝи и оѓледи за Конески*, Македонски збор 1, ред. Петре М. Андреевски и др.,

- Фондација за македонски јазик „Небрегово“, Скопје 2002, 81–85.
- Урошевиќ Влада. Избор по сродност (За еден вид препејувачка активност на Блаже Конески). *Дело што на Блаже Конески (осъварувања и ѝерсејекъиви), Меѓународен научен собир по повод 80-годишнината од раѓањето на Блаже Конески*, ур. М. Гурчинов, З. Тополињска, О. Иванова, МАНУ, Скопје 2002, 131–138.
- Урошевиќ Влада. Исправен пред походот на злото (Кон поезијата на Блаже Конески). *Студиуми и оџлеги за Конески*, Македонски збор 1, ред. Петре М. Андреевски и др., Фондација за македонски јазик „Небрегово“, Скопје 2002, 189–194.
- Усикова П. Рина. Памяти Блаже Конеского (1921–1993). *Вестник Московского университета*. Сер. 9, Филологија. 2002. №3, 129–132.
- Усикова Павловна Рина. Значењето и улогата на „Граматиката на македонскиот јазик“ од Блаже Конески за кодификацијата и афирмацијата на македонскиот литературен јазик. *Дело што на Блаже Конески (осъварувања и ѝерсејекъиви), Меѓународен научен собир по повод 80-годишнината од раѓањето на Блаже Конески*, ур. М. Гурчинов, З. Тополињска, О. Иванова, МАНУ, Скопје 2002, 391–400.
- Флекенштајн Криста. Проблеми литературногo јазика у Блаже Конеского и у Иоаганна Христиана Христофа Ридигера. *Студиуми и оџлеги за Конески*, Македонски збор 1, ред. Петре М. Андреевски и др., Фондација за македонски јазик „Небрегово“, Скопје 2002, 75–79.
- Фридман Виктор. Блаже Конески и северноамериканската лингвистика. *Студиуми и оџлеги за Конески*, Македонски збор 1, ред. Петре М. Андреевски и др., Фондација за македонски јазик „Небрегово“, Скопје 2002, 123–132.
- Цветковски Владимир. Јазиците во контакт во балканскиот јазичен ареал во контекст на „Историјата на македонскиот јазик“. *Дело што на Блаже Конески (осъварувања и ѝерсејекъиви), Меѓународен научен собир по повод 80-годишнината од раѓањето на Блаже Конески*, ур. М. Гурчинов, З. Тополињска, О. Иванова, МАНУ, Скопје 2002, 365–370.

- Цветковски Владимир. Преведувачкото дело на Блаже Конески. *Студији и огледи за Конески*, Македонски збор 1, ред. Петре М. Андреевски и др., Фондација за македонски јазик „Небрегово“, Скопје 2002, 265–272.
- Чашуле Илија. За изменливоста на поетскиот превод (Врз примерот на англиските препеви на „Ангелот на Света Софија“ од Блаже Конески). *Делото на Блаже Конески (осъварувања и ѝерсијекџиви)*, Меѓународен научен собир љо љовод 80-годишнината од раѓањето на Блаже Конески, ур. М. Гурчинов, З. Тополињска, О. Иванова, МАНУ, Скопје 2002, 243–254.
- Чундева Нина. За третманот на морфонолошките појави во „Граматиката на македонскиот литературен јазик“ од Блаже Конески. *Делото на Блаже Конески (осъварувања и ѝерсијекџиви)*, Меѓународен научен собир љо љовод 80-годишнината од раѓањето на Блаже Конески, ур. М. Гурчинов, З. Тополињска, О. Иванова, МАНУ, Скопје 2002, 419–434.
- Шелева Елизабета. Облог во морничавата игра (смртта како метафизички квалитет во лириката на Конески). *Студији и огледи за Конески*, Македонски збор 1, ред. Петре М. Андреевски и др., Фондација за македонски јазик „Небрегово“, Скопје 2002, 231–234.
- Шешкен Геннадиевна Алла. Блаже Конески и руската литература. *Делото на Блаже Конески (осъварувања и ѝерсијекџиви)*, Меѓународен научен собир љо љовод 80-годишнината од раѓањето на Блаже Конески, ур. М. Гурчинов, З. Тополињска, О. Иванова, МАНУ, Скопје 2002, 213–222.

### 2003

- Алексиев Александар. Човекот што умееше толку слатко да се смее. *По што го зајамети Конески*. ред. П. М. Андреевски, А. Вангелов, Т. Стаматоски, Фондација за македонски јазик „Небрегово“, Едиција „Македонски збор“ 2, Скопје 2003, 13–18.
- Алиу Али. Достоинствена осаменост. Во: *Поезијата на Блаже Конески*, подготовка В. Тоциновски, Феникс, Скопје 2003.

- Андреевски М. Петре. Оживување на пресеченото стебло. *По шито до зајамејив Конески*. ред. П. М. Андреевски, А. Вангелов, Т. Стаматоски, Фондација за македонски јазик „Небрегово“, Едиција „Македонски збор“ 2, Скопје 2003, 19–21.
- Андреевски Цане. Зрнца од секавања. *По шито до зајамејив Конески*. ред. П. М. Андреевски, А. Вангелов, Т. Стаматоски, Фондација за македонски јазик „Небрегово“, Едиција „Македонски збор“ 2, Скопје 2003, 22–26.
- Андреевски Цане. *Конески: Кажувања за живојојот и лиџерајшурата*, Слово, Скопје 2003.
- Арсова Славка. Смиреност, топлина и добрина. *По шито до зајамејив Конески*. ред. П. М. Андреевски, А. Вангелов, Т. Стаматоски, Фондација за македонски јазик „Небрегово“, Едиција „Македонски збор“ 2, Скопје 2003, 27–30.
- Арсовска Тамара. Мокна творечка индивидуалност-симбиоза на одмерена стамена мудрост и длабока сензитивност. *По шито до зајамејив Конески*. ред. П. М. Андреевски, А. Вангелов, Т. Стаматоски, Фондација за македонски јазик „Небрегово“, Едиција „Македонски збор“ 2, Скопје 2003, 31–36.
- Арсовски Томе. Харизмата на Блаже Конески. *По шито до зајамејив Конески*. ред. П. М. Андреевски, А. Вангелов, Т. Стаматоски, Фондација за македонски јазик „Небрегово“, Едиција „Македонски збор“ 2, Скопје 2003, 37–39.
- Атанасов Петар. Неговите дела ќе бидат секогаш читани. *По шито до зајамејив Конески*. ред. П. М. Андреевски, А. Вангелов, Т. Стаматоски, Фондација за македонски јазик „Небрегово“, Едиција „Македонски збор“ 2, Скопје 2003, 40–43.
- Бајрам Есад. Нашата бивша престолнина Истанбул. *По шито до зајамејив Конески*. ред. П. М. Андреевски, А. Вангелов, Т. Стаматоски, Фондација за македонски јазик „Небрегово“, Едиција „Македонски збор“ 2, Скопје 2003, 44–46.
- Беличански Цветан. Човекот од мојата генерација. *По шито до зајамејив Конески*. ред. П. М. Андреевски, А. Вангелов, Т. Стаматоски, Фондација за македон-

- ски јазик „Небрегово“, Едиција „Македонски збор“ 2, Скопје 2003, 47–53.
- Бицевска Кита. За проф. Блаже Конески од моите студентски денови до одбраната на докторатот, ред. П. М. Андреевски, А. Вангелов, Т. Стаматоски. *По штӣо љо зайа̄ме̄ӣив Конески*. Фондација за македонски јазик „Небрегово“, Едиција „Македонски збор“ 2, Скопје 2003, 54–56.
- Бошковски Јозо. Завет од Небрегово. *По штӣо љо зайа̄ме̄ӣив Конески*. ред. П. М. Андреевски, А. Вангелов, Т. Стаматоски, Фондација за македонски јазик „Небрегово“, Едиција „Македонски збор“ 2, Скопје 2003, 57–62.
- Бошковски Т. Петар. Опсегот на кусата песна. *По штӣо љо зайа̄ме̄ӣив Конески*. ред. П. М. Андреевски, А. Вангелов, Т. Стаматоски, Фондација за македонски јазик „Небрегово“, Едиција „Македонски збор“ 2, Скопје 2003, 63–66.
- Бранѓолица Љубомир. Средби со Блаже Конески. *По штӣо љо зайа̄ме̄ӣив Конески*. ред. П. М. Андреевски, А. Вангелов, Т. Стаматоски, Фондација за македонски јазик „Небрегово“, Едиција „Македонски збор“ 2, Скопје 2003, 67–72.
- Вангелов Атанас. Откровение. *По штӣо љо зайа̄ме̄ӣив Конески*. ред. П. М. Андреевски, А. Вангелов, Т. Стаматоски, Фондација за македонски јазик „Небрегово“, Едиција „Македонски збор“ 2, Скопје 2003, 73–78.
- Георгиевски Георги. Може и поинаку. *По штӣо љо зайа̄ме̄ӣив Конески*. ред. П. М. Андреевски, А. Вангелов, Т. Стаматоски, Фондација за македонски јазик „Небрегово“, Едиција „Македонски збор“ 2, Скопје 2003, 78–80.
- Гилевски Паскал. Незабравниот Блаже Конески. *По штӣо љо зайа̄ме̄ӣив Конески*. ред. П. М. Андреевски, А. Вангелов, Т. Стаматоски, Фондација за македонски јазик „Небрегово“, Едиција „Македонски збор“ 2, Скопје 2003, 81–85.
- Гочкова Косара. Сеќавања на човекот наречен „Споменик што оди“. *По штӣо љо зайа̄ме̄ӣив Конески*. ред. П. М. Андреевски, А. Вангелов, Т. Стаматоски, Фондација за македонски јазик „Небрегово“, Едиција „Македонски збор“ 2, Скопје 2003, 86–88.

- Домазетовски Петко. Длабоко осмислена емоционалност. *По шито до зајамејив Конески*. ред. П. М. Андреевски, А. Вангелов, Т. Стаматоски, Фондација за македонски јазик „Небрегово“, Едиција „Македонски збор“ 2, Скопје 2003, 89–93.
- Дрвошанов Васил. Образец во лингвистиката и во литературата. *По шито до зајамејив Конески*. ред. П. М. Андреевски, А. Вангелов, Т. Стаматоски, Фондација за македонски јазик „Небрегово“, Едиција „Македонски збор“ 2, Скопје 2003, 94–95.
- Ѓурчинов Милан. Поезијата на Блаже Конески. *Предавања на XXXV меѓународен семинар за македонски јазик, лиџераџура и кулџура*, ур. М. Каранџиловски, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Меѓународен семинар за македонски јазик, литература и култура, Скопје 2003, 111–117.
- Ѓурчинов Милан. Нашиот последен разговор. *По шито до зајамејив Конески*. ред. П. М. Андреевски, А. Вангелов, Т. Стаматоски, Фондација за македонски јазик „Небрегово“, Едиција „Македонски збор“ 2, Скопје 2003, 96–99.
- Ѓурчинов Милан. Кон поетиката на Блаже Конески (размислувања врз материјалот од неговата последна фаза). Во: *Поезијата на Блаже Конески*, подготовка В. Тоџиновски, Феникс, Скопје 2003.
- Ежов Александар. Блаже – дамнешни спомени. *По шито до зајамејив Конески*. ред. П. М. Андреевски, А. Вангелов, Т. Стаматоски, Фондација за македонски јазик „Небрегово“, Едиција „Македонски збор“ 2, Скопје 2003, 100–103.
- Здравковски Цане. Бесмртноста на мудроста. *По шито до зајамејив Конески*. ред. П. М. Андреевски, А. Вангелов, Т. Стаматоски, Фондација за македонски јазик „Небрегово“, Едиција „Македонски збор“ 2, Скопје 2003, 104–105.
- Иванов Благоја. За Блаже Конески со восхит и почит. *По шито до зајамејив Конески*. ред. П. М. Андреевски, А. Вангелов, Т. Стаматоски, Фондација за македонски јазик „Небрегово“, Едиција „Македонски збор“ 2, Скопје 2003, 106–110.
- Ивановски Гого. Човекот во поетот. *По шито до зајамејив Конески*. ред. П. М. Андреевски, А. Вангелов, Т.

- Стаматоски, Фондација за македонски јазик „Небрегово“, Едиција „Македонски збор“ 2, Скопје 2003, 111–113.
- Ивановски Иван. Врските на Конески со театарот и драматургијата. *По што го зајамејив Конески*. ред. П. М. Андреевски, А. Вангелов, Т. Стаматоски, Фондација за македонски јазик „Небрегово“, Едиција „Македонски збор“ 2, Скопје 2003, 114–120.
- Ивановски-Глоговичанец Александар. Блаже Конески беше исполнет со жед за правда, наука, убавина, точност и човечност. *По што го зајамејив Конески*. ред. П. М. Андреевски, А. Вангелов, Т. Стаматоски, Фондација за македонски јазик „Небрегово“, Едиција „Македонски збор“ 2, Скопје 2003, 121–125.
- Илиевски Хр. Петар. Блаже Конески и историјата на македонскиот јазик. *XXIX научна конференција на XXXV меѓународен семинар за македонски јазик, литература и култура*, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Меѓународен семинар за македонски јазик, литература и култура, Скопје 2003, 5–20.
- Јачев Ѓ. Ристо. Кон Блаже Конески. *По што го зајамејив Конески*. ред. П. М. Андреевски, А. Вангелов, Т. Стаматоски, Фондација за македонски јазик „Небрегово“, Едиција „Македонски збор“ 2, Скопје 2003, 126–130.
- Каранфиловски Максим. Човечка едноставност и добродушност. *По што го зајамејив Конески*. ред. П. М. Андреевски, А. Вангелов, Т. Стаматоски, Фондација за македонски јазик „Небрегово“, Едиција „Македонски збор“ 2, Скопје 2003, 131–132.
- Ковилоска-Попоска Иванка. Antoni and Kleopatra. *По што го зајамејив Конески*. ред. П. М. Андреевски, А. Вангелов, Т. Стаматоски, Фондација за македонски јазик „Небрегово“, Едиција „Македонски збор“ 2, Скопје 2003, 133–140.
- Конески Методија. Сеќавања. *По што го зајамејив Конески*. ред. П. М. Андреевски, А. Вангелов, Т. Стаматоски, Фондација за македонски јазик „Небрегово“, Едиција „Македонски збор“ 2, Скопје 2003, 141–142.
- Коробар Перо. Мојата соработка со Блаже Конески. *По што го зајамејив Конески*. ред. П. М. Андреевски, А. Вангелов, Т. Стаматоски, Фондација за македон-

- ски јазик „Небрегово“, Едиција „Македонски збор“ 2, Скопје 2003, 143–147.
- Крстевски Христо. Две средби со мојот професор. *По што го зајаметив Конески*. ред. П. М. Андреевски, А. Вангелов, Т. Стаматоски, Фондација за македонски јазик „Небрегово“, Едиција „Македонски збор“ 2, Скопје 2003, 148–151.
- Кујунџиски Жарко. Одрозот на литературното дело на Конески врз најмладите автори. *Сиремеж*, год. XLIX, бр. 1–2, Прилеп 2003, 111–120.
- Кујунџиски Жарко. Блаже Конески како текстовен преведувач и заведувач. *Блесок*, бр. 31, Скопје 2003.
- Кумбаровски Разме. Блаже Конески: присети, пронизи, огледи. *По што го зајаметив Конески*. ред. П. М. Андреевски, А. Вангелов, Т. Стаматоски, Фондација за македонски јазик „Небрегово“, Едиција „Македонски збор“ 2, Скопје 2003, 152–155.
- Личеноска Зоја. По што го запаметив Конески. *По што го зајаметив Конески*. ред. П. М. Андреевски, А. Вангелов, Т. Стаматоски, Фондација за македонски јазик „Небрегово“, Едиција „Македонски збор“ 2, Скопје 2003, 156–157.
- Лужина Јелена. Театраликата на Блаже Конески. *По што го зајаметив Конески*. ред. П. М. Андреевски, А. Вангелов, Т. Стаматоски, Фондација за македонски јазик „Небрегово“, Едиција „Македонски збор“ 2, Скопје 2003, 158–164.
- Макаријоска Лилјана. Блаже Конески за црковнословенската лексика и зборообразување. *XXIX научна конференција на XXXV меѓународен семинар за македонски јазик, литература и култура*, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Меѓународен семинар за македонски јазик, литература и култура, Скопје 2003, 113–124.
- Мартиновска Виолета. Актуелна неисцрпна поетска ризница. Во: *Поезијата на Блаже Конески*, подготовка В. Тоциновски, Феникс, Скопје 2003.
- Мартиновски Владимир. Книга Јов во македонски контекст. *Сјектар*, год. XX, бр. 41/42, Скопје 2003, 197–203.
- Матевски Матеја. Години, спомени. *По што го зајаметив Конески*. ред. П. М. Андреевски, А. Вангелов, Т.

- Стаматоски, Фондација за македонски јазик „Небрегово“, Едиција „Македонски збор“ 2, Скопје 2003, 165–170.
- Миниси Нуло. Блаже Конески и нормирањето на јазикот. *XXIX научна конференција на XXXV меѓународен семинар за македонски јазик, литература и култура*, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Меѓународен семинар за македонски јазик, литература и култура, Скопје 2003, 31–36.
- Минова-Гуркова Лилјана. Блаже Конески и македонскиот стандарден јазик. *XXIX научна конференција на XXXV меѓународен семинар за македонски јазик, литература и култура*, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Меѓународен семинар за македонски јазик, литература и култура, Скопје 2003, 57–63.
- Минова-Гуркова Лилјана. Вникнување. *По што го зајамејив Конески*. ред. П. М. Андреевски, А. Вангелов, Т. Стаматоски, Фондација за македонски јазик „Небрегово“, Едиција „Македонски збор“ 2, Скопје 2003, 171–175.
- Мисиркова-Руменова Ката. Блаже Конески и моето возродување на творечкиот дух (Сеќавање и благодарност). *По што го зајамејив Конески*. ред. П. М. Андреевски, А. Вангелов, Т. Стаматоски, Фондација за македонски јазик „Небрегово“, Едиција „Македонски збор“ 2, Скопје 2003, 176–181.
- Митрев Димитар. Оглед кон поезијата на Блаже Конески. Во: *Поезијата на Блаже Конески*, подготовка В. Тоциновски, Феникс, Скопје 2003.
- Митриќески Боро. Конески на моите портрети. *По што го зајамејив Конески*. ред. П. М. Андреевски, А. Вангелов, Т. Стаматоски, Фондација за македонски јазик „Небрегово“, Едиција „Македонски збор“ 2, Скопје 2003, 182–183.
- Михаилова Бошнакоска Гордана. Да се направи интервју. *По што го зајамејив Конески*. ред. П. М. Андреевски, А. Вангелов, Т. Стаматоски, Фондација за македонски јазик „Небрегово“, Едиција „Македонски збор“ 2, Скопје 2003, 184–187.
- Михајловска-Георгиева Јагода. Професорот. *По што го зајамејив Конески*. ред. П. М. Андреевски, А. Вангелов, Т. Стаматоски, Фондација за македонски јазик

- „Небрегово“, Едиција „Македонски збор“ 2, Скопје 2003, 188–191.
- Мицковиќ Слободан. Некои посебности и постојаности во поезијата на Блаже Конески. Во: *Поезијата на Блаже Конески*, подготовка В. Тоциновски, Феникс, Скопје 2003.
- Младеноски Ранко. Семантичките конструкти во песната „Црква“ од Блаже Конески“. *Литературен збор*, год. L, бр. 5–6, Скопје 2003, 55–63.
- Мојсова-Чепишевска, Весна. Архитекстуалноста и интертекстуалноста во дијалогот на П. Зографски, Б. Конески и руската литературно-јазична научна и културна мисла. *Сјектар*, год. XX, бр. 41–42, Скопје 2003, 231–241.
- Момировска Нада. Изворното и креативната надградба во поетиката на Блаже Конески. *По што го зајамејив Конески*. ред. П. М. Андреевски, А. Вангелов, Т. Стаматоски, Фондација за македонски јазик „Небрегово“, Едиција „Македонски збор“ 2, Скопје 2003, 192–196.
- Момировски Томе. Повеќе луѓе и повеќе пријатели. *По што го зајамејив Конески*. ред. П. М. Андреевски, А. Вангелов, Т. Стаматоски, Фондација за македонски јазик „Небрегово“, Едиција „Македонски збор“ 2, Скопје 2003, 197–201.
- Најдовски Тихо. Конески не е само спомен, тој е и споменик. *По што го зајамејив Конески*. ред. П. М. Андреевски, А. Вангелов, Т. Стаматоски, Фондација за македонски јазик „Небрегово“, Едиција „Македонски збор“ 2, Скопје 2003, 202–205.
- Николова Оливера. Нешто незадолжително. *По што го зајамејив Конески*. ред. П. М. Андреевски, А. Вангелов, Т. Стаматоски, Фондација за македонски јазик „Небрегово“, Едиција „Македонски збор“ 2, Скопје 2003, 206–208.
- Николовска Кристина. Придонесот на Блаже Конески за теоријата на литературата. *XXIX научна конференција на XXXV меѓународен семинар за македонски јазик, литература и култура*, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Меѓународен семинар за македонски јазик, литература и култура, Скопје 2003, 173–188.

- Николовска Кристина. „Подземни метафорички процеси“ во поезијата на Блаже Конески, *Сѝоѝер*, год. VII, бр. 69/71, октомври/декември, Скопје 2003, 14–15.
- Органџиева Цветанка. Моите сеќавања за професорот Блаже Конески. *По шѝо ѝо зајамеѝив Конески*. ред. П. М. Андреевски, А. Вангелов, Т. Стаматоски, Фондација за македонски јазик „Небрегово“, Едиција „Македонски збор“ 2, Скопје 2003, 209–212.
- Павловски Јован. Неговата громка смеа. *По шѝо ѝо зајамеѝив Конески*. ред. П. М. Андреевски, А. Вангелов, Т. Стаматоски, Фондација за македонски јазик „Небрегово“, Едиција „Македонски збор“ 2, Скопје 2003, 213–217.
- Пандев Димитар. Солунската легенда (проучувањата на Блаже Конески наспроти другите проучувања). *XXIX научна конференција на XXXV меѓународен семинар за македонски јазик, лиѝераѝура и кулѝура*, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Меѓународен семинар за македонски јазик, литература и култура, Скопје 2003, 105–112.
- Паноска Ружа. Го запаметив по многу нешто. *По шѝо ѝо зајамеѝив Конески*. ред. П. М. Андреевски, А. Вангелов, Т. Стаматоски, Фондација за македонски јазик „Небрегово“, Едиција „Македонски збор“ 2, Скопје 2003, 218–221.
- Пеев Коста. За перфекционизмот на Блаже Конески (низ расказот „Рашомон“). *По шѝо ѝо зајамеѝив Конески*. ред. П. М. Андреевски, А. Вангелов, Т. Стаматоски, Фондација за македонски јазик „Небрегово“, Едиција „Македонски збор“ 2, Скопје 2003, 222–223.
- Петковска Благица. Верував во него. *По шѝо ѝо зајамеѝив Конески*. ред. П. М. Андреевски, А. Вангелов, Т. Стаматоски, Фондација за македонски јазик „Небрегово“, Едиција „Македонски збор“ 2, Скопје 2003, 224–227.
- Петровски Методи. Познавач на душата на македонскиот човек. *По шѝо ѝо зајамеѝив Конески*. ред. П. М. Андреевски, А. Вангелов, Т. Стаматоски, Фондација за македонски јазик „Небрегово“, Едиција „Македонски збор“ 2, Скопје 2003, 228–231.

- Петровски Трајан. Исклучителна стожерна личност. *По ишћо го зајамејив Конески*. ред. П. М. Андреевски, А. Вангелов, Т. Стаматоски, Фондација за македонски јазик „Небрегово“, Едиција „Македонски збор“ 2, Скопје 2003, 232–236.
- Попов Благој. Моето прво запознавање со Блаже Конески. *По ишћо го зајамејив Конески*. ред. П. М. Андреевски, А. Вангелов, Т. Стаматоски, Фондација за македонски јазик „Небрегово“, Едиција „Македонски збор“ 2, Скопје 2003, 237–240.
- Поповски Јован. Блаже Конески во Крагуевац. *По ишћо го зајамејив Конески*. ред. П. М. Андреевски, А. Вангелов, Т. Стаматоски, Фондација за македонски јазик „Небрегово“, Едиција „Македонски збор“ 2, Скопје 2003, 241–243.
- Ренцов Михаил. Убавото го боледуваше (на средбите со Блаже Конески). *По ишћо го зајамејив Конески*. ред. П. М. Андреевски, А. Вангелов, Т. Стаматоски, Фондација за македонски јазик „Небрегово“, Едиција „Македонски збор“ 2, Скопје 2003, 244–249.
- Ристески Димитрија. Мотиви од руската книжевност во прозните записи на Блаже Конески. *XXIX научна конференција на XXXV меѓународен семинар за македонски јазик, лиќераќура и куќќура*, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Меѓународен семинар за македонски јазик, литература и куќќура, Скопје 2003, 159–163.
- Ристовски Блаже. Кон историјата на Историската фонологија на македонскиот јазик од Блаже Конески. *XXIX научна конференција на XXXV меѓународен семинар за македонски јазик, лиќераќура и куќќура*, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Меѓународен семинар за македонски јазик, литература и куќќура, Скопје 2003, 21–29.
- Саздов Томе. Постојаниот негов интерес за литературниот фолклор. *По ишћо го зајамејив Конески*. ред. П. М. Андреевски, А. Вангелов, Т. Стаматоски, Фондација за македонски јазик „Небрегово“, Едиција „Македонски збор“ 2, Скопје 2003, 250–253.
- Сливјаноски Орде. Човек со ретка добрина и смиреност. *По ишћо го зајамејив Конески*. ред. П. М. Андреевски, А. Вангелов, Т. Стаматоски, Фондација за ма-

- кедонски јазик „Небрегово“, Едиција „Македонски збор“ 2, Скопје 2003, 254–256.
- Соколовски Јан. Зборообразувањето во Граматиката на Блаже Конески. *XXIX научна конференција на XXXV меѓународен семинар за македонски јазик, литература и култура*, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Меѓународен семинар за македонски јазик, литература и култура, Скопје 2003, 65–72.
- Спасов Људмил. Анализа на еден необјавен превод на Блаже Конески од пред Втората светска војна. *XXIX научна конференција на XXXV меѓународен семинар за македонски јазик, литература и култура*, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Меѓународен семинар за македонски јазик, литература и култура, Скопје 2003, 230–239.
- Србиновски Лазар. Здравствената состојба во последната година од животот на Конески. *По што го зајамејив Конески*. ред. П. М. Андреевски, А. Вангелов, Т. Стаматоски, Фондација за македонски јазик „Небрегово“, Едиција „Македонски збор“ 2, Скопје 2003, 257–260.
- Ставрев Драгољуб. Човек со исклучителна скромност. *По што го зајамејив Конески*. ред. П. М. Андреевски, А. Вангелов, Т. Стаматоски, Фондација за македонски јазик „Небрегово“, Едиција „Македонски збор“ 2, Скопје 2003, 261–264.
- Сталев Георги. Блаже Конески и значењето на стихозбирката „Везилка“ за македонската современа поезија. *XXIX научна конференција на XXXV меѓународен семинар за македонски јазик, литература и култура*, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Меѓународен семинар за македонски јазик, литература и култура, Скопје 2003, 143–148.
- Стаматоски Трајко. Лингвистичкото дело на Блаже Конески. *Предавања на XXXV меѓународен семинар за македонски јазик, литература и култура*, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Меѓународен семинар за македонски јазик, литература и култура, Скопје 2003, 19–38.
- Стаматоски Трајко. Блаже Конески и Мисирковата книга „За македонците работи“. *XXIX научна конференција на XXXV меѓународен семинар за македонски јазик,*

- литература и култура*, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Меѓународен семинар за македонски јазик, литература и култура, Скопје 2003, 41–56
- Стаматоски Трајко. Аманетот на Конески. *По што го зајамејив Конески*. ред. П. М. Андреевски, А. Вангелов, Т. Стаматоски, Фондација за македонски јазик „Небрегово“, Едиција „Македонски збор“ 2, Скопје 2003, 265–268.
- Станковиќ Љубиша. Блаже Конески и уметноста на преведувањето. *XXIX научна конференција на XXXV меѓународен семинар за македонски јазик, литература и култура*, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Меѓународен семинар за македонски јазик, литература и култура, Скопје 2003, 91–104.
- Станоевски Цветан. Таа негова величествена едноставност. *По што го зајамејив Конески*. ред. П. М. Андреевски, А. Вангелов, Т. Стаматоски, Фондација за македонски јазик „Небрегово“, Едиција „Македонски збор“ 2, Скопје 2003, 269–274.
- Старделов Георги. Одземање на силата – Марко Крале. Во: *Поезијата на Блаже Конески*, подготовка В. Тоциновски, Феникс, Скопје 2003.
- Старделов Георги. Последната средба со Конески. *По што го зајамејив Конески*. ред. П. М. Андреевски, А. Вангелов, Т. Стаматоски, Фондација за македонски јазик „Небрегово“, Едиција „Македонски збор“ 2, Скопје 2003, 275–279.
- Стојчевска-Антиќ Вера. Центлменот од Небрегово. *По што го зајамејив Конески*. ред. П. М. Андреевски, А. Вангелов, Т. Стаматоски, Фондација за македонски јазик „Небрегово“, Едиција „Македонски збор“ 2, Скопје 2003, 280–283.
- Стојчевски Санде. Мајсторството на препевот. *По што го зајамејив Конески*. ред. П. М. Андреевски, А. Вангелов, Т. Стаматоски, Фондација за македонски јазик „Небрегово“, Едиција „Македонски збор“ 2, Скопје 2003, 284–288.
- Суботиќ Љиљана. Историска фонологија на македонскиот јазик Блажа Конеског. *XXIX научна конференција на XXXV меѓународен семинар за македонски јазик, литература и култура*, Универзитет „Св. Кирил и

- Методиј“, Меѓународен семинар за македонски јазик, литература и култура, Скопје 2003, 115–124.
- Тантуровска (Горгиевска) Лидија. Блаже Конески за објектот и објектот во јазикот на Блаже Конески. *XXIX научна конференција на XXXV меѓународен семинар за македонски јазик, литература и култура*, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Меѓународен семинар за македонски јазик, литература и култура, Скопје 2003, 125–142.
- Тодорова Лилјана. За еден клучен теориско-книжевен поглед на Блаже Конески: македонската литература во медитеранското книжевно заедништво. *По што го зајамејив Конески*. ред. П. М. Андреевски, А. Вангелов, Т. Стаматоски, Фондација за македонски јазик „Небрегово“, Едиција „Македонски збор“ 2, Скопје 2003, 289–293.
- Тодоровски Гане. Блаже Конески и Венко Марковски – почетен обид за споредбени согледби. *Сум*, год. 10, бр. 40, Штип 2003, 24–41.
- Тоциновски Васил. Блаже Конески во современата македонска поезија. *XXIX научна конференција на XXXV меѓународен семинар за македонски јазик, литература и култура* (19–20 август 2002), Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Меѓународен семинар за македонски јазик, литература и култура, Скопје 2003, 165–172.
- Тоциновски Васил. Мудроста и едноставноста на Блаже Конески. *По што го зајамејив Конески*. ред. П. М. Андреевски, А. Вангелов, Т. Стаматоски, Фондација за македонски јазик „Небрегово“, Едиција „Македонски збор“ 2, Скопје 2003, 294–297.
- Тоциновски Васил. Блаже Конески во современата македонска поезија. Во: *Поезијата на Блаже Конески*, подготовка В. Тоциновски, Феникс, Скопје 2003.
- Туфан Музафер, Блаже Конески – интерлингвист и компаративен литерат. *XXIX научна конференција на XXXV меѓународен семинар за македонски јазик, литература и култура*, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Меѓународен семинар за македонски јазик, литература и култура, Скопје 2003, 73–89.

- Ќорвезировска Оливера. Поезијата на Конески во три тома, Табернакул, Скопје 2003. *Жена*, год. 58, бр. 615 (март), Скопје 2003, 40.
- Угринова-Скаловска Радмила. Моите почетоци и мојот учител. *По ишито до зајамејтив Конески*. ред. П. М. Андреевски, А. Вангелов, Т. Стаматоски, Фондација за македонски јазик „Небрегово“, Едиција „Македонски збор“ 2, Скопје 2003, 298–301.
- Филиповски Горѓи. Човек со извонредно чувство на почитување на достоинството на човекот. *По ишито до зајамејтив Конески*. ред. П. М. Андреевски, А. Вангелов, Т. Стаматоски, Фондација за македонски јазик „Небрегово“, Едиција „Македонски збор“ 2, Скопје 2003, 302–306.
- Христова-Јоциќ Светлана. Последната посвета на Конески, *По ишито до зајамејтив Конески*. ред. П. М. Андреевски, А. Вангелов, Т. Стаматоски, Фондација за македонски јазик „Небрегово“, Едиција „Македонски збор“ 2, Скопје 2003, 307–308.
- Цветковски Владимир. Нашиот уважен и драг гостин Блаже Конески. *По ишито до зајамејтив Конески*. ред. П. М. Андреевски, А. Вангелов, Т. Стаматоски, Фондација за македонски јазик „Небрегово“, Едиција „Македонски збор“ 2, Скопје 2003, 309–312.
- Чапovski Иван. Златоврв. *По ишито до зајамејтив Конески*. ред. П. М. Андреевски, А. Вангелов, Т. Стаматоски, Фондација за македонски јазик „Небрегово“, Едиција „Македонски збор“ 2, Скопје 2003, 313–317.
- Чашуле Коле. Дел од думањата за едно пријателство. *По ишито до зајамејтив Конески*. ред. П. М. Андреевски, А. Вангелов, Т. Стаматоски, Фондација за македонски јазик „Небрегово“, Едиција „Македонски збор“ 2, Скопје 2003, 318–321.
- Џунов Ристо. Од заедничките средношколски денови. *По ишито до зајамејтив Конески*. ред. П. М. Андреевски, А. Вангелов, Т. Стаматоски, Фондација за македонски јазик „Небрегово“, Едиција „Македонски збор“ 2, Скопје 2003, 322–323.
- Шешкен Ала, Творчество Б. Конеского и „ускоренно“ развитие македонской литературы. *XXIX научна конференција на XXXV семинар за македонски јазик, ли-*

*ѿераѿура и кулѿура*, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Меѓународен семинар за македонски јазик, литература и култура, Скопје 2003, 149–158.

Шешкен Ала. Блаже Конескиј как преводчик руској поезиј. Во: Шешкен Г. Ала. *Русска и југославјански литература во свете компаративистики*. М., МАКС Пресс. 2003, 132–141.

Шуплиновски Спасе. Влијаеше врз начинот на размислување. *По шѿо ѿо зајамеѿив Конески*. ред. П. М. Андреевски, А. Вангелов, Т. Стаматоски, Фондација за македонски јазик „Небрегово“, Едиција „Македонски збор“ 2, Скопје 2003, 324–327.

## 2004

Бандиловска-Ралповска Елизабета. Конески – извор на моќ и духовна енергија (Студиј и огледи за Конески, Скопје 2002). *Македонски јазик*, год. LIV–LV (2003–2004), Скопје 2004, 231–234.

Бановиќ-Марковска Ангелина. За дијалошкиот принцип во поезијата на Конески. *Годишен зборник на Филолошкиот факултет* на Универзитетот „Кирил и Методиј“, Скопје 2004, 383–390.

Вангелов Атанас. Десет години од смртта на Блаже Конески. *Културен живои*, год. XLIX, бр. 4 (октомври–декември), Скопје 2004, 6–7.

Вангелов Атанас. Комеморација: прва постхумна песна на Блаже Конески. *Сум – списание за уметност*, год. X, бр. 44 (2004), Скопје 2004, 47–54.

Вангелов Атанас. Критиката на Конески. *Сум – списание за уметност*. год. X, бр. 44 (2004), Скопје 2004, 55–75.

Вангелов Атанас. Критиката на Конески, Гледишта за критиката на Блаже Конески кои се објавени во книгата „Разговори за Конески“ од Цане Андреевски. Во: *Македонски ѿсаетели* (I), Култура, Скопје 2004, 159–174.

Вангелов Атанас. Закоп – трета постхумна песна на Блаже Конески, *Сум – списание за уметност*. год. X, бр. 44, Скопје 2004, 95–101.

Вангелов Атанас. Конески и Јакобсон. Во: *Македонски ѿсаетели* (I), Култура, Скопје 2004, 135–151.



- на XXXVI меѓународен семинар за македонски јазик, лиџераџура и кулџура. Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Меѓународен семинар за македонски јазик, литература и култура, Скопје 2004, 784–790.
- Тоевски Свето. Делото на Блаже Конески – јазичен патоказ, а не лингвистичко евангелие, 4.5.2014. <https://www.dw.com/mk/>
- Horák Emil. Slovensko-macedónske jazykové paralely. In: *Slavica Slovaca*, гоџ. 39, 2004, џ. 2, 107–114.
- Шешкен Алла. Творчество Б. Конеского и «ускоренное» развитие македонской литературы. *Славистички студии*, бр. 11, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Скопје 2004, 107–115.

## 2005

- Јовеска Оливера. „Преселба“ од Блаже Конески. *Лиџераџурен збор*, год. ЛП, бр. 4–6, Скопје 2005, 165–167.
- Миркуловска Бистрица. И целиот свет да стане еднаш наш, пак в гроб ќе се вселиме – смртното во „Небеска река“ од Блаже Конески. *Современосџ*, год. ЛП, бр. 1 (февруари), Скопје 2005, 64–66.
- Миркуловска Бистрица. Каде има многу светлина и сенката е длабока. За поезијата на Блаже Конески. *Современосџ*, год. ЛП, бр. 2 (април), Скопје 2005, 87–89.
- Павлеска Бисера. „Преселба“ од Блаже Конески. *Лиџераџурен збор*, год. ЛП, бр. 1–3, Скопје 2005, 141–143.
- Спасов Људмил. АСНОМ и Конески. *Предавања на XXXVII меѓународен семинар за македонски јазик, лиџераџура и кулџура*, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Скопје 2005, 41–54.
- Ќупева Тамара. Песната – загатка од Блаже Конески – модел за креативна рамка на наставниот час по литература. *Современосџ*, год. ЛП, бр. 3 (мај), Скопје 2005, 92–96.
- Урошевиќ Влада. Исправен пред походот на злото (Кон поезијата на Блаже Конески). Во: *Алки иџто се надоврзуваат*, Магор, Скопје 2005, 155–163.
- Урошевиќ Влада. Порив бликнат од темнините (Еден обид за читање на „Стерна“ од Блаже Конески). Во:

- Влада Урошевиќ, *Алки што се наговрзуваат*, Магор, Скопје, 2005, 142–154.
- Шешкен Алла. Блаже Конески и руската литература. *Синтези*. бр. 1, Скопје 2005, 15–25.
- Шешкен Ала. Блаже Конески и руската литература. Во: Шешкен Ала. *Студији за македонската литература*. Скопје. Дијалог. 2005. 146–157.

## 2006

- Vrhunc Mirjam. *Poezija Blažeta Koneskega in prevodi njegovih del v slovenščino*. Diplomsko delo. Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani, Ljubljana 2006.
- Евстратова Е. Ана. Блаже Конескиј как преводчик (Александар Блок „Девојче пееше на клиросот горе...“). *Славистички студии*, бр. 12, Скопје, 2006, 329–333.
- Миниси Нуло. Блаже Конески и нормирањето на јазикот. *Утрински весник*, бр. 1022 16.10.2006.
- Мартиновски Владимир. Древниот руски иконопис и современата македонска поезија. *Рускомакедонски јазични, литературни и културни врски 3*. Филолошки факултет „Блаже Конески“, Скопје 2006, 493–501.
- Мојсова-Чепишевска Весна. Архитекстуалноста и интертекстуалноста во дијалогот на П. Зографски, Б. Конески и руската литературно-јазична научна и културна мисла. *Рускомакедонски јазични, литературни и културни врски 3*. Филолошки факултет „Блаже Конески“, Скопје 2006, 443–453.
- Момировска Мери. Личните имиња во поезијата на Блаже Конески. *Функционалните стилови во македонскиот јазик*, Јазикот наш денешен, кн. 14, Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“, Скопје 2006, 98–103.
- Стаматоски Трајко. *Мислата на Блаже Конески*. Едиција Македонски збор, кн. 3, Фондација за македонски јазик „Небрегово“, Скопје 2006, 293 с.
- Стојчевска-Антиќ Вера. Кон книгата „Мислата на Блаже Конески“ од Трајко Стаматоски. *Литературен збор*, год. LIII, бр. 4–6, Скопје 2006, 95–97.
- Стојчевска-Антиќ Вера. Најубавиот ненапишан есеј за Блаже Конески. *Корени*, год. V, бр. 17, 2006, 2696–2699.

- Тантуровска Лидија. „Убавите жени“ на Блаже Конески. *Синџези*, бр. 4, Скопје 2006, 29–31.
- Тоциновски Васил. Книжевниот историчар Блаже Конески. Во: Васил Тоциновски, *Скришени нешта*, Друштво за наука и уметност, Велес 2006, 5–14.
- Шевченко Лариса. Литературна мова в контекстѝ идея про историчност култури слов'янских народѝ: Блаже Конески. Граматика на македонскиот литературен јазик – Иван Огиенко. Историја украинској литературној мови. *Украинско-македонски науковий збирник*, випуск 2 / *Украинско-македонски научен зборник*, бр. 2, Націонална академія України, Київ 2006, 396–405.

### 2007

- Анчевски Зоран. *За традицијата (врз творечкиот ојус на Томас Стернс Елиот и Блаже Конески)*. Магор, Скопје 2007, 315 с.
- Веновска-Анчевска Снежана. Кон книгата „Мислата на Блаже Конески“ од Трајко Стаматоски. *Македонски јазик*, год. LVII (2006), Скопје 2007, 249–252.
- Естратова Ана. Жанровската оригиналност на расказот *Чевли* од Блаже Конески. *Македонскиот расказ*, Скопје 2007, 75–81.
- Здравески Ѓоко. Марко Крале си ја губи силата – ден потоа (Интерпретација на песната „Одземање на силата“ од Блаже Конески). *Акиѝ*, 2007, год. IV, бр. 21–22, 39–42.
- Миниси Нуло. *Блаже Конески, поет и драматичар*, разговор Т. Стаматоски; превод Р. Никодиновска, Blaže Koneski, poeta e grammatico / Nullo Minissi. МАНУ, Фонд Трифун Костовски, Скопје 2007, 181 с.
- Митков Маринко. Блаже Конески и феноменот преосмислување во македонскиот топонимски систем. *Јазикот како еѝзистенцијален модел*, Македонска реч, Скопје 2007, 174–180.
- Мојсова-Чепишевска Весна. За семиотичкото начело *секоѝаш веќе* во македонската научна перцепција на литературата (К. Миладинов – К. П. Мисирков – Н. Ј. Вапцаров – К. Рацин – Б. Конески). *Мал книжевен иѝсѝтамениѝ*, Скопје 2007, 21–26.

- Спасов Људмил, АСНОМ и Конески. *Предавања на XXXIX меѓународен семинар за македонски јазик, лиџерајџура и кулџура*, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Скопје 2007, 45–58.
- Стаматоски Трајко. Блаже Конески во анегдоти. *Порџал, џласник на Македонски духовни конаци*, год. VII, бр. 21/22, Скопје 2007, 69–73, 75–79.
- Стаматоски Трајко. Длабоко нурнување во македонството (поговор), Нуло Миниси. *Блаже Конески : џоеџ и џрамаџичар*, Nullo Minissi: Blaže Koneski, poeta e grammatico, МАНУ, Фонд Трифун Костовски. Скопје 2007, 91–97.
- Чашуле Коле. Дел од думањата за едно пријателство (Сеќавање за Блаже Конески). *Синџези*, бр. 6, Скопје 2007, 8–9.
- Шешкен Г. Алла. Поџезия Б. Конеского (к вопросу об особенностях становления и развития современной македонской литературы). *Вестник Московского университета*. Серия 9. Филология. 2007. № 2. 49–61.

## 2008

- Андреевски Цане. *Конески : кажувања за живоџоџ и лиџерајџураџа*. Слово, Скопје 2008.
- Китевски Марко. Блаже Конески за традицијата на македонската литература. *Сџекџар*, год. XXVI, бр. 52, Скопје 2008, 105–108
- Мартиноска Ана. Традицијата и иновациите кај Конески. *XXXIV научна конференција на XL меѓународен семинар за македонски јазик, лиџерајџура и кулџура*, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Скопје 2008, 159–167.
- Матевски Матеја. Поџезијата на Блаже Конески. Во: Блаже Конески, *Послание*, избор и предговор Матеја Матевски, Микена, Битола 2008, 5–18.
- Стаматоски Трајко. Длабоко нурнување во македонството. *Уџирински весник*, бр. 2684, 13.5.2008.
- Старделов Георги. *Основџоложници на современаџа македонска џоезија (Кочо Раџин, Коле Неделковски, Венко Марковски, Славко Јаневски, Блаже Конески, Аџо Шоџов, Гоџо Ивановски)*, избор, предговор и редакција. Македонска книжевност, т. 8, Микена, Битола 2008, 345 с.

- Старделов Георги. Беседа за Блаже Конески пред прикажувањето на документарниот филм „Проста и строга македонска песна“. *По повод честувањето на деној на раѓањето на Конески*. МАНУ, Скопје, 19 декември 2008.
- Старова Луан. Блаже Конески и странските влијанија. *Синтези*, бр. 12, Скопје 2008, 52–58.
- Стоименова Елизабета, Марковиќ Софче. *Блаже Конески: Библиографија, библиографски опис и режисџри*, уред. и ред. Елизабета Стоименова. НУБ „Св. Климент Охридски“, Скопје 2008.
- Ќулавкова Катица. Конески ја овековечи онтологијата на својот народ (реч на честувањето за Блаже Конески одржано во МАНУ). *Време*, год. 5, бр. 1546, Скопје 20–21.12.2008, 16.

## 2009

- Андреевски Цане. *Конески : кажувања*.  
<http://okno.mk/node/3008>.
- Бубевска Александра. 2009. Денеска е роден ден на великанот Блаже Конески. 19 декември 2009. <http://www.a1.com.mk/vesti/default.aspx?VestID=117707>.
- Ивановски Иван. Поезијата на Блаже Конески во малите театарски форми. *Спожер*, год. XIII, бр. 108, Скопје 2009, 12–17.
- Jakóbiec Marian. Z daleka i z bliska. *Wspomnienia i pamiętniki w bibliografii zebrane i uporządkowane przez córkę Milicę Jakóbiec-Semkowową*, Wrocław 2009, 229–231.
- Макаријоска Лилјана. Влогот на Блаже Конески во прочувањето на историјата на македонскиот јазик. *Литературен збор*, год. LVI, кн. 1–3, Скопје 2009, 5–12.
- Макаријоска Лилјана. Блаже Конески за црковнословенската лексика и зборообразување. Во: *Сџудио од историскојто зборообразување*, Посебни изданија, кн. 67, Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“, Скопје 2009, 205–212.
- Мартиновски Владимир. Лирски (ре)интерпретации на митот за Одисеј (К. Кавафис, Ј. Бродски, М. Павловиќ, Б. Конески). *Антикајта и европскајта наука и култура: прилози од научнојто собир одржан по*

- йовов јубилејој 60 години Инсџијуј за класични студији*, Скопје 2009, 97–104.
- Силјан Раде. Поезијата на Блаже Конески. *Синџези*, бр. 14, Скопје 2009, 70–71.
- Стаматоски Трајко. Одговорите на Конески, оспорување на македонскиот јазик. *Македонија*, илустрирано списание на Матицата на иселениците од Македонија. год. L[LVII], бр. 615 (јануари 2009), Скопје 2009, 37–39.
- Тантуровска Лидија. Стихотворение Блаже Конеского „Караорман“ (попытка прочтения), Река и Гора: локальные дискурсы. Сб. материалов международной научной конференции *Урал и Карпаты: локальный дискурс горных местностей* (Пермь, 29–30 октября 2009), отв. ред. В. В. Абашев; Перм. Гос. ун-т; Лаб. политики культурного наследия Перм. Гос. ун-та; Министерство промышленности и природных ресурсов Пермского края. Пермь 2009, 125–135.
- Тодоровски Гане. Двете програмски проекции на современата македонска литература (Никола Вапцаров, октомври 1938 и Блаже Конески, февруари 1947 година). *Синџези*, бр. 15, 2009, 11–21.
- Topolinska Z. *Koneski, Blazhe*, Lexicon Grammaticorum. *A Bio-Bibliographical Companion to the History of Linguistics*, Max Niemeyer Verlag, Tuebingen, vol. I, 2009, 824–825

## 2010

- Антиќ Вера. Предизвикот на Конески или на Вангелов. *Македонија*, Матица на иселениците на Македонија, год. L, бр. 628, март 2010, Скопје 2010, 43.
- Мартиноска Ана. *Конески и фолклорот*. (докторска дисертација). Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Скопје 2010, 303 с.
- Мартиноска Ана. Што научив за Конески од Вангелов. *Зборник од научниот собир посветен на проф. д-р Аџанас Вангелов* (15–16.12.2009), Филолошки факултет „Блаже Конески“, Скопје 2010, 153–162.
- Мојсова-Чепишевска Весна. Проста и строга песна – теорија на македонската култура. *Зборник од научниот*

- собир ѿосвешен на ѿроф. 9-р Аѿанас Вангелов* (15–16.12.2009), Филолошки факултет „Блаже Конески“, Скопје 2010, 105–114.
- Пандев Димитар. Јакобсон – Конески – Вангелов. *Зборник од научниот собир ѿосвешен на ѿроф. 9-р Аѿанас Вангелов* (15–16.12.2009), Филолошки факултет „Блаже Конески“, Скопје 2010, 61–66.
- Стаматоски Трајко. Блаже Конески – Предводник на македонската ренесанса. *Уѿирински весник*, бр. 3195, Скопје 29 јануари 2010.
- Стојчевска-Антиќ Вера. Предизвикот на Конески или на Вангелов. *Зборник од научниот собир ѿосвешен на ѿроф. 9-р Аѿанас Вангелов* (15–16.12.2009), Филолошки факултет „Блаже Конески“, 2010, Скопје 43–47.
- Тодоровски Гане. Запис за Блаже Конески, Москва, декември 1995 г., *Синѿези*, бр. 19, Скопје 2010, 14.

## 2011

- Витанова-Рингачева Ана. Легендата како палимпсест во две поетски рожби на Блаже Конески (Херменевтички пристап). проект *Расѿико Македонија*, 2011 <http://makedonija.rastko.net/delo/14075>, објавено: 2011–08–26
- Миркуловска Бистрица. Проста и строга македонска песна во словенечкото јазично подрачје / *Preprosta in stroga makedonska pesem v slovenskem jezikovnem področju*, Во: *Пругоре в небо и засекогаш*: избор од поезијата на Блаже Конески преведена на словенечки јазик / *Naravnost v nebo in za vekomaj*: izbor iz poezije Blažeta Koneskega prevedene v slovenščino, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Скопје 2011, 89–112.
- Миркуловска Бистрица. Пак сум на Плетвар! еве го Златоврв / *Spet sem na Pletvarju!* : tamkaj je Zlatovrh Во: *Пругоре в небо и засекогаш*: избор од поезијата на Блаже Конески преведена на словенечки јазик / *Naravnost v nebo in za vekomaj* : izbor iz poezije Blažeta Koneskega prevedene v slovenščino, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Скопје 2011, 113–120.

- Миркуловска Бистрица. Блаже Конески: *Пруѓоре в небо и засекогаш*, двојазично издание – словенечки преписи, прир. Бистрица Миркуловска, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Скопје 2011.
- Младеноски Ранко. Поетскиот палимпсест на Блаже Конески. Зборник на трудови од Меѓународниот научен собир „Развојот на македонската литература“, Институт за македонска литература, Скопје 2011, 409–424.
- Старделов Георги. Беседа за делото на Блаже Конески. *Свечен собир по повод 90-годишнината од раѓањето на првоиот претседател на Македонската академија на науките и уметностите акад. Блаже Конески (1921–2011)*, МАНУ, Скопје, 21 декември 2011.
- Старделов Георги. Пофално слово за Блаже Конески. 19.12.2011, МАНУ, <https://preminportal.com.mk/nauka-kultura/literatura/9208-akad-georgi-stardelov-pofalno-slovo-za-blazhe-koneski>.
- Stardelov Georgi. *Founders of modern Macedonian poetry : (Kočo Racin, Kole Nedelkovski, Venko Markovski, Slavko Janevski, Blaže Koneski, Aco Šopov, Gogo Ivanovski)*. National and University Library „St. Clement of Ohrid“, Skopje, 2011, 206 p. (translation from Macedonian Biljana Zdravkovska, selection, introduction, editing, Translation Project Macedonian Literature in English, t. 8)

## 2012

- Алексова Гордана. Стилистиката од Граматиката на Конески во наставните содржини по македонски јазик. Меѓународен научен симпозиум *Блаже Конески и македонскиот јазик, литература и култура*, 15–16.12.2011, ред. Ала Шешкен и др., Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Скопје 2012, 201–207.
- Алексоска-Чкатроска Мирјана. Француските заемки во Речникот на македонскиот јазик на Блаже Конески и во Толковниот речник на македонскиот јазик. Меѓународен научен симпозиум *Блаже Конески и македонскиот јазик, литература и култура*, 15–16.12.2011, ред. Ала Шешкен и др., Универзитет „Св.

- Кирил и Методиј“, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Скопје 2012, 377–384.
- Антиќ Вера. Едноставниот професор и научник со пророчка дарба. Меѓународен научен симпозиум *Блаже Конески и македонскиот јазик, литература и култура*, 15–16.12.2011, ред. Ала Шешкен и др., Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Скопје 2012, 25–30.
- Анчевски Зоран. Болеста на „Болен Дојчин“. Меѓународен научен симпозиум *Блаже Конески и македонскиот јазик, литература и култура*, 15–16.12.2011, ред. Ала Шешкен и др., Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Скопје 2012, 497–505.
- Бабамова Ирина. Истражувањата на Блаже Конески како извор на податоци за една Историја на преведувањето во Македонија. Меѓународен научен симпозиум *Блаже Конески и македонскиот јазик, литература и култура*, 15–16.12.2011, ред. Ала Шешкен и др., Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Скопје 2012, 391–402.
- Бандиловска-Ралповска Елизабета. Описните придавки во Граматиката на Блаже Конески. Меѓународен научен симпозиум *Блаже Конески и македонскиот јазик, литература и култура*, 15–16.12.2011, ред. Ала Шешкен и др., Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Скопје 2012, 195–200.
- Бојковска Емилија. Морфолошкото степенување во расказите на Блаже Конески и во преводите на германски јазик. Меѓународен научен симпозиум *Блаже Конески и македонскиот јазик, литература и култура*, 15–16.12.2011, ред. Ала Шешкен и др., Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Скопје 2012, 349–362.
- Вангелов Атанас. Уметничката теорија и практика на Конески. Меѓународен научен симпозиум *Блаже Конески и македонскиот јазик, литература и култура*, 15–16.12.2011, ред. Ала Шешкен и др., Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Скопје 2012, 61–66.

- Верижникова Елена. Јазичното визионерство на Блаже Конески. Меѓународен научен симпозиум *Блаже Конески и македонскиот јазик, лиџерајџура и кулџура*, 15–16.12.2011, ред. Ала Шешкен и др., Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Скопје 2012, 117–129.
- Веселинова Даринка, Белчев Толе. За (не)апсолутноста на преодноста кај глаголите според Конески и Хелбиг/Буша. Меѓународен научен симпозиум *Блаже Конески и македонскиот јазик, лиџерајџура и кулџура*, 15–16.12.2011, ред. Ала Шешкен и др., Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Скопје 2012, 385–390.
- Гушевска Лилјана, Котлар-Трајкова Наташа. Блаже Конески за бугарската пропаганда во Македонија во периодот на XIX век. Меѓународен научен симпозиум *Блаже Конески и македонскиот јазик, лиџерајџура и кулџура*, 15–16.12.2011, ред. Ала Шешкен и др., Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Скопје 2012, 669–679.
- Делова-Силјанова Јасминка. Блаже Конески и „Китка“ од Карел Јаромир Ербен (по повод 90 години од раѓањето на Блаже Конески и 200 години од раѓањето на К. Ј. Ербен). Меѓународен научен симпозиум *Блаже Конески и македонскиот јазик, лиџерајџура и кулџура*, 15–16.12.2011, ред. Ала Шешкен и др., Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Скопје 2012, 417–424.
- Доровска Дагмар. Блаже Конески на чешки. *XXXVIII научна конференција на XLIV меѓународен семинар за македонски јазик, лиџерајџура и кулџура*, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Меѓународен семинар за македонски јазик, литература и култура, Скопје 2012, 71–79.
- Доровски Иван. Блаже Конески и Јозеф Добровски – совпаѓања и разлики. *XXXVIII научна конференција на XLIV меѓународен семинар за македонски јазик, лиџерајџура и кулџура*, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Меѓународен семинар за македонски јазик, литература и култура, Скопје 2012, 7–18.
- Ивановска Билјана „Историска фонологија на македонскиот јазик“ на Блаже Конески како мост меѓу гер-

- манската и македонската култура. *XXXVIII научна конференција на XLIV меѓународен семинар за македонски јазик, лиџерајџура и кулџура*, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Меѓународен семинар за македонски јазик, литература и култура, Скопје 2012, 33–38.
- Јачева-Улчар Елка. Историјата на македонскиот јазик на Блаже Конески од перспективата на 21 век. Меѓународен научен симпозиум *Блаже Конески и македонскиот јазик, лиџерајџура и кулџура*, 15–16.12.2011, ред. Ала Шешкен и др., Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Скопје 2012, 299–306.
- Јашовић Предраг. Модел преобликовања и кохерентност књижевног израза у поезији Блаже Конеског, *XXXVIII научна конференција на XLIV меѓународен семинар за македонски јазик, лиџерајџура и кулџура*, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Меѓународен семинар за македонски јазик, литература и култура, Скопје 2012, 81–87.
- Караниколова Луси. Метафората „земја“ во „Дневник по многу години“. Меѓународен научен симпозиум *Блаже Конески и македонскиот јазик, лиџерајџура и кулџура*, 15–16.12.2011, ред. Ала Шешкен и др., Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Скопје 2012, 527–536.
- Карапејовски Бобан. Поетскиот превод меѓу создавањето и пресоздавањето врз примерот на циклусот „Порак од исток“ од Блаже Конески. Меѓународен научен симпозиум *Блаже Конески и македонскиот јазик, лиџерајџура и кулџура*, 15–16.12.2011, ред. Ала Шешкен и др., Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Скопје 2012, 579–587.
- Костадиновић Данијела. Рецепција дела Блажета Конеског у српској књижевној науци. Меѓународен научен симпозиум *Блаже Конески и македонскиот јазик, лиџерајџура и кулџура*, 15–16.12.2011, ред. Ала Шешкен и др., Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Скопје 2012, 519–525.

- Kramarić Zlatko. Politika, identitet, kultura u optici Blaža Koneskog. *Zeničke sveske*, 16 / 12 decembar 2012, 240–259.
- Лаброска Веселинка. Блаже Конески за акцентот во македонскиот литературен јазик и односот меѓу дескрипцијата и имплементацијата на правоорот. Меѓународен научен симпозиум *Блаже Конески и македонскиот јазик, лиџераџура и кулџура*, 15–16.12.2011, ред. Ала Шешкен и др., Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Скопје 2012, 121–127.
- Леонтиќ Марија. Експресивноста и импресивноста на турцизмите во поезијата на Блаже Конески. Меѓународен научен симпозиум *Блаже Конески и македонскиот јазик, лиџераџура и кулџура*, 15–16.12.2011, ред. Ала Шешкен и др., Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Скопје 2012, 209–214.
- Леонтиќ Марија. Блаже Конески и неговиот однос кон турцизмите во современиот македонски јазик. *XXXVIII научна конференција на XLIV меѓународен семинар за македонски јазик, лиџераџура и кулџура*, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Меѓународен семинар за македонски јазик, литература и култура, Скопје 2012, 39–51.
- Макаријоска Лилјана. Лексиката на Вранешничкиот апостол во однос на другите македонски апостоли. *Блаже Конески и македонскиот јазик, лиџераџура и кулџура*, ред. Ала Шешкен и др., Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Скопје 2012, 81–103.
- Макаријоска Лилјана, Стоевска-Денчова Еленка. Блаже Конески за збогатувањето на лексичкиот фонд на македонскиот стандарден јазик. *XXXVIII научна конференција на XLIV меѓународен семинар за македонски јазик, лиџераџура и кулџура*, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Меѓународен семинар за македонски јазик, литература и култура, Скопје 2012, 23–31.
- Малеска Калина. Одговорот на неживите субјекти во неколку песни на Конески, Јејтс и Неруда. Меѓународен научен симпозиум *Блаже Конески и македонскиот јазик, лиџераџура и кулџура*, 15–16.12.2011,

- ред. Ала Шешкен и др., Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Скопје 2012, 537–544.
- Марковић Јордана. Именице *ī*лтуралиа *ī*анӣум у Речнику македонског језика Б. Конеског. Меѓународен научен симпозиум *Блаже Конески и македонскиоӣ јазик, лиӣераӣура и кулӣура*, 15–16.12.2011, ред. Ала Шешкен и др., Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Скопје 2012, 317–325.
- Мартиновски Владимир. П. П. Његош, И. Андрић, Б. Конески. *Њеѓош и Андрић – или Њеѓош као Андрићева инспирација* (Зборник радова са научног скупа одржаног у Херцег-Новом, 6. и 7. Октобра 2011, прир. С. Вукћевић-Чворо), Просвета, Херцег Нови 2012, 157–167.
- Мартиноска Ана. *Конески и фолклороӣ*, Институт за македонска литература, Скопје 2012.
- Мартиноска Ана. Зошто Блаже Конески е врвно име на македонската култура?, *XXXVIII научна конференција на XLIV меѓународен семинар за македонски јазик, лиӣераӣура и кулӣура*, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Меѓународен семинар за македонски јазик, литература и култура, Скопје 2012, 57–69.
- Милоvsка Добрила. Службата и житието на св. Ѓорѓи Кратовски. Меѓународен научен симпозиум *Блаже Конески и македонскиоӣ јазик, лиӣераӣура и кулӣура*, 15–16.12.2011, ред. Ала Шешкен и др., Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Скопје 2012, 637–650.
- Miodońska Lilianna. Oda do młodości Adama Mickiewicza w przekładzie macedońskiego poety Blaże Koneskiego. Меѓународен научен симпозиум *Блаже Конески и македонскиоӣ јазик, лиӣераӣура и кулӣура*, 15–16.12.2011, ред. Ала Шешкен и др., Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Скопје 2012, 335–347.
- Митрева Илинка. Меланхоличната ведрина на Конески. Меѓународен научен симпозиум *Блаже Конески и македонскиоӣ јазик, лиӣераӣура и кулӣура*, 15–16.12.2011, ред. Ала Шешкен и др., Универзитет „Св.

- Кирил и Методиј“, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Скопје 2012, 461–464.
- Младеноски Ранко. Рациновиот дух во стиховите на Блаже Конески. *XXXVIII Меѓународна научна конференција на XLIV меѓународен семинар за македонски јазик, лиџерајџура и кулџура*, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Меѓународен семинар за македонски јазик, литература и култура, Скопје 2012, 89–96.
- Мојсова-Чепишевска Весна. „Таблица прерваја“ на Блаже Конески. Меѓународен научен симпозиум *Блаже Конески и македонскиот јазик, лиџерајџура и кулџура*, 15–16.12.2011, ред. Ала Шешкен и др., Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Скопје 2012, 507–512.
- Никодиновска Радица, Ивановска-Наскова Руска. Поетот и лингвистот Нуло Миниси за поетот и лингвистот Блаже Конески. *Блаже Конески и македонскиот јазик, лиџерајџура и кулџура*, ред. Ала Шешкен и др., Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Скопје 2012, 651–658.
- Николовска Виолета. Осврт на лексичкиот фонд во „Граматиката на македонскиот литературен јазик“ од Блаже Конески. *XXXVIII научна конференција на XLIV меѓународен семинар за македонски јазик, лиџерајџура и кулџура*, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Меѓународен семинар за македонски јазик, литература и култура, Скопје 2012, 15–22.
- Николовска Кристина. *Arg Poetica* есеистика на Конески. Меѓународен научен симпозиум *Блаже Конески и македонскиот јазик, лиџерајџура и кулџура*, 15–16.12.2011, ред. Ала Шешкен и др., Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Скопје 2012, 513–517.
- Николовска Кристина. Тематски и стилски доминанти на словенските поети – лауреати на поетската манифестација Струшки вечери на поезијата во контекст на европските и светските поетски искуства: Блаже Конески (Македонија), Андреј Вознесенски (Русија), Генеди Ајги (Чувашија, Русија), Славко Михалиќ (Хрватска), Љубомир Левчев (Бугарија) и Матеја Матевски (Македонија). *Конџекст*, бр. 10, Скопје 2012, 61–79.

- Обрадовић Славољуб. Мотиви интима и традиције у поезији Блажета Конеског. Меѓународен научен симпозиум *Блаже Конески и македонскиот јазик, лиџераџура и кулџура*, 15–16.12.2011, ред. Ала Шешкен и др., Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Скопје 2012, 483–495.
- Ошлис В. Блаже Конески како конструктивен вознемирувач во процесот на создавањето азбука 1944/45. Меѓународен научен симпозиум *Блаже Конески и македонскиот јазик, лиџераџура и кулџура*, 15–16.12.2011, ред. Ала Шешкен и др., Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Скопје 2012, 55–59.
- Пандев Димитар. Улогата на Блаже Конески во афирмацијата на македонскиот јазик во светската славистика и лингвистика. Меѓународен научен симпозиум *Блаже Конески и македонскиот јазик, лиџераџура и кулџура*, 15–16.12.2011, ред. Ала Шешкен и др., Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Скопје 2012, 627–635.
- Пандев Димитар. Заложбите на Блаже Конески за македонскиот јазик и литература. *XXXVIII научна конференција на XLIV меѓународен семинар за македонски јазик, лиџераџура и кулџура*, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Меѓународен семинар за македонски јазик, литература и култура, Скопје 2012, 27–47.
- Петковска Благица. Блаже Конески – свонливиот кедар на Македонија (еден пристап за јазично-стилистичка анализа на циклусот песни „Меѓу дрвјата“. Меѓународен научен симпозиум *Блаже Конески и македонскиот јазик, лиџераџура и кулџура*, 15–16.12.2011, ред. Ала Шешкен и др., Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Скопје 2012, 131–141.
- Петковска Благица. Прилогот на Блаже Конески за македонскиот писмен јазик во XIX век. *XXXVIII научна конференција на XLIV меѓународен семинар за македонски јазик, лиџераџура и кулџура*, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Меѓународен семинар за македонски јазик, литература и култура, Скопје 2012, 7–13.

- Петковска Нада. Блаже Конески во и за литературата: откривање на идентитетската меморија. Меѓународен научен симпозиум *Блаже Конески и македонскиот јазик, лиџерајџура и кулџура*, 15–16.12.2011, ред. Ала Шешкен и др., Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Скопје 2012, 465–474.
- Петреска Елена. За евиденцијалноста во Граматиката на Блаже Конески. Меѓународен научен симпозиум *Блаже Конески и македонскиот јазик, лиџерајџура и кулџура*, 15–16.12.2011, ред. Ала Шешкен и др., Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Скопје 2012, 149–154.
- Петрова-Џамбазова Снежана. Детето во поезијата на Блаже Конески. Меѓународен научен симпозиум *Блаже Конески и македонскиот јазик, лиџерајџура и кулџура*, 15–16.12.2011, ред. Ала Шешкен и др., Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Скопје 2012, 553–561.
- Петровска-Кузманова Катерина. Влогот на Блаже Конески во македонската фолклористика. Меѓународен научен симпозиум *Блаже Конески и македонскиот јазик, лиџерајџура и кулџура*, 15–16.12.2011, ред. Ала Шешкен и др., Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Скопје 2012, 545–551.
- Петроска Елена. За евиденцијалноста во Граматиката на Блаже Конески. Меѓународен научен симпозиум *Блаже Конески и македонскиот јазик, лиџерајџура и кулџура*, 15–16.12.2011, ред. Ала Шешкен и др., Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Скопје 2012, 149–154.
- Пољоска Агим. Поезијата на Блаже Конески на албански јазик. Меѓународен научен симпозиум *Блаже Конески и македонскиот јазик, лиџерајџура и кулџура*, 15–16.12.2011, ред. Ала Шешкен и др., Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Скопје 2012, 327–333.
- Радически Науме. Блаже Конески и македонскиот XIX век. Меѓународен научен симпозиум *Блаже Конески и македонскиот јазик, лиџерајџура и кулџура*, 15–16.12.2011, ред. Ала Шешкен и др., Универзитет „Св.

- Кирил и Методиј“, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Скопје 2012, 475–481.
- Ристески Димитрија. Делото на Блаже Конески во руската книжевна наука. *XXXVIII научна конференција на XLIV меѓународен семинар за македонски јазик, лиџераџура и кулџура*, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Меѓународен семинар за македонски јазик, литература и култура, Скопје 2012, 49–56.
- Симоска Силвана. Беше во чудниот месец мај: Љубовта во јазичниот пејзаж на *Lyrisches Intermezzo* од Хајнрих Хајне и на Лирски интермецо од Блаже Конески. Меѓународен научен симпозиум, *Блаже Конески и македонскиот јазик, лиџераџура и кулџура*, 15–16.12.2011, ред. Ала Шешкен и др., Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Скопје 2012, 363–375.
- Спасов Људмил. Блаже Конески за ликот на св. Климент Охридски (Тихите кандила). *Предавања на XLIV меѓународен семинар за македонски јазик, лиџераџура и кулџура*, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Меѓународен семинар за македонски јазик, литература и култура, Скопје 2012, 53–55.
- Спасовска Марина. Блаже Конески и стандардизацијата на македонскиот јазик. Меѓународен научен симпозиум, *Блаже Конески и македонскиот јазик, лиџераџура и кулџура*, 15–16.12.2011, ред. Ала Шешкен и др., Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Скопје 2012, 223–230.
- Сталев Георги. Односот на препејувачот Блаже Конески кон силабичките и силабичко-гонските стихови. Меѓународен научен симпозиум, *Блаже Конески и македонскиот јазик, лиџераџура и кулџура*, 15–16.12.2011, ред. Ала Шешкен и др., Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Скопје 2012, 309–316.
- Стаматоски Трајко. Моите контакти со Конески преку пишан текст. Меѓународен научен симпозиум *Блаже Конески и македонскиот јазик, лиџераџура и кулџура*, 15–16.12.2011, ред. Ала Шешкен и др., Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Скопје 2012, 15–23.

- Танески Звонко. Блаже Конески и македонскиот јазик во словачката славистичка наука. Меѓународен научен симпозиум *Блаже Конески и македонскиот јазик, лиџерајџура и кулџура*, 15–16.12.2011, ред. Ала Шешкен и др., Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Скопје 2012, 681–693.
- Тасевска Роза. Преведувачката работилница на Меѓународниот семинар за македонски јазик, литература и култура. Меѓународен научен симпозиум *Блаже Конески и македонскиот јазик, лиџерајџура и кулџура*, 15–16.12.2011, ред. Ала Шешкен и др., Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Скопје 2012, 453–457.
- Тасевска Хаџи-Бошкова Искра. Согледувањата на Блаже Конески за македонската култура во 19 век како форма на симболичното толкување на културата. Меѓународен научен симпозиум. *Блаже Конески и македонскиот јазик, лиџерајџура и кулџура*, 15–16.12.2011, ред. Ала Шешкен и др., Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Скопје 2012, 695–702.
- Тодорова Лилјана. Именувањето на Филолошкиот факултет во Филолошки факултет „Блаже Конески“ – втемелување цврст монумент на македонскиот збор. Меѓународен научен симпозиум. *Блаже Конески и македонскиот јазик, лиџерајџура и кулџура*, 15–16.12.2011, ред. Ала Шешкен и др., Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Скопје 2012, 31–41.
- Тополињска Зузана. Блаже Конески и проблемот на јазичната норма. *Блаже Конески и македонскиот јазик, лиџерајџура и кулџура*, ред. Ала Шешкен и др., Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Скопје 2012, 43–47.
- Ќулавкова Катица. Поетичките начела и личниот опит на Блаже Конески. *Блаже Конески и македонскиот јазик, лиџерајџура и кулџура*, ред. Ала Шешкен и др., Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Скопје 2012, 75–82.
- Усикова Рина. Улогата на Блаже Конески во создавањето на литературниот македонски јазик и македонската

- национална култура. *Блаже Конески и македонскиот јазик, лиџераџура и кулџура*, ред. Ала Шешкен и др., Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Скопје 2012, 49–54.
- Цветановски Чедо. Поетските потраги на Блаже Конески по солвентни партнери за дијалог меѓу цивилизациите, *XXXVIII научна конференџија на XLIV меѓународен семинар за македонски јазик, лиџераџура и кулџура*, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Меѓународен семинар за македонски јазик, литература и култура, Скопје 2012, 101–116.
- Шешкен Ала. „Везилка“ на Блаже Конески. *Блаже Конески и македонскиот јазик, лиџераџура и кулџура*, ред. Ала Шешкен и др., Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Скопје 2012, 67–74.
- Шешкен Ала. „Везилка“ на Блаже Конески – кон проблемот на забрзаниот развој на македонската литература. *XXXVIII научна конференџија на XLIV меѓународен семинар за македонски јазик, лиџераџура и кулџура*, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Меѓународен семинар за македонски јазик, литература и култура, Скопје 2012, 19–25.
- Шешкен Алла. Г. Конескиј Блаже. Во: *Лексикон јужнославјанских литератур*. Индрик. Москва 2012, 184–186.
- Шешкен Алла. Поџија «простая с строгая». Во: Шешкен Г. Ала. *Македонская литература XX века*. Генезис. Этапы развития. Национальное своеобразие. Изд-во Мовского государственного университета. М. 2012, 144–152.
- Шешкен Ала. Поџија «проста и строга». Во: Шешкен Ала Г. *Формирањето и развојот на македонската лиџераџура*. Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Филолошки факултет „Блаже Конески“. Скопје 2012, 161–168.

## 2013

- Бојковска Емилија. Подредникот дека во збирката раскази „Лозје“ од Блаже Конески и во преводите на германски јазик. *Поџикаџа, сџилисџикаџа и*

- лингвистичката на текстовите на Блаже Конески во корпусот Гралис/Poetik, Stilistik und Linguistik der Texte von Blaže Koneski im Gralis-Korpus*, ур. Б. Тошовиќ, Institut für Slawistik der Karl-Franzens-Universität Graz, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“, Грац – Скопје 2013, 17–32.
- Боронникова В. Наталија. «Грамматика македонского литературного языка» Б. Конеского и «Русский язык (грамматическое учение о слове)» В.В. Виноградова (влияние и традиции). *Россия (СССР) и Македония: история, политика, культура 1944–1991 гг.* Институт славяноведения РАН, Москва 2013. 235–246. [http://www.promacedonia.org/rm/rm\\_19.htm](http://www.promacedonia.org/rm/rm_19.htm)
- Боронникова Наталија, Верижникова Елена. Текстова функција междометий в лингвистическом и художественном наследии Блаже Конеского. *Поетика, стилска и лингвистичката на текстовите на Блаже Конески во корпусот Гралис/Poetik, Stilistik und Linguistik der Texte von Blaže Koneski im Gralis-Korpus*“, ур. Б. Тошовиќ, Institut für Slawistik der Karl-Franzens-Universität Graz, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“, Грац – Скопје 2013, 33–50.
- Браќиќ Peshevska A. *Daj – dam, Na ti go – daj mi go: (prevajanje poezije iz srbsko-hrvaškega oziroma hrvaško-srbskega ter makedonskega jezika v slovenski jezik in narobe – prevodenje poezije sa srpskohrvatskog, odnosno hrvatskosrbskog te makedonskog jezika na slovenski i obrnuto)*. Diplomaska naloga. Filozofska fakulteta, Ljubljana 2013.
- Видоески Божидар. По повод 25-годишнината од излегувањето на Граматиката на македонскиот литературен јазик од Блаже Конески. *Прилози за развојот на македонистичката лингвистика*, прир. Д. Пандев, МАНУ, ИЦАЛ „Божидар Видоески“, Скопје 2013, 43–48.
- Видоески Божидар. Слово за Блаже Конески. *Прилози за развојот на македонистичката лингвистика*, прир. Д. Пандев, МАНУ, ИЦАЛ „Божидар Видоески“, Скопје 2013, 67–71.

- Видоески Божидар. Блаже Конески: Македонскиот XIX век. Јазични и книжевно-историски прилози (Култура, Скопје 1986). *Прилози за развојот на македонистичката лингвистика*, прир. Д. Пандев, МАНУ, ИЦАЛ „Божидар Видоески“, Скопје 2013, 73–77.
- Видоески Божидар. Развојот на македонската лингвистика со осврт на улогата на проф. Блаже Конески. *Прилози за развојот на македонистичката лингвистика*, прир. Д. Пандев, МАНУ, Скопје 2013, 99–106.
- Ѓуркова Александра. Конјункцијата во уметничко-литературната проза на Блаже Конески: лингвостилистички аспекти. *Поетикаа, стилистикаа и лингвистикаа на текстовите на Блаже Конески во корпусот Гралис/Poetik, Stilistik und Linguistik der Texte von Blaže Koneski im Gralis-Korpus*, ур. Б. Тошовиќ, Institut für Slawistik der Karl-Franzens-Universität Graz, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“, Грац – Скопје 2013, 51–67.
- Jevtić Miloš. Sa Blažom Koneskim. Поетиката, стилистиката и лингвистиката на текстовите на Блаже Конески во корпусот Гралис/Poetik, Stilistik und Linguistik der Texte von Blaže Koneski im Gralis-Korpus“, ур. Б. Тошовиќ, Institut für Slawistik der Karl-Franzens-Universität Graz, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“, Грац – Скопје 2013, 69–74.
- Каранфиловски Максим. Формите на императивот во текстовите на Блаже Конески. *Поетикаа, стилистикаа и лингвистикаа на текстовите на Блаже Конески во корпусот Гралис/Poetik, Stilistik und Linguistik der Texte von Blaže Koneski im Gralis-Korpus*, ур. Б. Тошовиќ, Institut für Slawistik der Karl-Franzens-Universität Graz, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“, Грац – Скопје 2013, 75–84.
- Карапејовски Бобан. Јазикот на препевите на Конески. *Поетикаа, стилистикаа и лингвистикаа на текстовите на Блаже Конески во корпусот Гралис/Poetik, Stilistik und Linguistik der Texte von Blaže Koneski im Gralis-Korpus*, ур. Б. Тошовиќ, Institut für Slawistik der Karl-Franzens-Universität Graz, Фи-

- лолошки факултет „Блаже Конески“, Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“, Грац – Скопје 2013, 85–94.
- Лаброска Веселинка. За лексичките маркери заевиденцијалност во текстовите на Блаже Конески (според материјалите достапни во корпусот Гралис. *Поеџикаџа, сџилисџикаџа и линџвисџикаџа на џексџовиџе на Блаже Конески во корџусоџ Гралис/Poetik, Stilistik und Linguistik der Texte von Blaže Koneski im Gralis-Korpus*, ур. Б. Тошовиќ, Institut für Slawiarik der Karl-Franzens-Universität Graz, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“, Грац – Скопје 2013, 95–104.
- Мартиновски Владимир. Дијалогот на Блаже Конески со средновековниот фрескопис. *Филолошки сџудџи*, бр. 11, Перм – Скопје – Љубљана – Загреб 2013, 62–70.
- Мојсова-Чепишевска Весна. Поетскиот манифест на Конески. *Поеџикаџа, сџилисџикаџа и линџвисџикаџа на џексџовиџе на Блаже Конески во корџусоџ Гралис/Poetik, Stilistik und Linguistik der Texte von Blaže Koneski im Gralis-Korpus*, ур. Б. Тошовиќ, Institut für Slawiarik der Karl-Franzens-Universität Graz, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“, Грац – Скопје 2013, 105–113.
- Николовска Зорица. Транслаторско-културолошките аспекти на расказот ПЕСНА од Блаже Конески во преводот на германски јазик. *Поеџикаџа, сџилисџикаџа и линџвисџикаџа на џексџовиџе на Блаже Конески во корџусоџ Гралис/Poetik, Stilistik und Linguistik der Texte von Blaže Koneski im Gralis-Korpus*, ур. Б. Тошовиќ, Institut für Slawiarik der Karl-Franzens-Universität Graz, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“, Грац – Скопје 2013, 115–122.
- Пандев Димитар. Функционалноста на партикулите во Лозје од Блаже Конески. *Поеџикаџа, сџилисџикаџа и линџвисџикаџа на џексџовиџе на Блаже Конески во корџусоџ Гралис/Poetik, Stilistik und Linguistik der Texte von Blaže Koneski im Gralis-Korpus*, ур. Б. Тошовиќ, Institut für Slawiarik der Karl-Franzens-Universität

- Graz, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“, Грац – Скопје 2013, 123–140.
- Петревски Бојан. Како негира Конески?, *Поеџикаџа, сџилисџикаџа и линџвисџикаџа на џексџовиџе на Блаже Конески во корџусоџ Гралис/Poetik, Stilistik und Linguistik der Texte von Blaže Koneski im Gralis-Korpus*, ур. Б. Тошовиќ, Institut für Slawiarik der Karl-Franzens-Universität Graz, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“, Грац – Скопје 2013, 141–154.
- Поповска Елена. Перспективата на детето во расказот Прочка од Блаже Конески. *Поеџикаџа, сџилисџикаџа и линџвисџикаџа на џексџовиџе на Блаже Конески во корџусоџ Гралис/Poetik, Stilistik und Linguistik der Texte von Blaže Koneski im Gralis-Korpus*, ур. Б. Тошовиќ, Institut für Slawiarik der Karl-Franzens-Universität Graz, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“, Грац – Скопје 2013, 155–164.
- Попоски Димитар. Корпусот Гралис-мак и творештвото на Блаже Конески како модели за отворени образовни ресурси. *Поеџикаџа, сџилисџикаџа и линџвисџикаџа на џексџовиџе на Блаже Конески во корџусоџ Гралис/Poetik, Stilistik und Linguistik der Texte von Blaže Koneski im Gralis-Korpus*, ур. Б. Тошовиќ, Institut für Slawiarik der Karl-Franzens-Universität Graz, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“, Грац – Скопје 2013, 165–173.
- Соколовски Јан. Зборообразувањето во граматиката на Блаже Конески врз фонот на други граматика на словенските јазици. *Поеџикаџа, сџилисџикаџа и линџвисџикаџа на џексџовиџе на Блаже Конески во корџусоџ Гралис/Poetik, Stilistik und Linguistik der Texte von Blaže Koneski im Gralis-Korpus*, ур. Б. Тошовиќ, Institut für Slawiarik der Karl-Franzens-Universität Graz, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“, Грац – Скопје 2013, 165–173.
- Сталев Георги. Исчитување на стихозбирката „Везилка“ од Блаже Конески. Во: Георги Сталев, *Книжев-*

- ни *йоводи*, Александар & Александар, Скопје 2013, 179–206.
- Станковић Станислав. Од моите сеќавања на професорот Блаже Конески. *Филолошко-уметнички омаж: „Блаже Конески декември 2013“*, Македонски културен центар „Блаже Конески“ во Панчево – Градска библиотека у Панчеву, Панчево, 12. децембар 2013.
- Старделов Георги. *Блаже Конески (1921–1993–2013)*: По повод 20-годишнината од смртта на акад. Конески и промоцијата на книгата „Послание: стихи, Блаже Конескиј. превод с македонското Олги Панькиной, Изд. „У Никитских ворот“, Москва, 2013“, Друштво на писателите на Македонија, Скопје, 19 декември 2013.
- Тантуровска Лидија. За удвојувањето на директниот објект кај Блаже Конески како нормативно и како стилско обележје. *Поетикајѝа, стилсѝикајѝа и линѝвисѝикајѝа на ѝексѝовиѝе на Блаже Конески во корѝусојѝ Гралис / Poetik, Stilistik und Linguistik der Texte von Blaže Koneski im Gralis-Korpus*, ур. Б. Тошовиќ, Institut für Slawistik der Karl-Franzens-Universität Graz, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“, Грац – Скопје 2013, 175–188.
- Тоциновски Васил. Мирослав Крлежа и Блаже Конески. *Бранувања*, год. IV, бр. 9, Струга 2013, 4–8.
- Тошовиќ Бранко. Лексичките доминанти во текстовите на Блаже Конески во корпусот „Гралис“. *Поетикајѝа, стилсѝикајѝа и линѝвисѝикајѝа на ѝексѝовиѝе на Блаже Конески во корѝусојѝ Гралис/ Poetik, Stilistik und Linguistik der Texte von Blaže Koneski im Gralis-Korpus*, ур. Б. Тошовиќ, Institut für Slawistik der Karl-Franzens-Universität Graz, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“, Грац – Скопје 2013, 189–198.
- Тошовиќ Бранко, Бојковска Емилија. Корпусот на Блаже Конески во Гралис-мак. *Поетикајѝа, стилсѝикајѝа и линѝвисѝикајѝа на ѝексѝовиѝе на Блаже Конески во корѝусојѝ Гралис/Poetik, Stilistik und Linguistik der*

*Texte von Blaže Koneski im Gralis-Korpus*, ур. Б. Тошовиќ, Institut für Slawistik der Karl-Franzens-Universität Graz, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“, Грац – Скопје 2013, 199–209.

Ќулавкова Катица. „Горски венец“ на македонски јазик, прочитан од временска и вредносна дистанца : по повод 200 годишнината од раѓањето на Петар II Петровиќ Његош (1813–1851) / Катица Кулавкова, *Горски венец*: фототипно издание на првиот превод на македонски јазик од Блаже Конески, издаден во 1947 година / Петар Петровиќ Његош. МАНУ, Скопје 2013, V–XVIII.

#### 2014

Ѓуркова Александра. Реченицата на Блаже Конески од лингвостилистички аспект. *Македонски јазик*, LXV, Скопје 2014, 231–244.

Мартиновски Владимир. Блаже Конески и Јан Скацел (неколку поетски паралели). *Зборник од V македонско-чешка научна конференција*, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Скопје 2014, 193–205.

Мартиновски Владимир. Његош, Андриќ, Конески. *Македонија за Њеѓош*, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Скопје 2014, 103–112.

Младеноски Ранко. Транстекстуалноста во поезијата на Блаже Конески. *Практикум по теорија на поезијата*, Универзитет „Гоце Делчев“, Филолошки факултет, Штип 2014, 10–20.

Младеноски Ранко. Интерференција на поетски структури – Конески vs Рацин. *Практикум по теорија на поезијата*, Универзитет „Гоце Делчев“, Филолошки факултет, Штип 2014, 21–28.

Саздов Симон. За читачот на имиња. *Литературен збор*, год. LXI, Скопје 2014, 43–48.

Тополињска Зузана. Граматиката на Блаже Конески и што понатаму. *Прилози*, Одделение за лингвистика и литературна наука, год. XXXIX 1–2, МАНУ, Скопје 2014, 5–10.

## 2015

- Гајдова Убавка, Јачева-Улчар Елка. Суфиксот \*-ina како зборообразувачки во текстовите на Блаже Конески во корпусот „Гралис“. *Македонски јазик*, год. LXVI, Скопје 2015, 193–204.
- Kramer Christina. Revisioning the Macedonian Alphabet: 1944–1945. *Balkanistica* 28. 2015, 263–270
- Kramer Christina. Macedonian Orthographic Controversies. *Written Language & Literacy* 18.2 2015, 287–308.
- Митева Димка. Лексемата „глава“ во „Горски венец“ од Петар Петровиќ-Његош во превод на Блаже Конески. *Македонистика* 14, Скопје 2015, 13–15.
- Тоциновски Васил. Мирослав Крлежа и Блаже Конески. *Лов на елени*, Zajednica Makedonaca u Republici Hrvatskoj, Zagreb, MKD Пинден Rijeka, 2015, 160–173.
- Тошовиќ Бранко (уред.). *Blaže Koneski Parallele/Блаже Конески Паралели. Projekt Gralis-mak, Проект Корпус Гралис-мак*, 2, Institut für Slawistik der Karl-Franzens-Universität Graz, Graz 2015, 358 с.
- Тошовиќ Бранко (уред.). *Stilistika pripovijedanja Blaža Koneskog. Blaže Koneski Parallele/Блаже Конески Паралели, Projekt Gralis-mak, Проект Корпус Гралис-мак*, 2, Institut für Slawistik der Karl-Franzens-Universität Graz, Graz 2015, 19–45.

## 2016

- Додевска-Михајловска Олгица. Односот на Блаже Конески кон подборот од лексичкото наследство. *Мисирков – предизвик за нови истражувања во науката*, Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“, Скопје 2016, 124–129.
- Должан Соња. Преведување на циклусот „За непознатата“ на Блаже Конески на словенечки, српски и хрватски (односно српско-хрватски) јазик. *XLII меѓународна научна конференција на XLVIII меѓународен семинар за македонски јазик, литература и култура*, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Меѓународен семинар за македонски јазик, литература и култура, Скопје 2016, 314–323.

- Дрвошанов Васил. Проучувањата на академик Блаже Конески на македонските говори. *Македонистика* 15, Скопје 2016, 85–116.
- Младеноски Ранко. Препрочитување на „Молитва“ од Конески. *Рейер*, бр. 87, Скопје 2016.
- Силјан Раде. Блаже Конески – мајстор на убавиот збор (поговор). Во: Блаже Конески, *Лозје*, Магор, Скопје 2016, 151–154.
- Станковиќ Станислав. Целите и активностите на Македонскиот културен центар „Блаже Конески“ во Панчево. *Мисирков – иредизвик за нови ироучувања во наукаџа*, Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“, Скопје 2016, 394–413.
- Стојчевска-Антиќ Вера. *Мојот ирофесор иророк*. Култура, Скопје 2016.
- Тополињска Зузана, Марковиќ Марјан An insight into the history of Balkan-Slavic (from Macedonian perspective). *Linguistica Copernicana* 13, 2016, 35–65.
- Ќулавкова Катица. Горски венец на македонски јазик, прочитан од временска вредносна дистанца. „*Горски венец*“ Петар Петровиќ Његош; препев Блаже Конески, поговор Катица Ќулавкова. Арс студио, Скопје 2016, 125–134.
- Ќулавкова Катица. Поетичките начела и личниот опит на Блаже Конески. Во: *Оиворена иоеџика*, МАНУ, Скопје 2016, 283–290.
- Ќулавкова Катица. Поетиката на прозниот опус на Блаже Конески. Во: *Оиворена иоеџика*, МАНУ, Скопје 2016, 291–295.

## 2017

- Башески Јован. *Конески*. Дата песнопој, Битола 2017, 83 с.
- Витанова-Рингачева Ана. Едно поинакво сведоштво за Конески (Промотивна реч кон книгата „Мојот професор пророк“ од Вера Стојчевска-Антиќ). *Акиџ* бр. 61, Скопје 2017, 26–27.
- Дрвошанов Васил. Влогот на Блаже Конески во македонистиката од организациски аспект. *Просветџно дело*, год. LXX, 1, Скопје 2017, 5–9.

- Димова-Горѓиева Марија. Палимпсестна трансверзала: текстуалните трансценденции во циклусот песни на Марко Крале на Блаже Конески, *ΣΤΕΦΑΝΟΣ*, мултиязычный научный журнал. Электронный проект филологического факультета МГУ М.В. Ломоносова, бр. 5, Москва 2017, 92–102.
- Ѓуркова Александра. Реченицата на Блаже Конески. *Македонистиката меѓу традицијата и современите предизвици*, Зборник на трудови од Меѓународната научна конференција (21 и 22 ноември 2011), Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“, Скопје 175–187.
- Младеноски Ранко. Символиката на синтаксичките тријади во песната „Црква“ од Блаже Конески. Осма меѓународна научна конференција *Меѓународен дијалог: Исток – Запад (Психологија, филозофија, лингвистика, културологија и образование)*, Меѓународен центар за славјанска просвета, Свети Николе 2017, 13–19.
- Младеноски Ранко. Поетскиот ораториум на Блаже Конески. *Зборник на трудови од Втората меѓународна научна конференција ФИЛКО (филологија, култура, образование)*, Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип, Штип 2017, 409–417.
- Николовска Виолета. Блаже Конески – кодификатор на македонскиот стандарден јазик. *Меѓународна научна конференција Климентовото дело, Конференција посветена на 1100-годишнината од Климентовото убокојување*, Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип, Филолошки факултет, Факултет за образовни науки, Штип 2017 <https://eprints.ugd.edu.mk/17839/8/VN%201.pdf>
- Николовска Зорица. Предизвиците при преведување на културолошките и интертекстуалните специфики. *XLIII меѓународна научна конференција на XLIX меѓународен семинар за македонски јазик, литература и култура* (Охрид, 2016), Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Меѓународен семинар за македонски јазик, литература и култура, Скопје 2017, 33–39.
- Спасов Људмил. Блаже Конески за ликот на св. Климент Охридски (Тихите кандила). *Својер*, год. XXI, бр. 124, Скопје 2017, 46.

- Спасов Људмил. Блаже Конески во 21 век. *Сѝоѝер*, год. XXI, бр. 125, Скопје 2017, 4–5.
- Стаматоски Трајко. *Македонски јазик: иденѝиѝеѝ конѝинуиѝеѝ – доискажување*. Култура, Скопје 2017.
- Тодорова Марија. Матрица на преведување на песната *Везилка* од Блаже Конески со готов превод на англиски јазик. *Годишен зборник на Филолошкоиѝ факулѝеѝ „Блаже Конески“*, кн. 42, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Скопје 2017.
- Тоевски Свето. Блаже Конески – столб на македонската национална лингвакултура и во глобализациската доба. *Сѝекѝар*, год. XXXV, бр. 69, Скопје 2017, 75–89.
- Тоевски Свето. Блаже Конески – столб на македонската национална лингвакултура и во глобализациската доба. *Сѝекѝар*, год. XXXV, бр. 70, Скопје 2017, 43–60.
- Ќулавкова Катица. Поетичките начела и личниот опит на Блаже Конески, *Сѝоѝер* ревија за литература, култура и уметност, год. XXI, 124 (2017), Скопје 2017, 4–7.

## 2018

- Ангелески Миладин, Трескавец. *Како ѝо чѝѝам Конески*, Македонски збор, 4, ред. Т. Стаматоски, Д. Пандев, А. Конески, Фондација за македонски јазик „Небрегово“, Скопје 2018, 17–18.
- Андревски Живко. Четири „Ј“. *Како ѝо чѝѝам Конески*, Македонски збор, 4, ред. Т. Стаматоски, Д. Пандев, А. Конески, Фондација за македонски јазик „Небрегово“, Скопје 2018, 19–26.
- Бандиловска Елизабета. Зборот на Конески. *Како ѝо чѝѝам Конески*, Македонски збор, 4, ред. Т. Стаматоски, Д. Пандев, А. Конески, Фондација за македонски јазик „Небрегово“, Скопје 2018, 27–28.
- Бетински Илија. Блаже Конески – сестран гениј. *Како ѝо чѝѝам Конески*, Македонски збор, 4, ред. Т. Стаматоски, Д. Пандев, А. Конески, Фондација за македонски јазик „Небрегово“, Скопје 2018, 29–31.

- Бошковска Марија. Од поезија до поетика во творештвото на Блаже Конески. *Годишен зборник на Филолошкиот факултет „Блаже Конески“*, кн. 43–44 (2017–2018), Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Скопје 2018, 257–268.
- Василевски Иван. Стожерник на векот. *Како го читам Конески*, Македонски збор, 4, ред. Т. Стаматоски, Д. Пандев, А. Конески, Фондација за македонски јазик „Небрегово“, Скопје 2018, 241.
- Величковска Мања. Како го читам Блаже Конески денес. *Годишен зборник на Филолошкиот факултет „Блаже Конески“*, кн. 43–44 (2017–2018), Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Скопје 2018, 269–280.
- Витанова-Рингачева Ана. Лечебна е моќта на блажената Блажева поезија. *Како го читам Конески*, Македонски збор, 4, ред. Т. Стаматоски, Д. Пандев, А. Конески, Фондација за македонски јазик „Небрегово“, Скопје 2018, 33–47.
- Георгиевска-Јаковлева Лорета. (Зло)употреба на поезијата: Политичките партии и Конески. *Сјектар*, год. XXXVI, бр. 72/2018, Скопје 2018, 11–31.
- Глигоровски Иван. Сјајот на великанот на македонската наука за јазикот и литературата. *Како го читам Конески*, Македонски збор, 4, ред. Т. Стаматоски, Д. Пандев, А. Конески, Фондација за македонски јазик „Небрегово“, Скопје 2018, 49–65.
- Ѓурчинов Милан. Блаже Конески, стожерна личност – белег на епохата. *Блаже Конески – честитувања по повод jubилејот 50 години МАНУ*, прир. Луан Старова, Скопје 2018, 37–55.
- Исмаиловска Мерсиха. Допири со поезијата на Конески, *Како го читам Конески*, Македонски збор, 4, ред. Т. Стаматоски, Д. Пандев, А. Конески, Фондација за македонски јазик „Небрегово“, Скопје 2018, 67–68.
- Јакимовска-Тошиќ Маја. Блаже Конески – поет на немирно време. *Сјектар*, XXXVI, бр. 72/2018, Скопје 2018, 7–10.
- Караниколова Луси. Блаже Конески – Земјата и љубовта (1948) – за колективниот менталитет и националното

- себесознание. *Сѝекѝар*, XXXVI, бр. 72/2018, Скопје 2018, 167–186.
- Ковилоски Славчо. Родниот крај како инспирација за Блаже Конески. *Сѝекѝар*, XXXVI, бр. 72/2018, Скопје 2018, 69–86.
- Конески Атанас. Како ги читам мудростите на и за Блаже Конески, *Како ѓо читам Конески*, Македонски збор, 4, ред. Т. Стаматоски, Д. Пандев, А. Конески, Фондација за македонски јазик „Небрегово“, Скопје 2018, 69–79.
- Костовска Весна. Ехото во творештвото на Конески. *Како ѓо читам Конески*, Македонски збор, 4, ред. Т. Стаматоски, Д. Пандев, А. Конески, Фондација за македонски јазик „Небрегово“, Скопје 2018, 81–83.
- Крамер Кристина, Блаже Конески: омаж за лингвистот, поетот и човекот. *Блаже Конески – честѝвувања ѝо ѝовод јубилејоѝ 50 ѓодини МАНУ*, прир.: Луан Старова, Скопје 2018, 85–91.
- Кумбароски Разме. Блаже Конески – супститут и стог на речта. *Како ѓо читам Конески*, Македонски збор, 4, ред. Т. Стаматоски, Д. Пандев, А. Конески, Фондација за македонски јазик „Небрегово“, Скопје 2018, 85–93.
- Марковски Стефан, Ехото на поетовиот глас во културно-цивилизацискиот тунел на Конески. *Како ѓо читам Конески*, Македонски збор, 4, ред. Т. Стаматоски, Д. Пандев, А. Конески, Фондација за македонски јазик „Небрегово“, Скопје 2018, 95–103.
- Марковски Стефан. Науката и поетската еволуција на Конески. *Сѝекѝар*, год. XXXVI, бр. 72/2018, Скопје 2018, 195–204.
- Мартиноска Ана. „Преоблечен во тонови“ (или за Конески и музиката). *Сѝекѝар*, год. XXXVI, бр. 72/2018, Скопје 2018, 33–52.
- Матевски Матеја. Блаже Конески – сведок за минатото и современик на иднината. *Блаже Конески – честѝвувања ѝо ѝовод јубилејоѝ 50 ѓодини МАНУ*, прир. Луан Старова, Скопје 2018, 17–23.
- Милошевска Анамарија, Конески за јазикот и јазикот за Конески. *Годишен зборник на Филолошкиоѝ факултетѝ „Блаже Конески“*, кн. 43–44 (2017–2018), Уни-

- верзитет „Св. Кирил и Методиј“, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Скопје 2018, 281–291.
- Миронска-Христовска Валентина. Конески и македонскиот 19. век. *Сѝекѝар*, год. XXXVI, бр. 72/2018, Скопје 2018, 95–112.
- Митева Димка. Грст фразеологизми од „Планински венец“ на П. П. Његош во превод на Блаже Конески. *Славистѝички сѝуди*, бр. 18, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Скопје 2018, 111–120.
- Мицева Сузана. На гумното од детството – како топол леб се испечени песните на Блаже Конески. *Како ѓо чѝѝам Конески*, Македонски збор, 4, ред. Т. Стаматоски, Д. Пандев, А. Конески, Фондација за македонски јазик „Небрегово“, Скопје 2018, 105–113.
- Мојсиева-Гушева Јасмина. Толкување на идејата за осаменоста во поезијата на Блаже Конески. *Сѝекѝар*, год. XXXVI, бр. 72/2018, Скопје 2018, 133–143.
- Мојсова-Чепишевска Весна. Ороводецот Конески. *Сѝекѝар*, год. XXXVI, бр. 72/2018, Скопје 2018, 53–58.
- Наневски Петар. Двигател. *Како ѓо чѝѝам Конески*, Македонски збор, 4, ред. Т. Стаматоски, Д. Пандев, А. Конески, Фондација за македонски јазик „Небрегово“, Скопје 2018, 115–116.
- Павловски Мишел. Дијалог со Конески. *Сѝекѝар*, год. XXXVI, бр. 72/2018, Скопје 2018, 87–93.
- Пандев Димитар. Читајќи ги македонољубните читања на Конески. *Како ѓо чѝѝам Конески*, Македонски збор, 4, ред. Т. Стаматоски, Д. Пандев, А. Конески, Фондација за македонски јазик „Небрегово“, Скопје 2018, 117–124.
- Пандев Димитар. Заложбите на Блаже Конески за македонскиот јазик и литература спроти *Земјѝа и љубовѝа* и по неа. *Сѝекѝар*, год. XXXVI, бр. 72/2018, Скопје 2018, 159–166.
- Пандева Лилјана. Конески за прилозите и прилозите во поезијата на Конески. *Како ѓо чѝѝам Конески*, Македонски збор, 4, ред. Т. Стаматоски, Д. Пандев, А. Конески, Фондација за македонски јазик „Небрегово“, Скопје 2018, 125–130.

- Пандева Лилјана. Стилистика на прилогот во „Земјата и љубовта“. *Сѝекѝар*, год. XXXVI, бр. 72/2018, Скопје 2018, 187–193.
- Петревски Бојан. Конески преку едно телевизиско интервју. *Како ѓо чииѝам Конески*, Македонски збор, 4, ред. Т. Стаматоски, Д. Пандев, А. Конески, Фондација за македонски јазик „Небрегово“, Скопје 2018, 131–134.
- Попески Наум. Конески и јас. *Како ѓо чииѝам Конески*, Македонски збор, 4, ред. Т. Стаматоски, Д. Пандев, А. Конески, Фондација за македонски јазик „Небрегово“, Скопје 2018, 135–138.
- Поповски А. Живко-Цветин. Пријателството со Блаже Конески, *Како ѓо чииѝам Конески*, Македонски збор, 4, ред. Т. Стаматоски, Д. Пандев, А. Конески, Фондација за македонски јазик „Небрегово“, Скопје 2018, 139–142.
- Рајчинова-Николова Биљана. Односот на Блаже Конески кон традицијата. *Сѝекѝар*, год. XXXVI, бр. 72/2018, Скопје 2018, 113–131.
- Ризаов Ерол. Злоупотребите на Конески во дневната политика. *Како ѓо чииѝам Конески*, Македонски збор, 4, ред. Т. Стаматоски, Д. Пандев, А. Конески, Фондација за македонски јазик „Небрегово“, Скопје 2018, 143–151.
- Ристевски Бобан. Блаже Конески – сенс за модернизам. *Како ѓо чииѝам Конески*, Македонски збор, 4, ред. Т. Стаматоски, Д. Пандев, А. Конески, Фондација за македонски јазик „Небрегово“, Скопје 2018, 153–154.
- Селчанец-Ристеска Мирјанка. Блаже Конески само со Хималаите можам да го споредам. *Како ѓо чииѝам Конески*, Македонски збор, 4, ред. Т. Стаматоски, Д. Пандев, А. Конески, Фондација за македонски јазик „Небрегово“, Скопје 2018, 155–167.
- Смилевски Веле. *Поејскоѝо и есеистѝичкоѝо ѝослание на Блаже Конески*. Дијалог, Скопје 2018, 143 с.
- Спасевски Мито. Блаже Конески – мостот од блесокот на речта. *Како ѓо чииѝам Конески*, Македонски збор, 4, ред. Т. Стаматоски, Д. Пандев, А. Конески, Фондација за македонски јазик „Небрегово“, Скопје 2018, 169–172.

- Спасов Људмил. Белешки за јазикот и стилот во првата збирка поезија на Блаже Конески „Земјата и љубовта“ (1948). Во: Слободан Ж. Марковиќ – човек институција, ур. А. Јерков, Б. Сувајдиќ, Савез славистичких друштва Србије, Филолошки факултет Универзитета у Београду, Београд 2018, 183–191.
- Спасовска В. Сузана. Од лирскиот извор до небеската река. *Како го читам Конески*, Македонски збор, 4, ред. Т. Стаматоски, Д. Пандев, А. Конески, Фондација за македонски јазик „Небрегово“, Скопје 2018, 173–181.
- Србиновска Славица. Меланхолијата во поезијата на Блаже Конески. *Сѝекѝар*, год. XXXVI, бр. 72/2018, Скопје 2018, 145–158.
- Стаматоски Трајко. Надржавен авторитет во своето време. *Како го читам Конески*, Македонски збор, 4, ред. Т. Стаматоски, Д. Пандев, А. Конески, Фондација за македонски јазик „Небрегово“, Скопје 2018, 11–16.
- Старделов Георги. *Ејѝоха Блаже Конески*. МАНУ, Лексикографски центар, Матица македонска, Скопје 2018, 444 с.
- Старделов Георги. Везилка, *Ејѝоха Блаже Конески*. МАНУ, Лексикографски центар, Матица македонска, Скопје 2018, 195–218.
- Старделов Георги. Записи (Блажев запис). *Ејѝоха Блаже Конески*, МАНУ, Лексикографски центар, Матица македонска, Скопје 2018, 219–246.
- Старделов Георги. Збит поглед во поезијата на Блаже Конески. *Ејѝоха Блаже Конески*, МАНУ, Лексикографски центар, Матица македонска, Скопје 2018, 383–408.
- Старделов Георги. Поемите на Блаже Конески. *Ејѝоха Блаже Конески*, МАНУ, Лексикографски центар, Матица македонска, Скопје 2018, 419–426.
- Старделов Георги. Меланхолични присекавања. *Блаже Конески – честѝвувања ѝо ѝовод јубилејѝи 50 години МАНУ*, прир. Луан Старова, Скопје 2018, 25–35.
- Старова Луан. Книга за Блаже Конески. *Блаже Конески – честѝвувања ѝо ѝовод јубилејѝи 50 години МАНУ*, прир. Луан Старова, Скопје 2018, 7–9.
- Стојаноска-Станоеска Габриела. Играта на цитатот и хипотекстот во песната „Одземање на силата“ од Блаже

- Конески. *Како го чииам Конески*, Македонски збор, 4, ред. Т. Стаматоски, Д. Пандев, А. Конески, Фондација за македонски јазик „Небрегово“, Скопје 2018, 183–199.
- Стојменска-Елзесер Соња. Блаже Конески – национален поет меѓу културните светци на Европа. *Како го чииам Конески*, Македонски збор, 4, ред. Т. Стаматоски, Д. Пандев, А. Конески, Фондација за македонски јазик „Небрегово“, Скопје 2018, 201–210.
- Стојменска-Елзесер Соња. Блаже Конески меѓу културните светци на Европа. *Сиекшар*, год. XXXVI, бр. 72/2018, Скопје 2018, 59–67.
- Стојчевска-Антиќ Вера. *Траен изворник*. Култура, Скопје 2018.
- Стојчевска-Антиќ Вера, *Влоџоѝ на Конески во Рацин*. Македонска реч, Скопје 2018.
- Стојчевска-Антиќ Вера. Изворни хоризонти. *Како го чииам Конески*, Македонски збор, 4, ред. Т. Стаматоски, Д. Пандев, А. Конески, Фондација за македонски јазик „Небрегово“, Скопје 2018, 211–217.
- Тополињска Зузана. Блаже Конески – поет, научник, пријател. *Блаже Конески – честивувања ѝо ѝовод јубилејоѝ 50 џодини МАНУ*, приредил: Луан Старова, Скопје 2018, 57–63.
- Трајанова Сарита. Научен собир за Блаже Конески (Институт за македонска литература, Скопје, 25 април 2018). *Сиекшар*, год. XXXVI, бр. 72/2018, Скопје 2018, 217–220.
- Трпкова Синоличка. Поезијата на Конески – азбука на нашата традиција. *Како го чииам Конески*, Македонски збор, 4, ред. Т. Стаматоски, Д. Пандев, А. Конески, Фондација за македонски јазик „Небрегово“, Скопје 2018, 219–225.
- Ќулавкова Катица. Синкретичка интерпретација на песната „Марковиот манастир“ од Блаже Конески. *Критички мейѝоди и ѝолкувања*. т. 1, приред. и стручна ред. К. Кулавкова, МАНУ, Скопје 2018, 43–66.
- Ќулавкова Катица. „Марковиот манастир“ на Блаже Конески. *Како го чииам Конески*, Македонски збор, 4, ред. Т. Стаматоски, Д. Пандев, А. Конески, Фондација за македонски јазик „Небрегово“, Скопје 2018, 227–240.

- Ќулавкова Катица. Блаже Конески е симболична личност..., *Блаже Конески – честивувања по повод jubилејот 50 години МАНУ*, прир. Л. Старова, ред. Т. Фити, В. Матевски, Л. Грчев, МАНУ, Скопје 2018, 155.
- Фити Таки. Омаж за Блаже Конески. *Блаже Конески – честивувања по повод jubилејот 50 години МАНУ*, приредил: Луан Старова, Скопје 2018, 13–15.
- Фридман Виктор. Блаже Конески: некои лични сеќавања и една лингвистичка почест. *Блаже Конески – честивувања по повод jubилејот 50 години МАНУ*, прир. Луан Старова, Скопје 2018, 65–83.
- Шешкен Алла. Г. Фолклорна традиција в лирике Блаже Конеского. Во: *Слободан Ж. Марковиќ – човек инстинкција. Меѓународни зборник научних радова*. Филолошки факултет Универзитета у Београду, Београд 2018, 171–181.

## 2019

- Божиф Снежана. Блаже Конески у наставном проучавању. *XLV меѓународна научна конференција на LI лејна школа на меѓународниот семинар за македонски јазик, литература и култура*, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Меѓународен семинар за македонски јазик, литература и култура, Скопје 2019, 279–294.
- Витанова-Рингачева Ана. Послание од Небрегово. *Спомен*, год. XXII, бр. 127, (1/2019), Скопје 2019, 6–7.
- Глигоровски Иван. Блаже Конески, с. Небрегово, Прилепско (1921–1993). Научник кој остави највпечатливи траги во македонската јазична наука. *Македонски лингвистици (прв дел)*, Скопје 2019, 264–326.
- Ѓоргиева-Димова Марија. Компаратистичката парадигма на Блаже Конески. *XLV меѓународна научна конференција на LI лејна школа на меѓународниот семинар за македонски јазик, литература и култура*, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Меѓународен семинар за македонски јазик, литература и култура, Скопје 2019, 195–206.
- Милосављевиќ-Милиќ Снежана. Жанровска полиморфност у поетској прози Блажа Конеског. *XLV меѓународна научна конференција на LI лејна школа на меѓународниот семинар за македонски јазик, литерату-*

- раиура и кулйура*, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Меѓународен семинар за македонски јазик, литература и култура, Скопје 2019, 157–164.
- Милошевска Анамарија. Поетскиот пат на Блаже Конески, *Годишен зборник на Филолошкиот факултет „Блаже Конески“*, кн. 45, Филолошкиот факултет „Блаже Конески“, Скопје 2019, 317–324.
- Пандев Димитар. *Слова и соглеоби за Блаже Конески*. Култура, Скопје 2019.
- Пандев Димитар. *Окружието на Конески*. Фондација за македонски јазик „Небрегово“, Скопје 2019, 243 с.
- Пандев Димитар. Слово за Блаже Конески на фонот на македонскиот 19 век. *XLV меѓународна научна конференција на LI лејна школа на меѓународниот семинар за македонски јазик, лиураиура и кулйура*, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Меѓународен семинар за македонски јазик, литература и култура, Скопје 2019, 113–119.
- Пандев Димитар. Блаже Конески (1921–1993). *Книжевници – наставници од Филолошкиот факултет*. Книжевници, книжевни преведувачи и проучувачи на јазикот и книжевноста од Филолошкиот факултет „Блаже Конески“, т. 1, гл. и одг. уред. З. Анчевски, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Скопје 2019, 3–20.
- Спасов Људмил. Белешки за јазикот и стилот во првата збирка поезија на Блаже Конески *Земјата и љубовта* (1948 г.). *Предавања на LI лејна школа на Меѓународниот семинар за македонски јазик, лиураиура и кулйура*, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Меѓународен семинар за македонски јазик, литература и култура, Скопје 2019, 21–31.
- Србиновска Славица. За афектите низ призмата на поетската структура на поезијата на Блаже Конески. *XLV меѓународна научна конференција на LI лејна школа на меѓународниот семинар за македонски јазик, лиураиура и кулйура*, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Меѓународен семинар за македонски јазик, литература и култура, Скопје 2019, 139–155.
- Станковић М. Милена. Рефлекси аркадијског мита у поезији Блажа Конеског. *XLV меѓународна научна конференција на LI лејна школа на меѓународниот се*

минар за македонски јазик, литература и култура, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Меѓународен семинар за македонски јазик, литература и култура, Скопје 2019, 295–303.

Stevanovski Andraž. Katera je najvišja? Odmevi Visoke pesmi v bolgarski in makedonski poeziji. *Bolgarija – Makedonija – Slovenija: medkulturni dialogi v 21. stoletju*: II. del. Sofija: Nacionalno izdatelstvo za obrazovanie i nauka “Az-buki”, 2019, 37–46. [https://slavistika.ff.uni-lj.si/sites/default/files/documents/Monografija-Bolgarija\\_Makedonija\\_Slovenija\\_Medkulturni-dialogi-v-21.-stoletju.-2.-del.-pdf\\_0.pdf](https://slavistika.ff.uni-lj.si/sites/default/files/documents/Monografija-Bolgarija_Makedonija_Slovenija_Medkulturni-dialogi-v-21.-stoletju.-2.-del.-pdf_0.pdf)

Стојменска-Елзесер Соња. Кон изданието „Целокупните дела на Блаже Конески“ на Македонската академија на науките и уметностите. *Сџоџер*, год. XXII, бр. 129, (3/2019), Скопје 2019, 32–34.

Subiotto Namita. Kraljevič Marko v makedonski poeziji: od epskega junaka do lirskega subjekta. *Slovenski jezik in njegovi sosedje*, ur. M. Šekli, L. Rezoničnik, Zveza društev Slavistično društvo Slovenije, Zbornik Slavističnega društva Slovenije, 29, Ljubljana 2019, 342–348.

Танески Звонко. Присуството и приемот на Блаже Конески во словачката славистичка мисла. *Slavica Slovaca*, гоџ. 54, 2019, џ. 2, 172–176.

Ќулавкова Катица. Беседа за Блаже Конески (по повод 5-те тома од неговите Собрани дела). *МАНУскрипции*. год. V, бр. 1–2, Одделение за уметност, МАНУ, Скопје 2019, 241–248.

Ќепароски Иван. Старделов за Конески. *МАНУскрипции*, год. V, бр. 1–2, Одделение за уметност, МАНУ, Скопје 2019, 29–38.

## 2020

Вангелов Атанас. *Лирската биографија на Конески*. Слово, Скопје 2020.

Витанова-Рингачева Ана. „Не треба шум да се крева, туку темелно да се гради“!, *Македоника*, год. X, бр. 23–24, Скопје 2020, 117–123.

- Димова-Ѓорѓиева Марија. Компаратистичката парадигма на Блаже Конески. *Stephanos* #2 (40) 03.2020 [http://stephanos.ru/izd/2020/2020\\_40\\_01.pdf](http://stephanos.ru/izd/2020/2020_40_01.pdf)
- Ковилоски Славчо. *Од Прличев до Конески*. Институт за македонска литература, Скопје 2020.
- Ковилоски Славчо. Местото на Блаже Конески во македонската книжевна историја. Во: Свето Стаменов. *За македонскиот XIX век: Радио-интервјуа со Славчо Ковилоски*. Македоника литерa, Скопје 2020, 157–174.
- Ковилоски Славчо. Родниот крај како инспирација за Блаже Конески. *Од Прличев до Конески*. Институт за македонска литература Скопје 2020, 140–162.
- Матевски Матеја. Поезијата на Блаже Конески. *Синтези*, бр. 50, Скопје 2020, 58–65.
- Миркуловска Бистрица. Пругоре в небо и засекогаш. Во: *Премосјувања*. Академски печат, Скопје 2020, 144–159.
- Мороз-Ѓжелак Лила. Развој на македонската литература од перспектива на преводи на полски јазик. Исполнување на заветот на Блаже Конески. *XLVI меѓународна научна конференција на ЛП лејна школа на Меѓународниот семинар за македонски јазик, литература и култура*, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Меѓународен семинар за македонски јазик, литература и култура, Скопје 2020, 321–330.
- Пандев Димитар. Улогата и влогот на Блаже Конески во јубилејните одбележувања на словенската писменост, *XLVI меѓународна научна конференција на ЛП лејна школа на Меѓународниот семинар за македонски јазик, литература и култура*, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Меѓународен семинар за македонски јазик, литература и култура, Скопје 2020, 17–22.
- Пандев Димитар. Слово за антологиското кај Конески и Митрев, *XLVI меѓународна научна конференција на ЛП лејна школа на Меѓународниот семинар за македонски јазик, литература и култура*, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Меѓународен семинар за македонски јазик, литература и култура, Скопје 2020, 410–414.

- Пандев Димитар. Димитрија Ристески во костецот меѓу Харалампие Поленаковиќ и Блаже Конески на ан-тифонот на Томе Саздов. *Славистички студии*, 20, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Скопје 2020, 331–344.
- Петреска Елена. Граматиката на Блаже Конески и современите лингвистички проучувања на евиденцијалноста. *Погледи за македонскиот јазик, Во чест на 75 години современа македонска азбука, 75 години на македонски правопис*, Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“, МАНУ, Совет за македонски јазик, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Скопје 2020, 188–194.
- Ренцов Михаил. Амеркорд. Сеќавање на Блаже Конески. *Спожсер*, год. XXIII, бр. 135 (2/2020), Скопје 2020, 38–39.
- Смилевски Веле. Трајни вредности. *Синтези*, бр. 50, Скопје 2020, 3.
- Смилевски Веле. Поетското послание на Блаже Конески. *Синтези*, бр. 50, Скопје 2020, 40–44.
- Sokołowski Jan. Z historii Polsko-Macedońskich stosunków naukowych (Błaże Koneski i Marian Jakóbiec). *Славистички студии*, 20, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Скопје 2020, 191–202.
- Sokołowski Jan. Z dziejów badań macedonistycznych i współpracy polsko-macedońskiej na Uniwersytecie Wrocławskim, *Погледи за македонскиот јазик, Во чест на 75 години современа македонска азбука, 75 години на македонски правопис*, Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“, МАНУ, Совет за македонски јазик, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Скопје 2020, 579–582.
- Спасов Људмил. Улогата на фреската „Седмочисленици“ во афирмирањето на култот на Св. Кирил и Методиј во Југоисточна Европа. *XLVI меѓународна научна конференција на ЛП лејна школа на Меѓународниот семинар за македонски јазик, литеаратура и култура*, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Меѓународен семинар за македонски јазик, литература и култура, Скопје 2020, 23–29.

- Стаматоски Трајко, Веновска-Антевска Снежана, Каранфиловски Максим. *Грамајичарој Конески (65 години од Грамајичкајџа)*, Фондација за македонски јазик „Небрегово“, Скопје 2020, 29 с.
- Старделов Георги. Блаже Конески или обележје на една поетска епоха. *Синџези*, бр. 50, Скопје 2020, 32–37.
- Стојменска-Елзесер Соња. Компаратистичкиот профил на Блаже Конески. *Blaze Koneski's Profile as a Comparative Literature Thinker. Конџексии* 23, Скопје 2020, 7–16.
- Subiotto Namita (ur.) *Дојди во Охрид = Pridi na Ohrid* : dvojezični ilustrirani izbor makedonske poezije z ohridskimi motivi. MKD Makedonija, Ljubljana 2020.
- Ќулавкова Катица. Пофално слово за Блаже Конески. *Ситџе лица на речџа (Бесеџи)*, МАНУ, Скопје 2020, 24–31.
- Харви Ендрџ, Пенингтон Ен. Поезија на чувствена и богата едноставност. *Синџези*, бр. 50, Скопје 2020, 53–56.
- Шешкен Алла. Блаже Конескиј в диалогџ с русској класикой. *Славистички стџудиџ*, бр. 20, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Скопје 2020, 15–23.
- Шешкен Алла. „Строителџ“ македонскогџ литературногџ јазыка, поџт Блаже Конескиј. *Материалы для виртуального музея славянских культур*. Вып. 1. сб научн статей. Институт славяноведения РАН: Полимедиа, Москва 2020, 362–365.
- Sheshken Alla. Blazhe Koneski a poet and the “constructor” of the Macedonian literary language / „Строителџ“ македонскогџ литературногџ јазыка, поџт Блаже Конескиј. *Materials for the virtual Museum of Slavic Cultures*. Issue II. Moscow 2020, 303–306.

## 2021

- Авировиќ Пајо. Конески го спознав пред да се осознаам. *Сџоџер*, год. XXV, бр. 141 (4/2021), Скопје 2021, 9.
- Аврамовска Наташа. Кон прозата на Блаже Конески. *Сџоџер*, год. XXV, бр. 141 (4/2021), Скопје 2021, 34–35.

- Алтиев Никола. Песни за Конески. *Современост*, год. LXXVI (LXX), бр. 3, Скопје 2021, 26–27.
- Ангелевска Анита. Луѓе на „Новото време“ Конески vs. св. Климент. Зборник на трудови од Тркалезната маса *Делото на Конески – ѝосѝојан извор на исѝражувања во наукаѝа за јазикойѝ, лиѝераѝураѝа и кулѝураѝа*, уред. С. Нешковска, В. Јанушева, Д. Андоновска-Трајковска, Педагошки факултет Универзитет „Св. Климент Охридски“ – Битола, Македонско научно друштво, Битола 2021, 30–35.
- Ангеловски Дарин. Конески и класичната култура. *Сѝекѝар*, год. XXXIX, 78/2021, Скопје 2021, 127–139.
- Андоновска-Трајковска Даниела. Метапоезијата на Блаже Конески и за раѓањето на песната за „Стерна“. Зборник на трудови од Тркалезната маса *Делото на Конески – ѝосѝојан извор на исѝражувања во наукаѝа за јазикойѝ, лиѝераѝураѝа и кулѝураѝа*, уред. С. Нешковска, В. Јанушева, Д. Андоновска-Трајковска, Педагошки факултет Универзитет „Св. Климент Охридски“ – Битола, Македонско научно друштво, Битола 2021, 98–104.
- Андоновски Венко. Паднатиот ангел. *Навраќање кон Конески*, прир. С. Стаменов, В. Стојчевска-Антиќ, Општина Куманово, Куманово 2021, 73–81.
- Андоновски Венко. Зошто најубавите песни на Конески се „долги“. *Ушѝе едно навраќање кон Конески*, прир. В. Стојчевска-Антиќ, С. Стаменов, Општина Струмица, Струмица 2021, 130–139.
- Андрејевски Цане. Разговори со Конески – VIII (24.03.1988). *Навраќање кон Конески*, прир. С. Стаменов, В. Стојчевска-Антиќ, Општина Куманово, Куманово 2021, 31–50.
- Андрејевски Цане. Разговори со Конески – XI (29.6.1990). *Ушѝе едно навраќање кон Конески*, прир. В. Стојчевска-Антиќ, С. Стаменов, Општина Струмица, Струмица 2021, 163–171.
- Андрејевски Цане. Некои актуелизирани теми од книгата „Разговори со Конески“. *Навраќање кон Конески*, прир. С. Стаменов, В. Стојчевска-Антиќ, Општина Куманово, Куманово 2021, 231–237.
- Антоновски Иван. „Лозје“ на Конески како (не)случаен настан во македонската книжевност. Зборник на тру-

- дови од Тркалезната маса *Делото на Конески – истојан извор на исцражувања во науката за јазикот, литература и култура*, уред. С. Нешковска, В. Јанушева, Д. Андоновска-Трајковска, Педагошки факултет Универзитет „Св. Климент Охридски“ – Битола, Македонско научно друштво, Битола 2021, 132–139.
- Анчевски Зоран. Блаже Конески: За пресметката со минатото и за патиштата кон иднината. *Спожер*, год. XXV, бр. 141 (4/2021), Скопје 2021, 14–16.
- Анчевски Зоран. За „Силниот збор“ на Блаже Конески, „Макар на непризнаен јазик“ Во: *Црн овен* (поговор Зоран Анчевски). Арс Ламина-публикации, Арс Либрис, Скопје 2021, 61–71.
- Анчевски Зоран и др. (ур.). *Еден преведувачки опит: студентска преведувачка работилница „Конески на 14 јазици“*. Филолошки факултет „Блаже Конески“, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Скопје 2021.
- Арсова Лила. Зборот величествен. *Современост*, год. LXXVI (LXX), бр. 3, Скопје 2021, 47.
- Ацевска Весна. „Тешкото“ и други песни. *Сиремеж*, год. LXVII, број 1, Прилеп 2021, 61–64.
- Балева Тодорка. Гладна кокошка. Врска меѓу минатото и иднината. *МАНУскрипт*, год. VII, 1–2, Одделение за уметност, МАНУ, Скопје 2021, 149–158.
- Балеска-Трифунска Гордана. Св. Софија. *Современост*, год. LXXVI (LXX), бр. 3, Скопје 2021, 36–37.
- Босилкова-Далевска Светлана. Откриваш. *Современост*, год. LXXVI (LXX), бр. 3, Скопје 2021, 46.
- Босилковска Стела. Препејувањето на Блаже Конески... оти поезијата помага да се откријат прозодиските елементи на јазикот. Зборник на трудови од Тркалезната маса *Делото на Конески – истојан извор на исцражувања во науката за јазикот, литература и култура*, уред. С. Нешковска, В. Јанушева, Д. Андоновска-Трајковска, Педагошки факултет Универзитет „Св. Климент Охридски“ – Битола, Македонско научно друштво, Битола 2021, 117–126.
- Бошевска Лили, Упале Александра. Истражувања во училишна библиотека: Делото на Конески – изворник на извонредноста на македонскиот стандарден јазик. Зборник на трудови од Тркалезната маса *Делото на*

- Конески – ѝосѝојан извор на исѝражувања во наукаѝа за јазикоѝ, лиѝераѝураѝа и кулѝураѝа*, уред. С. Нешковска, В. Јанушева, Д. Андоновска-Трајковска, Педагошки факултет Универзитет „Св. Климент Охридски“ – Битола, Македонско научно друштво, Битола 2021, 50–55.
- Брдевска Марија. Блаже Конески за националното преживување. *Ушѝе едно навраќање кон Конески*, прир. В. Стојчевска-Антиќ, С. Стаменов, Општина Струмица, Струмица 2021, 452–454.
- Вангелов Атанас. *Филолошкаѝа криѝика на Конески*. Слово, Скопје 2021.
- Вангелов Атанас. Конески и Радев како антиподи. *Прилози*, Одделение за лингвистика и литературна наука, МАНУ, бр. 2, Скопје 2021.
- Вангелов Атанас. Поетскиот исказ на Блаже Конески (предговор). Во: Блаже Конески. *Камено кале / избор и предговор Атанас Вангелов*, Струшки вечери на поезијата, Струга 2021, 7–32.
- Вангелов Атанас. Гласот на Конески. *Навраќање кон Конески*, прир. С. Стаменов, В. Стојчевска-Антиќ, Општина Куманово, Куманово 2021, 378–388.
- Величковска Јулијана. Го негуваме ли доволно јазикот. *Сѝоѝер*, год. XXV, бр. 141 (4/2021), Скопје 2021, 10.
- Велков Томе. Евангелие за почетокот. *Современосѝ*, год. LXXVI (LXX), бр. 3, Скопје 2021, 48–51.
- Витанова-Рингачева Ана. Две годишнини – два стожерни века (кон двата големи македонски јубилеи – 95 години од смртта на Крсте Петков Мисирков и 100 години од раѓањето на Блаже Конески). *Палимѝесѝ*, год. VI, бр. 12, Универзитет „Гоце Делчев“, Штип 2021, 107–116.
- Витанова-Рингачева Ана. За недостигот и недостижното. *Ушѝе едно навраќање кон Конески*, прир. В. Стојчевска-Антиќ, С. Стаменов, Општина Струмица, Струмица 2021, 73–81.
- Витанова-Рингачева Ана. Лечебна е моќта на блажената Блажева поезија (Личен обид да се прочита поезијата на Блаже Конески). *Ушѝе едно навраќање кон Конески*, прир. В. Стојчевска-Антиќ, С. Стаменов, Општина Струмица, Струмица 2021, 339–352.

- Витанова-Рингачева Ана. Годината 2021. *Зениќ* 6–7, Друштво за наука, литература, култура и уметност „Иван Василевски“, Струмица 2021, 13–17.
- Гилевски Паскал, Силјан Раде (прир.) *Свешката кријка за делото на Конески – 100 години од раѓањето на великаниот од Небрегово*. 30 текстови од истакнати писатели, критичари и научници и библиографијата од Л. Ристовска, Матица македонска, 2021.
- Гиревска Марија. За *Одомувањето* во поетскиот превод: Блаже Конески преку преведувачкото перо на Ен Пенингтон и Ендру Харви. *МАНУскрипт*, год. VII, 1–2, Одделение за уметност, МАНУ, Скопје 2021, 103–120.
- Гогова Катерина. Премостување. *Современост*, год. LXXVI (LXX), бр. 3, Скопје 2021, 18–20.
- Гогова Катерина. Символиката на природата и природните појави во поезијата на Блаже Конески. *Современост*, год. LXXVI (LXX), бр. 3, Скопје 2021, 152–154.
- Гоцевски Трајан. Блаже Конески до Македонците. *Уште едно навраќање кон Конески*, прир. В. Стојчевска-Антиќ, С. Стаменов, Општина Струмица, Струмица 2021, 298–309.
- Гркова Марија. Блаже Конески во наставата по предметот македонски јазик. *Палимјесет*, год. VI, бр. 12, Универзитет „Гоце Делчев“, Штип 2021, 203–211.
- Димков Тони. Интервју со Иван Беќковиќ: Блаже Конески секогаш бил длабоко во ДНК-кодот на македонскиот народ. *Културен печат*, 95/ 2021, дел од Слободен печат на 4-5 септември 2021.
- Динковска-Божиновска Ана. Интерпретација на симболичките аспекти на песната „Дете заспано крај езеро“ од Блаже Конески. Зборник на трудови од Тркалезната маса *Делото на Конески – ѝосиојан извор на исцрпувања во науката за јазикот, литературата и културата*, уред. С. Нешковска, В. Јанушева, Д. Андоновска-Трајковска, Педагошки факултет Универзитет „Св. Климент Охридски“– Битола, Македонско научно друштво, Битола 2021, 127–131.
- Доровски Иван. Блаже Конески. *Прва зимска школа на Меѓународниот семинар за македонски јазик, литература и култура, Конески на 11 јазици* (на далечина,

- Скопје, 25.1. – 5.2.2021), ред. О. Чукалиев и др., Меѓународен семинар за македонски јазик, литература и култура, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Скопје 2021, 118–119.
- Доровски Иван. Блаже Конески и Јозеф Добровски. *Ушће едно навраќање кон Конески*, прир. В. Стојчевска-Антиќ, С. Стаменов, Општина Струмица, Струмица 2021, 58–72.
- Дрвошанов Васил. Проучувањата на академик Блаже Конески на македонските говори. *Навраќање кон Конески*, прир. С. Стаменов, В. Стојчевска-Антиќ, Општина Куманово, Куманово 2021, 238–282.
- Дрвошанов Васил. Образец во лингвистиката и во литературата. *Сџожер*, год. XXV, бр. 141 (4/2021), Скопје 2021, 41.
- Дрвошанов Васил. Написи за дијалектни прашања на академик Блаже Конески. *Современосѝ*, год. LXXVI (LXX), бр. 3, Скопје 2021, 115–128.
- Dufková Kristýna. Blaže Koneski: Tajemství. *Зборник ог ѝреводниѝ на семинарисѝниѝ на Прваѝа зимска школа*. Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Скопје 2021, 110.
- Dufková Kristýna. *Блаже Конески во наставаѝа ѝо македонски во Чешка (A1)*. In: Genial.ly [online] 26.08.2021, cit.2021-01-14.  
<https://view.genial.ly/61234a3c1875be0d9f4ec198/presentation-koneski>.
- Ѓорѓиевска Сузана. Здравница. *Современосѝ*, год. LXXVI (LXX), бр. 3, Скопје 2021, 28–29.
- Ѓорѓиовска Елена. Сеќавање на Блажета. *Литературен збор*, год. LXVIII, бр. 4–6, Скопје 2021, 17–35.
- Ѓурчинова Анастасија, Капушевска-Дракулевска Лидија, Карапејовски Бобан. Од архива до публикација (кон VI том од критичкото издание на Блаже Конески). *Сѝекѝар*, год. XXXIX, 78/2021, Скопје 2021, 103–115.
- Ѓурчинова Анастасија. Од ковачницата на преведување-то: студентска работилница „Конески на 14 јазици“, *Годишен зборник на Филолошкиоѝ факултѝетѝ „Блаже Конески“*, кн. 46, Скопје 2021, 179–182.
- Ѓурчинова Александра (гл. уред.), Црвенковска Емилија, Капушевска-Дракулевска Лидија, Дамјаноски Ми-

- лан, Тасевска Хаџи-Бошкова Искра. *100 години Блаже Конески*, 2021 Година во чест на Блаже Конески, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Скопје 2021, 88 с.
- Gjurčinova Anastasija. Blaže Koneski e Dante Alighieri – omaggio ai poeti e alla poesia. *Палимјесетт*, год. VI, бр. 12, Универзитет „Гоце Делчев“, Штип 2021, 97–106.
- Жоглев Златко. Македонскиот фолклор и поезијата на Блаже Конески. Зборник на трудови од Тркалезната маса *Делото на Конески – ѝосџојан извор на истражувања во науката за јазикот, литературата и културата*, уред. С. Нешковска, В. Јанушева, Д. Андоновска-Трајковска, Педагошки факултет Универзитет „Св. Климент Охридски“– Битола, Македонско научно друштво, Битола 2021, 91–97.
- Иванова Марија. „Јазикот е нашата единствена и неподелена татковина“ (По повод стогодишнината од раѓањето на Блаже Конески). *Уште едно навраќање кон Конески*, прир. В. Стојчевска-Антиќ, С. Стаменов, Општина Струмица, Струмица 2021, 310–316.
- Ивановиќ Радомир. О теорији спонтаности и сложеној једноставности лирских минијатура Блажа Конеског. *Уште едно навраќање кон Конески*, прир. В. Стојчевска-Антиќ, С. Стаменов, Општина Струмица, Струмица 2021, 140–162.
- Икономова-Шокева Марина. Три песни инспирирани од делата на Конески. *Современост*, год. LXXVI (LXX), бр. 3, Скопје 2021, 32–35.
- Исмајлоска Мерсиha, Конески како сон. *Сџожер*, год. XXV, бр. 141 (4/2021), Скопје 2021, 12–13.
- Jazbec Milan. Blaže Koneski – državnik s posluhom za jezikovno porgmo in njeno poetično moč. *Навраќање кон Конески*, прир. С. Стаменов, В. Стојчевска-Антиќ, Општина Куманово, Куманово 2021, 414–418.
- Jazbec Milan. Blaže Koneski – trajen in temeljen akademski in državniški pečat. *Уште едно навраќање кон Конески*, прир. В. Стојчевска-Антиќ, С. Стаменов, Општина Струмица, Струмица 2021, 317–324.
- Јакимовска Светлана. Поживотот на Конески. Зборник на трудови од Тркалезната маса *Делото на Конески – ѝосџојан извор на истражувања во науката за јазикот*

- кој, лиџераџураџа и кулџураџа*, уред. С. Нешковска, В. Јанушева, Д. Андоновска-Трајковска, Педагошки факултет Универзитет „Св. Климент Охридски“ – Битола, Македонско научно друштво, Битола 2021, 79–89.
- Јакимовска-Тошиќ Маја. Канонизација на словенските светители и прашањето за словенската културна афирмација во прилозите на Блаже Конески. *Навраќање кон Конески*, прир. С. Стаменов, В. Стојчевска-Антиќ, Општина Куманово, Куманово 2021, 82–88.
- Јакимовска-Тошиќ Маја. Прилозите за св. Климент Охридски на Блаже Конески: паметење и традиција. *Сџекџар*, год. XXXIX, бр. 78/2021, Скопје 2021, 9–21.
- Јачева-Улчар Елка. За некои оними во животописот на Блаже Конески. *Лиџераџурен збор*, год. LXVIII, бр. 1–3, Скопје 2021, 29–36.
- Јованоски Милчо. Зошто го сакам Конески? (По повод јубилејот 100 години од раѓањето на Блаже Конески). *Ушџе едно навраќање кон Конески*, прир. В. Стојчевска-Антиќ, С. Стаменов, Општина Струмица, Струмица 2021, 472–484.
- Kalogjera Goran. Мој први и задњи susret s Blaže Koneskim, *Прва зимска школа на Меџународноиџ семинар за македонски јазик, лиџераџура и кулџура, Конески на 11 јазџи* (на далечина, Скопје, 25.1 – 5.2 2021), Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Меџународен семинар за македонски јазик, литература и култура, Скопје 2021, 133–137.
- Капушевска-Дракулевска Лидија. Конески во дијалог со странските поети. *МАНУскрипџи*, год. VII, 1–2, Одделение за уметност, МАНУ, Скопје 2021, 55–80.
- Караниколова-Чочоровска Луси. Феноменот на животните фази во поезијата на Блаже Конески. *Палимџесџи*, год. VI, бр. 12, Универзитет „Гоце Делчев“, Штип 2021, 75–87.
- Караниколова-Чочоровска Луси. Антејскиот потенцијал во прозата на Конески. *Сџекџар* год. XXXIX, бр. 78/2021, Скопје 2021, 143–158.
- Каранџиловски Максим. Формите на императивот во текстовите на Б. Конески. *Навраќање кон Конески*,

- прир. С. Стаменов, В. Стојчевска-Антиќ, Општина Куманово, Куманово 2021, 203–213.
- Карапејовски Бобан. Конески и митот и Конески како мит: за наследството и нашиот однос кон него. *Литературен збор*, год. LXVIII, бр. 1–3, Скопје 2021, 23–28.
- Карапејовски Бобан, Пандева Марија. Директното кажување со минато неопределено време (врз материјали од творештвото на Блаже Конески). *Уште едно навраќање кон Конески*, прир. В. Стојчевска-Антиќ, С. Стаменов, Општина Струмица, Струмица 2021, 410–420.
- Каратошеска Снежана. Блаже Конески – јазикот, македонскиот, е најголем јунак. *Сиремеж*, год. LXVII, бр. 1, Прилеп 2021, 42–44.
- Касапоска-Чадловска Милена, Нешковска Силвана, Ивановска Лела. Анализа на англискиот и на францускиот препев на „Стерна“ од Блаже Конески. Зборник на трудови од Тркалезната маса *Делото на Конески – истојан извор на истражувања во науката за јазикот, литературата и културата*, уред. С. Нешковска, В. Јанушева, Д. Андоновска-Трајковска, Педагошки факултет Универзитет „Св. Климент Охридски“ – Битола, Македонско научно друштво, Битола 2021, 105–116.
- Кацаров Трајче. Амаркорд, Конески засекогаш. *Својер*, год. XXV, бр. 141 (4/2021), Скопје 2021, 36–37.
- Китановска Виолета. Педагошкото влијание во поезијата на Конески. Зборник на трудови од Тркалезната маса *Делото на Конески – истојан извор на истражувања во науката за јазикот, литературата и културата*, уред. С. Нешковска, В. Јанушева, Д. Андоновска-Трајковска, Педагошки факултет Универзитет „Св. Климент Охридски“ – Битола, Македонско научно друштво, Битола 2021, 73–78.
- Китаноски Мишо. Гимназиските години на Блаже Конески во Крагуевац Србија и неговиот почеток во македонската литература. *Современост*, год. LXXVI (LXX), бр. 3, Скопје 2021, 76–101.
- Ковилоски Славчо. Родниот крај како инспирација на Блаже Конески. *Навраќање кон Конески*, прир. С.

- Стаменов, В. Стојчевска-Антиќ, Општина Куманово, Куманово 2021, 304–322.
- Ковилоски Славчо. Запис за Блаже Конески. *Ушће едно навраќање кон Конески*, прир. В. Стојчевска-Антиќ, С. Стаменов, Општина Струмица, Струмица 2021, 335–338.
- Ковилоски Славчо, Блаже Конески како сликар. *Палимј-сесии*, год. VI, бр. 12, Универзитет „Гоце Делчев“, Штип 2021, 89–95.
- Ковилоски Славчо. Запис за Блаже Конески. *Современоси*, год. LXXVI (LXX), бр. 3, Скопје 2021, 57–59.
- Колбе Кица. Посланието на Блаже Конески до Македонците. *Навраќање кон Конески*, прир. С. Стаменов, В. Стојчевска-Антиќ, Општина Куманово, Куманово 2021, 410–413.
- Колбе Кица. Конески и грижата за јазикот, 23.12.2021 [www.slobodenpecat.mk](http://www.slobodenpecat.mk)
- Конески Атанас. Како ги читам мудростите на и за Блаже Конески (Низ паметењето на неговите познавачи). *Навраќање кон Конески*, прир. С. Стаменов, В. Стојчевска-Антиќ, Општина Куманово, Куманово 2021, 323–333.
- Конески Атанас. Македонската литература и македонскиот литературен јазик. Во: *Македонската лијерајтура и македонскиот лијерајтурен јазик*, второ издание, Култура 2021, 87–89.
- Конески Атанас. Анегдотите од и за Блаже Конески. *Ушће едно навраќање кон Конески*, прир. В. Стојчевска-Антиќ, С. Стаменов, Општина Струмица, Струмица 2021, 464–471.
- Конески Љубен. *Сеќавања на мошће средби со Блаже Конески*. Прилеп 2021.
- Конески Љубен. Последната средба 1993 година, *Ушће едно навраќање кон Конески*. прир. В. Стојчевска-Антиќ, С. Стаменов, Општина Струмица, Струмица 2021, 485–492.
- Коробар-Белчева Марија. Митологијата во ономастичките истражувања на Блаже Конески. *Навраќање кон Конески*, прир. С. Стаменов, В. Стојчевска-Антиќ, Општина Куманово, Куманово 2021, 101–106.

- Коробар-Белчева Марија. Еден непознат ракопис на Конески. *Македонски јазик*, год. LXXII, Скопје 2021, 15–24.
- Котев Иван. Во светот на цветот (Блаже Конески „Блажена гора зелена, антологија на македонската народна лирика“). *Ушће едно навраќање кон Конески*, прир. В. Стојчевска-Антиќ, С. Стаменов, Општина Струмица, Струмица 2021, 260–280.
- Котева Ивана, Челик Махмут. Анализа на песната „Тешкото“ од Блаже Конески. *Палимјесџи*, год. VI, бр. 12, Универзитет „Гоце Делчев“, Штип 2021, 117–124.
- Коцарев Љупчо. Митосот и логосот во поетското творештво на Блаже Конески. *Литературен збор*, год. LXVIII, бр. 1–3, Скопје 2021, 75–77.
- Кочовски Никола. Мое доживување на „Тешкото“ од Блаже Конески. *Синестезија на зборот*, Друштво на писатели „Битолски книжевен круг“, Битола 2021, 17–19 <https://bkk-pisатели.mk/wp-content/uploads/2021/04/Sinestezija-na-zborot.pdf>
- Kramarić Zlatko. Politika, identitet, kultura u optici Blaža Koneskog. *Навраќање кон Конески*, прир. С. Стаменов, В. Стојчевска-Антиќ, Општина Куманово, Куманово 2021, 148–167.
- Kramer Christina. “The City” and “The Move”, by Blaže Koneski (from Macedonian). 2021. *Two Lines*. <https://www.catranslation.org/journal-post/the-city-the-move-koneski/>
- Kramer Christina. Blaže Koneski’s 1945 Lecture *Македонската литература и македонскиот литературен јазик*. *Навраќање кон Конески*, прир. С. Стаменов, В. Стојчевска-Антиќ, Општина Куманово, Куманово 2021, 89–100.
- Кујунџиски Жарко. Блаже Конески како текстовен преведувач и заведувач. *Ушће едно навраќање кон Конески*, прир. В. Стојчевска-Антиќ, С. Стаменов, Општина Струмица, Струмица 2021, 421–430.
- Кумбароски Разме. Блаже Конески – или „Од вековно ропство, мој народе идеш“. *Современост*, год. LXXVI (LXX), бр. 3, Скопје 2021, 129–134.

- Лазаров Ристо. „По патеката на Учителот“. Во: Османли Томислав, *Бдеења Блажеви*, 5–8, Виг Зеница. Скопје 2021.
- Лозаноски Игор. Научи го увото да слуша. *Современос̄и*, год. LXXVI (LXX), бр. 3, Скопје 2021, 43.
- Макаријоска Лилјана. Историјата на македонскиот јазик во научниот опус на Блаже Конески. *Уш̄ӣе едно навраќање кон Конески*, прир. В. Стојчевска-Антиќ, С. Стаменов, Општина Струмица, Струмица 2021, 92–114.
- Марковски Стефан. Науката и поетската еволуција на Конески. *Уш̄ӣе едно навраќање кон Конески*, прир. В. Стојчевска-Антиќ, С. Стаменов, Општина Струмица, Струмица 2021, 325–334.
- Мартиновски Владимир. Конески, идеален спој на поет и препејувач. *С̄ӣожер*, год. XXV, бр. 141 (4/2021), Скопје 2021, 10–11.
- Мартиновски Владимир. Неколку паралели меѓу поетските светови на Блаже Конески и Јан Скацел. *МАНУскрип̄ӣи*, год. VII, 1–2, Одделение за уметност, МАНУ, Скопје 2021, 91–102.
- Мартиновски Владимир. Блаже Конески и Јан Скацел (неколку поетски паралели). *Навраќање кон Конески*, прир. С. Стаменов, В. Стојчевска-Антиќ, Општина Куманово, Куманово 2021, 168–180.
- Мартиновски Владимир. Дијалогот на Блаже Конески со средновековниот фрескопис. *Уш̄ӣе едно навраќање кон Конески*, прир. В. Стојчевска-Антиќ, С. Стаменов, Општина Струмица, Струмица 2021, 183–190.
- Мартиноска Ана. Конески како наследство и како обврска (За современите автори во дијалог со творештвото на Блаже Конески, во чест на јубилејот сто години од неговото раѓање). *Кон̄ӣекс̄ӣи* 24, Скопје 2021, 7–18.
- Мартиноска Ана. Конески како собирач и публикувач на народното творештво. *Уш̄ӣе едно навраќање кон Конески*, прир. В. Стојчевска-Антиќ, С. Стаменов, Општина Струмица, Струмица 2021, 204–222.
- Мехметоглу Филиз. „Писмо до Конески“ и песни. *С̄ӣремеж*, год. LXVII, бр. 1, Прилеп 2021, 58–60.
- Мијаковска Марина. Изложба за сестраната личност Блаже Конески. *С̄ӣожер*, год. XXV, бр. 141 (4/2021), Скопје 2021, 44–45.

- Мијаковска Марина. Фондот на НУБ – доказ за сестраната личност на Блаже Конески. *Ушће едно навраќање кон Конески*, прир. В. Стојчевска-Антиќ, С. Стаменов, Општина Струмица, Струмица 2021, 436–440.
- Миронска-Христовска Валентина. Од Прличев до Конески (Славчо Ковилоски, *Од Прличев до Конески*, Институт за македонска литература, Скопје 2020). *Сѝекшар*, год. XXXIX, бр. 77, Скопје 2021, 261–265.
- Миронска-Христовска Валентина. Омаж за Блаже Конески. *Културнише икони и македонско културно наследство*, Институт за македонска литература, Скопје 2021, 5–10.
- Мисоски Милчо. Окото на смртта. *Современосѝ*, год. LXXVI (LXX), бр. 3, Скопје 2021, 21–22.
- Мицева Сузана. Сезона на песната. Времето во поезијата на Блаже Конески. *Ушће едно навраќање кон Конески*, прир. В. Стојчевска-Антиќ, С. Стаменов, Општина Струмица, Струмица 2021, 392–398.
- Младеноски Ранко. Поетскиот ораториум на Блаже Конески. *Навраќање кон Конески*, прир. С. Стаменов, В. Стојчевска-Антиќ, Општина Куманово, Куманово 2021, 345–358.
- Мојсиева-Гушева Јасмина. Идејата за добрината во поезијата на Блаже Конески. *Сѝекшар* год. XXXIX, бр. 78/2021, Скопје 2021, 55–65.
- Мојсиева-Гушева Јасмина. За некои допирни точки во поетиките на Андриќ и Конески. *Ушће едно навраќање кон Конески*, прир. В. Стојчевска-Антиќ, С. Стаменов, Општина Струмица, Струмица 2021, 191–203.
- Мојсова-Чепишевска Весна. *Конески како шесѝаменѝ*. Матица македонска, Скопје 2021.
- Мојсова-Чепишевска Весна. Китка поетски слики од Конески за денешното дете, Во: Блаже Конески. *Дейѝе, шѝоа ѝордо звучи : ѝредлоѝ-лекѝурно издание за шесѝо одделение*, Антолог, Скопје 2019, 73–80.
- Мојсова-Чепишевска Весна. Конески како тестамент, *Сѝоѝер*, год. XXV, бр. 141 (4/2021), Скопје 2021, 38.
- Мојсова-Чепишевска Весна, Антоновски Иван. Простата и строга македонска песна како современо житие (За „Проложните житија“ на Блаже Конески). *Сѝекшар* год. XXXIX, бр. 78/2021, Скопје 2021, 117–126.

- Мојсова-Чепишевска Весна. Архитекстуалноста и интертекстуалноста во дијалогот на П. Зографски, Б. Конески и руската литературно-јазична научна и културна мисла. *Ушїе едно навраќање кон Конески*, прир. В. Стојчевска-Антиќ, С. Стаменов, Општина Струмица, Струмица 2021, 382–391.
- Мукаетов Васил. И јазикот и тој – вечно наши. *Современосї*, год. LXXVI (LXX), бр. 3, Скопје 2021, 11–12.
- Мукоска Верица. Стилистички осврт кон уметничкиот влог во поезијата на Конески. *Современосї*, год. LXXVI (LXX), бр. 3, Скопје 2021, 155–159.
- Недева Мирјана. „На Блаже“ и други песни. *Сїрремеж*, год. LXVII, број 1, Прилеп 2021, 71–77.
- Неделковска Љубица. Црквата в Небрегово. *Современосї*, год. LXXVI (LXX), бр. 3, Скопје 2021, 54–55.
- Николовска Кристина. Светско издание за великанот Конески. *Сїожер*, год. XXV, бр. 141 (4/2021), Скопје 2021, 18–21.
- Огненовски Сашо. Преточување (Песни за Блаже Конески). *Современосї*, год. LXXVI (LXX), бр. 3, Скопје 2021, 44.
- Олујић Гроздана. *Писци о себи*. Дела Гроздане Олујић, Српска књижевна задруга, Београд 2021 (разговор са Блажем Конеским, децембра 1958).
- Османли Томислав. Бдеења Блажеви. *Современосї*, год. LXXVI (LXX), бр. 3, Скопје 2021, 13–17.
- Османли Томислав. *Бдеења Блажеви*. Виг Зеница, Скопје 2021.
- Османли Томислав. Бдеења Блажеви. *Сїожер*, год. XXV, бр. 141 (4/2021), Скопје 2021, 37.
- Павлески Тони. Црква. *Современосї*, год. LXXVI (LXX), бр. 3, Скопје 2021, 42.
- Падрон Хусто Хорхе. Чествување на Блаже Конески. *Сїожер*, год. XXV, бр. 141 (4/2021), Скопје 2021, 33.
- Пандев Димитар. *Времеїо на Конески*. Панили, Скопје 2021, 278 с.
- Пандев Димитар. Времето на Конески. *Сїожер*, год. XXV, бр. 141 (4/2021), Скопје 2021, 31–32.
- Пандев Димитар. Меѓу зборот и опитот на Конески (предговор). Во: Конески Блаже *Збор и оїшї 2* : из-

- бор од научно̄о ӣвореш̄иво*, Арс Ламина, Скопје 2021, 3-5.
- Пандев Димитар. Поетиката на Конески на фонот на филологијата и лингвистиката. Зборник на трудови од Тркалезната маса *Дело̄о на Конески – ӣос̄тојан извор на ис̄пражува̄ња во наука̄ӣа за јазикой̄, лӣтерату̀ра̄ӣа и кул̄у̀ра̄ӣа*, уред. С. Нешковска, В. Јанушева, Д. Андоновска-Трајковска, Педагошки факултет Универзитет „Св. Климент Охридски“ – Битола, Македонско научно друштво, Битола 2021, 9–13.
- Пандев Димитар. Поетското и раскажувачкото дело на Конески. *Навраќање кон Конески*, прир. С. Стаменов, В. Стојчевска-Антиќ, Општина Куманово, Куманово 2021, 369–377.
- Пандев Димитар. Говорењето своја песна како чин на комуникација. *Уш̄ӣе едно навраќање кон Конески*, прир. В. Стојчевска-Антиќ, С. Стаменов, Општина Струмица, Струмица 2021, 125–129.
- Пандев Димитар. Блаже Конески денес. *Лит̄ерату̀рен збор*, год. LXVIII, бр. 1–3, Скопје 2021, 11–16.
- Пандев Димитар. Слово за Блаже Конески, I–II. Во: Свето Стаменов. *Јазикой̄ – наша̄ӣа единс̄твена ком̄пле̄тна ш̄а̄ӣковина*, кн. II, Скопје 2021, 115–130, 130–140.
- Пандев Димитар. Окружието на Конески. Во: Свето Стаменов. *Јазикой̄ – наша̄ӣа единс̄твена ком̄пле̄тна ш̄а̄ӣковина*, кн. II, Скопје 2021, 141–156.
- Пандев Димитар. Стилските синтези на Блаже Конески (меѓу теоријата за функционалните стилови и јазикотворечката дејност). *Македонскио̄ј јазик – извор на научни ис̄пражува̄ња (дома и надвор)*, Меѓународна научна конференција (20 и 21 октомври 2020) Скопје 2021, 197–201.
- Пандев Димитар. Конески во Москва. *Славист̄ички с̄тудӣи*, 21, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Катедра за славистика, Скопје 2021, 251–258.
- Пандев Димитар, Пандева Марија. Навраќањата на Конески. *С̄тремеж*, год. LXVII, бр. 1, Прилеп 2021, 15–22.
- Пандев Димитар, Пандева Марија. Навраќањата на Конески. *Уш̄ӣе едно навраќање кон Конески*, прир. В.

- Стојчевска-Антиќ, С. Стаменов, Општина Струмица, Струмица 2021, 441–448.
- Пандева Марија. Инхоативноста во прозата на Блаже Конески наспроти неговата поезија. *Ушtie едно навраќање кон Конески*, прир. В. Стојчевска-Антиќ, С. Стаменов, Општина Струмица, Струмица 2021, 353–381.
- Панкина Олга. Блаже Конески во препев на руски. *Сѝек-ѝар* год. XXXIX, бр. 78/2021, Скопје 2021, 183–190.
- Панкина Олга. Блаже Конески на руски јазик. *МАНУскрипѝи*, год. VII, 1–2, Одделение за уметност, МАНУ, Скопје 2021, 121–134.
- Пановска-Димкова Искра. Фонетско-фонолошки изразни средства во поезијата на Блаже Конески. *Ушtie едно навраќање кон Конески*, прир. В. Стојчевска-Антиќ, С. Стаменов, Општина Струмица, Струмица 2021, 235–240.
- Панькина Ольга. Блаже Конески. *Ушtie едно навраќање кон Конески*, прир. В. Стојчевска-Антиќ, С. Стаменов, Општина Струмица, Струмица 2021, 407–409.
- Пејковски Зоран. *Блаже Конески ѝрисуѝен и во македонската драматургија*. Центар за култура и културолошки студии, Скопје 2021.
- Пејковски Зоран. Блаже Конески присутен и во македонската драматургија. *Литературен збор*, год. LXVIII, бр. 4–6, Скопје 2021, 107–130.
- Петревски Бојан. Актуализацијата и автоматизацијата кај Конески. *Литературен збор*, год. LXVIII, бр. 1–3, Скопје 2021, 17–21.
- Петревски Бојан. Поствербалните неинтегрирани конструкции во „Дневник по многу години“ и во „Дневник од Нишка Бања“ од Блаже Конески, *Литературен збор*, год. LXVIII, бр. 1–3, Скопје 2021, 37–46.
- Петрески Христо. Блажевината на Блаже Конески. *Сѝо-жер*, год. XXV, бр. 141 (4/2021), Скопје 2021, 7–8.
- Петрески Христо, Петреска Ана. Живата реч на Блаже Конески за неговата творечка и научна работа. *Со-временостѝ*, год. LXXVI (LXX), бр. 3, Скопје 2021, 143–145.
- Петрески Христо. „Не знам“ и други раскази. *Сѝремеж*, год. LXVII, бр. 1, Прилеп 2021, 45–57.

- Поп Трајков Игор. Периодот на Конески. *Сѝремеж*, год. LXVII, бр. 1, Прилеп 2021, 32–41.
- Продановска-Попоска Весна, Пачовска Мирјана. Влијанието на странските јазичи врз македонскиот јазик според Конески. Зборник на трудови од Тркалезната маса *Делото на Конески – ѝосѝојан извор на исѝражувања во наукаѝа за јазикѝи, лиѝераѝураѝа и кулѝураѝа*, уред. С. Нешковска, В. Јанушева, Д. Андоновска-Трајковска, Педагошки факултет Универзитет „Св. Климент Охридски“– Битола, Македонско научно друштво, Битола 2021, 42–49.
- Радевска Д. Милица, Мундишевска-Велјановска Весна. Јазично-графички интерпретации на поетските слики на Конески. *Современосѝ*, год. LXXXVI (LXX), бр. 3, Скопје 2021, 135–142.
- Реѝеѝи Африм. Книжевното дело на Блаже Конески на албански јазик. *Сѝекѝар*, год. XXXIX, бр. 78/2021, Скопје 2021, 87–99.
- Самарѝиева Бојана. Осврт кон последната поетска збирка „Црн овен“, од Блаже Конески. *Палимѝесесѝ*, год. VI, бр. 12, Универзитет „Гоце Делчев“, Штип 2021, 215–218.
- Силјан Раде. Блаже Конески – наша поетска школа. *Ушѝе едно навраќање кон Конески*, прир. В. Стојчевска-Антиќ, С. Стаменов, Општина Струмица, Струмица 2021, 431–435.
- Смилевски Веле. *Арс-ѝоеѝичкиѝе комѝоненѝи во ѝворешѝивоѝо на Блаже Конески*. Дијалог, Скопје 2021, 175 с.
- Смилевски Веле. Послание за животот и поезијата (Кон поезијата на Блаже Конески). *Ушѝе едно навраќање кон Конески*, прир. В. Стојчевска-Антиќ, С. Стаменов, Општина Струмица, Струмица 2021, 172–182.
- Смилевски Веле. Поетското послание на Блаже Конески. *Навраќање кон Конески*, прир. С. Стаменов, В. Стојчевска-Антиќ, Општина Куманово, Куманово 2021, 334–344.
- Смилевски Веле. Послание за животот и поезијата. *Сѝекѝар*, год. XXXIX, бр. 78/2021, Скопје 2021, 23–33.
- Смилевски Веле. Послание за животот и поезијата. *Сѝоѝер*, год. XXV, бр. 141 (4/2021), Скопје 2021, 22–24.

- Смилевски Гоце. Секавањето како дијалог: „Дневник по многу години“ од Блаже Конески. *Сѝекѝар* год. XXXIX, бр. 78/2021, Скопје 2021, 45–52.
- Спасов Људмил. Моите секавања за Конески. Зборник на трудови од Тркалезната маса *Делото на Конески – ѝосѝојан извор на исѝражувања во наукаѝа за јазикот, лиѝераѝураѝа и кулѝураѝа*, уред. С. Нешковска, В. Јанушева, Д. Андоновска-Трајковска, Педагошки факултет Универзитет „Св. Климент Охридски“ – Битола, Македонско научно друштво, Битола 2021, 14–19.
- Спасов Људмил. Беседа за Блаже Конески во 21 век. *Ушѝе едно навраќање кон Конески*, прир. В. Стојчевска-Антиќ, С. Стаменов, Општина Струмица, Струмица 2021, 46–49.
- Спасов Људмил. Улогата на фреската „Седмочисленици“ во афирмирањето на култот на Св. Кирил и Методиј во Југоисточна Европа. *Ушѝе едно навраќање кон Конески*, прир. В. Стојчевска-Антиќ, С. Стаменов, Општина Струмица, Струмица 2021, 399–406.
- Спасов Људмил. Блаже Конески за ликот на св. Климент Охридски (тихите кандила). *Ушѝе едно навраќање кон Конески*, прир. В. Стојчевска-Антиќ, С. Стаменов, Општина Струмица, Струмица 2021, 449–451.
- Спасов Људмил. Белешки за јазикот и стилот во првата збирка поезија на Блаже Конески Земјата и ѝубовта (1948 г.). *Навраќање кон Конески*, прир. С. Стаменов, В. Стојчевска-Антиќ, Општина Куманово, Куманово 2021, 295–303.
- Спасов Људмил, Јовановски Далибор. Анализа на текстот на Блаже Конески По повод најновиот напад на нашиот јазик во контекст на Резолуцијата на Информбирото и статусот на македонскиот јазик. *Навраќање кон Конески*, прир. С. Стаменов, В. Стојчевска-Антиќ, Општина Куманово, Куманово 2021, 389–409.
- Спасов Људмил, Јовановски Далибор. Анализа на текстот на книгата на Блаже Конески По повод најновиот напад на нашиот јазик во контекст на Резолуцијата на Информбирото и Статусот на македонскиот јазик. Во: *По ѝовод најновиот напад на нашиот јазик* : фототипно издание со предговор, ред. одбор Љ. Спасов, С. Велковска, Е. Јовановска-Грујовска, „Јазикот наш

- денешен“; кн. 32, Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“, Скопје 2021, V–XX.
- Спасов Људмил. Блаже Конески – централна фигура на македонскиот XX век. Во: Свето Стаменов. *Јазикот – нашата единствена комилейна шайковина*, кн. I, Скопје 2021, 251–270.
- Спирковски Миле. Блаже Конески – најголемата личност на современата македонска културна историја. *Сиремеж*, год. LXVII, бр. 1, Прилеп 2021, 23–31.
- Сталев Георги. Исчитување на стихозбирката „Везилка“ од Блаже Конески. *Навраќање кон Конески*, прир. С. Стаменов, В. Стојчевска-Антиќ, Општина Куманово, Куманово 2021, 181–202.
- Стаматоски Трајко. Одговорите на Конески. Во: *По повод најновиот напад на нашиот јазик* Скопје : Фондација за македонски јазик „Небрегово“, 2021, I–VI.
- Стаматоски Трајко. Делото на проф. Блаже Конески. По повод на 25-годишнината од излегувањето на неговата Граматика. *Навраќање кон Конески*, прир. С. Стаменов, В. Стојчевска-Антиќ, Општина Куманово, Куманово 2021, 23–27.
- Стаматоски Трајко. Последните денови на Блаже Конески. *Навраќање кон Конески*, прир. С. Стаменов, В. Стојчевска-Антиќ, Општина Куманово, Куманово 2021, 419–426.
- Стаматоски Трајко (уред.). *Конески инспирира и мошвира*. Фондација за македонски јазик „Небрегово“, Скопје 2021, 100 с.
- Стаменов Свето, Вангелов Атанас. Синтеза на македонскиот дух (интервју по повод стогодишнината од раѓањето на великанот на современата македонска култура Блаже Конески). *Уште едно навраќање кон Конески*, прир. В. Стојчевска-Антиќ, С. Стаменов, Општина Струмица, Струмица 2021, 29–41.
- Стаменов Свето. *Јазикот – нашата единствена комилейна шайковина*. кн. I, Скопје 2021, 424 с.
- Стаменов Свето. *Јазикот – нашата единствена комилейна шайковина*. кн. II, Скопје 2021, 416 с.
- Стамков Пепа. Молитвите на Блаже Конески. *Современост*, год. LXXVI (LXX), бр. 3, Скопје 2021, 146–151.
- Стамков Пепа. Молитвите на Блаже Конески (нурнеж во интимното). *Уште едно навраќање кон Конески*,

- прир. В. Стојчевска-Антиќ, С. Стаменов, Општина Струмица, Струмица 2021, 455–463.
- Старова Луан. Блаже Конески и странските влијанија (Запис врз автентични сеќавања). *Навраќање кон Конески*, прир. С. Стаменов, В. Стојчевска-Антиќ, Општина Куманово, Куманово 2021, 131–147.
- Стојанова Марина. Поетот и ние. *Современосиј*, год. LXXVI (LXX), бр. 3, Скопје 2021, 56.
- Стојковски Глигор. „Тревожен вик“, Во: Османли Томислав, *Боења Блажеви*, Скопје, Виг Зеница, Скопје 2021, 47–56.
- Стојменска-Елзесер Соња. Писателот Конески. *Сџожер*, год. XXV, бр. 141 (4/2021), Скопје 2021, 5–6.
- Стојменска-Елзесер Соња. Златоврв – Поетско читање во чест на Блаже Конески. *Сџожер*, год. XXV, бр. 141 (4/2021), Скопје 2021, 25–26.
- Стојчевска-Антиќ Вера. Нашиот длабок историски корен-црквата (поговор). Во: Блаже Конески, *Црква*, Арс Ламина публикации, Арс Либрис, 2021, 61–70.
- Стојчевска-Антиќ Вера. Блаже Конески – патоказ на македонската книжевна историја. *Сџекшар*, год. XXXIX, бр. 78/2021, Скопје 2021, 35–44.
- Стојчевска-Антиќ Вера. Сеќавања за Блаже Конески. *Навраќање кон Конески*, прир. С. Стаменов, В. Стојчевска-Антиќ, Општина Куманово, Куманово 2021, 51–72.
- Стојчевска-Антиќ Вера. Секогаш со самоосознаен одговор. *Ушће едно навраќање кон Конески*, прир. В. Стојчевска-Антиќ, С. Стаменов, Општина Струмица, Струмица 2021, 115–124.
- Стојчевска Снежана, На Блаже Конески – Сине тих на мисла сина. *Сџожер*, год. XXV, бр. 141 (4/2021), Скопје 2021, 11–12.
- Стојчевска-Антиќ Вера. Рацин и Конески – поезија што спојува и обврзува. *Литературен збор*, год. LXVIII, бр. 1–3, Скопје 2021, 7–9.
- Стојчевска-Антиќ Вера. Блаже Конески – сеприсутник во списанијата оформени по НОБ. *Современосиј*, год. LXXVI (LXX), бр. 3, Скопје 2021, 72–75.
- Стојчевски Санде. Загубеното дело. *Сџремеж*, год. LXVII, бр. 1, Прилеп 2021, 10–14.

- Subiotto Namita. Kraljevič Marko v makedonski poeziji: od epskega junaka do lirskega subjekta. *Ушће едно навраќање кон Конески*, прир. В. Стојчевска-Антиќ, С. Стаменов, Општина Струмица, Струмица 2021, 251–259.
- Таировска-Гурчак Соња. Слободата на македонскиот јазик. *Современост*, год. LXXVI (LXX), бр. 3, Скопје 2021, 52–53.
- Танески Звонко. Третманот на Блаже Конески во словачката славистика. Зборник на трудови од Тркалезната маса *Делото на Конески – ѝостојан извор на истражувања во науката за јазикот, литературата и културата*, уред. С. Нешковска, В. Јанушева, Д. Андоновска-Трајковска, Педагошки факултет Универзитет „Св. Климент Охридски“– Битола, Македонско научно друштво, Битола 2021, 36–40.
- Танески Звонко. Третманот на Блаже Конески во словачката славистика. *Навраќање кон Конески*, прир. С. Стаменов, В. Стојчевска-Антиќ, Општина Куманово, Куманово 2021, 358–368.
- Тантуровска Лидија. Химната на/за македонската традиционална жена (100 години од раѓањето на Блаже Конески). *Јазичен бележник II*, Јазикот наш денешен, кн. 32, Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“, Скопје 2021, 21–27.
- Тантуровска Лидија. Ракување на Конески за Рацин (100 години од раѓањето на Блаже Конески). *Јазичен бележник II*, Јазикот наш денешен, кн. 32, Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“, Скопје 2021, 28–34.
- Тантуровска Лидија. За удвојувањето на директниот објект кај Блаже Конески како нормативно и како стилско обележје. *Навраќање кон Конески*, прир. С. Стаменов, В. Стојчевска-Антиќ, Општина Куманово, Куманово 2021, 214–237.
- Тантуровска Лидија. Песната „Караорман“ од Блаже Конески (обид за едно читање). *Ушће едно навраќање кон Конески*, прир. В. Стојчевска-Антиќ, С. Стаменов, Општина Струмица, Струмица 2021, 241–250.
- Тасевска Хаци-Бошкова Искра. Книжевното наследство како сеприсутност во творештвото на Блаже Конески

- и на Венко Андоновски. *Сѝекѝар* год. XXXIX, бр. 78/2021, Скопје 2021, 159–171.
- Тоевски Свето. Блаже Конески – столб на македонската национална лингва-култура и во 21 век. *Навраќање кон Конески*, прир. С. Стаменов, В. Стојчевска-Антиќ, Општина Куманово, Куманово 2021, 283–294.
- Тополињска Зузана. Мојата прва средба со Блаже Конески. *Прва зимска школа на Меѓународниот семинар за македонски јазик, литература и култура, Конески на 11 јазици* (на далечина, Скопје, 25.1 – 5.2 2021), ред. О. Чукалиев и др., Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Меѓународен семинар за македонски јазик, литература и култура, Скопје 2021, 117.
- Тоциновски Васил. Книжевниот историчар Блаже Конески. *Навраќање кон Конески*, прир. С. Стаменов, В. Стојчевска-Антиќ, Општина Куманово, Куманово 2021, 119–130.
- Тоциновски Васил. Песните со посвети од Блаже Конески. *Ушѝе едно навраќање кон Конески*, прир. В. Стојчевска-Антиќ, С. Стаменов, Општина Струмица, Струмица 2021, 281–297.
- Тоциновски Васил. Средби со Блаже Конески. *Современосѝ*, год. LXXVI (LXX), бр. 3, Скопје 2021, 9–10.
- Тоциновски Васил. Песните со посвети од Блаже Конески. *Современосѝ*, год. LXXVI (LXX), бр. 3, Скопје 2021, 60–71.
- Трајковски Мирослав. Кодот. *Современосѝ*, год. LXXVI (LXX), бр. 3, Скопје 2021, 38–39.
- Трајкоска Љубица. Кон Блажеконеската „Песна над песните“ и други песни. *Сѝремеж*, год. LXVII, бр. 1, Прилеп 2021, 65–70.
- Тренчева Мирјана. Везилката. *Современосѝ*, год. LXXVI (LXX), бр. 3, Скопје 2021, 23–25.
- Трпчески Игор. Ек стерната. *Современосѝ*, год. LXXVI (LXX), бр. 3, Скопје 2021, 30–31.
- Ќулавкова Катица. Жанровската и интерпретативна *summa summagum* на прозниот опус на Блаже Конески. *Сѝремеж*, год. XLVII, бр. 1, Скопје 2021, 5–9.
- Ќупева Тамара. Песната на Конески како интертекст во наставна интерпретација на делото на Балзак. *Литературен збор*, год. LXVIII, бр. 4–6, Скопје 2021, 175–184.

- Урошевиќ Влада. Да се истрае својата судбина (За поезијата на Блаже Конески), Во: *Везилка* (поговор В. Урошевиќ), Арс Ламина-публикации, Либи, Скопје 2021, 71–76.
- Урошевиќ Влада. Порив бликнат од темнините (Еден обид за читање на „Стерна“ од Блаже Конески). *Навраќање кон Конески*, прир. С. Стаменов, В. Стојчевска-Антиќ, Општина Куманово, Куманово 2021, 107–118.
- Урошевиќ Влада. Исправен пред походот на злото (Кон поезијата на Блаже Конески), *Ушће едно навраќање кон Конески*. прир. В. Стојчевска-Антиќ, С. Стаменов, Општина Струмица, Струмица 2021, 50–57.
- Урумова-Марковска Славица. Прочка во семејството на Трајче (збор-два за расказот „Прочка“ од Блаже Конески). *Палимјесѝ*, год. VI, бр. 12, Универзитет „Гоце Делчев“, Штип 2021, 125–135.
- Урумова-Марковска Славица. Марко Крале од историјата, митологијата и поезијата на Блаже Конески. *Современосѝ*, год. LXXVI (LXX), бр. 3, Скопје 2021, 102–114.
- Фламанд Дину. Блаже Конески. *МАНУскрипѝ*, год. VII, 1–2, Одделение за уметност, МАНУ, Скопје 2021, 363–368.
- Фридман Виктор. За Блаже Конески. *Навраќање кон Конески*, прир. С. Стаменов, В. Стојчевска-Антиќ, Општина Куманово, Куманово 2021, 28–30.
- Фридман Виктор. Блаже Конески: Некои лични сеќавања и една лингвистичка почест. *Прва зимска школа на Меѓународниот семинар за македонски јазик, литературатура и култура, Конески на 11 јазици* (на далечина, Скопје, 25.1 – 5.2 2021), ред. О. Чукалиев и др., Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Меѓународен семинар за македонски јазик, литература и култура, Скопје 2021, 120–131.
- Цветаноска Марина. Книжевно-историските прилози на Блаже Конески за македонскиот 19. век. *Сѝекѝар*, год. XXXIX, бр. 78/2021, Скопје 2021, 173–179.
- Цветковски Радован. Поезијата на Конески треба да се чита со разбирање и размислување. По повод честувањето на 100-годишнината од раѓањето на Блаже Конески, на Педагошкиот факултет – Битола.

- Бийолски весник*, орган на општинскиот одбор на Социјалистичкиот сојуз на работниот народ. год. 57, бр. 2911 (17 март 2021), Битола 2021, 4.
- Црвенковска Емилија. Блаже Конески за Добромировото евангелие. *Ушtie едно навраќање кон Конески*. прир. В. Стојчевска-Антиќ, С. Стаменов, Општина Струмица, Струмица 2021, 223–234.
- Црвенковска Емилија. Палимпсестите на Конески. *МАНУскрипции*, год. VII, бр. 1–2, Одделение за уметност, МАНУ, Скопје 2021, 81–90.
- Чукалиев Ордан и др. (ур.). Конески на 11 јазици. *Прва зимска школа на Меѓународниот семинар за македонски јазик, литература и култура*. Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, *Скопје 2021* (прво и второ, дополнето издание).
- Цепароски Иван. Флората во поезијата на Конески. *Сѝекѝар*, год. XXXIX, бр. 78/2021, Скопје 2021, 67–83.
- Цепароски Иван. Дијалог со Конески. *Сѝожер*, год. XXV, бр. 141 (4/2021), Скопје 2021, 42–43.
- Цепароски Иван. Зборот и опитот кај Конески (предговор). Во: *Збор и оѝии 1*, избор од книжевното творештво, Арс Ламина, Скопје 2021, 3–12.
- Шешкен Алла. Блаже Конески во дијалог со руској класикой. *Ушtie едно навраќање кон Конески*, прир. В. Стојчевска-Антиќ, С. Стаменов, Општина Струмица, Струмица 2021, 82–91.
- Шешкен Г. Алла. Ускорено развитие македонској литературы – попытка теоретическогo анализа. *Прилози*. Одделение за лингвистика и литературна наука, LXVI, 2, Скопје 2021, 205–216.
- Шешкен Г. Ала. Фолклорот во уметничкиот свет на Блаже Конески. *Синѝези*, бр. 51, Скопје 2021, 18–22.
- Шешкен Ала. «Везилка» на Блаже Конески (кон проблемот на забрзаниот развој на македонската литература). *Свейскаѝа криѝика на делoтo на Конески*, 100 години од раѓањето на великанот од Небрегово. Скопје 2021, 97–108.
- Шешкен Алла. Блаже Конески. Вий. Цане Андреевски. Разговори со Конеским, Конески на 11 јазици. *LIV Лейна школа* (Охрид, 15.8 – 2.9.2021 г.) и *Прваѝа зимска школа* (Скопје, 25.1 – 5.2.2021 г. на далечина)

- на *Меѓународниот семинар за македонски јазик, ли-  
тература и култура*, Скопје 2021, 37–65.
- Шешкен Г. Алла. Блаже Конески. Вий. *Прва зимска  
школа на Меѓународниот семинар за македонски  
јазик, литература и култура* (на далечина). Скопје,  
25.1 – 5.2.2021, Конески на 11 јазици, ред. одбор Ор-  
дан Чукалиев и др., Скопје 2021, 26–36.
- Шешкен Г. Алла. Мотивы лирики Блаже Конеского: эво-  
люция и ценностные ориентиры. *Литература в со-  
циокультурном пространстве современной Централь-  
ной и Юго-Восточной Европы: аксиологический  
дискурс. К 90-летию Галины Яковлевны Ильиной (по  
материалам III Хоревских чтений)*. Современные  
литературы стран Центральной и Юго-Восточной  
Европы. Москва 2021, 179–191.
- Шешкен Ала. Фолклорот во уметничкиот свет на Блаже  
Конески. Во: Шешкен Ала. *Теми за македонската  
литература XX век*. Дијалог. Скопје 2021, 5–13.
- Шешкен Ала. Блаже Конески и руската литература. Во:  
Шешкен Ала. *Теми за македонската литература  
XX век*. Дијалог. Скопје 2021, 14–25.
- Шипинкаровски Димче. Голем ангелу од Небрегово. *Со-  
временост*, год. LXXVI (LXX), бр. 3, Скопје 2021,  
40–41.

## 2022

- Аврамовска Наташа. Кон прозата на Блаже Конески. *При-  
лози*. Одделение за лингвистика и литературна наука,  
год. XLVII, бр. 2, Специјален број посветен на Блаже  
Конески и критичкото издание на МАНУ на негови-  
те целокупни дела, МАНУ, Скопје 2022, 41–46.
- Алексова Гордана. Стилистичките бележења во грамати-  
ката на Конески. *Предавања на LIV лејна школа на  
Меѓународниот семинар за македонски јазик, ли-  
тература и култура*, Универзитет „Св. Кирил и Мето-  
диј“, Скопје 2022, 132–141.
- Алексова Гордана, Концептот на Конески за „поврзување  
на плановите“ и неговиот одраз во наставата по маке-  
донски јазик. *XLVIII меѓународна научна конферен-  
ција на LIV лејна школа на Меѓународниот семинар*

- за македонски јазик, лиџераџура и кулџура, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Скопје 2022, 101–114.
- Ангеловски Дарин. Конески и класичната култура. *Македонска книжевна архива: од ракопис до диџитална кулџура*, Зборник на трудови од меѓународна научна конференција одржана во Институтот за македонска литература (29 и 30 јуни 2021), гл. уредник М. Јаќимовска-Тошиќ, Институт за македонска литература, Скопје 2022, 77–88.
- Андоновски Венко. Апокрифниот бог во песната „Одземање на силата“ на Блаже Конески. *Предавања на LIV леџна школа на Меѓународниот семинар за македонски јазик, лиџераџура и кулџура*, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Скопје 2022, 87–93.
- Андоновски Венко. Првите три тома поезија од собраните дела на Блаже Конески, Критичко издание на МАНУ. *Прилози*. Одделение за лингвистика и литературна наука, год. XLVII, бр. 2, Специјален број посветен на Блаже Конески и критичкото издание на МАНУ на неговите целокупни дела, МАНУ, Скопје 2022, 35–40.
- Антоновски Иван, Младиот Конески и драмскиот текст, Препрочитување на „Гладна кокошка просо сонуе“. *XLVIII меѓународна научна конференција на LIV леџна школа на Меѓународниот семинар за македонски јазик, лиџераџура и кулџура*, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Скопје 2022, 569–578.
- Баковиќ Ивица. Делото на Блаже Конески во наставата по македонски јазик, литература и култура на Филозофскиот факултет во Загреб, Тркалезна маса „Блаже Конески во наставата по македонски јазик, литература и култура на странските универзитети“. *LIV леџна школа на Меѓународниот семинар за македонски јазик, лиџераџура и кулџура*, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Скопје 2022, 160–164.
- Верижникова В. Елена. Русские в произведениях Блаже Конеского. *Stephanos*. 2022, Т. 51, № 1. 224–233. <http://www.stephanos.ru/izd/2022/2022-51-20.pdf>
- Верижникова Елена, Блаже Конески и македонската лексикографија. *XLVIII меѓународна научна конференција на LIV леџна школа на Меѓународниот семинар*

- за македонски јазик, лиџераџура и кулџура, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Скопје 2022, 62–73.
- Гилевски Паскал. *Излезе сејачоџ да сее – Роман за Блаже Конески*, Матица македонска, Скопје 2022, 230 с.
- Даниловска Марина, Спасовска Марина, Блаже Конески и фолклорот. *XLVIII меџународна научна конференџија на LIV леџна школа на Меџународноџ семинар за македонски јазик, лиџераџура и кулџура*, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Скопје 2022, 516–525.
- Дрвошанов Васил. Дијалектолошки прилози на академик Блаже Конески. *Зборник на џрудови од VI меџународна научна конференџија „Македонскиџ јазик – извор на научни исџражувања*, Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“, Скопје 2022, 59–74.
- Дрвошанов Васил, Дијалектолошки написи на академик Блаже Конески за фонетски прашања, *Македонски јазик*, год. LXXIII, Скопје 2022, 23–29.
- Дрвошанов Васил. Прилози од дијалектологијата на академик Блаже Конески. *Лиџераџурен збор*, год. LXIX, бр. 1–3, Скопје 2022, 23–28.
- Дуфкова Кристина. Животот и делото на Блаже Конески на часовите по македонски јазик во Република Чешка (ниво А1), во контекст на развивањето на четирите клучни вештини. Тркалезна маса „Блаже Конески во наставата по македонски јазик, литература и култура на странските универзитети“. *LIV леџна школа на Меџународноџ семинар за македонски јазик, лиџераџура и кулџура*, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Скопје 2022, 185–191.
- Ѓорѓевски Гоко. Препрочитување на „Молитва“ од Блаже Конески низ призмата на псалтирскиот пролог, Тркалезна маса „Блаже Конески во наставата по македонски јазик, литература и култура на странските универзитети“. *LIV леџна школа на Меџународноџ семинар за македонски јазик, лиџераџура и кулџура*, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Скопје 2022, 94–104.
- Ѓорѓиева-Димова Марија. Металирските варијации во поезијата на Блаже Конески. *XLVIII меџународна научна конференџија на LIV леџна школа на Меџународноџ семинар за македонски јазик, лиџераџу-*

- ра и култура*, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Скопје 2022, 498–515.
- Ѓурчинова Анастасија. Кон томот бр. VI од целокупните дела на Блаже Конески. *Прилози*. Одделение за лингвистика и литературна наука, год. XLVII, бр. 2, Специјален број посветен на Блаже Конески и критичкото издание на МАНУ на неговите целокупни дела, МАНУ, Скопје 2022, 53–58.
- Илиевска Красимира. Блаже Конески и неговиот придонес кон кирилometодиевистиката. *Прилози*. Одделение за лингвистика и литературна наука, год. XLVII, бр. 2, Специјален број посветен на Блаже Конески и критичкото издание на МАНУ на неговите целокупни дела, МАНУ, Скопје 2022, 59–68.
- Јакимовска-Тошиќ Маја. Прилозите за св. Климент Охридски на Блаже Конески: паметење и традиција. *Македонска книжевна архива: од ракопис до дигитална култура*, Зборник на трудови од меѓународна научна конференција одржана во Институтот за македонска литература (29 и 30 јуни 2021), гл. уредник М. Јакимовска-Тошиќ, Институт за македонска литература, Скопје 2022, 27–40.
- Јакимовска-Тошиќ Маја. Блаже Конески на медијевистички теми. *Предавања на LIV лејна школа на Меѓународниот семинар за македонски јазик, литература и култура*, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Скопје 2022, 47–55.
- Јанески Огнен. *Разговори за Конески*. Култура, Скопје 2022.
- Јанушева Виолета, Стојаноска Марија. Конески, речникот на македонскиот јазик и пишаната практика. *Зборник на трудови од VI меѓународна научна конференција „Македонскиот јазик – извор на научни истражувања*, Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“, Скопје 2022, 75–86.
- Јованова-Грујовска Елена, Костовска Весна. Нестандардната лексика во поезијата на Блаже Конески, *Зборник на трудови од VI меѓународна научна конференција „Македонскиот јазик – извор на научни истражувања*, Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“, Скопје 2022, 87–93.

- Капушевска-Дракулевска Лидија. Поетски созвучја: Конески vs. Блок и Гогољ. *XLVIII меѓународна научна конференција на LIV лејна школа на Меѓународниот семинар за македонски јазик, лиџерајџура и кулџура*, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Скопје 2022, 536–544.
- Карапејовски Бобан. Почетоците на првото критичко издание на целокупните дела на македонска почва: Блаже Конески и Милан Гурчинов. *Прилози*. Одделение за лингвистика и литературна наука, год. XLVII, бр. 2, Специјален број посветен на Блаже Конески и критичкото издание на МАНУ на неговите целокупни дела, МАНУ, Скопје 2022, 27–34.
- Карапејовски Бобан. Малку време времето на Конески (Кон *Времето на Конески* од Димитар Пандев, Матица Македонска, Скопје, 278 с.). *Лиџерајџурен збор*, год. LXIX, бр. 1–3, Скопје 2022, 127–132.
- Касапоска-Чадловска Милена. Јазична анализа на францускиот препев на „Болен Дојчин“ од Блаже Конески. *XLVIII меѓународна научна конференција на LIV лејна школа на Меѓународниот семинар за македонски јазик, лиџерајџура и кулџура*, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Скопје 2022, 173–186.
- Конески Љубен. Кон расказот „Тетин Рампо“ на Блаже Конески. *Рејер*, год. XIV–XV, бр. 133–134/ декември 2021 – јануари 2022, Скопје 2022 <https://www.reper.net.mk/2019/11/22>.
- Коробар-Белчева Марија. За еден ракопис на Конески за Вапцаров. *Зборник на џрудови од VI меѓународна научна конференција „Македонскиот јазик – извор на научни истражувања*, Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“, Скопје 2022, 95–102.
- Коцарев Љупчо. Блаже Конески во ерата на дигиталните хуманистички науки. *Прилози*. Одделение за лингвистика и литературна наука, год. XLVII, бр. 2, Специјален број посветен на Блаже Конески и критичкото издание на МАНУ на неговите целокупни дела, МАНУ, Скопје 2022, 9–16.
- Лаброска Веселинка. *Историја на македонскиот јазик*, том IX (*Критичко издание на целокупните дела на Блаже Конески во редакција на Катица Кулавкова*).

- Прилози.* Одделение за лингвистика и литературна наука, год. XLVII, бр. 2, Специјален број посветен на Блаже Конески и критичкото издание на МАНУ на неговите целокупни дела, МАНУ, Скопје 2022, 75–84.
- Макаријоска Лилјана. Придонесот на Блаже Конески за проучувањето на македонското ракописно наследство. *XLVIII меѓународна научна конференција на LIV лејна школа на Меѓународниот семинар за македонски јазик, лиџераџура и кулџура*, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Скопје 2022, 74–89.
- Макаријоска Лилјана. Придонесот на Блаже Конески во проучувањето на историјата на македонскиот јазик. *Прилози.* Одделение за лингвистика и литературна наука, год. XLVII, бр. 2, Специјален број посветен на Блаже Конески и критичкото издание на МАНУ на неговите целокупни дела, МАНУ, Скопје 2022, 85–100.
- Марковиќ Марјан, Јанкулоски Давор. Дијалектолошки, балканистички и ономастички прилози во VIII том од Критичкото издание на целокупните дела на Блаже Конески. *Прилози.* Одделение за лингвистика и литературна наука, год. XLVII, бр. 2, Специјален број посветен на Блаже Конески и критичкото издание на МАНУ на неговите целокупни дела, МАНУ, Скопје 2022, 69–74.
- Мартиновски Владимир. *Век со Конески, миџови со Блаже. Комџараџивни чииџања на џоезијџа на Блаже Конески*, Бегемот, Скопје 2022, 305 с.
- Мартиновски Владимир. Растенија што гушкаат: Топосот на преобразбите во лириката на Б. Конески. *Век со Конески, миџови со Блаже*, Бегемот, Скопје 2022, 13–26.
- Мартиновски Владимир. Луѓе преобразени во пејзажи (во стиховите на Б. Конески и во расказите на Ж. Чинго), *Век со Конески, миџови со Блаже*, Бегемот, Скопје 2022, 27–33.
- Мартиновски Владимир. Поетски посети на Троја (Б. Конески и В. Шимборска). *Век со Конески, миџови со Блаже*, Бегемот, Скопје 2022, 34–39.
- Мартиновски Владимир. Топосот на „одложено“ враќање: Лирски (ре)интерпретации на еден антич-

- ки мит (К. Кавафис, Ј. Бродски, М. Павловиќ, Б. Конески). *Век со Конески, мигови со Блаже*, Бегемот, Скопје 2022, 40–51.
- Мартиновски Владимир. Книга Јов во македонски контекст: Б. Конески, Б. Ѓузел, Д. Дурацовски. *Век со Конески, мигови со Блаже*, Бегемот, Скопје 2022, 55–68.
- Мартиновски Владимир. Дијалогот на Блаже Конески со средновековниот фрескопис. *Век со Конески, мигови со Блаже*, Бегемот, Скопје 2022, 70–81.
- Мартиновски Владимир. Древниот руски иконопис и современата македонска поезија (П. Т. Бошковски, К. Кулавкова, Б. Конески). *Век со Конески, мигови со Блаже*, Бегемот, Скопје 2022, 82–93.
- Мартиновски Владимир. Лирските житија и портрети на (не)обичните луѓе: Б. Конески и М. Дабрал. *Век со Конески, мигови со Блаже*, Бегемот, Скопје 2022, 94–100.
- Мартиновски Владимир. Пофалба на надежта: Песната „Данте“ на Конески. *Век со Конески, мигови со Блаже*, Бегемот, Скопје 2022, 105–109.
- Мартиновски Владимир. Молитвите на Б. Конески и Ф. Петрарка. *Век со Конески, мигови со Блаже*, Бегемот, Скопје 2022, 110–118.
- Мартиновски Владимир. „Антониј и Клеопатра“ на В. Шекспир и Б. Конески. *Век со Конески, мигови со Блаже*, Бегемот, Скопје 2022, 119–124.
- Мартиновски Владимир. Трагикомичниот Дон Кихот на Б. Конески и В. Георгиевски. *Век со Конески, мигови со Блаже*, Бегемот, Скопје 2022, 125–132.
- Мартиновски Владимир. Концептот на творечко совпаѓање во теориската мисла на Блаже Конески. *Век со Конески, мигови со Блаже*, Бегемот, Скопје 2022, 135–145.
- Мартиновски Владимир. Б. Конески, П. П. Његош, И. Андриќ. *Век со Конески, мигови со Блаже*, Бегемот, Скопје 2022, 147–159.
- Мартиновски Владимир. Б. Конески и Ј. Скацел (неколку поетски паралели). *Век со Конески, мигови со Блаже*, Бегемот, Скопје 2022, 160–175.
- Мартиновски Владимир. Тишината и природата во лирските минијатури на Б. Конески и А. Шопов. *Век со*

- Конески, миџови со Блаже*, Бегемот, Скопје 2022, 177–186.
- Мартиновски Владимир. Поетите пред тајните на хуморот: Бодлер и Конески за карикатурата. *Век со Конески, миџови со Блаже*, Бегемот, Скопје 2022, 189–188.
- Мартиновски Владимир. Музиката во лириката на Л.С. Сенгор и Б. Конески. *Век со Конески, миџови со Блаже*, Бегемот, Скопје 2022, 199–204.
- Мартиновски Владимир. Поетот во посета на музеј: Б. Конески, П. Пикасо, К. Моне. *Век со Конески, миџови со Блаже*, Бегемот, Скопје 2022, 205–212.
- Мартиновски Владимир. Раката на сликарот и устата на поетот: Б. Конески и Н. Мартиновски. *Век со Конески, миџови со Блаже*, Бегемот, Скопје 2022, 213–220.
- Мартиновски Владимир. Рацин, Конески, Ренцов: Сонетни омажи за „Трагичниот пророк“. *Век со Конески, миџови со Блаже*, Бегемот, Скопје 2022, 223–231.
- Мартиновски Владимир. Препевот како творечки чин и омаж (во *Црн овен* од Б. Конески). *Век со Конески, миџови со Блаже*, Бегемот, Скопје 2022, 248–255.
- Мартиновски Владимир. Неколку паралели меѓу поетските светови на Блаже Конески и Јан Скацел. *МАНУскрипции*, год. VIII, Одделение за уметност, МАНУ, Скопје 2022.
- Мицевска-Змејкоска Елена. Конески и неговите дела на Институтот за словенска филологија на Јагелонскиот универзитет во Краков, Полска. Тркалезна маса „Блаже Конески во наставата по македонски јазик, литература и култура на странските универзитети“. *LIV лејна школа на Меѓународниот семинар за македонски јазик, литература и култура*, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Скопје 2022, 176–178.
- Мојсиева-Гушева Јасмина. Идејата за добрината во поезијата на Блаже Конески. *Македонска книжевна архива: од ракопис до дигитална култура*, Зборник на трудови од меѓународна научна конференција одржана во Институтот за македонска литература (29 и 30 јуни 2021), гл. уредник М. Јакимовска-Тошиќ, Институт за македонска литература, Скопје 2022, 49–62.
- Мојсова-Чепишевска Весна. Детето во големиот поет Конески (за Конески како биограф и митолог на дет-

- ството). *XLVIII меѓународна научна конференција на LIV лејна школа на Меѓународниот семинар за македонски јазик, лиџерајџура и кулџура*, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Скопје 2022, 453–461.
- Николовски Атанас. Блаже Конески – предавач на Филозофскиот факултет. *Лиџерајџурен збор*, год. LXIX, бр. 1–3, Скопје 2022, 81–86.
- Nomachi Motoki. Interactions between Blaže Koneski and Samuil Bernštejn: From unpublished archival materials (correspondence from Koneski to Bernštejn in the 1940s and 1950s). *XLVIII меѓународна научна конференција на LIV лејна школа на Меѓународниот семинар за македонски јазик, лиџерајџура и кулџура*, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Скопје 2022, 43–61.
- Пандев Димитар. Мисирков во јубилејните реминисценции на кодификаторите на македонскиот јазик (со посебен осврт врз рефератите на Блаже Конески). *Зборник на иџурови од VI меѓународна научна конференција „Македонскиот јазик – извор на научни истражувања*, Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“, Скопје 2022, 131–143.
- Пандев Димитар. Граматичките собеседници на Конески. *XLVIII меѓународна научна конференција на LIV лејна школа на Меѓународниот семинар за македонски јазик, лиџерајџура и кулџура*, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Скопје 2022, 13–29.
- Пандев Димитар. Конески во Охрид историски портрет на Блаже Конески во охридското време пространство или Одломки за Блаже Конески на широкото платно на Охридската културна општественост. *Предавања на LIV лејна школа на Меѓународниот семинар за македонски јазик, лиџерајџура и кулџура*, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Скопје 2022, 105–131.
- Пандев Димитар. Интуитивен протрет на граматичките соговорници на Конески. Во: *Историски иорџрејџ на македонскиот лиџерајџурен јазик*, Матица македонска, Скопје 2022, 323–346.
- Пандев Димитар. Зборовите на Конески се и наши зборови, Во: Свето Стаменов, Вера Стојчевска-Антиќ. *Од Клименџа до Блажеџа*, Скопје 2022, 290–296.
- Пандев Димитар. Мисирков и Конески – основоположници на македонскиот XX век. Во: Свето Стаме-

- нов, *Крстиџе Пејков Мисирков – македонскиој меџник* (второ изменето и дополнето издание), Скопје 2022, 279–300.
- Пандева Марија. Конески во наставата по македонски јазик на Московскиот државен универзитет „Ломоносов“, Тркалезна маса „Блаже Конески во наставата по македонски јазик, литература и култура на странските универзитети“. *LIV лејна школа на Меѓународној семинар за македонски јазик, лиџерајџура и кулџура*, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Скопје 2022, 182–184.
- Пандева Марија. Модалните глаголи и модалните зборови кај Блаже Конески. *XLVIII меѓународна научна конференџија на LIV лејна школа на Меѓународној семинар за македонски јазик, лиџерајџура и кулџура*, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Скопје 2022, 124–135.
- Панзов Златко. Конески во наставата по македонски јазик на Лекторатот по македонски јазик во Будимпешта. Тркалезна маса „Блаже Конески во наставата по македонски јазик, литература и култура на странските универзитети“. *LIV лејна школа на Меѓународној семинар за македонски јазик, лиџерајџура и кулџура*, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Скопје 2022, 170–175.
- Петревски Бојан. Прилозите како зборовна група во Граматиката на Конески и нивната класификаџија денес. *XLVIII меѓународна научна конференџија на LIV лејна школа на Меѓународној семинар за македонски јазик, лиџерајџура и кулџура*, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Скопје 2022, 115–123.
- Петревски Бојан. Метадискурсните коментари во парентетска позиџија во „Светот на песната и легендата“. *Лиџерајџурен збор*, год. LXIX, бр. 1–3, Скопје 2022, 41–49.
- Петревски Бојан. Гледните точки во есеистиката на Конески. *Лиџерајџурен збор*, год. LXIX, бр. 4–6, Скопје 2022, 45–54.
- Петровска-Горѓевска Славица. Улогата на Блаже Конески во популаризацијата на *Тиквешкиој зборник*. *XLVIII меѓународна научна конференџија на LIV лејна школа на Меѓународној семинар за македонски јазик*,

- литература и култура*, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Скопје 2022, 526–535.
- Петроска Елена, Тофоска Станислава-Шаша. Значењето на Блаже Конески за развојот на современиот македонски јазик. *Прилози*. Одделение за лингвистика и литературна наука, год. XLVII, бр. 2, Специјален број посветен на Блаже Конески и критичкото издание на МАНУ на неговите целокупни дела, МАНУ, Скопје 2022, 101–106.
- Прокопиев Александар. За четирите македонски книжевни моќници. *Рејер*, год. XIV–XV, бр. 133–134/декември 2021 – јануари 2022, Скопје 2022 <https://www.reper.net.mk/2021/11/28>
- Реџеџи А. Африм. Книжевното дело на Блаже Конески на албански јазик. *Македонска книжевна архива: од ракопис до дигитална култура*, Зборник на трудови од меѓународна научна конференција одржана во Институтот за македонска литература (29 и 30 јуни 2021), гл. уредник М. Јакимовска-Тошиќ, Институт за македонска литература, Скопје 2022, 63–76.
- Саздов Симон. Граматиката на Конески како вечна инспирација за проучување на македонскиот јазик. *XLVIII меѓународна научна конференција на LIV лејна школа на Меѓународниот семинар за македонски јазик, литература и култура*, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Скопје 2022, 90–100.
- Симоска Силвана. Препев пред преминот: *Тажачкаџа* (германски класици) во препев на Блаже Конески. *XLVIII меѓународна научна конференција на LIV лејна школа на Меѓународниот семинар за македонски јазик, литература и култура*, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Скопје 2022, 162–172.
- Смилевски Гоце. Секавањето како дијалог: „Дневник по многу години“ од Блаже Конески. *Македонска книжевна архива: од ракопис до дигитална култура*, Зборник на трудови од меѓународна научна конференција одржана во Институтот за македонска литература (29 и 30 јуни 2021), гл. уредник М. Јакимовска-Тошиќ, Институт за македонска литература, Скопје 2022, 41–48.
- Спасов Људмил. Очи в очи со Конески. *Предавања на LIV лејна школа на Меѓународниот семинар за ма-*

- кедонски јазик, лиџераџура и кулџура, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Скопје 2022, 80–86.
- Спасов Људмил. Некои белешки во дневниците на Александар Спасов посветени на Блаже Конески. *XLVIII меџународна научна конференција на LIV леџна школа на Меџународниоџ семинар за македонски јазик, лиџераџура и кулџура*, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Скопје 2022, 479–486.
- Спасов Људмил. Како се преиздаде книгата *Истџориска фонолоџија на македонскиоџ јазик* од Блаже Конески. *Прилози*. Одделение за лингвистика и литературна наука, год. XLVII, бр. 2, Специјален број посветен на Блаже Конески и критичкото издание на МАНУ на неговите целокупни дела, МАНУ, Скопје 2022, 107–110.
- Спасов Људмил. Белите мугри на македонскиот литературен јазик (за двете граматика на литературниот македонски јазик од Лант и од Конески). *Македонски јазик*, год. LXXIII, Скопје 2022.
- Спасовска Марина, Даниловска Марина. Глаголските конструкции во „Лозје“ од Блаже Конески. *Зборник на џрудови од VI меџународна научна конференција „Македонскиоџ јазик – извор на научни исџражувања*, Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“, Скопје 2022, 173–184.
- Србиновска Славица. Блаже Конески во „Светот на песната и на легендата“. *XLVIII меџународна научна конференција на LIV леџна школа на Меџународниоџ семинар за македонски јазик, лиџераџура и кулџура*, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Скопје 2022, 462–478.
- Стамески Трајче. Блаже Конески за Марко Цепенков. *Лиџераџурен збор*, год. LXIX, бр. 1–3, Скопје 2022, 87–92.
- Стојановиќ Лидија. Конески и Миладиновци: во знак на новата духовност. *Предавања на LIV леџна школа на Меџународниоџ семинар за македонски јазик, лиџераџура и кулџура*, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Скопје 2022, 66–73.
- Стојановска Биљана. Конески во наставата по македонски јазик на Лекторатот по македонски јазик во Риека, Тркалезна маса „Блаже Конески во наставата по

- македонски јазик, литература и култура на странските универзитети“. *LIV лејна школа на Меѓународниот семинар за македонски јазик, лиџерајџура и кулџура*, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Скопје 2022, 179–181.
- Стојчевска-Антиќ Вера. Конески – мојот професор пророк. Во: Свето Стаменов, Вера Стојчевска-Антиќ. *Од Клименџа до Блажеџа*, Скопје 2022, 58–76.
- Стојчевска-Антиќ Вера. Блаже Конески и македонската книжевна историја. Во: Свето Стаменов, Вера Стојчевска-Антиќ. *Од Клименџа до Блажеџа*, Скопје 2022, 77–90.
- Стојчевска-Антиќ Вера. Професорот за мене сѐ уште е жив. Во: Свето Стаменов, Вера Стојчевска-Антиќ. *Од Клименџа до Блажеџа*, Скопје 2022, 119–140.
- Стојчевска-Антиќ Вера. Мисирков и Конески – нашите македонски меѓници. Во: Свето Стаменов, Вера Стојчевска-Антиќ. *Од Клименџа до Блажеџа*, Скопје 2022, 143–160.
- Стојчевска-Антиќ Вера. Мисирков и Конески – нашите македонски меѓници. Во: Свето Стаменов. *Крстџе Пејков Мисирков – македонскиот меѓник* (второ изменето и дополнето издание), Скопје 2022, 320–335.
- Стошић Јелена, Бојанић Ђирковић-Мирјана. Књижевнонаучни и лингвистички назори Блажа Конеског. *XLVIII меѓународна научна конференција на LIV лејна школа на Меѓународниот семинар за македонски јазик, лиџерајџура и кулџура*, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Скопје 2022, 553–568.
- Субиото Намита. Поезијата на Блаже Конески во наставата по македонска култура на Филозофскиот факултет во Љубљана: еден обид. *XLVIII меѓународна научна конференција на LIV лејна школа на Меѓународниот семинар за македонски јазик, лиџерајџура и кулџура*, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Скопје 2022, 545–552.
- Субиото Намита. Творештвото на Блаже Конески на словенечки. *Палимпсесџ/Palimpsest*, VII, бр. 13, Штип 2022, 119–129.
- Субиото Намита. Поезијата на Блаже Конески во наставата по македонска култура на Филозофскиот факултет во Љубљана во академската 2020/21 година,

- Тркалезна маса „Блаже Конески во наставата по македонски јазик, литература и култура на странските универзитети“. *LIV лејна школа на Меѓународниот семинар за македонски јазик, лиџерајџура и кулџура*, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Скопје 2022, 155–159.
- Танески Звонко. Блаже Конески во универзитетската настава во Словачка, Тркалезна маса „Блаже Конески во наставата по македонски јазик, литература и култура на странските универзитети“. *LIV лејна школа на Меѓународниот семинар за македонски јазик, лиџерајџура и кулџура*, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Скопје 2022, 192–197.
- Тантуровска Лидија. Химна на/за македонската традиционална жена (100 години од раѓањето на Блаже Конески). *Јазичен бележник II*, „Јазикот наш денешен“, кн. 32, Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“, Скопје 2022.
- Тантуровска Лидија. *Ракување на Конески со Рацин* (100 години од раѓањето на Конески), *Јазичен бележник II*, „Јазикот наш денешен“, кн. 32, Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“, Скопје 2022.
- Танушевска Лидија. Очудени именски зборови во препевите на Конески од полски јазик. *XLVIII меѓународна научна конференција на LIV лејна школа на Меѓународниот семинар за македонски јазик, лиџерајџура и кулџура*, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Скопје 2022, 151–161.
- Тасевска Хаџи-Бошкова Искра. Епитафот на Кирил Пејчиновиќ како книжевноисториски и жанровски феномен во истражувањата на Блаже Конески. *XLVIII меѓународна научна конференција на LIV лејна школа на Меѓународниот семинар за македонски јазик, лиџерајџура и кулџура*, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Скопје 2022, 487–497.
- Тасевска Хаџи-Бошкова Искра. Блаже Конески за македонската литература од 19 век. *Предавања на LIV лејна школа на Меѓународниот семинар за македонски јазик, лиџерајџура и кулџура*, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Скопје 2022, 56–65.
- Тополињска Зузана. Спомени за Блаже Конески. *Прилози*. Одделение за лингвистика и литературна наука,

- год. XLVII, бр. 2, Специјален број посветен на Блаже Конески и критичкото издание на МАНУ на неговите целокупни дела, МАНУ, Скопје 2022, 17–18.
- Тофоска Станислава-Сташа. Блаже Конески и јазичната норма на македонскиот јазик. *Предавања на LIV лејна школа на Меѓународниот семинар за македонски јазик, лиџераџура и кулџура*, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Скопје 2022, 142–151.
- Тоциновски Васил. Мисирков и Конески – вечни инспиративни животворни вротоци. Во: Свето Стаменов, *Крстџе Пеџков Мисирков – македонскиот меџник* (второ изменето и дополнето издание), Скопје 2022, 348–360.
- Трајкова Ирена. Кон песната „Разговор“ од Блаже Конески, *Реџер*, год. XIV–XV, бр. 133–134/ декември 2021 – јануари 2022, Скопје 2022 <https://www.reper.net.mk/2018/06/05>.
- Ќулавкова Катица. Прозниот опус на Блаже Конески: Жанровски и стилски карактеристики. *Предавања на LIV лејна школа на Меѓународниот семинар за македонски јазик, лиџераџура и кулџура*, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Скопје 2022, 74–79.
- Kulavkova Katika. A Syncretic Interpretation of the Poem “Prince Marko’s Church” by Blaže Koneski. *DIALOGICA*, Anul IV, Nr. 2, 2022, 12–24 и Revista de studii culturale si literatura, retrieved from <https://dialogica.asm.md/a-syncretic-interpretation-of-the-poem-prince-markos-church-by-blaze-koneski/>
- Ќулавкова Катица. Општественото и националното значење на научното дело на Блаже Конески (1921–2021). *Прилози*. Одделение за лингвистика и литературна наука, год. XLVII, бр. 2, Специјален број посветен на Блаже Конески и критичкото издание на МАНУ на неговите целокупни дела, МАНУ, Скопје 2022, 23–26.
- Урошевиќ Влада. Реч за Блаже Конески. *Прилози*. Одделение за лингвистика и литературна наука, год. XLVII, бр. 2, Специјален број посветен на Блаже Конески и критичкото издание на МАНУ на неговите целокупни дела, МАНУ, Скопје 2022, 19–22.
- Филдер Грејс, Петроска Елена. Преку Конески до Леков (македонскиот јазик во бугарска споредбено-исто-

- риска и типолошка граматика). *XLVIII меѓународна научна конференција на LIV лејна школа на Меѓународниот семинар за македонски јазик, лиџераџура и кулџура*, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Скопје 2022, 30–42.
- Хажомия Мария. Би-конструкции в литературном творчестве Блаже Конеского. *XLVIII меѓународна научна конференција на LIV лејна школа на Меѓународниот семинар за македонски јазик, лиџераџура и кулџура*, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, 2022, 136–147.
- Цветаноска Марина. Конески во наставата по македонски јазик на странските универзитети, Тркалезна маса „Блаже Конески во наставата по македонски јазик, литература и култура на странските универзитети“. *LIV лејна школа на Меѓународниот семинар за македонски јазик, лиџераџура и кулџура*, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Скопје 2022, 165–169.
- Џепароски Иван. За есеите на Конески (Кон „Светот на песната и легендата“, *Целокујни дела на Блаже Конески*, том V). *Прилози*. Одделение за лингвистика и литературна наука, год. XLVII, бр. 2, Специјален број посветен на Блаже Конески и критичкото издание на МАНУ на неговите целокупни дела, МАНУ, Скопје 2022, 47–52.
- Шешкен Алла. Г. Выдающийся представитель македонской культуры Блаже Конеский (1921–1993): К столетию со дня рождения. *Stephanos*. Том 51. № 1, Москва 2022, 214–217.
- Шешкен Алла. Поэзия «простая и строгая». Сборник Б. Конеского «Вышивальщица» (1955). Во: Шешкен Г. Ала. *Македонская литература XX- начала XXI века*. Очерки истории. ИНДРИК. Москва 2022, 209–225.

## 2023

- Алексова Гордана. Да-конструкцијата како стилско средство во прозата на Блаже Конески. Меѓународен научен собир *100 години Блаже Конески и 75 години Филолошки факултет*, ур. З. Анчевски, Е. Цр-

- венковска, Филолошки факултет „Блаже Конески“ (Скопје, 13 – 14 декември 2021), Скопје 2023, 53–66.
- Андоновски Венко. Апокрифниот бог и силата во песната „Одземање на силата“ на Блаже Конески. Меѓународен научен собир *100 години Блаже Конески и 75 години Филолошки факултет*, ур. З. Анчевски, Е. Црвенковска, Филолошки факултет „Блаже Конески“ (Скопје, 13 – 14 декември 2021), Скопје 2023, 313–321.
- Антоновски Иван. *Просјо и сјроџо – Конески*, Матица македонска, Скопје 2023, 214 с.
- Анчевски Зоран. Блаже Конески и европската модерна. Меѓународен научен собир *100 години Блаже Конески и 75 години Филолошки факултет*, ур. З. Анчевски, Е. Црвенковска, Филолошки факултет „Блаже Конески“ (Скопје, 13 – 14 декември 2021), Скопје 2023, 13–20.
- Бабамова Ирина. Придонесот на Блаже Конески за македонската традуктолошка мисла. Меѓународен научен собир *100 години Блаже Конески и 75 години Филолошки факултет*, ур. З. Анчевски, Е. Црвенковска, Филолошки факултет „Блаже Конески“ (Скопје, 13 – 14 декември 2021), Скопје 2023, 67–77.
- Бановиќ-Марковска Ангелина. Шкловски, Јакобсон и Фројд во имплицитната поетика на Блаже Конески. Меѓународен научен собир *100 години Блаже Конески и 75 години Филолошки факултет*, ур. З. Анчевски, Е. Црвенковска, Филолошки факултет „Блаже Конески“ (Скопје, 13 – 14 декември 2021), Скопје 2023, 323–333.
- Бужаровска Елени. Интересот на Блаже Конески за изучување на македонски текстови напишани со грчко писмо: еден непознат ракопис. Меѓународен научен собир *100 години Блаже Конески и 75 години Филолошки факултет*, ур. З. Анчевски, Е. Црвенковска, Филолошки факултет „Блаже Конески“ (Скопје, 13 – 14 декември 2021), Скопје 2023, 79–86.
- Вангелов Атанас. *Прозаија на Конески*, Слово, Скопје 2023.

- Велева Славица. Називите на лица во прозното творештво на Блаже Конески. Меѓународен научен собир *100 години Блаже Конески и 75 години Филолошки факултет*, ур. З. Анчевски, Е. Црвенковска, Филолошки факултет „Блаже Конески“ (Скопје, 13 – 14 декември 2021), Скопје 2023, 87–91.
- Гочкова-Стојановска Татјана. Пристапот на Конески кон основните поставки во јазичното планирање и јазичната политика на македонскиот литературен јазик. Меѓународен научен собир *100 години Блаже Конески и 75 години Филолошки факултет*, ур. З. Анчевски, Е. Црвенковска, Филолошки факултет „Блаже Конески“ (Скопје, 13 – 14 декември 2021), Скопје 2023, 115–119.
- Дрвошанов Васил. *Дијалектологијата на Конески*, Бата прес, Скопје 2023.
- Ѓорѓиева-Димова Марија. Лирскиот од (по)меѓу границите, *Книжевни кајалози*, Паблицер, Скопје 2023, 145–181.
- Ѓурчевска Катерина, Арсов Борче. Глаголскиот прилог во расказите „Лозје“ и „Потез“ на Блаже Конески и неговите еквиваленти во преводите на англиски јазик. Меѓународен научен собир *100 години Блаже Конески и 75 години Филолошки факултет*, ур. З. Анчевски, Е. Црвенковска, Филолошки факултет „Блаже Конески“ (Скопје, 13 – 14 декември 2021), Скопје 2023, 139–146.
- Ѓурчинова Анастасија. Блаже Конески и италијанската литература и култура. Меѓународен научен собир *100 години Блаже Конески и 75 години Филолошки факултет*, ур. З. Анчевски, Е. Црвенковска, Филолошки факултет „Блаже Конески“ (Скопје, 13 – 14 декември 2021), Скопје 2023, 335–348.
- Капушевска-Дракулевска Лидија. Поетот пред лицето на градот (Блаже Конески и Париз). Меѓународен научен собир *100 години Блаже Конески и 75 години Филолошки факултет*, ур. З. Анчевски, Е. Црвенковска, Филолошки факултет „Блаже Конески“ (Скопје, 13 – 14 декември 2021), Скопје 2023, 349–358.
- Макаријоска Лилјана. Влогот на Блаже Конески во проучувањето на апостолите од првата редакција. Меѓународен научен собир *100 години Блаже Конески и*

- 75 години Филолошки факултет*, ур. З. Анчевски, Е. Црвенковска, Филолошки факултет „Блаже Конески“ (Скопје, 13 – 14 декември 2021), Скопје 2023, 157–168.
- Мартиновски Владимир. Поетите пред тајните на хуморот: Шарл Бодлер и Блаже Конески за карикатурата. Меѓународен научен собир *100 години Блаже Конески и 75 години Филолошки факултет*, ур. З. Анчевски, Е. Црвенковска, Филолошки факултет „Блаже Конески“ (Скопје, 13 – 14 декември 2021), Скопје 2023, 359–365.
- Мојсова-Чепишевска Весна, Антоновски Иван. „Проста и строга македонска песна“ како лирска биографија на Конески. Меѓународен научен собир *100 години Блаже Конески и 75 години Филолошки факултет*, ур. З. Анчевски, Е. Црвенковска, Филолошки факултет „Блаже Конески“ (Скопје, 13 – 14 декември 2021), Скопје 2023, 367–376.
- Николовска Кристина. Поетско-есеистичкиот „извор“ на Конески. Меѓународен научен собир *100 години Блаже Конески и 75 години Филолошки факултет*, ур. З. Анчевски, Е. Црвенковска, Филолошки факултет „Блаже Конески“ (Скопје, 13 – 14 декември 2021), Скопје 2023, 377–380.
- Мојсова-Чепишевска Весна, Антоновски Иван. „Проста и строга македонска песна“ како лирска биографија на Конески. Меѓународен научен собир *100 години Блаже Конески и 75 години Филолошки факултет*, ур. З. Анчевски, Е. Црвенковска, Филолошки факултет „Блаже Конески“ (Скопје, 13 – 14 декември 2021), Скопје 2023, 367–376.
- Пандев Димитар, Пандева Марија. Панорамски поглед во ексцерпцијата на Конески за вториот дел од Граматиката на македонскиот литературен јазик (за формите и нивната употреба). Меѓународен научен собир *100 години Блаже Конески и 75 години Филолошки факултет*, ур. З. Анчевски, Е. Црвенковска, Филолошки факултет „Блаже Конески“ (Скопје, 13 – 14 декември 2021), Скопје 2023, 179–193.
- Панкина Олга. Блаже Конески во препев на руски. Меѓународен научен собир *100 години Блаже Конески и 75 години Филолошки факултет*, ур. З. Анчевски,

- Е. Црвенковска, Филолошки факултет „Блаже Конески“ (Скопје, 13 – 14 декември 2021), Скопје 2023, 195–203.
- Пановска-Димкова Искра. Актуелноста на фонолошките теми кај Конески. Меѓународен научен собир *100 години Блаже Конески и 75 години Филолошки факултет*, ур. З. Анчевски, Е. Црвенковска, Филолошки факултет „Блаже Конески“ (Скопје, 13 – 14 декември 2021), Скопје 2023, 205–214.
- Паунова Марија. Кон Црковнословенскиот јазик на фреските во Македонија од Блаже Конески. Меѓународен научен собир *100 години Блаже Конески и 75 години Филолошки факултет*, ур. З. Анчевски, Е. Црвенковска, Филолошки факултет „Блаже Конески“ (Скопје, 13 – 14 декември 2021), Скопје 2023, 215–223.
- Петроска Елена, Тофоска Станислава-Сташа, Карапејовски Бобан, Петревски Бојан. За граматичките (и лексичките) статии на Конески во Граматиката и пред неа. Меѓународен научен собир *100 години Блаже Конески и 75 години Филолошки факултет*, ур. З. Анчевски, Е. Црвенковска, Филолошки факултет „Блаже Конески“ (Скопје, 13 – 14 декември 2021), Скопје 2023, 225–233.
- Сарачевиќ Февзудина, Митковска Лилјана. Интерактивниот дискурс во граматиките на Конески и на Лант: вклучување на читателите. *Палимјесет*, год. VIII, бр. 15, Штип 2023, 15–26.
- Симоска Силвана, Аризанковска Лидија. Конески и современите развојни тенденции во македонски јазик низ призмата на германскиот и на словенечкиот јазик, Меѓународен научен собир *100 години Блаже Конески и 75 години Филолошки факултет*, ур. З. Анчевски, Е. Црвенковска, Филолошки факултет „Блаже Конески“ (Скопје, 13 – 14 декември 2021), Скопје 2023, 241–254.
- Sokołowski Jan. Błaże Koneski i jego związki z Uniwersyte-tem Wrocławskim. Меѓународен научен собир *100 години Блаже Конески и 75 години Филолошки факултет*, ур. З. Анчевски, Е. Црвенковска, Филолошки факултет „Блаже Конески“ (Скопје, 13 – 14 декември 2021), Скопје 2023, 255–265.

- Србиновска Славица, Бојациевска Маја. Блаже Конески како компаратист, Меѓународен научен собир *100 години Блаже Конески и 75 години Филолошки факултет*, ур. З. Анчевски, Е. Црвенковска, Филолошки факултет „Блаже Конески“ (Скопје, 13 – 14 декември 2021), Скопје 2023, 381–391.
- Танушевска Лидија, Јованчевски Андреј. За препевите на Конески од полски јазик. Меѓународен научен собир *100 години Блаже Конески и 75 години Филолошки факултет*, ур. З. Анчевски, Е. Црвенковска, Филолошки факултет „Блаже Конески“ (Скопје, 13 – 14 декември 2021), Скопје 2023, 275–279.
- Тасевска Хаџи-Бошкова Искра. Блаже Конески за македонскиот литературнојазичен развој. Меѓународен научен собир *100 години Блаже Конески и 75 години Филолошки факултет*, ур. З. Анчевски, Е. Црвенковска, Филолошки факултет „Блаже Конески“ (Скопје, 13 – 14 декември 2021), Скопје 2023, 281–289.
- Ќулавкова Катица. Огледи на Катица Кулавкова. *Чиијајќи го Конески*, второ поглавје, МАНУ, Скопје 2023, 99–240.
- Урошевиќ Влада. Огледи на Урошевиќ. *Чиијајќи го Конески*. МАНУ, прво поглавје, Скопје 2023, 21–98.
- Филдер Грејс, Петроска Елена. Улогата на Конески во проучувањата на македонскиот јазик во Бугарија (За една читанка/учебник со текстови на словенските јазици). Меѓународен научен собир *100 години Блаже Конески и 75 години Филолошки факултет*, ур. З. Анчевски, Е. Црвенковска, Филолошки факултет „Блаже Конески“ (Скопје, 13 – 14 декември 2021), Скопје 2023, 291–302.
- Фридман Виктор. Важноста на балканските лингвистички контакти за македонскиот јазик. Меѓународен научен собир *100 години Блаже Конески и 75 години Филолошки факултет*, ур. З. Анчевски, Е. Црвенковска, Филолошки факултет „Блаже Конески“ (Скопје, 13 – 14 декември 2021), Скопје 2023, 29–33.
- Црвенковска Емилија. Интердисциплинарен пристап во историскојазичните проучувања на македонскиот јазик (или: последниот разговор со Конески).

- Меѓународен научен собир *100 години Блаже Конески и 75 години Филолошки факултет*, ур. З. Анчевски, Е. Црвенковска, Филолошки факултет „Блаже Конески“ (Скопје, 13 – 14 декември 2021), Скопје 2023, 21–28.
- Џепароски Иван. Хуманизмот на Конески. Меѓународен научен собир *100 години Блаже Конески и 75 години Филолошки факултет*, ур. З. Анчевски, Е. Црвенковска, Филолошки факултет „Блаже Конески“ (Скопје, 13 – 14 декември 2021), Скопје 2023, 43–50.
- Шелева Елизабета. Блаже Конески во 21 век. Меѓународен научен собир *100 години Блаже Конески и 75 години Филолошки факултет*, ур. З. Анчевски, Е. Црвенковска, Филолошки факултет „Блаже Конески“ (Скопје, 13 – 14 декември 2021), Скопје 2023, 393–402.
- Шешкен Ала. „Рускиот круг“ на Блаже Конески. Меѓународен научен собир *100 години Блаже Конески и 75 години Филолошки факултет*, ур. З. Анчевски, Е. Црвенковска, Филолошки факултет „Блаже Конески“ (Скопје, 13 – 14 декември 2021), Скопје 2023, 35–41.

## СОДРЖИНА

Предговор кон том XIII <i>Библиографија и оруѓи прилози</i> .....	7
--	---

### I КОНЕСКИ ЗА РАЦИН

Кочо Рацин .....	13
Личноста на Кочо Рацин .....	21
„Богомилите“ од Коста Рацин .....	27
Како работел Рацин на „Белите мугри“ .....	35
Песната „Ленка“ од Кочо Рацин .....	59
Песната „Татунчо“ од Кочо Рацин .....	65
Скршена гранка маслинка .....	71
За насловот на една Рацинова песна .....	77
Константи – Реч одржана во Музејот на Кочо Рацин на 11 ноември 1971 г. ....	81

### II ОГЛЕДИ И СЕЌАВАЊА

Ономастичко-митолошки теми .....	87
Силуетата на Митрев .....	115
Научната дејност на проф. д-р Васо Томановиќ ..	121
Поетскиот елемент во делото на Мирослав Крлежа .....	135
Лазар Личеноски .....	139
Иван Точко и неговата „Охридска трилогија“ .....	151

Меѓу јавето и сонот .....	159
Поет со силината на сите чула .....	161
Коментар кон писмата на Ачета .....	165
Портрет на сликарот Цане Секулоски .....	173
Коментар кон преводот на поемата на Лазар Поп Трајков .....	177
Сеќавања за Борка Галески .....	185
Тетин Рампо (Кон „Дневникот по многу години“) .....	195

### III БЕСЕДИ

Замина научник исклучително предан кон изучувањето на македонското литературно и културно наследство (реч за Харалампие Поленаковиќ) .....	203
За континуитетот (реч при отворањето на јубилејната изложба на Никола Мартиновски)	209
Светлината на нашите очи .....	211
Легендата и карикатурата .....	213
Средба, Реч при отворањето на посмртната изложба на В. Поповиќ-Џицо .....	217
Белото здание на Кале .....	219
Биобиблиографски белешки за прилозите вклучени во првиот дел од том XIII .....	221

### БИБЛИОГРАФИИ

Библиографија на творештвото на Блаже Конески	229
Библиографија на трудовите посветени на творештвото на Блаже Конески .....	299



